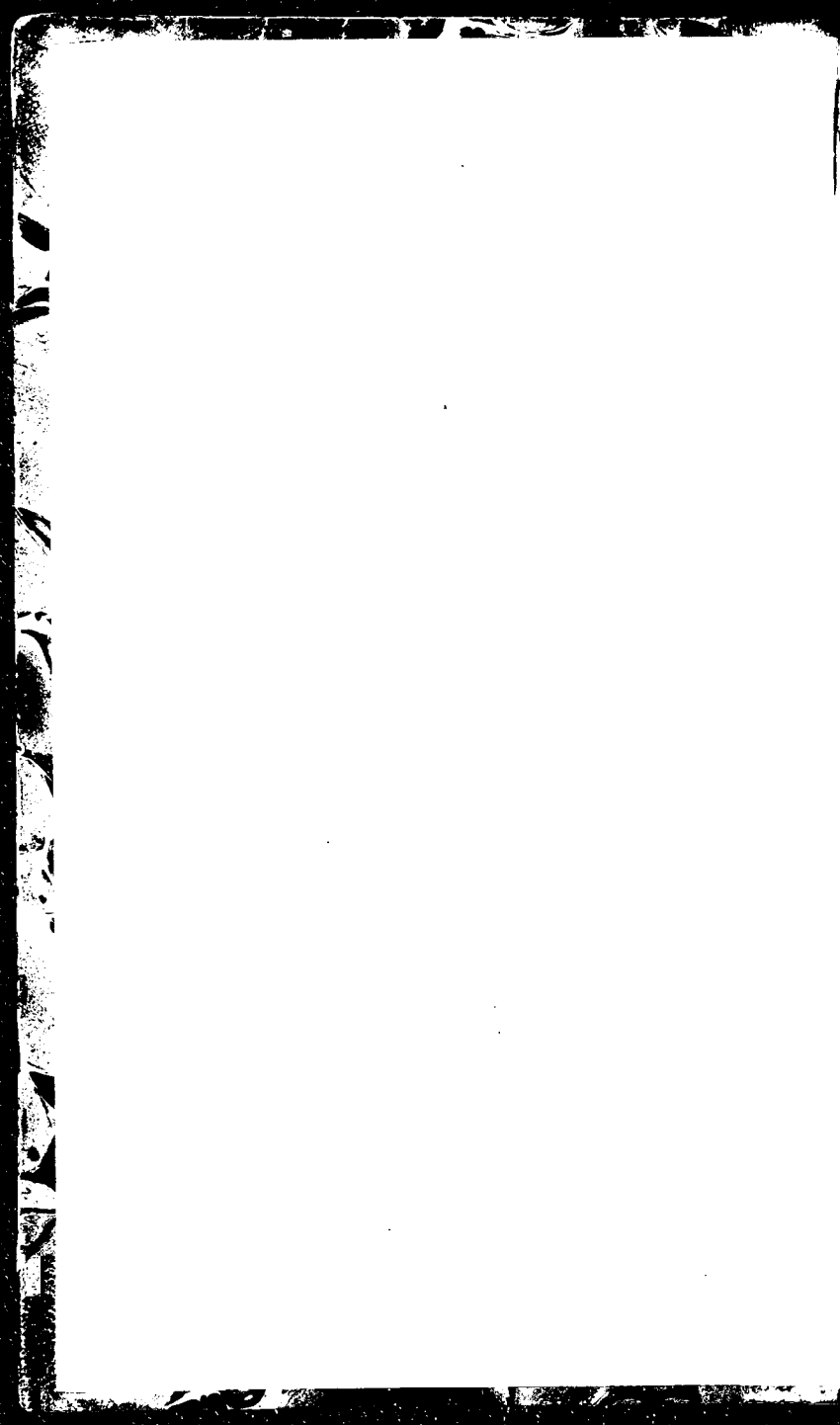
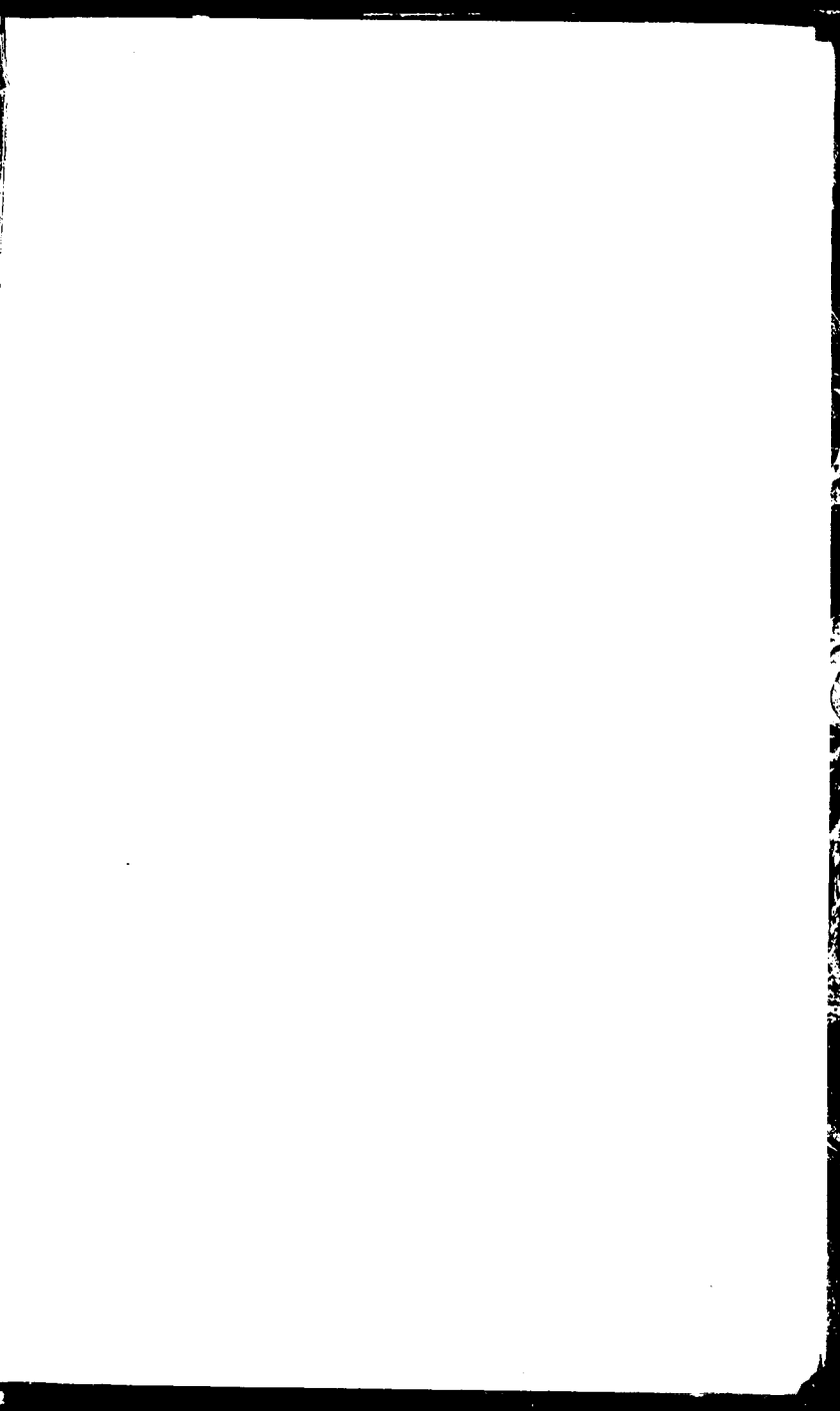

Tidsskrift

for

Landøkonomie.

udgivet

af

S. C. Hald,

Secretair i det Kongelige Landhuusholdnings-Selskab.

Første Bind.

(Med Thaers Portrait i Steentryk, og 2 stannogra-
pherede Plader.)

Kjøbenhavn 1831.

Førlagt af J. S. Schuberth's Boghandling.

Trykt hos G. L. Møller.

Indhold af første Bind.

	Side
M in Mening om Plantagerne paa Allheden; af Justitsraad S. A. Fjellstrup	1
Burgsdorff's Yttringer om den Indflydelse, de en- gelske Baddeløb, saaledes som de nu udøves, have paa Hesteavl i England; ved Inspecteur Gustav Michelsen	37
Om Gavnligheden af landøkonomiske Fester; af Samme	72
Et Par Ord i Anledning af næstforansorte Bidrag; af Conferentsraad Collin	98
Hollandst Vindstibeligbed, Mønster til enhver Tid, især- deleshed i vor nuværende; af Hans H. Dithmer	102
Noget om Maaden at tilberede Gloucestersk . .	128
Om Tørvemosers hensigtsmæssige Behandling ved west- phalske Arbeidere	135
Kan endnu noget Almeennyttigt foranstaltet til det danske Landbrugs Opkomst, og hvad er det, hvor- paa Opmærksomhed især bør henledes? Undersøgt af Otto Bemvigh, Auctions-Directeur og R. af D.	145
Beskrivelse af en ny Tørrerovn; med Bemærkninger om Korn- og Frugtørring; meddeelte af Kam- meraad Bang til Røragergaard	172

Bemærkninger, samlede paa en i Aaret 1829 foretagen Reise i Hertugdømmene Slesvig og Holsteen samt det nordlige Tydsffland; med særdeles Hensyn til Hordyrkning; af Møller og Dbmd. Wulff . . .	199
Beskrivelse over nogle Maskiner til Hørens Bryd- ning og Skjætning; af Samme	221
Om Meierieræfset i Holsteen; meddeelt efter et tydsff Skrift af A. Nierzann	234
Om den ved Hsteregitsborg Præstegaard indførte Bæ- drift og Sommerstaldfødring; efter en af Pa- stor Hølsøe afgiven Beretning med Bilage . .	255
Salt, anvendt til at bevare indbjerget Sæd og Høe; en Meddelelse fra Pastor Rønne	271
Om Skov anlægget paa Amager	274
Indbydelse fra Generalkrigscommissair Neergaard . .	278
Om Tienderæfset	285
Forsøg, foretagne i Aarene 1816 og 1817, med ad- skillige Skov-Træers Plantning, i Særdeleshed paa Hedejord; af Justitsraad S. A. Fjellstrup . .	326
Beretning om Opdykning af en Hedeled paa henved 150 Tdr. Land under Frysensborg Hovedgaardstart; af Gartner G. H. Koch	354
Noget om Lucerne; af Hr. Pastor Rühow i Wiby ved Kjerteminde	405
Exempel paa en Huuslods fordeelagtige Anvendelse; af Skolelærer Fjord paa Holmsland	412
Erindringsord for Landhuusholdnings-Selskabets Læ- ringe; af Conferentsraad Collin	420
Litteratur	424

Min Mening om Plantagerne paa Allheden.

Naar jeg i Slutningen af forrige, og Begyndelsen af dette Aarhundrede hørte tale om Plantagerne paa Allheden, var det aldrig til deres Roes. Man sagde: Anlæggene vare uhensigtsmæssige; Jordbunden flet; Stormvindene for voldsomme, og Plantagerne ndsatte derfor; Alen for nær, og Jordens Behandling ussel.

I Aaret 1809 kjøbte jeg Sindinggaard, og paa mine Reiser derhen, samt derfra til Øster-Egnen saae jeg omtrent i 1 Miils Afstand med mismodige Blik til disse Anlæg, hvilke jeg havde ønsket en (efter min Formening) heldigere Skjæbne. Dog forekom det mig som om Træerne imod Vesten ikke vare saa ganske smaae.

1811 besluttede jeg selv at see, og besøgte i saa Henseende den der ansatte Kongelige Skovrider Michaelsen, med hvem jeg paa Høiriis havde stiftet Bekjendtskab. Min Tour gik igjennem Ulvedals Plantagens nordre Deel, hvor jeg tilfulde maatte sande, at Fyrrene, i aaben Stand, forgjeves kjæm:

pede mod det ringe Jordsmon og Bindene, indtil det sidste Spøer af Liv forsvandt.

Alt noget borte glædede jeg mig derimod over de høiere Træer, der ragede frem i Plantningerne Østen for Landeveien til Skive, eller om Man saa vil, i Steendals Plantagerne. Ved at passere den søndre Side af disse ned til Steendalgaard, og streife lidet om paa Vest- og Sydkanterne, fattede jeg strax meget bedre Tanker om Plantagerne, end de, med hvilke jeg var reist derhen. Vel vare Fyrrene ikke store, og alt for vidtstaaende i de 2 vestre Plantninger, men dog i nogenlunde Væxt, og Grannerne samt Birkene syntes at love meget godt. Endog Graner, som stode langs med Hegnet, bare kun paa een Side Vidne om, hvorlidet vore Træer taale at staae isolerede; den Side ind til Plantningen var livlig, og ingen Gran bøiede sig for Vinden, thi dette er ikke Granens Natur, som det er vore Løvtræers, endog i de bedste Egne, paa Vestkanten af Skovene. Lyve Skridt inde i Plantningerne, hvor disse vare nogenlunde sluttede, sporede jeg en ret god Vegetation.

Ved at komme til Steendalgaard og bese Plantningerne med Hr. Michaelsen, fandt jeg vistnok, at de fleste Steder stode Fyrrene maadeligt og trængte til Udbedring; men ogsaa nogle Steder, især paa nordre Side af Steendalen, trængtes til Fortyndning eller Udhugning. Naar undtages de Granner, som vare plantede i Anlæggenes første Aar, eller saaede,

var der ikke gjort synderligt for disse eller Birkene. Jeg savnede Planteskoler til at tage Recrutter fra til Udbedringer; og man kunde vel ei ansee det Hele for en Planteskole, da Anlægget, skjøndt Kongeligt, var alt for stort til at passes med den Omhue, en saadan fordrer, og Jorden for slet bearbejdet. At tage til Efterplantning af de overflødige Planter, der stundom stode i et Hul hist og her, havde og sine Vanskeligheder, da de alt vare forknyttede, og deres Antal ei heller syntes mig tilstrækkeligt, man desuden ved Opgravningen ikke let kunde undgaae at beskadige dem og de øvrige, som burde blive staaende. Jeg lod mig vise den forstmæssige Maade at udsaae Frøet, nemlig i opgravede Quadrater; den øverste Jord lagdes til Siden og man saaede i Hullerne, som temmelig skjodesløst bleve opkradsede.

Skjøndt jeg nu paa de Steder, hvor der graves, ikke stødte paa nogen Al, var den i Aarhundreder ubrudte Jord dog meget fast, og altsaa yderst ufordeelagtig for Rødderne af de spæde Planter, der endog medens de ere unge bedre lykkes i mager løs Sandjord, end i bedre, men haard Jord. Tilmed var Jorden ikke behørig udluftet, og man veed hvor meget dette bidrager til en bedre Væxt! Endelig dannede disse Jordybninger, hvori Frøet saaedes, Vandstader om de spæde Planter, hvilket vel kunde være gavnligt naar et enkelt Regnveir i tørre Foraar eller Somre indfandt sig; men i vaade Aaringer bleve Planterne gule og syge af forimegen Væd-

ste, og om Efteraaret samt ved Afveyling af Tøe og Frost lede de ubodelig Skade, saa de fleste levede kun soie Tid. Hoor det ved Besaaeningen havde truffet, at noget Frøe var kommet til at vore paa Siderne af Hullet, eller paa Dpfastningen, der lyf: fedes Planterne betydeligt bedre.

Da jeg baade for andre og for mig selv havde saaet og plantet mangfoldige Træer, og da jeg fandt at Anlægget var meget mere lovende end man almindeligen antog, saa interesserede det mig meget, og jeg besøgte det sædvanligt engang hver Sommer, stundom og om Efteraaret og Foraaret i Arbeids: tiderne.

Jeg fandt kun Bestyrkelse paa det allerede anførte. I de senere Aar af Michaëlsens Embeds: Tid blev anvendt nogen mere Flid paa Granner, især Vesten og Norden for Steendalgaard. Men Fyrrene bleve dog endnu Hovedsagen.

Ogsaa med Skovrider, nu Forstraad, Bang, stiftede jeg Bekjendtskab, da han, om jeg mindes ret, 1815 kom til Steendalgaard. I hans Tid har jeg endnu oftere været i Plantagerne, og vi have gjensidig meddeelt hinanden vore Erfaringer og Bemærkninger ved Træopelskning. Han har ofte været her, og velbillig meddeelt mig mange nyttige Binf.

Han indsaae strax, foruden mere: at især Fyrrene kun sparsommere burde dyrkes, da Grannerne i Vegetation og Udholdenhed saa meget syntes at

overgaae dem; at Udtynding var aldeles nødvendig; at den hidtil brugte Maade ved Hullernes Gravning var feilagtig; endelig at Planteskoler eller Frøbede ikke vare unødvendige. De tvende sidste Dele stod det i hans Magt at fuldbyrde strax; men ikke uden efter lang Tid det første, hvori vedkommende Foresatte maatte indvillige; jeg veed ikke om nylig er bevirket noget for Udhugningen af Fyrrene, men det veed jeg: at man umuligen kan forlange betydelige Marskud eller synderlig Tiltagende i Væxt af Træer 8, 10 og flere Alen høie, naar der paa 1 □ Favn staae 6, 8 ja flere; dette er Tilfældet med Fyrrene paa den søndre Bakkeside Norden for Steendalen, ligeledes østen for Steendalgaard's Jorder, foruden andre Steder. Ei engang paa de gode Jorder bør man gjøre slige Fordringer, end sige paa de magrere; endda har jeg seet, og det navnlig den sidste Sommer, at Fyrrene begge Steder voxede ikke ubetydeligt, og havde over 1 Qvarter lange Marskud. I Almindelighed have de i de 3 sidste Somre aarlig skudt fra 5 til 11 Tommer, mange endog derover; men i hele Plantagen vare Naaletræskuddene fra 1826 kjendelige som meget korte, ja paa de fleste Steder knap halv saa lange som de senere Mars. Viist nok en Følge af den usædvanlig tørre Sommer. Undres maa man billigen over, at denne sjældne Tørke ikke ødelagde store Strækninger af de høieste og tørreste Plantninger.

Alhedens Plantager bør nok retteligst inddeles i 4 Dele.

a) Steendalgaardens

b) Ulvedals

c) Rompedals

og d) Hauredals eller den sidste Beplantning.

a) Steendalgaardens Plantagen er den største og indeholder omtrent 540 Edr. Land. Dens Jordsmøn, Beliggenhed og tildeels bakkede Terrain er, synes mig, fordeelsagtig til Plantning. Den bør deles i 1) de gamle Plantninger mod Vesten, ud til Skive Landevei, hvoraf den næstvestligste indeholder en stor Deel Birke mellem Naaletræerne; 2) Granplantagerne (af hvilke især udmærke sig de sidste 12 Aars Anlæg) østen for de under 1 omtalte; de indeholde vel over 200 Edr. Land; Granstoven er her særdeles vel sluttet; og 3) Fyrreplantagerne, hvoraf de bedste og meest sluttede ere paa begge Sider af Steendalen. Paa de øvrige Pletter i denne Plantage er vel alt for flere Aar siden begyndt med Efterplantning af Gran- og Lerketræer; men alt kan ikke overkommes paa eengang, mindst i en saa lidet beboet Egn. Dog indrømmer jeg, at alt det, som er efterplantet i de sidste 10 Aar, tiltager udmærket godt; ja at endog den ovennævnte tørre Sommer, 1826, kun ødelagde faa af de i det foregaaende Efteraar og Foraar omplantede Granner, hvilket ikke var Tilfældet hos mig og flere af mine Bekjendte i denne Egn. Af Grannerne i de vestre Styk-

fer gives der ikke saa, som holde $1\frac{1}{2}$, $1\frac{3}{4}$ til 2 Alen i Omkreds ved Roden. I de yngre Plantninger har jeg seet mange, som de 3 sidste Aar have skudt 4 Alen, og de fleste 2 til 3 Kvarteer aarlig.

b) Ulvedals Plantagen har ikke saa gunstigt Terrain eller Jordsmen, især i nordre Ende, hvor den lige fra Planteur Dehns Bolig til Skive Lavevei har en mod Vesten hældende Beliggenhed. Her anseer jeg Forsøgene, der hidtil ere anstillede med Fyr, for aldeles mislykkede, men sydligere i denne Plantage især paa Østsiden af den vestre Bakke lykkes Fyrrene betydeligt bedre. Her er i de senere Aar især i det nordre Stykke efterplantet mange 1000de Granner; disse have holdt sig særdeles godt og gjort herlige Skud. Det var at ønske, at Touren til fuldstændig Efterplantning snart maatte komme til dette Stykke, som ligger paa en meget besæret Bei, og at saadan Efterplantning alene maatte foretages med Granner, da de allerede vidsatte love saa meget. Rytligt er det unægteligt, at de gamle halv og heel uddøde Fyrstavne endnu staae der som Eye for de unge Granner; men mangen Reisende, der ikke indseer Rytten, skuer mismodig paa disse Rudera. Dette Stykke har bidraget mere end man forestiller sig til at nedsætte Plantagernes Værd. Ulvedals Indhegningen indeholder omtrent 348 Tdr. Land.

c) Af alle Plantninger har ingen været saa lidet lovende som Rompedals Plantagen, circa 520

Ldr. Land; men dette har fine gode Grunde; thi
 1) Er den temmelig høitliggende. 2) Er den ikke
 indhegnet. 3) Har den øiensynlig været Sandflugt,
 hvilket ogsaa de ældre Beboere i Omegnen endnu
 godt kunne mindes, og de mange Rimmer (Sand-
 banker) deri findes af 2 til 3 Alens Høide og flere
 Alens Brede, og med dobbelt saa brede Mellemrum,
 tilkjendegive ufeilbarlig saadant. Sandflugten dæm-
 pedes, Lyng og Kevlinger voxede til, og man saaede
 deri, efter gammel Maade, Fyrfrø; men Omgangs-
 maaden var ikke god, Eserplantning forsømtes, maa-
 skee ogsaa Ufred har hjulpet til Ødelæggelsen. 4)
 Ligger den temmelig langt fra Skovriderboligen, vel
 næsten $1\frac{1}{2}$ Mil, saa at dagligt Tilsyn ei kan have.
 5) Har jeg der forefundet den meste og øverligste Al,
 jeg har truffet paa i de nordre Kongelige Plantager.

Imidlertid har jeg seet ved Rørlands Sande i
 Brads Herred (førend denne, desværre, blev opgivet
 til Lodseierne) som og i Venshyssel, at Skov:Plant-
 ninger især af Naaletræer kunne lykkes paa Sand-
 flugter; altsaa vel ogsaa her. Hvad der i de senere
 Aar er gjort, bestyrker mig i denne Formening. Her
 er nemlig efter dyb Pløining besaaet 100 Ld. Land med
 Gran, Birke og Lerkfrø, der tegner ret godt. For-
 hen var her kun saaet lidet til Udbedring; dog var
 der i de sidste 10 Aar udplantet aarlig nogle 1000de
 Granner, som staae meget godt. Hertil valgtes de
 vestlige Eider, og Pladse, hvor der endnu vare Lev-
 ninger af de gamle Fyrre, der dog kunne gavne ved

at give Læe for Dyrækten. Under saadanne Omstændigheder kan man ikke disponere over Figuren, især naar man viselig stræber at undgaae den i Dagen liggende Al, men man maa benytte Terrainen som det falder, og kun vogte sig for, ikke ubesindigen at oprykke de gamle Stavne, da de unge Planter bedst trives i Lye af disse.

d) Hæredals Plantagen er det Stykke, som ifølge speciel Kongelig Befaling indtoges 1825, efter at Indhegningen begyndtes 1824. Dette er den nordligste af Plantagerne og indeholder omtrent 337 Tdr. Land. Her har Fremgangsmaaden været saaledes: Lyngens Afbrænding, Ploie:Strimler af 2 til $2\frac{1}{2}$ Alens Brede med nok saa store upløiede Mellemrum, Hævning, og Besaaening med Raale og Birketræfrøe; om Hegnet Pål, Eeg, Popler, o. s. v. Omtrent i Midten er en Grøftkole, anlagt i en smuk Stil. Saavel i denne, som i de besaaede Ploie:Strimler, seer man de unge Planter i meget god Væxt. Jeg undrer mig ei heller derover, thi saavidt jeg har seet gravet der fandtes ingen Al, og Jordstørpen var sædvanlig baade dyb og muldblanset. Jeg har ikke havt saa godt Jordsmon til mine Smaa:Plantninger, men vel et for Vindene mere beskyttet Terrain. Imidlertid tvivler jeg ikke paa, at jo Læbelterne af Birk og Popler ville, tilliggemed den tætte Besaaening og Efterplantning, snart skaffe Sikkerhed for Storme og Lye for de indre Plantninger. Og naar denne Plantning engang

voxer til, da vil den snart bevirke en gavnlig Forandring paa det hidtil uheldigste Stykke af Steendals Plantagen, nemlig for Norden, hvor Skjellinien er trukket over en Bakke og denne beplantet med Fyr, der, saa aldeles udsatte for Vinden, umulig kunne lykkes. Alleerne, plantede af Popler, Eik og Rønne, for det meste hidsendte fra Sjælland, ville ligesom alle store Træer, der omplantes, naar de komme fra Lære og god Jordbund, neppe lykkes.

Efter denne Beskrivelse vil man let indsee, at jeg ikke kan dele Mening med dem, som troe at Skov:Anlæggene paa Allheden aldrig ville lykkes. Jeg indseer visse ei heller hvorfor ikke, naar Sagkundskab og ufortrøden Iver anvendes.

1) Allen er langt fra ikke det herskende Underlag, som nogle have paaastaet; thi ved Underlaget forstaaer jeg ikke det, der muligen kan ligge i flere Allens Dybde. Jeg har gjennemvandret disse Strækninger mange Gange, men naar jeg undtager en Grøft i Steendalen, og nogle høie Steder hist og her paa Vest: Siden, samt i Kompedals Plantagen endeel Steder, har jeg ikke fundet All, uagtet jeg kjender den meget nøie i alle dens Nuancer, og uagtet jeg har seet mange ikke allene smaae men store Huller kastes i Plantagerne. Men findes endog Allen nogle Steder, hvor jeg ikke antager den er, saa veed jeg vist, at den der ikke ligger saa overlig, at den kan hindre Gran, Lærke og Birke fra at voxer, maaskee ei engang Fyrren. Jeg har her paa Vestkanten af

Landet seet Røder af Ege:Skove paa Bakker, hvor Alen kunns ligge $\frac{3}{4}$ til 1 Al. under Jordstørpen, og hvor Sagnet fortæller: at Kirkerne heromkring, og navnlig Sinding Kirke har faaet sine Egebjælker og Spændtræer. Egen har Pæle:Rød saavelsom Fyrren, og er i Henseende til Jordbunden vel endnu nok saa fræsen; hvorom vel de Lyneborgske Heder kunne vidne.

2) Men uagtet her ikke findes den Mængde Al, som nogle formene, saa nægter jeg ikke, at Plantagernes Jordbund, i det Hele taget, langt fra er af den frugbareste, ligesom jeg indrømmer, at Jorden, som maaskee aldrig har været under Ploven, eller begroet med Skov før, er overmaade haard og compact.

Men behøve vi da virkelig frugtbar eller sprød Jord til de Træ:Arter, man har havt i Sinde at udbrede? Af Løvtræer groe Sølv:Popplen, Albeelen og Espen, samt Egen og Birken meget villig paa vore Heder, og Birke samt Elle ogsaa tildeels Ege og Popler i de udtørrede Moser eller det lavere liggende Jordsmon; og af Naaletræerne vore Gran: og Lerke:Træer ret frodigen paa hine, ja Fyrren vel og bedre end nu almindelig er antaget. At paa saadant Jordsmon ei bør vælges Bøg, Aft, Elm, Ahorn eller andre Træer, der kræve federe Jord, er en Selvfølge. Denne maadelige Jordbund vil imidlertid forvolde: at Træerne ikke kunne stige saa hurtig og frodig, som i bedre Jord; men just derved

vorde de tættere og fastere i deres Væd, og saaledes Efterflægten, maaskee ogsaa nogle af os, tjenligere, end det hurtig opløbne Træ, som Erfaring viser os er løsere i Vædet.

3) Stormene har jeg i de 18 omtalte Aar ikke seet have anrettet nogen Ødelæggelse, ja ei engang Skade paa Allhedens Plantager. End ikke den ældste og vestligste Deel af Steendals Plantagen har lidt noget. Dette er ei heller uforklarligt. Stormene indtræffe meest Foraar og Efteraar, naar Jorderne ere opblødte; den vaadeste og meest vandholdige Jord er da meest udsat, og især den Jord, hvis Overlag fra 6 til 12 Tommer ligger paa et Leerlag, som ikke tillader Vandet at sige igjennem. Saaledes har jeg seet Strækninger af de bedste Skove omblæse, medens de i slet Jord holdt sig godt. Plantagerne Jordbund har ikke et saa stærkt leret Underlag. Det meest lerede træffer man paa nordre Side af Steendalen; de ældste Træer her ere Fyrre, som stikke temmelig dybt, og da de staae alt for tæt kunns have liden Top; men de have ogsaa allerede Læ af de øvrige Plantninger. Paa Grannerne og Perketræerne, som pyramideformig dannede, har Toppen aldrig Overvægt som ved Løstræerne. Grannerne kunne derimod let knækkes af Stormen; men jeg har i Plantagerne kun seet 3, som saaledes have været brækkede. Overalt voxe Naaletræerne der, som Følge af det ikke fede Jordsmon, mindre frodigen, end i andre frugtbare Egne, og et saadant

ikke geilt voksende Træ har jo fleest Rødder i Forhold til sin Top.

4) Større Uheld vil kunne ramme Naaletræerne af Insekter eller disses Larver, sædvanlig Phalæner. Man veed: at dette i Tydskland ikke ualmindelige Tilfælde ødelægger der mange Strækninger af Naaletræeskove. Nylig have vi læst, at det i Aar, den korte Tid Torken varede, har ødelagt flere 100 Tdr. Land Granskove i en af Sverrigs Provindser. Sligt hører til de mulige Uheld, enhver Plantning, i enhver Egn, paa hvilken som helst Jordbund, kan være udsat for. Jeg vil troe (dog er det ikke stort mere end Gisning) at afvekslende Belter af Løvtræer, f. Ex. Birke og Gege, vilde forebygge saadant, i det mindste veed jeg intet Exempel paa, at Larverne i disses Nærhed have indfundet sig. I tørre Aar ere de værst, ligesom og paa den tørreste Aarstid. Alt for 10 Aar siden har jeg seet Folk ved St. Hans Dags Tider bestjefrigede med at oplede og udrydde disse ubudne Gjæster i Allhedens Plantager; det var dengang kun Fyrrene, som lede meest. Siden har jeg seet ogsaa Granner og Lerker angrebne. Et øvet Øie opdager dem let, men i det Store og i forsmæssig tætte Anlæg har det jo, foruden Befostningerne, sine Vanskeligheder at faae dem udryddede. En Regn udretter mere end Menneskehænder.

5) Skovbrande kunne og synes at være farlige for Allhedens Plantager, da der i Nærheden saa ofte har været Hedebrand. Men der er meget godt for:

get for deels at forebygge saadan Jlds Indtrængen (naar undtages Rompedals Plantagen) derved, at Lyingtørvene omtrent i 20 Alens Brede langs uden om Digerne ere afgravede; deels at standse den ved Brand: eller Fyr: Linier.

6) Udvortes Vold af Raadhed, Egennytte o. s. v. have nogle alvorlig statuerede Exempler ret godt raadet Bod paa. Jeg har heller ikke i de indhegnede Plantager seet nogen, ved Menneskers eller Kreaturers Ufred forarsaget Skade, værd at omtale.

Dette er saaledes min og sandelig mange Fleres Mening om Alhedens Plantager. — Nu vil det ikke være upassende med sømmelig Underdanighed at berøre disse Spørgsmaale:

a) Om det kan antages, at Regjeringen havde gjort bedre i ikke selv at lade plante, men opmuntret Private til Skovanlæg?

b) Om det havde været visere at tage frugtbarere Jorder, Bakker paa Østkanten af Landet o. s. v. til Anlæggene, end den valgte Strækning paa Alheden?

c) Om de rette Træarter kunne siges at være valgte til Anlæggene?

d) Endelig om de anvendte Beføstninger ere spildte, eller om de kunne ventes at vorde frugtbringende?

Til det første kan siges: Skotlændernes tildeels ogsaa Engælændernes Exempler have viist os hvor

herligen Privates Anlæg kunne lykkes, ja endog med forholdsmaæssig liden Beføstning. Men uden at tage Hensyn til Climatet, der dog torde være nok saa ublidt paa Vestkanten af Jylland, bør man ikke oversee, at hine Delande have langt hyppigere Regn om Sommeren end vi, dette er for Skovanlæg aldeles ikke uvigtigt, tillige er Jordbunden der ulige bedre, end den paa Hedeegnene her i Allmindelighed findes.

Beskrivelserne derover sige os, at Hertugen af Blair Athol og flere baade store og smaae Skovplantere sædvanlig først behandle Jorderne som til Ugerland, og lade dem bære enten Sæd eller Turnips, der deels opædes paa Stedet, deels hjemføres, deels ompløies og forraadne. Det er ogsaa vitterligt: at det som oftest er kun den modnere Alder, der ret fatter Lyst for Skovplantning, og at denne Lyst følger os til Graven! Kun Gaa kunne haabe selv at nyde synderlige Frugter af Anstrængelserne og Beføstningerne. Det er nok saaledes ikke urettelig talt naar man siger: "vi arbeide for Efterslægten!" Ligesom denne Hensigt og denne Lyst aldeles bør billiges, saaledes bør man derhos indromme, at dette her i Landet kun kan være ganske saa Landmænds Sag, af Mangel paa Ene, om endog Kundskaberne og gunstigt Locale forudsættes. Men denne Indsigelse fra vore pecuniære Omstændigheders Side, føle vi desværre her meget mere end Skovplanterne paa hiint Deland, hvor det er bekjendt at saare mange

Godseiere have umaadelige Midler at disponere over.

Man mener, Regjeringen skulde have anvendt de paa Plantagerne medgaaede Summer til Understøttelse for Private. Jeg tør frit sige: at med de ringe Kundskaber, man da besad i Skovplantning, med Bæmskeligheden i at erholde Planter, og gode Planter, med Uerfarenheden om hvilke Træarter der kunde lykkes, vilde sikkert flere end Halvparten af disse private Anlæg have mislykkedes; og det indrømmer man vel, hvad Landalmuen angaaer, at eet mislykket Forsøg afstrækker langt mere, end to vellykkede lede til Efterlignelse? Og nu disse smaae private Anlæg, om vi endog antage: at de ved Hjælp af Understøttelsen havde strakt sig til Skovluffer fra 2 til 10 Tdr. Land (saa havde vel mægtet at udføre mere), hvorledes vilde disse Smaalunde have staaet? og hvad Fordele kunne de have ydet imod større og sammenhængende Strækninger? Er ikke altid den nordre, vestre og sydvestre Side forfærdet, ja tildeels ogsaa den østre? og er det ikke vist, at man maa see 20, 30, og flere Alen ind i Plantningerne eller i Skovene, før Træerne kunne siges at være uforknyttede? Jeg har dog bereist de fleste af Jyllands Skove, ja mange i Sjælland og Fyen, men kun fundet saare faa Undtagelser, hidrørende fra lægigende Bakker, nærliggende Skove, Bygninger o. s. v. Kundskaberne, siger man, skulde været udbredte paa Regjeringens Bekostning; og derefter

Planteskoler anlagte, hvor Træer for billige Priser kunde været at faae! Men man maa dog derhos overveie: at flige Kundskaber hverken paa eet eller to Aarti udbredes. Alt skal have sin Barndom! Man see kun hen til hvorlænge og hvormeget der er skrevet og arbeidet for Agerdyrkningen, der dog er hver Landmands Sag, og hvor langt den gode Agerdyrkning mangfoldige Steder endnu er tilbage, for at overbevise om at der hører Decennier til at udbrede Kundskaber, vække Lyst og Efterlignelse. Kunde endog et Lovbud saa velgjørende i sin Hensigt, og saa poenaliter clausuleret som Danske Lovs 3—13—18, ikke overholdes, og siden 1683 ikke Leinges videre, hvad skulle vi da vel troe om private Landmænds Plantninger i det Større? Ogsaa jeg kjender Forskjællen paa det, der udrettes ved Tvang, og det, der bevirkes ved Præmier; men har ikke vort virksomme Landhuusholdnings-Selskab tildeels indskrænket sine Præmier for praktiske Foretagender, just fordi Erfaringen ofte viste: at naar Præmien var vunden, efterlodes Industrien, den vandtes for?

Mon man torde have haabet et bedre Udfald af Kongelige Præmier og Understøttelser for Planteskoler og Skovlukker i hiin Træplantningens Barndoms Tid? Jeg betvivler dette; thi at søge nysnævnte Misbrug forebyggede ved at clausulere Præmie; Indbydelsene saaledes: at Belønningerne først vandtes tildeels eller heelt om eet eller flere Aarti, vilde vel have været det samme som at afstrække

Concurrenterne. Endelig havde dog Regjeringen i pecuniair Henseende ingen Indtægt havt af de Summer, der anvendtes paa Privates Anlæg, naar derimod dens egne Skove paa Allheden om saa Nar ville begynde at give Udbytte.

b) Mon det havde været visere: at tage frugtbarere Jorder, Bakker inde i Landet, eller paa Østkanten, til Anlæg; gene, end de paa Allheden valgte Strækninger?

Det er enhver Skovplanter bekjendt, at der vindes meest ved den største muligt sammenhængende Strækning, alt i Følge det, vi ovenfor nævnede om Udsidernes fletteres Væxt. Mig er ikke bekjendt: at Regjeringen her i Jylland, uden Vilkaarlighed, kunde disponeret over et andet Jordsmon, af den Udstrækning og saa god Qvalitet som det paa Allheden valgte. Vel gaves der endnu dengang mange uudsiftede Overdreve og Heder i Jylland, men de vare Privates Eiendomme. Vilde Regjeringen have taget dem endog imod billig Godtgjørelse, man vilde have raabt Ach og Vee! og skulde Eierne selv have sat Prisen derpaa, da skulde denne sikkert ikke have blevet for lav, men vel saaledes, at den halve Plantning kunde foretages for den Capital, Jordsmonnet udfrævede. Endog siden 1825 har man havt Exempler derpaa, da Hs. Majestæt endnu længe i Vester ønskede Skovplantninger. Jeg stemmer meget gerne i med Dem, der formene: at

Skovplantninger lykkes fortrinligen paa Bakernes østre og søndre Sider, men mig har ogsaa Erfaring lært, at dette ikke saa ganske er Tilfældet paa de vestre og nordre Sider, og at Sneen, der ofte paa Bakkesiderne og i Dalene ligger mange Aen høi, anretter ubodelig Skade paa Træværten, i det mindste indtil Træerne opnaae en betydelig Høide. Med Træer, som igjen voxer frodigen naar de afdrives, er Tabet ei saa betydeligt, men med nogle Løvtræer, og alle Naaletræer seer det misligt ud naar Toppen er ødelagt, thi da er hele Anlægget ødelagt. Her kommer virkelig meget an paa den blinde Lykke, thi indtræffer ikke noget betydeligt Sneelæg medens Træerne ere fra 5 til 16 Aar gamle, og de voxer nogenslunde frodigen, da have de for det meste overstaaet disse Fataalia. Før 5 Aars Alder kunne de vel være aldeles tilføgne, ja endog høie Toppen mod Jorden, men de fleste rette sig uden at brækkes naar Sneen gaaer af. Men, naar jeg nu endog indrømmer, at Bakkerne ere gunstige for Skovplantning, og det især af disse Grunde: fordi de dog paa nogle Sider have Læe, og fordi de seent ville anvendes til Agerdyrkning, saa møde igjen, som sagt, disse Indvendinger: havde Regjeringen et saadant Jordsmon at hyde over? og havde dette bakfede Jordsmon nogen Udstrækning i Øster og Vester? saa at de vestre Bakker kunde givet Lye for det øvrige. Med alt mit Bekjendtskab til Jylland, veed jeg intet saadant Sted!

Derhos maa noie bemærkes, at det for en stor Deel af Landet, nemlig Jyllands midterste Vestkant er, og i Fremtiden vil vorde, af uberegnelig Vigtighed, at erholde Bygnings- og Lømmen uden alt for lang Transport, og uden alt for høie Priser. Østkanten af Jylland har sine Kjøbstæder, ja Venshyssel paa Vestkanten endog sine seilbare Pladser, hvor Skibene kunne anløbe fra første Haand; men ikke saaledes med den vestre Deel af Landet fra Liimfjorden til Hjerting. Her er Ringkjøbing den eneste Bye med Seilads, og hvo kjender ikke de Vanskeligheder, som her besvære Skibsfarten? deels at Skibene ofte ikke kunne komme ind af Nymindegab, men flere Uger maae ligge forgjæves ventende paa Vind og Strøm; deels naar de slippe ind, maae lægtes eller lodses for at komme over Grundene; deels at det endda kun er for Smaaaskibe at saadan Indseiling er mulig; Varene vorde herved og ved flere Omstændigheder saa fordyrede, at jeg og denne hele Egns Beborere hellere hente vort Lømmen 11, 12 til 14 Mile borte, i Randers, Horsens og Aars huns, end i Ringkjøbing 6 Mile borte. Lemvig og Skive har man ogsaa langt til, og disses Kjøbmænd maae fortolde Varene i Aalborg, tage som oftest derfra Godset, og Seiladsen paa Liimfjorden vesten for Ribe er vanskelig, især over Løgstørs Grunde, hvor Skibene maae lættes. Det var alt saa ret af Vigtighed for Vestkanten af Landet, at der i Tide toges Hensyn paa denne betydelige Stræk-

nings Trang, der alt længe har været stor, og med Tiden, ved Norges aftagende Skove, ved en mulig Søekrig, ved paalagt Udførsels Told o. s. v., endog for Østkanten af Landet vil vorde følelig.

Alt berøve Agerbruget et Jordsmøn af nogen Udstrækning, hvilket let lader sig opdyrke, godt lønner Opdyrkningen, og saaledes for en talrig Mængde af vindstibelige Hænder kan frembyde Arbeide og rundeligt Udkomme, er maaskee ikke rigtigt i statsøkonomist Henseende! Men dette er sandelig ei heller Tilfældet med det Locale, hvorpaa Alhedens Plantager ere anlagte. Alt her endnu er Jord nok, viser de mange 1000de Tdr. uopdyrket Land i Karup og Frederiks Sogne, og at disse ikke (om endog hensees til vor bestandig voksende Folkemængde) i de 2 første Aarhundrede skulle worde opdyrkede, derom er jeg forsikket; her mangler nemlig 2de væsentlige Ting, uden hvilke Heders Opdyrkning kun langsomt skride frem, Hørbjergning og Mergel. Alt Regjeringen skulde koste paa flere Colonister, hellere end paa Skov anlæggene, kan jeg ikke indrømme, og hvad saadanne Etablissements have kostet er desuden ikke ubetydeligt.

Ingen, slet ingen af Colonisterne savne den til Skov anlæggene indtagne Jord. Lad dem først opdyrke og frugtbargjøre det, der er til deres Naadighed af lyngbegrøede Jorder, dermed ville de og deres Efterkommere i flere Generationer have nok at varetage. Lidt Misundelse veed jeg nok der fra en til:

grændsende Byes Beboere har fundet Sted, og at selv denne har havt betydelig Deel i Plantagernes Disrecommandation veed jeg ogsaa, men ligesaa ugrundet som den første, var ogsaa den sidste, og nogle flere Aar tilbagelagte skulde overbevise selv de Colonister, der iore meest derimod: at Anlæggene ere Landsfaderens Omhue værdige, at de ere sande Kongelige Anlæg, og til uberegneligt Gavn for Fremtiden.

Jo længere i Vester Skovanlæggene kunne foretages, desto bedre for denne skovløse Egn, dette maa vel billig indrømmes. Derfor har vor elskede Konge, paa sine Reiser her i Vestlandet, henvendt sin Opmærksomhed derpaa, og saaledes er et betydeligt Anlæg i sin Begyndelse paa Feldborg Hede, 3 Mile vesten for Alhedens Plantninger. Herom at domme er endnu for tidligt. Hver Nætsindig maa ønske det god Fremme!

At Skove tiltrække Regnen og fugtiggjøre Egnene, er jo en af Physikerne for længe siden opstillet Sætning; ogsaa med Hensyn dertil ville vi Skarplands Beboere og vore Efterkommere yde Regjeringen vor velmeente Tak for Skovenes Opelsning; ja den bør ydes endogsaa for den Lære, de skjænke i et stormfuldt Clima; og for det skønne Syn i en af Naturen ikke blidelig udstyret Egn!

c) Men kunne de rette Træarter siges at være valgte til Anlæggene?

De første eller Hovedanlæggene bestode af Fyr,

dog tillige, som før er sagt, af noget Gran og Birk. Fyrrene have viist sig meest forknytte; men jeg troer, at man vel meget har tilregnet dette den formeentlige Omstændighed, at Væle-Roden stødte paa Al. Jeg har forhen bemærket, at Alen er deels meget fjeldnere, deels dybere nede, end man almindelig antager; og var dette Marsagen, saa kunde Fyrrene, som havde naaet Alen, enten ikke have gjort saa vakkre Skud, som de jeg i de sidste 3 Somre har seet, eller og Alen ikke maatte være dem hinderlig.

Den feilagtige første Behandling ved Frøets Saaening, at Jordskorpen ei tilbørlig er bleven løsnet, at Hullerne ei vare udluftede, at staaende Vand samledes om de spæde Planter, og at der forbleve for mange aabne Steder, saa at hver Plante var udsat for Vinden; alt dette giver jeg Skyld for den første Misvæxt af Fyrrene. Umueligt er det vel heller ikke at Frøet ei har været saa aldeles velvalgt, og at dette kunde have nogen Indflydelse. Nye Planteurers Erfaringer i Udlandet synes at tale herfor.

Insekterne kunne have bidraget noget til Misvæksten. Mange tørre Somre ligeledes. Men Mangel paa Udtynding har sandelig, hvor Træerne ere over 6 Alen høie, forarsaget overmaade megen Skade. Jeg troer nok det sidste vil vorde afhjulpet i Fremtiden, under den kyndige Forstmands, Kammerherre v. Krogh's Overbestyrelse; og hvad de ny indtagne Stykker angaae, da ere disse behandlede

efter langt bedre Principer. Paa de Strækninger, hvor Fyrrene forlængesiden lukke Jordsmonnet, der have de alt i nogle Aar ved deres Skygge, Var, o. s. v. gjort dette, forhen stive, Jordsmonn betydelig skjørere.

Men kunne Fyrrene lykkes i Alhedens Plantager, som visse endnu ikke er modbevist, (naar man kun ikke forlanger at de skulle lykkes isolerede, paa Udsiderne, hvor der staaer Vand og Is om Vinteren, eller de enkelte Steder, hvor Alen findes paa saa Qvarteer nær Overfladen;) saa troer jeg nok at Fyrren var det Træ, der var gavnlighst i statsøkonomisk Henseende at lade plante; thi Beddet er dog bedre end Grannens, og Trærnes Væxt paa et Jordsmonn, der ikke er Alhedens aldeles uligt, synes at love bedre Udfald, end man almindelig i de senere Tider har spaaet.

Ogsaa de Mænd (nu hedengangne), som havde Deel i Anlægget, og Bestyrelsen deraf, maa man, forsaavidt de vare Udlændinge, dog ei tilskrive Nyhedslyst eller Ukyndighed i det de valgte Fyrrene som Hovedbestanddeel i Plantningerne. De havde i Udlandet seet Fyrrens herlige Væxt paa mager Hedejord, og handlede ei heller uden høiere Instructioner. Endelig maae vi ikke glemme, at det er Fyrrene, som tildeels have forberedet Jordsmonnet, tildeels givet Lære for de senere Plantninger, og hvormeget er ikke dette i et stort Anlæg? Foruden de mange andre Skrifter, vi besidde til anbefaling for Fyrre-

træet, har det Kgl. Landhuusholdnings-Selskab i Aaret 1828 ladet oversætte og trykke Hollænderen „Hubert's Veiledning til Opelskning af det vilde Fyrretræ,” hvori, foruden mere til dets Anbefaling, ogsaa anføres at det villig voxer paa Dynerne og Sandflugterne, udsat for Stormvindene. Misgreb gives i det Store som i det Smaa, men feilagtig Behandling bør vist ikke lede os til at nedsætte noget, eller oversee hvad det kunde have været uden hine Misgreb. Næst Fyrren er Grannen Hovedtræet, og det, som i de senere Aar er lagt meest Wind paa. Man har sikkert heri handlet ret, naar man forudsætter at Fyrrene ei ville frem; Grannens hurtige og herlige Væxt i Plantagerne er saa lystelig, at den Jordomsfri vist maa glæde sig hvergang han vandrer i disse herlige, sluttede Granstove, der endog kun paa faa Steder tillade ham at trænge igjennem. Saa frodig og hurtig have Fyrrene aldrig skudt her, og naar man ikke vil see i Fremtiden med alt for ængsteligt og haabløst Blik, da kan man spaae Plantagerne, at om faa Aar Udsalget af Granner til Lægter og Sparrer, blot som Udtynding, vil give betydeligt Udbytte, ligesom Fyrrene alt burde have afgivet noget.

Lerketræer, Weimuthsfyrre og de sjældnere Gran og Fyrreslags ere her ikke i betydelig Mængde. Disses gode Væxt kan vel for det meste tilskrives den betydelige Læe, de have af de ældre tætskaaende Træer.

Birketræer findes meest som gamle i den næstvestre Deel af Steendalens Indhegninger, og lykkes godt. De nye Besaaninger have mangfoldige Belter af samme, der i faa Aar have skudt udmærket deiligt.

Rød:Ellene savner jeg; der ere kun faa, og de fugtige Steder f. Ex. Østen for Steendalgaard, og i Steendalen selv, bør man troe: at disse fortrinlig ville have lykkedes. Træets Nytte, dets hurtige Væxt og Reproduction naar det kappes, berettiger det til en Plads i alle Skov anlæg hvor der er fugtigt Jordsmøn.

Hvid:Ellen savner jeg ligeledes paa det mindre fugtige, dog ikke tørre Jordsmøn.

Ege træet kunde vel og været forundt noget af det bedste Jordsmøn, men maaskee har man villet oppebie den Tid, da dette kunde have Eye af de andre Partier, og vist nok bør dette billiges. I de senere Aar lægges endeel Algern.

I de herlige Haver og Toster omkring Skovriderboligen har den nuværende virksomme Bestyrer plantet en betydelig Mængde Poppel:Stiklinger og Træer, samt udsat af disse i Plantagerne, deels som Forsøg, deels langs med Hegnene, dog ere de fleste didhen udplantede endnu for unge til at bedømmes; omkring Gaarden ere de meget lovende, men her have allerede Eye af de opvoxende Skove; ligesom der og her ved megen Opoffrelse i de senere Aar er skabt et langt bedre Jordsmøn

end før, deels ved at hente Mergel henved $\frac{3}{4}$ Mål borte, deels ved at kjøbe Høe.

Paa Bøgetræet, Jyllands Østeregns og Dernes Prydelse, samt herligste Brændetræ, har man her viselig ikke arbeidet. Andres Forsøg have tilfulde godtgjort, at dette Træ vil have Lye og et frugtbart Jordsmon. Det første kunne Plantagerne nu allerede, især Steendalens, tilbyde, men ikke det sidste.

Esf eller Asf, Elm, Ahorn og Maur har man af samme Aarsager ikke anvendt synderligt paa at opelske.

Træ til Bygningstømmer er saaledes Hovedbestanddelene i Alhedens Plantager, og deraf igjen Fyr og Gran de fornemste; om nogle Aar vil Lerke-træet der ogsaa vorde hyppigere, da der i den senere Tid er saaet meget Frøe heraf.

Saaledes, efter sin Beliggenhed midt i Landet, i en Egn, hvor Lyngtorv og Skudtorv er det almindelige Brændsel, og hvor saa Mile Østen for havens gode Bøgeskove, samt hvor, formedelsf en vanskelig Transport, Bygnings-Tømmer har megen Værdie, endelig med det forhen beskrevne Jordsmon, synes det klarligen bevist: at Naaletræernes Valg var saare hensigtsmæssigt.

d) Ere de anvendte Bekostninger spildte eller frugtbærende?

Jeg har mange Gange fundet: at Regninger over Fremtidens Producter ikke let holde Stik; der-

med samstemme vel og de Flests Erfaringer? hvad er ogsaa rimeligere end at vi Kortsynede, der ei om Morgenens kunne forudsee Dagens Hændelser, ville feile, naar vi stræbe nsie at afmaale Indtægter og Udgifter for flere Aarti? Jeg har nylig læst saadanne Beregninger over Indkomster af Træ-Production, hvorimod Virkeligheden har talt, og Sandsynligheden vaandet sig. Men uden Hensyn hertil. Afvøde Brüels Anslag over Plantagernes Værdie om 80 Aar er vel ikke saa usandsynlig som Nogle nu antage den! Tiden er først forhaanden, da der skal udhugges. (Jeg har før omtalt at dette vist nok med Nytte kunde været foretaget med Fyrrene for flere Aar siden.)

Og i hvilken Alder er det man høster meest Nytte af en Naaletræskov? mon ikke mellem det 40de og 80de Aar paa et saa magert Jordsmon? saaledes lærer vel Erfaring og saaledes er vel og Forstmændenes Omdømme?

Plusmagerie er ikke min Sag, det vide de Belyndere og Benner, som bæere mig med Deres Omgang, og derom vidne mine Skrifter. Lemmelig nsiagtige Details kunne vel gives for den Mee:ning: at en Naaletræskov paa et saadant Jordsmon som Allhedens, inden 80 Aar vil kunne betale den af Brüel belovede Capital. Her vil jeg blot kortelig bemærke:

1) Om Allhedens Skove uheldigviis i et saadant Tidsrum skulde afdrives (hvorfra Danmarks

gode Genius bevare os!) da vilde Jorderne til Algerland sikkert have dobbelt saa megen Værdie som for Skovplantningen; ogsaa dette bør ikke oversees.

2) 500 Edr. Land, bevoxne med Skov af Naaletræer, behøve kun ved næstsidstej Hugs i det 70de Aar at give pr. 14,000 □ Allen 150 Stkr. Træer 25 til 27 Allen høie, som i Rod:Enden levere hver een 10 Allens Bjelke til Værdie 5 Mk. Solv, er for 150 Stkr. 125 Rbd. Solv.
Dernæst ovenfor et Stkr. Sommer

6 Allen langt, à 2 Mk., er . . 50 — —
De øverste 9 til 11 Al. beregnes ikke.

Er pr. Edr. Land 175 Rbd. Solv.
Altsaa for 500 Edr. Land 87,500 Rbd. Solv.

I det 80de Aar antager jeg at ved den syse Hugs fældes de sidste 150 Træer 28 til 30 Allen høie. Disse levere i Rod:Enden hver een 12 Allens Bjelke til Værdie 9 Mk., er for 150 Stkr. . 225 Rbd. Solv.
og i den næste Længde et 8 Allens

Træ, à 3 Mk., er 75 — —
De øverste 8 til 10 Al. beregnes ikke.

Er pr. Edr. Land 300 Rbd. Solv.
Altsaa for 500 Edr. Land 150,000 Rbd. Solv.

Summa: 237,500 Rbd. Solv for Skoven paa 500 Edr. Land ved de 2 sidste Udhugninger og Afdrivninger.

Et Træ af de førstnævnte paa 10 Allen, som

jeg kun har anført til 5 Mk., koster i Ringkjøbing 10 Mk., i Holstebro 9 Mk., eller et forholds­mæssigt Beløb i Courant. I Horsens, hvortil haves 10 Mile, er Prisen 6 à 8 Mk. pr. Stk. Et Stykke 6 Allens Træ, som jeg har beregnet til 2 Mk., koster sidstnævnte Sted 2 Mk. 8 ß . à 3 Mk., og i Ringkjøbing eller Holstebro 3 à 4 Mk.

Et 12 Allens Træ, som jeg har anført til 9 Mk., koster nu sidstnævnte Steder 2 Rbd. 1 Mk. à 2 Rbd. 3 Mk. og i Horsens 11 à 12 Mk. (Jeg gav 1ste August 1828 for 12 Allens Træer af en reel Kjøbmand der, med hvem jeg i mange Aar har handlet, 16 Mk. pr. Stk. Siden er Prisen noget nedsat.) Et Stk. 8 Allens Træ sidste Sted $3\frac{1}{2}$ à 4 Mk. og førstnævnte Steder $4\frac{1}{2}$ à 5 Mk.

Disse Priser ere virkelige Data, snarere over det anførte end under; som man seer ere de betydelig høiere end de, jeg har anført for Alhedens Skove.

Her er ikke heller tillagt noget som Forhøielse i Fremtids-Priserne, men alt er beregnet lavere end Nutidens, uagtet vi ved at gaae 50 Aar tilbage ville finde: at Trælasten er betydelig stegen, og alle Grunde tale for, at den i Fremtiden vil stige i endnu større Forhold.

Endvidere: den øverste Top er slet ikke beregnet til Indtægt, uagtet den dog, saavel til korte Lægter, som til Humle- og Bonnestænger kan have megen Værd.

Der hører vel og kun en maadellig Jordbund

og en simpel Bæxt til i 70 à 80 Aar at producere Træer, der kunne give de her antagne Dimensioner: 10 Alens Træer beregnede til 6 og 5 Tommer i Kant, og de 12 Alens til 8 og 7, ihvorvel jeg kun sjelden har erholdt saa ført Træ til de opgivne Priser.

Jeg har slet ikke beregnet Træer af betydelig Omvæltelse, saasom til Planker, Tjel eller svære Bjelker, men kun af de allersimpleste; med megen Grund kan man antage Bæxten stærkere end den af mig opgivne, og dette vil da forhøje Værdien betydelig.

En forstnæssig behandlet Naaletræskov paa Alhedens Jordsmon har jeg statueret bør have før det 70de Aar 300 Træer pr. Eder. Land, er til hvert Træ $46\frac{3}{4}$ □ Alen. Jeg tænker ikke man fordrer større Plads til et Naaletræ, der kun er anslaaet at holde 25 til 27 Alen i Længden og $6\frac{1}{2}$ til $7\frac{1}{2}$ Tomme i Gjennemsnit? I de sidste 10 Aar erholder hvert Træ $93\frac{1}{2}$ □ Alens Rum, eller en Afstand paa alle Sider af over $9\frac{1}{2}$ Alen; og endda beregnes kun Træer fra 28 til 30 Alens Høide og de nederste 12 à 13 Alen, $8\frac{1}{2}$ à $9\frac{1}{2}$ Tomme i Gjennemsnit.

Endelig ere Udhugningerne før det 70de Aar aldeles ikke beregnede til Indtægt, saa at her visse-
selig er mere end nok at løbe paa.

Hiin gamle Forstmands Beregning, 180,000 Rbd. af 500 Eder. Land, torde vel saaledes nok holde Stik, endog uden i mindste Maade at støde an imod Sandsynlighed eller Rimelighed.

Jeg frygter ikke for at lade enhver Upartist, Træknyndig og Sagkyndig, bedømme disse Beregninger. At enkelte Plantninger i Lye af andre Skove, paa et fordeelagtigere Jordsmon, i Sammenligning med Allhedens, kunne udmærke sig ved hurtigere Væxt, og altsaa større pecuniair Fordeel i lige lang Tid, indrømmes, men modsiger ikke det af mig fremsatte. Om 10 Aar senest tør jeg med Grund formode: at Allhedens Plantager ville kunne dække deres aarlige Udgifter, naar ikke noget Nytt indtages; og om 20 Aar vil Overskuddet til Capitalens og Renters Tilbagebetaling vorde meget betydeligt. At Productet i en saa skovløs Egn, og med saa stort et Opland, vil kunne lade sig sælge, og sælge dyrere end til de Priser, jeg har anført, derom er ingen Tvivl. Jeg har endog antaget, at Omkostningerne ved Plantagerne til Dato ere høiere end de, Hr. Pastor Steen Blicher i Randers Avis har opgivet, dog uden at jeg derfor har nogen egentlig Hjemmel. Ikke heller har jeg ved mit Overslag bragt i Beregning, at det norske Sommer, og selvfølgelig ogsaa hvad der fra Allheden kan sælges, om føie Tid vil vorde dyrere end det hidtil har været, og dyrere end da Brühl forfattede sit Overslag, alt en Følge af de norske Skoves Aftagelse; at engelske og andre Havne staae Nordmændene aabne; og at den bedste Trælast sælges der. Lettere var det for 30 Aar siden ved en formelig Lusthandel med Rug, Byg,

Malt, Flæst o. s. v. at skaffe sig det nødvendige Bygningstrømmer fra Norge.

Indirecte har vel ogsaa Plantningen paa Alheden gavnet Almeenheten og Landet; thi mange 1000de overflødige Træer ere derfra uddeelte i de senere Aar, og ligeledes meget Træfrøe. Tillige har enhver, som det var om at gjøre, der kunnet erholde praktisk Veiledning. Først nylig, i Løbet af de sidste Aar, ere D^{hr}r. Consistorialraad Bjerregaard's og Forstraad Bangs fattelige Skrifter om Træplantning udfomne, Veiledninger, som Almuen længe har maattet savne, men som dog ikke gjøre det overflødigt for en Planter at tye hen til saadanne Steder, hvor man med egne Øine kan see, og med egne Hænder udføre Haandgrebene.

Endvidere, hvormange Penge have ikke de nærliggende Beboere tjent ved Arbejde i Plantagerne. Skrae Bye, som, i den Tid da Plantagerne anlagdes, blev salbudet for 300 Rd., eier nu velhavende Beboere. Sjørup, Lybsgaard, Knudstrup, Thorning, Ungstrup, Bium, Karup, Naresstrup med flere Byer, foruden de mange Colonier, have havt og have tildeels endnu Plantagerne at takke for at de kunne betale Skatter og Afgifter.

Endelig har det altid forekommet mig som at man efter en særskilt Maalestok bør bedømme Regjeringernes og Privates Anlæg. Jeg indrømmer langt fra ikke derfor, at der skulde være Tab ved

Alhedens Plantager, min modsatte Mening kjendes af det foregaaende.

Den private Mand bør beregne saaledes, at Udgiøften ikke overskriger Indtægten i et vist Tidsrum, der med Rette bør være fortere for ham, end for Staten; eller vel endog at Entreprisen giver et Netto: Provenue over Renter, Rentes Renter o. s. v., foruden Capitalens Tilbagebetaling. Skov anlæg ere nu just ikke af den Natur, at den private Mand, der seer paa pecuniair Fordeel i sin Levetid, efter Tingenes almindelige Løb, kan befatte sig dermed. En anden Sag er det naar han som Patriot og formuende Mand, Lehnbesidder, Stamherre o. s. v. vil gavne Almeenheten, sine Efterkommere, eller forhøje Gudernes virkelige Værd. Men faa ere de, som kunne, endnu færre de, som ville. Enkelte fortjene vist nok at nævnes og mindes med Høiagtelse, blandt hvilke Greverne Reventlow og Frys indtage en høi Plads.

Med Regjeringer forholder det sig anderledes. Oplever Regenten ikke just Nyttten af sine priisværdige Anstrængelser og Opoffrelser, saa komme dog de nyttige Anlæg Staten til uberegnelig Værd engang i Tiden. Selv under Arbeidet og ved Forskud af Capitalerne er meget vundet for Landet, deels ved de forskjellige Hænder, der oplæres og vænnes til saadanne gavnlige Arbeider; deels ved det at Almueen erholder Arbeide, passende for sine Kræfter; og endelig ved de mange Summer, der sættes i Dru-

løb, en, ved Allhedens og Feldborg Plantager ikke uvigtig Omstændighed, da Stederne her ligge ufordeelagtig for Omsætning af deres Producter, thi Viborg og Holstebro Byer kunne vissefælgelig ikkun consumere en ubetydelig Deel af det, deres Oplande producere.

I et saadant Brændsels Aar som det indeværende, da endog Trangen paa Landet er stor, end sige i Kjøbstæderne, kunne Plantagerne ei alene gavne Allmeenheden, og forebygge megen Elendighed, naar der solgtes Qvas og Udbygning for billig Betaling, men endog afgive ikke smaae Summer til Forst-Rassen.

Syntes ikke Mange: at betydelige Summer tabtes for Staten ved Coloniernes Anlæg? de ere vel endnu ikke aldeles erstattede? En privat Mand kunde aldrig faaet dem godtgjorte, men det er dog let beviist, at Colonierne have gavnet Staten uberegneligt.

Jeg har saaledes her fremsat mine Meeninger om Allhedens Plantager, og det fordi det smertede mig, at et saa almeennyttigt og herligt Anlæg skulde kunne misgjøendes. Mit Raad til dem som tvivle er, at de selv besee det, og paa Stederne selv hente Oplysningerne. Ogsaa jeg har havt forundfattede ugunstige Tanker derom, men 18 Aars nylige Beskjendtskab har anderledes overbevist mig. Jeg er ikke hverken ukyndig eller uheldig i Træplantning,

og min Dom er ikke umotiveret. Mange have besøgt mig og bragt Alhedens Plantager paa Tale. Mit første Spørgsmaal har da været om De havde seet og gennemvandret dem? var Svaret, da benægtende, bad jeg ret meget at man vilde gjøre det, ligesom jeg ogsaa gav Befordring og Følgeskab derover om muligt. Visseelig, jeg har ikke stræbt at overtale nogen til at hylde mine Meninger om samme; men dette veed jeg: at ikke een eneste af de mange, som have seet Anlæggene med mig, eller efter min Opfordring, har næret saa ufordeelagtige Tanker derom efter Besøgelsen som forhen, og mange have med mig beklaget de almindelig udbredte Rygter om disse herlige Anlæg.

Ikke har jeg sagt noget Nytt, eller noget, som jo Tusinde vide ligesaagodt som jeg, ei heller har det været min Hensigt at belære de vel Underrettede Bedre. Om mine Anskuelser vil jeg ikke trættes med Nogen, de ere mine egne, sande, og drøftede før de nedskreves; man tillade mig altsaa at beholde dem! Jeg veed mig fri for alle Stiklerier og Personligheder, som Feiderne om Alhedens Plantager ellers have foranlediget, og saaledes beder jeg Læserne: ikke at ansee det, jeg har fremført, som et Stridskrift, der udæsker nogen Pen til Kamp.

Sindinggaard, i November 1829.

S. A. Sjølstруп.

Burgsdorff's Yttringer om den Indflydelse, de engelske Væddeløb, saaledes som de nu udøves, have paa Hesteavlens i England.

En af de nyeste Forfattere, som have skrevet om de engelske Væddeløb, er Burgsdorff*). For at begrundes sin Ret til at have Stemme i Sagen, siger han: "I 37 Aar tilhører jeg mit Fag, men vist ikke i dets gamle Glendrian. Gjerne har jeg lært, og lærer ogsaa endnu. Mangfoldige Forsøg har jeg foranstaltet, saavel henhørende til Varringen, som til Opdrættet af ædle Heste, og har derved ogsaa fundet mangen af Naturen dragen Grændselinie. I det mig anbetroede Kongelige Stamsstutteri (Trakehnen) med 70 Følhopper af det ædleste Rideslag, 50 af Jagtslaget og 180 af Vognslaget, altsaa 300 Følhopper, har jeg opdrættet Tusinde af ædle og forædlede Heste, som, efter mit Fædrelands Vidnesbyrd, have svaret til Bestemmelsen. Herved er dog dette Stutteri sandsynligviis et af de mindst kostbare offentlige Stutterier i Europa, da dets Flor er bygget paa Agerbruget, ved at Robbedriften er

*) Versuch eines Beweises, daß die Pferde-erennen in England, so wie sie jetzt bestehen, kein wesentliches Beförderungsmittel der bessern edlen Pferde-zucht in Deutschland werden können; von Landstallmeister v. Burgsdorff. Königsberg 1827.

indført paa dets 12 Afbyggergaarde. Jeg er ogsaa omgivet af private Stutterier, blandt hvilke flere bestaae af 30, 40, 50, 60 Følhopper. Særskilt bestyrer jeg et Landstutteri med 250 Bestelere af Trækheuer Tillæg, hvilke endnu i forrige Aar vare fordeelte paa 130 Stationer i Litthauen og Østpreusen, og bedækkede 12,823 Landhopper, hvoraf 8,413 kunde fremvise som drægtige i dette Foraar; og jeg har endelig den Ære, at være Directeur over de i de sidste 6 Aar i Preusen oprettede Kavallerie Remonte-Depots, hvorved jeg altsaa ogsaa specielt leder Opdrættet af 1,654 unge Heste, som, faldne efter Kongelige Landbestelere paa Landhopper, 3aarige afkjøbte Landboerne. Alle disse Heste seer jeg at udvikles fordeelagtig til deres Bestemmelse, hvilket ogsaa er almindeligt anerkjendt. Jeg oplevede Omvevlingen af Sultsystemet med Fedesystemet; oplevede, hvorledes man forhen planløs krydsede og da igjen gik endnu videre end Backewell, idet man tilraadte ubetinget Familieparring*); oplevede den Enes Opdagelse, at alene Klimaet gav Fuldblod; og den Andens, at Foderet, givet efter hans Recept, og i Forbindelse med hans Ridesøvelser, alene maatte frembringe det — dog ikke i offentlige Stutterier, hvilke han aldeles forkastede; oplevede, hvorledes man offentligt anpriste Indførelsen af engelske Fuldblodhopper for den pommerske Landmand, og Benyttelsen af de

*) breeding in and in, Inzucht.

hist og her adspredte Arabere, til de smaae Bønderhopper, som det eneste useilbare Hjælpemiddel for Datidens indenlandske Hesteavl; oplevede endelig, hvorledes vedholdende Krige indtil Yderlighed forstyrrede Hesteavlen i et Land, men hvor derefter en viis Regjering, ved rigtigt anvendte Midler, i ikke lang Tid igjen bragte den paa Fode, til Fordeel baade for Landet og for Armeen.”

Denne indsigtsfulde Forfatter var en blandt de mange udmærkede Mænd, som jeg, paa de Reiser, jeg i Aarene 1826—28 foretog paa Kongelig Bekostning, lærte at kjende. Hvad den afdøde, men forævigede Thaer — der med Gadergodhed i 9 Maaneder optog mig i sin nærmeste Kreds, og iøvrigt medvirkede til at jeg kunde opnaae Maalet af min Reise, — var for Preusens Faareavl, det har Burgsdorff ærligen søgt at være for samme Lands Hesteavl. I over 8 Uger opholdt jeg mig paa Stutteriet Trafskohnen, og saa daglig Beviser paa en Bestyrrelse*), der handlede med Sagkundskab og sand Interesse for den Nationalsag, som var lagt i deres Hænder. Daglig gjorde jeg Excursioner til de omliggende private Stutterier, hvoraf Litthauen og Ostpreussen dengang talde en Mængde, med i det mindste 2,300 Følhopper (de Stutteriers uberegnede, som ikke hver havde over 20 Moderhopper), og derved havde jeg Leilighed til at see hvilken driftig Mand Burgsdorff

*) af Landstaldmester v. Burgsdorff og Stutteriinspectør, Dyrlæge Bachmann.

var. Mærkeligt var det, hvorledes det Kongelige Stutteri Trakehnen, uden Tilskud af Statskassen, opførte den ene nye prægtige Stald efter den anden ved det Overskud, som Stutteriet afgav. Burgsdorff kom paa den Tid tilbage fra England, og modtoges med spændt Opmærksomhed. Han bragte engelske Fuldblodheste fra England — og dog dadlede han den engelske Hesteavl; han vilde gavne Landet ved at benytte disse engelske Hingste i Stamstutteriet — og dog lastede han den engelske Hesteavl, som frembragte disse Fuldblodheste. Paa Oplysningen af disse tilsyneladende Modsigelser ventede alle med Begjærlighed. Han gav den i lærerige Samtaler, og allerede den Gang fremstod hos mig Ønsket: at meddele mit kjære Fædreland disse Bemærkninger; men Omstændighederne bød mig hidtil at holde Udførelsen tilbage. Imidlertid har den engelske Hesteavl, og med den ogsaa Væddeløbene, mere og mere udbredt sig og vundet større Interesse. Flere Skrifter udkom i denne Anledning, og det blev da paa en Maade Kalds-Pligt for Burgsdorff at udtale sin Mening offentlig. Hvad han for meddeelte mundtlig, seer jeg nu trykt. Men da hans Skrift formentlig kun har faa Læsere i Danmark, har jeg anseet det for et ikke aldeles unyttigt Foretagende, just nu, da Hesteavl og Væddeløb ere Materier, der ofte bringes paa Bane, at meddele af Skriftet hvad jeg troer kunde have Almeen-Interesse. Endstjøndt Burgsdorff skildrer det Hele med noget stærke Far-

ber, og hist og her Sagen vel torde betragtes fra en mildere Side, vil jeg dog igjengive Skildringerne saa tro som muligt, for at være aldeles upartist, om jeg end, efter de Erfaringer, jeg siden har gjort, ikke kan underskrive alle hans Paastande.

Ved at omtale de Augustenborgske Væddeløb *) har jeg sagt: at Burgsdorff ikke ivrer mod den gode Fuldblodhingst, men kun mod den nu brugelige Form af Væddeløbene og den skadelige Indflydelse, de have paa Hesteavlen ved at misbruges. Han erkjender sandhedstjærlig, i det han bruger Fuldblodhesten, hvor uundværlig den er, — efterfølgende den erstatter Manglen af arabisk Blod, og giver derhos strax den forlangte Størrelse, forenet med Adel; noget, der ellers først ved Kunsten og med Tiden skulde frembringes hos Araber: Afkommet, passende til vore Fordringer, efterdi Araberen altid er mindre og har folgelig kun den ene Deel at igjengive. Ved Fuldblodhesten kan altsaa skydes en Gjenvei; men at udføre dette rigtigt, er Prøvestenen for Stutterimandens Kunst! Og ved at omhandle: Gavnligheden af landøkonomiske Fester**), har jeg til Slutning yttret min Mening om Prøveløbs Nytte, og meget anbefalet Ind:

*) Om Væddeløbene ved Augustenborg i Aaret 1829, og om Stutteriet sammesteds, af G. Michelsen. Kbh. 1830.

**) See den efterfølgende Afhandling.

førelsen deraf. Efter at have fremsat dette, haaber jeg ikke at skulle misforstaaes i det Følgende.

Burgsdorff troer ikke bedre, simplere og grundigere at overbevise Hypologen og Hesteynderen om: at den Maade, hvorpaa Væddeløb nu foretages i England, intet væsentligt Befordringsmiddel kan være for den bedre ædle Hesteavl i Tydskland, end ved at skildre Guldblodhestenes daværende Tilstand i England, og hvorledes Væddeløbene virke paa dem. Den første Gang (1817) han kom til England, blev allerede hans maadeholdne Forventninger skuffede. Han traadte ligesom ind i en stor Spilleklub, hvor ene og alene den heldige Tærning fængsler Spillerens Opmærksomhed, medens den uheldige knap sees. Det engelske Væddeløb er det største Hæzardspil i Verden, og blot til saadant har Hovedsagen: Guldblodhesten, nu Interesse der. Selv blandt de høiere Folkelasser er enhver høiere Tændens ved den ædle Hesteavl ganske uændset. Gode Forhold, Regelmæssighed i Bygning og Gang, Krokkelreenhed, Smidighed og Skønhed hore aldeles ikke mere til de nutidige Fordringer. Den største Hurtighed er alene den Egenstøb, som attraaes, thi en Forskjel af faa Liniers Brede afgjør Tab eller Gevinst af overordentlig store Summer.

Allerede dengang faldt det vanskeligt at finde enkelte af de bedre Heste, og Burgsdorff blev tvungen til den Overbeviisning: at hiin Englændernes eeneste Attraae ved Guldblodhe-

stenes Ubl, tilsidst maatte fordærve hele Stammen. At saadant imidlertid vilde skee i den Grad, som han fandt var Tilfældet i Aaret 1826, ved efter ikke fulde 10 Aar igjen at besøge den mærkelige De, havde han ikke ventet.

Blandt de Heste, som Burgsdorff i Aaret 1817 kjøbte i England, have nogle velbyggede, med stærke og rene Knofler, med en god Bevægelse og som ikke vare afkræftede, gjort megen Nytte i Trakehnen. Hvo der saae deres Afkom maatte ynde det. Derimod havde tvende andre, ligeledes forhen berømte Bæddeløbere, som ogsaa havde rene Knofler og en regelmæssig Bygning, men vare meget angrebne af for tidlige og anstrængende Løb, avlet Strantninger, som i Trakehnen maatte udelukkes fra Ubl, og castreres. Hvor man overalt i Udlandet intet Held har høstet ved Brugen af Guldblodhingste til Ubl, der er, antager Burgsdorff, vist den tidlige Afkræftelse, og Eigegyldighed mod Gudheden af den Stamme, hvoraf de valgtes, Aarsagen. Allerede for 10 Aar siden fandtes i England kun endnu et Par Guldblod-Familier, som udmærkede sig ved Knoffelstyrke, Knoffelreenhed, Størrelse, ædel Form og Bevægelse. Utsaa kun af disse kunde den erfarne og med Overlæg handlende Stutterimand, som ikke havde Englændernes Hovedsag til Formaal, vælge.

Burgsdorff holder sig ganske overtydet om, at den udmærkede Araber vil, paa store og ædle Hopper, frembringe hans Ideal: den fuldkomne

Kavaleriheft, hvis Eoner i Udførelsen maae holde lige Skridt med Krigerens geniale Villie, som næsten ingen Hindringer eller Umuligheder kjender. Dog nægter Burgsdorff ikke, at Afkommet efter de fleste Orientaler i første Generation, selv ved en rigelig Fodring, desuagtet ikke ganske tilfredsstiller Nutidens Fordringer, nemlig Størrelse og Knokkelstyrke.

Denne Erfaring af Burgsdorff stemmer overeens med Fleres. I de Kongelige Würtembergiske Stutterier, hvor den arabiske Forædling og Avl er Hovedsag, havde jeg Leilighed til at see en Mængde lærerige Productioner af dette Slags. De visse dette; dog kan man ved Sagkundskab ogsaa anvende den mindre og fuldkommen ædle Araber til at producere ædle Heste, som blive meget større end Faderen. Mange paa forskjellige Steder udførte Forsøg og tilfældige overeensstemmende Exempler have overbevist mig derom. Ogsaa i Sporting Magazine, May Hefte 1829, findes dette anført af Capitain Watkin, som bestyrer det ostindiske Compagnie's Stutteri i Ostindien, hvori 1500 Føl opdrættes under hans Tilsyn, og hvor Krydsningen af engelske Hopper med arabiske Hingste udføres i det Store. I Ostindien, hvor den skønneste Leilighed habes til at erholde udmærkede Arabere, roses Brugen af disse meget, omendstjændt der ogsaa habes den Erfaring, at de i første Generation ikke kunde vinde i de engelske Væddeløb, men visse derimod en større Udholdenhed paa en længere Distance og med en sværere Vægt.

Det Kongelige preussiske Stamstutteri Trakehnen manglede et Par Arabere af første Qualitet, hvorhos det ogsaa var befalet, at vedligeholde det engelske Blod i nogle Stammer. For nu ikke at gjøre dette ved ubetinget Familieparring og ved een Lød, blev Burgsdorff's Reise til England anordnet. Han søgte den Gang kun tvende brune og en sort Fuldblodhingst, tilligemed flere slige brune og sorte Hopper, og en rød og sort Hingst af Halvblod.

Forhen orienteret i England, kjendende General-Stut-Bogen, Racing-Calenderen og det gamle Turf-Register, saavelsom sit eget Stutteri-Register, understøttet og ledsaget af General-Stut-Bogens Udgiver, Mr. Weatherby, som kjender næsten enhver Fuldblodhest i England, og allevegne har Udgang, bereiste Burgsdorff i 22 Dage de til den Tid bekjendteste Stutterier, alle de Grevskaber, hvori fordmum fandtes en bedre Hesteavl, besøgte de fleste Trainerstalde og Væddeløbsbaner, lod ikke nogen fortrinlig Hest ubeseet, og fandt dog blandt flere end 600 Fuldblodheste, som han saae i 25 Dage, kun Fire, der kunde faae hans Bifald. Men disse vare deels ikke af den attraaede Farve, deels ikke til Salg, fordi de endnu vare for høit engagerede eller meget lovende Vindere af Derby-Stakes. Allevegne fandt han sande Race-Paricaturer, (forfinede og krumme Forbeen), fulde af Feil, (især Spat og Harespat, det sidste næsten almindeligt), og i en ung Alder allerede saa affræs-

tede, at de maatte sættes hen til et sygeligt Henslen, og bleve nu bestemte til Uvl.

Burgsdorff reiste endnu i 4 Uger, saae atter mange Heste, men i det Hele taget vare de som hine. Naar undtages Moses, Lapdog, Rachel, Babel og Governess, som omendstjøndt ikke fuldkomne, dog vare de bedste, vilde han ikke paatage sig at skaffe fire saadanne Fuldblodhingste, som His Grace, Portland, Whalebone og Watermann, hvilke han endelig kjøbte, efter engang at have forladt dem. Sjeldent saaes et, ikkun nogenledes udmærket Føl, og dog maatte Burgsdorff bekvemme sig til at kjøbe de øvrige Heste i en saa ung Alder, at deres Bæxtperiode endnu ikke var forbi, saa at han, ved at rette sig efter de gode Forældre og sin Erfarenhed kunde haabe, de endnu vilde blive gode, omendstjøndt allerede noget angrebne. Kun fire gode Fuldblodhopper og en temmelig god sort Halvblodhingst var det muligt at erholde, da alle de Halvblodheste, han saae, især i Yorkffhire og Lincolnffhire, vare feilfulde.

Lykken førte ham endelig til at faae en Araber, Medjed, som over Madras var sendt til London, men der, som enhver Araber, forbleven ubemærket, og allerede kommen i anden Haand. Under mit Ophold i Preussen saae jeg denne Araber, og har før omtalt den *).

*) See: Om Bæddeløbene ved Augustenborg i Aaret 1829, 2c.

Denne, vist ikke glimrende, Skildring af den engelske Hesteavl fortjener al Opmærksomhed, især da det er Burgsdorff, som giver den. Den er overeenstemmende med hvad jeg oftere har hørt af Reisfende, selv Englændere, som nyligen havde forladt hiint Væddeløbenes Hjem; og den er ligeledes overeenstemmende med den Mængde fejlsfulde, næsten usle, men som engelske dog lovpriiste, saakaldte Væddeløbere, jeg har seet, og som ere hentede derafra for at bruges paa Continentet til Avl, ja endogfaa til deraf at danne Stamstutterier for et Lands Hesteavl. Størstedelen af dem vare virkelig saadanne mislykkede Producter, til høje Priser, og beklageligt er det, at ved saadanne Tillsægsdyr skufes mangen Landmands Haab, og en ellers meget indbringende Erhvervsgreen gjøres næsten til Intet. Det medfører ogsaa den Skade, at der ved opvækkes Fordom og Mistillid imod den bedre engelske Hesteavls Indførelse; thi den ikke nøje Underrettede antager, at hvad Mænd af Faget udføre, foretages saghyndigt og med den muligste Omhu, eftersom Tilstanden af et heelt Lands Hesteavl beroer derpaa. Giver da dette Foretagende flette Resultater, saa sluttet deraf, at den engelske Hesteavl maa være ufordeelagtig i det Hele, helst da flere Forsøg andre Steder vise samme Udfald. Saaledes raisonnerer Mængden, og heri kan maaskee søges Aarsagen til, at mangt et Land først sildigt, efter følelige, ofte uoprettelige Tab, endelig griber Sagen fra

den rigtige Side, nemlig: ved Valget til Nol at forkaste alt engelsk, naar det ikke er udmærket, og som, foruden at være engelsk, tillige aldeles opfylde de Fordringer, vi nødes til at gjøre. Var denne Regel itide bleven fulgt, vilde England have vundet færre Millioner ved dets Hesteavl, og Fastlandet havt bedre Heste, end det nu har. At man uden for England, indtil den senere Tid, forgjæves har søgt at oprette og vedligeholde engelske Stutterier*), maatte ogsaa blive en Selvfølge, fordi Tilstanden i selve Moderlandet er udartet til noget meget slet, og fordi kun faa Kjøbere havde Bургsdorffs Dje.

Forfatterens Paastand om den engelske Hesteavl's nuværende lave Standpunkt kan vel ansees som tilstræffeligen beviist, da selv de iørigste Anglo-maner indrømme den. Hvorved den er dalet saa dybt ned fra sin fordums Ypperlighed, og forhvoresidt de nutidige Væddeløbs Indretning kan være Uarsagen dertil, bliver Gjenstanden for Undersøgelser i det Følgende, idet jeg derved atter holder mig til Bургsdorff.

"Det er besynderligt, siger han, at England ej længer benytter nationalarabiske Heste, hvis rigtige og omhyggelige Anvendelse det dog har at takke for sin Hesteavl's forrige Ypperlighed, og hvoraf det har dannet en Stamme, i hvilken den østerlandsk Type

*) See eftersølgende Afhandling.

ikke alene er bleven vedligeholdt constant, men ogsaa, efter Englændernes og andre Enthusiasters Mening, bleven gjort fuldkomnere ved Væddeløb. Denne saakaldte Fuldkommengjørelse bestaaer i een Hovedegenskab, Hurtighed, og er kun tilsyneladende; thi det er engang viist, at National-Arabere have vundet fra engelske Væddeløbere, hvilket billigt ikke kunde fordres, da alene Forslytningen af et saa ædelt Dyr, til et Klima som er meget fugtigere og raare end Hjemmets, maatte udøve en mægtig Forandring i dets hele Organismus, og desuden kan den meget mindre, national-arabiske Hest ikke dække et saa stort Terrain i et Spring, som den meget højere og længere Angloorientalske, der er falden efter en større Moder og opfødt ved en betydelig stærkere Fodring."

Til Forestaaende af Burghdorff maatte det tilføjes mig at føie Følgende om Aarsagen hvorfor Englænderne ikke længer bruge Araberen. Ved at omtale de Augustenborgske Væddeløb har jeg yttret, hvorledes man bør betragte Hesten som en Maskine, hvis Fuldkommenhed ganske er afhængig af en hensigtsvarende Construction; og ligesom den rigtigst konstruerede Maskine fordrer mindst Kraft til at sættes i Bevægelse, saaledes behøver ogsaa den meest hensigtsvarende byggede Hest mindst Kraft og Anstrængelse til med Fuldkommenhed at udføre de forlangte Manøvers, og da denne Kraft her hedder: Livskraft, er selvfølgelig ogsaa en større Udholdenhed

mulig. Paa samme Maade bidrager vist ogsaa den Forstjæl, som findes mellem Størrelsen af en Araber og en Bæddeløber, meget til Udfaldet af dennes Løb mod hiins, forudsat, at begge isøvrigt ere lige gode Heste og løbe under lige og passende Forhold. Bæddeløbene ere nemlig afhængige af:

1. Springenes Størrelse,
2. Antallet, som af disse igjentages i korteste Tid, og
3. den Udholdenhed, hvormed de udføres.

Hvad Springenes Størrelse angaaer, da er det vist en afgjort Sag, at naar begge Heste besidde lige Smidighed og Kraft, kan den 11 til 12 Qvtr. høie Bæddeløber, formedelst Kroppens og de udstrakte Beens Længde, dække en meget større Jordflade end den 9, høist $9\frac{1}{2}$ Qvtr. høie NationalAraber. Med Hensyn til Antallet af de Spring, som gjøres, da udfører vel Araberen i samme Tidsrum flere Spring end Bæddeløberen; men Summen af den Bei, som tilbagelægges ved disse flere Spring, kan vist ikke opveie Summen af den Fordeel, som Bæddeløberen har, ved at hvert af dens Spring er større; og hvis man vil antage, at Bæddeløberhesten gjør ligesaa mange Spring i Minuten som Araberen, da maatte dog denne tabe, eftersom hvert af dens Spring er mindre end hiins. Hvad Udholdenheden angaaer, da tør nok Araberen maale sig aldeles med Bæddeløberen, omendstjændt dennes Bygning er fuldkomnere construeret til Bæddeløb end

hiins. Kapitein Watkin fortæller*), at Erfaringen har vist, hvorledes Araberen udholder at løbe med en større Last paa en længere Vej, fremfor Fuldblodhesten. Den udmærkede Araber bærer, hvad dens Kraft og Adel angaaer, vist ikke sættes tilbage for Fuldblodhesten; og desuagtet maa, blandt disse ellers lige gode Heste, Araberen nødvendig tabe i Væddeløb mod Fuldblodhesten.

Dengang (omtrent Aar 1600) Englænderne begyndte at indføre National-Arabere, skeete det vist ikke af anden Grund, end fordi man fandt dem mere hensigtsvarende til Diebliffets Trang, end de indfødte. Allerede da holdtes Væddeløb, som siden lidt efter lidt antog Characteren af Hazard-Spil. Man fandt at Araberne og arabisk Afkom stedse vandt fra Landets egne Heste, hvilket selvfølgelig var Bevæggrund nok, til med engelsk Speculationsaand at indføre og overplante den arabiske Hesteavl paa engelsk Grund. Selv en maadelig Araber maatte dengang vinde fra de engelske Heste, fordi de, foruden den Overlegenhed, som det Edle giver i aandig og nervøs Henseende, tillige havde den omraltte Bygning, som mere nærmede sig Væddeløberbygningen. Englænderne søgte nu vedholdende at danne og frembringe fuldkomnere Væddeløbere, og brugte derfor de fortrinligste Vindere til Afs, hvorved Valget selvfølgelig stedse faldt paa arabisk Af-

*) 3 Sporting Magazine.

fom, og saaledes, antager jeg, er lidt efter lidt, mere tilfældig end planmæssig, den engelske Væddeløber; eller Fuldblodstamme fremstaaet ved engelsk Vindesygge. Nødvendighed og Klogskab bød, med Hensyn til Væddeløb, at vedligeholde hiint Princip og disse gode Væddeløbere. Man sørgede omhyggelig for at ingen Misparinger skeete, fordi Erfaring havde lært, at Uffommet derefter ikke kunde vinde. Eierne holdt derfor Slægtregistre over deres Væddeløbere; der oprettedes Stamtavler og ved mere og mere at udbredes fremstod den fuldkomnere engelske Fuldblodstamme, som nød en saa Almeens Interesse, at en General-Stut-Bog og Racing-Kalender kunde udgives, og den hele Sag værdiges Lovenes Beskyttelse. Ved paa denne Maade at parre de bedste Løbere med de bedste, er omsider, Lid efter anden, fremkommen den nuværende uovertræffelige engelske Fuldblod; Væddeløber, der altsaa bør betragtes som et sandt Kunstprodukt, hvilket aldrig var bleven til, hvis ikke Caprice og Kunst havde frembragt det *). Dette angloorientalske Kunstpro-

*) Jeg erindrer at Blumenbach en Dag gjorde mig opmærksom paa 2de gamle Hoveder i hans ubmærkede Samling af Cranio, og anførte disse til Beviis paa, hvorledes Naturen tilsidst gjorde det arveligt, som i flere Generationer, enten tilfældigt eller ved Kunst, havde været egent for enkelte Individuer. Han havde faaet disse Hoveder fra det sydlige Rusland. Hvis jeg ikke feiler, er det Hippocrates, som omtaler hvorledes tvende scythiske Folkeslag, der altid laae i Strid med

dukt overtræffer nu meget National:Araberen med Hensyn til Hurtighed i Væddeløb, fordi Væddeløberens Bygning og Størrelse er fuldkommere til denne Bestemmelse, hvorfor den engelske Fuldblodhest heller ikke ligner den arabiske, selv naar Størrelsen fra regnes, og derfor kan National:Araberen ikke længer staae sig i Væddeløb mod den engelske Fuldblodhest, og atter derfor er den, ufortjent, i den senere Tid ikke bleven agtet i England. Den er endogsaa misfjendt og aldeles ikke brugt til Avl, fordi Erfaringen lærte Englænderne, at naar de parrede Fuldblodhopperen med en National:Araber, kunde Afkommet i den første, undertiden ogsaa i anden Generation ikke blive Vindere paa de nuværende Væddeløbsbaner — og hvorfor? Jeg mener fordi Araberen gav

hinanden, søgte ved Børnenes Fødsel at give Hovedet en saa eiendommelig Form, at de derved kunde kjende de Døde fra hinanden. Det ene Folkeslag søgte at danne Baghovedet liigt en Sukkertop; men allerede efter saa Generationer var dette overflødigt, thi Børnene fødtes ofte med saadanne Hoveder. Nære lignende Exempler have vi ogsaa i hippologisk Henseende; det er f. E. ikke ualmindeligt i England, at stump-halede Heste fødes, saa at Halespidsen ganske danner sig som om den var couperet. Det er ogsaa bekjendt hvorledes Familier udmærke sig ved egne arvelige Ender, saa at, blandt andet, en vis adelig Familie i Tydskland endnu stedse føder Børn med 12 Fingre. Af saadanne Exempler lader sig fremvise en Mængde, hvis nærmere Undersøgelse leder til meget lærerige Slutninger for den rationelle Stutterimand.

Uffommet noget af sin arabiske Bygning og derved formindskede Fuldkommenheden af den Væddeløbers bygning, som Moderen ellers havde. Den arabiske Indblandning vil jeg gjerne antage ikke udslættes endogsaa i anden Generations Bygning, selv dersom den fuldkomneste Væddeløber atter brugtes hertil. Iffun paa denne Maade forklarer jeg mig, at de ellers skarpsende Englændere, ved deres Higen efter en enkelt Egenskab, Hurtighed, ere gaaede forvidt i Forkjærligheden for deres eget; og iffun af denne Aarsag bliver det mig klart, hvorledes en Nedjed, Borak og Mirza kunde henstaae ubenyttede i England, og endog sælges derfra for at gavne Fastlandet*).

Ved igjen at vende tilbage til Burgsdorff's Skrift, see vi, at han ikke betragter Hurtigheden hos de fleste Guldblodheste som en Egenskab, der kan opveie de mange andre, hvilke Araberen i flere Henseender besidder; thi, siger han, med den indtil det Yderste stegne Udviifling af hiin ene Egenskab, er imidlertid for ofte forenet en Bygning, der gjør saavel Væddeløberen som dens Uffom aldeles ubrugbar til andre Bestemmelser udenfor Banen. B. kan bevise, at i de sidste 10 Aar vandt stedse iffun de engelske Væddeløbere, som havde en Hjortehals, vare

*) Af disse 3 udmærkede arabiske Hingste har jeg nogle meget characteristiske lignende Portraiter, Paandtegninger efter Naturen, hvilke jeg agter ved Leilighed at lithografere.

lave fortil, havde et høit (steilt) Kryds og ligestaaende Hasled. Ogsaa Lotterie, Longwest, Memnon, Fleur de Lis, selv Tarar, hvilke vare Favoriterne i de Eftteraarsløb, han bivaanede i Egham, Warwick, Pontefract, Doncaster, Newmarket m. fl., vare alle byggede saaledes. De erindrede om Vindspillerens Bygning. I lige Linie er denne Hund ligeledes hurtig, men det er ogsaa Alt; hvilket hos en saadan Hest, for os paa Fastlandet, er saare lidet, eftersom vi stræbe efter Midler, hvorved en bedre og ædlere Hesteavl kan opnaaes.

Selv de faa Individuer af den ældre Stamme med stærk Knokkelbygning og rigtige Forhold, følger lig ogsaa udstyrede med Kraft til at bære en svær Bægt, vare ligeledes blevne fordærvede ved den for tidlige Brug, og havde heller ingen Værd for os, formedelsf Englændernes Ligegyldighed mod Beenspat.

En saadan Hest som den 3aarige Belzoni (Belzoni got by Blacklock his dam Manuella, Blacklock by Whitelock, Whitelock by Hambletonian), der var den almindelige Favorite ved det sidste Løb i Doncaster, saae Burgsdorff ikke Mage til i England. Med Undtagelse af et uforholdsmæssigt stort og hæsligt Hoved, syntes den forresten at forene hos sig alt det Gode, som maatte gjøre den til en sand Sjældenhed. Paa Øvelsespladsen i Doncaster kunde man paa 500 Skridt skjælné den blandt 40 til 50 andre Heste af samme Løb; thi den ragede ikke alene frem over alle andre, men selv

ved de sædvanlige Øvelser, hvor, som bekendt, enhver Trainee's Heste blive redne efter hinanden, saae man tydeligt, hvor ualmindeligt vidt Belzoni greb forud, med en Lethed og Fasthed, som ganske var forstjellig fra dens Medbeileres. Trainererne og mange andre udbasunede dens overordentlige Egenskaber, som de eneste i England; hvilket selvfølgelig var Grund nok for dens Eier, Mr. Watt, til at hengive sig til de meest sangviniske Forhaabninger, og allerede i den at see en Eilders og Eclipsé opleve paa ny, og at aflaae 10,000 Guineer (100,000 Rbd.) som skal være buden ham, ikke af en Stutterimand, men af en Spiller; var Grund nok for Rigets Store, til at kaste Betydeligt af deres umaadelige Rigdomme i Pullien til rast Omfætning; var Grund nok for den fattige Bindelysne, til at benytte dens Leilighed til Fordeel; og var Grund nok til, at alle menneskelige Fornødenheder, fra et Stykke Ost indtil de meest udsøgte Luxusartikler, fra den 18de til 22de September 1826, stige fleerdobbelst over de sædvanlige Priser i Doncaster, hvor man ogsaa saae visse Aften/Gade/Scener fra London henflyttede, og alle Spillere*), Baxere, Gøglere og Tyve i England forsamlede. Belzoni og altid kun Belzoni gjenslød det i hele Riget! Saa mangesidige nu Domme om den vare, saa troer dog Burgsdorff, at han sandsynlig var den eneste, som tænkte paa: at

*) Play-Fellows.

den maaskee kunde blive et vigtigt Befordringsmiddel for den bedre ædle Hesteavl; men ogsaa derved havde han tvende Betænkeligheder, nemlig: det hæskelige Hoved, og at den var Afkommet efter Hambletonian, som havde haft tvende store Spatknuder, hvilke sædvanligt vare forplantede paa Afkommet. Da Væddeløbene begyndte, var den utallige Mængde derved interesserede Spillere spændte paa det Høieste og fulgte ethvert Sving af Lykkehjulet meget nøie med Teleskoper, som ellers bleve rettede mod Himlen. Men see; Belzoni, Landets Favorite, stod og viste sig som den i senere Tid uheldigste Væddeløber; thi saaledes som paa den, havde de høieste Væddemaal længe ikke været holdte.

Selv en Hogart maatte vist her have fundet værdigt Stof til Studium, ved at see de skuffede Forventninger paa alle disse glade og ikke glade Ansigter og Figurer. „Jeg,” fortæller Bургsdorff, „tildeels afkjølede Udlænder rettede mine Blikke efter Belzonis Been, som endelig traadte inden for Overdommerens Skranker, og troede det nu ikke umuligt at købe Belzoni, eftersom jeg kjendte den Lendents, hvorefter de derværende Væddelystne og Hesteavlere stræbte, og jeg altsaa havde den Overbeviisning, at dens hidtil havde Pengeværd nu var falden meget, kun ikke i mine Dine, da jeg, ved at see den i Graastand, syntes godt om den, og brød mig ikke om det store Hoved. Men neppe traadte jeg til Belzoni, førend jeg ogsaa opdagede dens Urve:

part efter Oldfaderen, Hambletonian, en stor Spat: knude paa det venstre Been, og nu havde den slet ingen Værd for mig. I dens Herres Dine var den ogsaa ringeagtet; ikke formedelst Spatten, men fordi den havde skuffet hans Haab og foraar: saget ham Tab. Med synlig Harmefolgte han den til en — Trainers, for 800 Guineer, tilligemed et Engagement, hvilket den 2 Dage efter vandt, og blev derved meget billig kjøbt af dens nye Eier, Mr. Dilly. Havde Belzoni seiret i dette for Baar: rige Væddeløbere vigtige Løb, da var ogsaa dens Familie: Berømmelse for stedse bleven grundlagt. Blacklock, Faderen til Belzoni, havde idetmindste bedækket hver Hoppe 10 Guineer dyrere end før, og Belzoni selv vilde vist have bedækket til 25 Guineer, enten den under Løbet var bleven beskadiget eller ikke, hvilket let kunde være hændet, da Rodernes Kapsel: baand og Sener slappes meget ved den strænge For: bereden eller Traineren."

Denne Skildring af Burgsdorff over de Bevæg: grunde, som lede og bestemme en Guldblodhestes Værd i England, er, lykkeligviis, ganske forskjellig fra det Formaal, vi i Danmark kunne have. Hav: de Hesten virkelig Værd til Uvl, da vilde et enkelt, maaskee tilfældigt, ved en ubetydelig Forstjæl tabt Væddeløb vist ikke nedsætte dens Værd og Brug til Uvl, eftersom Follene neppe blive slettere, fordi Faderen en gang var kommen nogle Sommer sild: gere til Maalet, hvilket maaskee den andens længere

Hals og Hoved alene kunde bevirke. En anden Sag var det, hvis den paa Banen viste sig fra en saa ufordeelagtig Side, at det gav Formodning om, at den maatte besidde en eller anden væsentlig Feil, der gjorde den til en paafaldende slet Løber, og hvis gjentagne Prøver altid viste det samme, da burde den vist bruges mindre til Uøl, eller i det mindste tildeles saadanne Hopper, hvorved dens Lyder i Bygning ei skadede Uffommet, hvis det var bestemt for Banen, og da kunne vi med Ret sige om Bædeløberbanen: at den tjente til Prøve for Hestens Værd; men ogsaa kun i saadanne Tilfælde, hvor Forskjellen viser sig paafaldende, bør vi sige det. Imidlertid er den største Nøiagtighed aldeles nødvendig ved Prøveløbs Indførelse, eftersom kun derved den udsatte Priis kan tilkjendes en Vinder, og i denne Henseende bør vist ogsaa nogle Tommers Forskjel gjøre Udslaget. Men den Sagkyndige vil derfor ikke ringeagte en Hest, som blev den anden i Løbet, og paa engelsk Maneer sælge den for Spotpriis. Med al for megen Grund kunne vi sige om denne Englændernes valgte Fremgangsmaade, at den kun vil føre til et maadeligt Resultat. Et Exempel, som v. Brincken fortæller, viser ganske hvorledes Englænderne ringeagte den gode Hest, naar den ikke er en udmærket Løber. Den skønne Guldbloddingst Tryffle, som er noget kort bygget, havde tabt i flere Løb, og var bekjendt som en maadelig Løber, blev af denne Aarsag solgt til Frankrig, hvor den

bruges som Hovedbestæler i Hertugen af Angoulêmes Stutterie. Tilfældigt havde den efterladt nogle Føl i England, hvilke bleve prøvede paa Banen, og udmærkede sig som heldige Løbere. Den fordums Eier af Tryffle ønskede nu at erholde denne Hingst tilbage, bød betydelige Summer, og blev igjen overbudet af andre rige Englændere, men alt forgæves. De lade sig nu nøie med, at sende Hopperne til Frankrig, for at bedækkes af Tryffle, hvilket er forbunden med de betydeligste Omkostninger; men Haabet om Hurtighed er nok til at hæve det engang forfaste, og ingen Anstrængelse kan kaldes for stor, naar blot Hurtighed kan vindes.

Vi komme tilbage til Burgsdorff. Han saae siden Belzoni's Fader (Blacklock) og saae ogsaa, i en Afstand af 20 Skridt, dens Spat. Af Tarar, vedbliver Forfatteren, som vandt fra Belzoni, ville vi engang saae at see et Afkom, der baade ligner den og Windspilleren, har en skarp Ryg og krumme Knævide Forbeen. Derhos havde den saa flette Hove, at man anmærkede, hvorledes ifkun det ved stærk Regn opblødte Jordsmon gjorde det muligt for Tarar at vinde, thi havde Banen været tør og haard, vilde den aldrig have vundet.

Saaledes gaaer det mere og mere fremad med hün eneste Fordring:

Hurtighed i tidligste Ungdom.

Fordum var den hvieste Stræben ved Aalen af Guldblodheste i England at vinde Kongegevinsten (Kings-

plate). At seire i et Løb paa 4 engelske Mål med 12 Stone = 168 Pds. Vægt, kunde ikke andet end anbefale Seiervinderen. Den kunde ikke være et Jøl; men maatte først være taget under Training imod det fjerde Aar, og derhos være meget stærkt bygget.

Man har i England udregnet for Burgsdorff, at dersom man nu, ved de indtil det dobbelte stegne Forberedelses-Omkostninger, vilde opdrætte saadanne Bæddeløbere som fordum, da vilde de koste mere end Kongepriisen, 100 Guineer (1000 Rbd.), beløber sig til, og derfor tragte Englænderne heller ikke saa meget efter denne Gevinst, som fordum. Dette er dem ogsaa lettet ved Kongens Godhed, som, i det mindste i pecuniær Henseende, har gjort det mindre følsende, eftersom de gamle Bæddeløbs-Løve ikke længer eksistere i den oprindelige Form, og især er den svære Vægt, med hvilken Hestene fordum maatte løbe, formindsket betydeligt. Men derved er ogsaa det eneste Gode, de gamle Bæddeløb førte med sig, gaaet tabt, nemlig: "at ikkun stærke Heste kunde vinde."

Hiint Middel, som Englænderne oprindelig anvendte til at oplive og forbedre Datidens Hesteavl, er nu ganske fortrængt af den indtil Raserie grændsende Spille og Bæddesyge. Den overordentlige Spillen er nu saaledes stegen, at f. E. St. Leger Løbet, hvori Belzoni tabte, paa tvende engelske Mål med 50 Pund

mindre end den fornævnte Vægt, har en fast Priis, som er: 2,375 Guineer eller 23,750 Rbdlr., hvilke Spillerne selv sammenskyde. I Dagene fra 18de til 22de Septbr. 1826 holdtes Væddeløb i Doncaster om: et Følleløb, hvortil 6 Subscribenter havde tegnet sig, hver med 100 Souvereigns (950 Rbdlr.) Tvende Løb for 2 Haringer; det ene, 6 Subscribenter hver med 100 Souvereigns, og det andet 26 Subscribenter hver med 20 Souvereigns (190 Rbdlr.)*) Og hvo concurrerede i disse Væddeløb? Efterseer man f. Ex. Listen over de Væddeløbere, som concurrerede i Doncaster, da vil man finde, at blandt et Antal af 125 Heste, vare: 30 toaarige, 63 aarige, 24 fireaarige, 7 femaarige og 1 sexaarig. Iffun een femaarig vandt fra 2 og 3aarige Heste, i et ubetydeligt Løb. Den

*) "ein Foal Stakes of 100 Sov. each (6 Subscribers); um zwei two-Year old Stakes. Einer of 100 Sov. each (6 Subscribers), der Andere of 20 Sov. each, (26 Subscribers)." Denne Anmeldelse stemmer imidlertid ikke overeens med hvad Wackenhusen har anført i sin Zeitung für Pherdeliebhaber, 1826 pag. 10. Der ere Løbene angivne at vare:

1ste Løb	ialt	120	Guineer.
2 —	—	225	— og 20 Soub.
3 —	omtrent	1,000	— hvoraf dog flere bes
4 —	—	100	— talte half-forfeit.
5 —	—	800	—
6 —	—	200	—

Tilsammen 2445 Guin. eller 24,450 Rbd.

6aarige Hest, som løb, (den fordums lovpriste Lotterierie) var begge Gangene den sidste. Den var allerede affræftet. I Newmarket løbe 1826 fra 2den til 5te October 109 Heste, hvorefter fandtes kun 2 femaarige og 1 sepaarig, og ingen af dem vandt *).

Herved søger Burgsdorff at vise, hvorledes de nuværende Væddeløb i England sjensynlig ikke ere andet end Hazard: Spil, hvortil den ædle Hests Naturkræfter tidlig vækkes ved alle optænkelige Kunstmidler, uden at den derved naaer den fulde Udvikling,

*) Baronerne v. Biel fremsatte derimod Forholdet anderledes. Hvormange femaarige og ældre Heste i de sidste Aar have vundet ved samtlige Væddeløb i England, og hvorledes Antallet aarlig stiger, sees af følgende Tabel:

1821 vandt	96	ældre Heste	214	Priser.
1822 —	117	—	—	242 —
1823 —	142	—	—	278 —
1824 —	124	—	—	214 —
1825 —	165	—	—	349 —
1826 —	154	—	—	210 —
1827 —	184	—	—	429 —

Forholdet af Alderen blandt de Heste, som vandt i Aaret 1827, var:

af 2 og 3aarige Heste vandt	192	Stfr.	412	Priser.
— — 4 —	—	—	105	— 276 —
— — 5 —	—	—	184	— 429 —

I alt vandt 481 Heste 1117 Priser.

men derimod hensættes i en sygelig Tilstand. Betsedenhed forbyder mig, tilføier Forfatteren, at bekendtgjøre de Lister, jeg bragte med fra England, og hvori jeg, ved hver af Englands fortrinligste Betskælere og Heste i de bedste Trainir, Anstalter og Stutterier, har gjort mine Bemærkninger. Kun enkelte sande Kjendere i mit Fædreland (Preussen) har jeg viist dem, og de forbausedes saavel som jeg. Burgsdorff paastaar: at hine aldeles unaturlig affræstede Heste, med en feilfuld Bygning, med Spat, 8 blandt 10 have især Harespat, ere aldeles uduelige til at forplante et stærkt og udholdende Affom, ja ville i ethvert Tilfælde levere slettere Producter end de selv ere.

Endnu et af de meest paafaldende Bedrifter finder man i den fordums saa fortrinlige Halbrace, der nu er sunken dybt. Den har ikke kunnet vedligeholde sin gamle Berømmelse, skjøndt den, ved at opdrættes paa en naturligere Maade, længere har kæmpet mod de anførte skadelige Indvirkninger. Disse Halvblodheste ere allerede blevne mere slappe og have tabt de skønne Former, i hvis Sted nu findes en feilfuld Bygning og de skadeligste Beenfeil, især Harespat. Hertil kommer endnu, at Englænderne lide sand Mangel paa Heste, som passe til deres Hensigt, med Undtagelse af Cart Horse og Suffolk Punches*), saa at de, Hurtighed lovende

*) Karreheste og et Slags Arbeidsheste.

Guldblodheste, de kraftfulde og sikre Hunters*) og de stærke og store Vognheste, for Øjeblikket betales meget dyre i England. 3000 Guineer eller 30,000 Rbdlr. betaler man gjerne for saadanne 3aarige Løbere. Burgsdorff saae flere, hvilke han ikke vilde bringe til Preussen for Transportomkostningerne!

England, dette endnu som Mønster for Hesteavlens udbasunede Land, er endelig, ved alle dets overordentlige Midler og de forhen nævnte Misbrug af det Gode, kommen saavidt: "at 1826 er ikke udført 100 Heste, medens der blev indført over 1,000 Heste fra Holsteen." Den Hjemmel, Burgsdorff har herfor, kjender jeg ikke, men vil imidlertid, af flere Aarsager, antage det som lidt overdrevent; thi 1826 skal der, efter officielle Angivelser, være udført, ikke 100, men 1,730 Heste**). At der nu langtfra ikke udføres saa mange Heste fra England som fordom, derom ere alle Sagkyndige enige, og jeg maa endogsaa antage, at hvad som i den sidste Tid, da man paa Fastlandet har begyndt at operere efter rigtigere Grundsætninger, udføres fra England, er vist stedse noget af det fortrinligste, som findes der. Det Augustenborgske Stutterie, Trakehnen og flere Stutterier i Tydskland, især i Mecklenborg, afgive Beviser derpaa. Vel erholder England ved disse Salg for Øjeblikket betydelige Summer, efter:

*) Jagtheste eller $\frac{3}{4}$ Blodheste.

**) Ifølge Wachenhusens Zeitung für Pferdeliebhaber.

som Fastlandets sagkyndige Stutteriemænd indsee, at en udmærket Fuldblodsstodhingst egenligt ikke kan betales for høit, fordi et Mars god Nytte, ved rigtig Anvendelse, igjengiver det Hele med Rente; men disse øjeblikkelige Fordele, som England har ved Salget af sine kostbare Fuldblodshingste, maae betales med den Nytte og Fordeel, de kunde udbrede i Landet, og Nationen har følgelig tabt meget mere end den Sum, som hine enkelte Sælgere indtog*). Naar man derfor betænker, at

*) Da jeg her bestræber mig for, at fremsætte Sagen saa fordomsfri som muligt, troer jeg at burde anføre følgende Utring af Baronerne v. Biel: "Naar England indfører 1000 Heste 2c. fra Holsteen, da drages deraf den Slutning, at eftersom disse Heste ere kjøbt til 30 à 50 Rthlr. Courant, er det en Tribut, som Culturmanglen (Uncultur) yder Culturen og Intelligentsen. Enhver Fædrenelandsven maa beklage, at Medborgerne saaledes bortkaste deres Midler, ved at sælge Heste til Udlandet for 7 til 13 Friedrich's'orer Stk., eftersom Landet derved taber i det mindste 50 til 80 Procent. — Ikke uden megen Rummer have vi ofte læst de Beretninger, i hvilke saadan Udsælsel lovprises som en fortræffelig Virkning af Landets Stamstutterier! Jo mere Hesteavlen i et riigt Land (et Land, som afsætter gode Heste til Udlandet, er i denne Henseende i samme Forhold som et riigt Land) ledes efter rigtige Grundsætninger, desto større maa Indførselen af simple Heste være, hvilke næsten overalt kunne kjøbes for den halve Productionspris, hvormod dets egne unge Heste kunne sælges med betydelig Fordeel over Productionsprisen. Her profiterer altsaa Intelligentsen dobbelt."

Englands Fuldblod: Hesteavl, af hvis Godhed igjen Halvblodracen er afhængig, nødvendig maa blive flettere ved de til blot Hazardspil udartede Prøveløb, og at de bedste Hingste og Hopper udføres, da vil vel ingen nægte, at England frembyder et advarende Exempel; og, hvis ikke andre Forholdsregler og Fremgangsmaader gribes, er det heller ikke usandsynligt, at den Tid kan komme, da England indfører Fuldblod fra Augustenborg. Det gaaer da med Englands forgudede Fuldblodavl, som forud med Spaniens berømte Faareavl. Umaadelige Summer strømmede til Spanien for Uld og Faar; man vilde overplante denne Rigsdomskilde til Norden, kjøbte, parrede og forstod ikke strax at gribe Sagen fra den rigtige Side, men det er dog omsider kommen saavidt, at Spanien nu indfører Vædre, til at forbedre dets Stammer med. I Aaret 1763 indførte Sachsen de første Faar fra Spanien, og 1829 har Spanien indført Vædre fra Sachsen. Burgsdorff fortæller, at selv i England havde flere indsigtsfulde Mænd forsikret ham, at de indsaae det gif tilbage i Hesteavlen, men de bleve ligesom drevne frem med Strømmen af de, i Sammenligning mod Fortiden, til et overordentligt Antal stegne, utaalmodige og aldrig mættede Spillere, og at de, indtraadte i den store Spilleklub, ikke kunde trække sig tilbage vilkaarlig. Man vædder allerede om Føllet i Modrens Liv, og fordi de Priser, som ere udsatte for 2 og 3 aarige Løbere, ere de høieste, maa det selvfølgelig

ogsaa blive Ejerne magtpaaliggende, itide at vide, om de kunne haabe nogen Gevinst ved Hestene, eller de gjøre bedst i at betale forfeit og spare de kostbare Forberedelses-; Omkostninger (Training.) Derfor begynde de tidlige Øvelser, og derfor fremstaae Misbrugene i den tidligste Alder, hvorved selv den bedste Spire maa knækkes, og ethvert Haab om Forbedring glippe.

Hvorledes Interessen, ved paa det nøieste at være forbunden med Vedblivelsen af denne Fremgangsmaade, en lang Tid, og maaskee fiedse, vil kjæmpe mod enhver Forbedring, kan sees af Burghs dorff's Fortælling om den Indflydelse, de engelske Trainers *) have paa Væddeløbene. Disse Mennesker boe i Nærheden af enhver nogenledes betydelig Væddeløbsplads, og paa mange andre Steder, hvor Guldblodheste opdrættes. De tage hellere 18 Maaneders gamle Føl under Behandling, end ældre Heste; thi den overordentlige Betaling af 10 Guineer, 100 Rbdlr., om Maaneden, for at tage en Hest i Training, bliver dem lige saa sikker ved de unge som ældre, og hine æde ikke saa meget som disse. Foruden dette, er Fortjenesten stegen til det Dobbelte siden de Væddeløystnes Utaalmodighed har bragt 18 Maaneders Føl paa Banen. Trainerne ere derfor de iøvrigste Forsvarere af denne Methode, og med Overlæg opholde de Føllenes Eiere ved de skønneste

*) Eiere af Trainer-Anstalterne.

Forhaabninger om de store Fordele, de kunne gjøre sig, og beholde derved ogsaa den skønne Fortjeneste i lige saa lang Tid. Ugjerne see de, at en Hest sælges fra deres Stalde, hvorfor ogsaa enhver fremmed Kjøber, som er adresseret til dem, ikke kan være slettere anbefalet. Det maa være et ynkeligt Syn for Jffe: Engelskmænd, at træde ind i en stor Traineer-Stald og see de Drivhuusplanter, som her friste et kummerligt Liv, især naar det gaaer saavidt som Burgsdorff forsiktrer, at han saa en 2aarig Bæddeløber træde frem paa Banen med i den Grad svage Hove, at de vare yderst kunstigt omviklede med tyndt, sortfarvet Seilgarn, for ikke at skilles ad under Løbet; og at Kodeledene, hvis Kapselbaand slappes og lide meget ved Traineringen, vare ombundne og tilsyede med Flor af samme Farve som Haarene.

Efter at Høstbæddeløbene vare endte, besøgte Burgsdorff tvende Traineerstalde, og saa der mange forjagede, i Ordets egentlige Forstand udtærede unge Bæddeløbere, som nylig vare traadte tilbage fra Bæddeløbsbanerne, og hensatte i Vinter: Lazarethet. De gif som paa Styster, og af Mangel paa Ledemod: Smørelse, knagede Seenerne ved hvert Trin; noget, som man nu hyppig træffer i England. De ulykkelige Dyr gif løse omkring i de saakaldte Paddocks*) og levede ved Runkelbeder, som Sur:

*) Smage indhegnede Banger med aabne Stalde.

rogat for denne sildige Aarstids magre Græs. Vand-
dager og Medicin bleve nu meget omhyggeligt an-
vendte, for at de om muligt endnu næste Foraar
kunde tilbagelægge et Løb og bortsnappe en Gevinst.
Paa disse Steder vare ogsaa mange 18 Maaneders
Føl opstaldede, for at behandles paa samme Maade.
Disse svage Drivhuusplanter havde den samme ephes-
mere Bestemmelse, og, omendstjændt de havde man-
ge Fejl, maatte de dog, fordi der var væddet paa
dem medens de laae i Moderlivet, gennemgaae de-
res Cursus. Efter 10 Aars Forløb, siger Burgs-
dorff, maae Væddeløbene i England frembyde et sær-
geligt Skuespil for den sande Hestekjender. Dog, —
Penge blive nu, som før, tabte og vundne ved dem;
men disse engelske Væddeløb ville ligesaa lidet
have en velgjørende Indflydelse paa den engelske
Hesteavl, som de engelske Bæxere kunne have paa
Nationens Overlegenhed i fysisk Kraft derved, at
de søge alene at uddanne sig for det høje Talent,
at flaae hinandens Næsebeen og Hjerne ind for —
Penge. Ligesaa jublende som fordem Romerne saae
Gladiatoren falde, see nu den forsamlede Mængde
den Forflaaede at daane. Og de fra Ungdommen
af, i Bæxten tilbageholdte, forsultede, forsvedede,
fjæderlette gamle Væddeløbsjockey*), frembyde vist
ingen Contraster til det foregaaende!”

*) Man siger om en Jockey, at han vejer liig et Buntt
Høe, nemlig: 9 Stone a 14 Pund = 126 Pund.

Herved ender Bургsdorff sine Exempler paa Tilstanden af den engelske Hesteavl. At de ere fremsatte uden Grund, vil viist Ingen troe.

For dem, der ville indføre Prøveløb som en National: Nødvendighedsag og nyttig Opkuntring for et Lands Hesteavl, bliver saaledes Englands Misgreb et advarende Exempel! Vi bør benytte det Gode, som passer til vore Localiteter og Forhold, og overlade det Misforstaaede og Udartede til dets egen Skjæbne. "Prøveløbene bør," som Hs. D. Hertugen af Augustenborg siger *) "befordre Hesteavlen i Almindelighed, men ikke berige enkelte Speculanter. Alt maa undgaaes, hvad som ikke svarer fuldkommen til hiin Hensigt, og man bør, ved at indføre en saadan ny Indretning, saa meget muligt søge at lukke Døren for den blotte Spille og Vinbesyge!"

Den 4de Februar 1830.

Gustav Michelsen.

*) Versuch eines Beweises, daß die Wettrennen das wesentlichste Beförderungsmittel der Pferdezucht, und zur Verbesserung und Veredlung derselben unumgänglich notwendig sind, von Christian August, Herzog zu Schleswig, Holstein &c. 2te Auflage, Schleswig 1829; hvoraf jeg nærmere skal levere et Udtog, forsynet med Anmærkninger.

Om Gavnligheden af landoekonomiske Fester.

(En Meddelelse til det Kongelige Landhuusholdningselskab
fra Hr. Veterinair G. Michelsen).

Naar man vil anstille Undersøgelse om, hvilke de Aarsager vare, som bragte de meest dannede Nationer til det høie Standpunct, de især i oeconomisk og industriel Henseende have vidst at naae, og man da f. Ex. kaster et Blik til England, hvor vel næsten al Industrie har hidtil vundet den højeste Fuldkommenhed, og som ogsaa kan tjene som Forbillede i Landhuusholdningsfaget, især ved Huusdyravlen, hvori det endog gaaer saavidt, at Lord Commerville tilstod om sin Medbejler, den berømte Landmand Backwell: "at han dannede sig en Model, og tvang "saalænge Naturen, indtil den frembragte hans "Ideal i Virkeligheden," — da vil man vel finde en af Hovedaarsagerne i Opmuntringen af Menneskenes Tilbøjelighed til: at stræbe efter det Bedre; enten denne Stræben saa bestaaer i at tilvende sig en større Fordeel i aandig eller fysisk Henseende, eller, som Producent, at have et eget Formaal at tragte efter, som enten kan bestaae i Ære eller i Penge, i Nydelse eller i en udvidet Virksomhed. Men en saadan Higen eller Attraae efter det Bedre maa ledes, som saa mangen anden Drift hos os Mennesker, for at den ikke skal sove ind, eller vel endog udarte; det er ikke

nok at ville det Bedre, men vi maae opvække og føle Trangen til at kjende dette Bedre, og vide hvori det bestaaer og hvorledes det frembringes og naaes.

Saadant kan ikkun skee ved Sammenligninger og Meddelelser. Naar man ej erfarer eller overbeviser sig om, at en Andens er Bedre end sit, hvorledes skulde det da falde den menneskelige Selvfjærlighed ind, at fornægte sig selv og sit eget, saalænge den ej veed, at noget mere efterlignelsesværdigt eksisterer? Men det første af alle Midler til at frembringe saadanne Kundskabers Udbredelse, er: den størst mulige Offentlighed; og da Landmanden, han hedde Proprietair eller Bonde, i sin nærværende Stilling, mere maa overbevise sig ved Kjendsgjerninger, end ved Slutninger, som aldrig kunne fremstille Tingene saa klar, fattelig og efterlignelig, som naar den kan iagttages materiel og bedømmes praktisk ved Brugen og ved Udøvelsen, saa ere populære Landhuusholdningsforsamlinger, Udstillinger, Fester m. m. af højeste Vigtighed for Landmanden. De bringe Liv og Virksomhed i det Hele, frembringe Rappelyst, sætte den menneskelige Opfindelseskraft i Virksomhed, fordi enhver vil overgaae sin Medbeiler; Alt Nyt bliver ikke alene hurtigt bekjendt og udbredt, men ogsaa drøftet og prøvet, forkastet eller hævet; Meninger udveksles, og den Tvivlsomme, som er beskedet nok til ej at stole paa egen Kraft, henter Raad, adspørger Andre, som atter have andre Synsmaader, der videre give Leiligh-

hed til Drøftelse og nye Ideer, og saaledes fremstaaer af en Ubetydelighed, af blot en Tanke, mange Gange det største og meest heldbringende Værk.

En saadan Forsamling eller Fest for Landmænd bør derfor være beregnet paa alles Tilfredsstillelse; den maa pirre Menneskets Sanser, i det den tillige mætter dets Bidebegjærlighed og skaffer Belærelse; og selve Verdensmanden, som holder for, at det hører til hon-ton, ogsaa at have været med, maa vende tilfredsstillet tilbage fra denne Nationalsfest. Med Højtidelighed forbunden maa en saadan Forsamling nødvendig være, da den ellers vil møde Lunkenhed og Ligegyldighed, og frembringe en skadelig Fordom, istedet for den tilsigtede Nytte; den maa som en Folkefest ikke være saaledes indrettet, at blot de Fornemme føre Ordet, og den stakkels Landmand kun forundes den Glæde, at modtage en ringe Gave, fordi det behagede Formændene, med eller uden Grund, at tilkjende ham den som Priis. Fester og Indretningen maa saaledes ikke være til for Bestyrernes Skyld; men disse for hin. Den maa være beregnet paa, at det er jevne, gode og brave Landmænd, som skulle drage Nytte og Lærdom deraf, og som derfor udgjøre det største Antal, og hvis Tilfredshed er Formaalet. De maae frit og utvungent kunne yttre sig paa deres Viis, og derved være glade paa deres Maade. Tungen maa ej lammes og ingen hemmelig mistroisk Bedømmelse over det Seete og Hørte maa træde

istedet for den offentlige, aabenhjertig udtalte Mening, som kan bedømme og bedømmes fleersidig, og derved bestemmer Tingens sande Værd.

Jeg har i Udlandet havt Leilighed til at blive vaane flere saadanne, fortrinlige og ikke fortrinlige Fester og Forsamlinger, og har derved ogsaa søgt at gjøre mig bekendt med den Aand, som herskede ved deres Anordning, og med de Virkninger, som derved frembragtes.

Maaskee October-Festen i München blandt disse bør nævnes først. Den er omfattende og Bejden til Maalet er rigtig forstaaet. Hovedøjemedet er her: mangesidig at virke paa Folket til dets Gavn, Belærelse og Glæde. Kongen og Hoffet forherlige Festen ved at være nærværende. Indenlandsministeren uddeler egenhændig og høitidelig Belønningerne, og siger enhver derhos, i Kongens Paahør, nogle opmuntrende Ord, hvorved det Modtagne faaer dobbelt Værd. Den fornemme Binde modtager den bundne Priis paa selsomme Maade som den jævne simple Landmand; de ere i disse Øjeblikke begge Samæskende og hinanden i saa Henseende lige. Utvungent blande Høje og Lave sig blandt hverandre; og Dommerne, saavel som alle Festens Embedsmænd, ere Jevnlige, med hvem Landmændene uden for hines Embedsstilling kunne tale og omgaaes frit. Festen er borgerlig, og bestyres af dannede Borgere, som rigtig have opfattet Aanden i Sagen.

En Folkeseft, fom er ordnet paa denne Maade, maa nødvendig blive en Fefl for Folket, lige fom en faadan Landhuusholdningsfefl bliver det for Landmænd. Bayern's October:Fefl forener begge Dele.

Løet uden for München er en flor Mark, fom kaldes "Theriefienwiefen", efter den nuværende Dronning Theriefen; den fik dette Navn ved Formælingsfeflen 1810, da det borgerlige Cavallerie havde foranftaltet et Væddeløb, paa gammel Maneer, blot til feftlig Glæde, og fom for Eftertiden flulde igjentages til Erindring om denne Dag. Landhuusholdningsfellet, og deraf dets meget virkfolme Medlem, Statsraad v. Haggi, opnaaede at faae denne Feilighed benyttet til, med det famme at foranftalte en Udfilling af Omegnens meefl udmærkede Hingfle, Hopper, Tyre, Køer, Faar og Sviin, og derhos uddele Præmier til Opmuntring og Belønning. Saaledes blev Begyndelfen gjort til at forene det Nyttige med det Forlyftende, og denne Fefl blev kaldet: Central:Landhuusholdningsfeflen, til Forfkiel paa de mindre, lignende Landhuusholdningsfefle, fom finde Sted omkring i Landets Provindfer. October:Feflen er imidlertid den Bencævnelfe, fom meefl har udbredt fig, fordi den begynder den første Søndag i October Maaned. Førft blev den ifkun holdt i 2de Dage, men fiden er den aarlig tiltaget, og varer nu i famfulde 8te Dage. Men denne Fefl udbreder fig ogsaa til alle

Erhvervs-Dag, alle Grene, og alle Forlystelser; den er i Ordets sande Forstand bleven en Fest for Nationen. Fra alle Rigets Kanter, og selv fra Rabolandene, strømmer en Mængde Mennesker sammen til denne Tid, saa at Hovedstaden München i de Dage neppe formaaer at skaffe alle Reisende Huusly. Jeg har selv prøvet det, da jeg om Aftenen før Festen begyndte, kom til München, og maatte igjen tage ud af Byen, efter for-gjæves at have søgt et Nattelegis, indtil jeg endelig i et Huus uden for Isarporten fik Tilladelse at tage Plads paa en Stoel og bruge den kolde Væg til Hovedgjerde. Flere Reisende veed jeg endogsaa maatte tye til de omliggende Landsbyer. Jeg anfører dette til Exempel paa, hvilken Mængde af Mennesker der deeltage i Festen, og hvilken almindelig Deeltagelse den har mødt. Næsten enhver Ting, som paa nogen Maade kan vække Interesse, det være offentlig eller privat Ejendom, er i disse 8te Dage til almindelig og uindskrænket Beskuelse; Enhver bidrager gjerne sit dertil. Alle Kongelige Samlinger, Bibliotheker, Gallerier, Slotte, Kabinetter, fort Alt hvad som kan have Værd at see, ere aabne fra Morgen til Aften, og med den største Forekommenhed vises Enhver omkring og gives Forklaring hvor det ønskes. Om Dagen finder man den glade Folkeforsamling paa Theresienwiese, og om Aftenen har den sluttet sig til de Forlystelser, som Staden tilbyder, og som i München ikke ud-

gjøre faa. Dette Mars Fest (1830), antager jeg, maa vise sig i sin fulde Glans, og have naaet den Udvidelse, som var bestemt. En egen General-Commitée er dannet af Landhuusholdnings-Selskabet, og sammentraadt med Commiterede fra Stadens Magistrat, fra det polytechniske Institut m. fl., for fælleds at gennemsee og udarbejde de Love, hvorefter alle Festens Præmier m. m. skulle uddelles. Udsærelsen, Anordningen og Overholdelsen af det Hele overlades imidlertid ganske de allerede forhen nævnte.

Forlegen med, hvorledes jeg bedst og kortest kan give en klar Oversigt over Festens Omfang og Anordning, forsøger jeg det paa følgende Maade, og benytter min Hukommelse og mine Optegnelser, saa tro mueligt.

Præmierne ere 5 Slags, nemlig: a) Pengepræmier, b) Faner, c) Erindrings-Medailles, d) Agerdyrkningsredskaber og e) Bøger.

De kunne igjen inddeles i Præmier, som ere bestemte til Uddeling:

for 1) Landhuusholdnings-Foretagender. 2) Industrie. 3) de Landmænd, hvis Hjem er længst fiernet fra München og dog have indfundet sig som Concurrenter. 4) Embedsmænd, Sognefogder m. fl., som have virket fordeelagtigt til Udbredelsen og Indførelsen af nyttige Foretagender, og 5) troe, flittige og duelige Tjenestetjyende.

Pengepræmierne bestaae i nye prægede bayriske Dalere, og udgjøre altid Hovedpriser, hvorimod

de øvrige Sager ere Bibelønninger, og kunne følge med Hovedprisen som saadanne. Da en Hovedpris altid ledsages af en Fane, ere alle Dalerstykkerne jirlig indsyede i et Baand, som ved begge Ender fastgjøres til Fanetoppen og derfra hænger frit ned. Fannerne ere alle blaae og hvide, og prydede med Broderier, Malerier, Kobberstik og Steentryk, passende til de forskjellige Bestemmelser, hvorfor de gives. Fanetoppene ere altid meget smagfuldt udarbejdede og forgyldte. En Krone eller en allegorisk Udgying er anbragt øverst. Disse Faneer synes ved første Øjekast ikke hensigtsmæssige, men der ere de det dog virkeligen. Penge opbruges, Vægere sættes i Skabene eller sælges, Algerdyrkningsselskaber oplides eller afhændes, og Bøger naae ogsaa en Ende; men Fannerne opbevares. De finde ingen Kjøbere og oplides ikke. De hensesættes i Storstuen, saaledes at de strax maae falde den Indtrædende i Øje, og have flere Faneer, da grupperes de ofte smagfuldt, og tjene til Prydelse. Enhver Fremmed skal strax op i Storstuen, og hans Øje vil da ved Indtrædelsen se ham, hvorlunde denne Landmand er bleven en Hædermand, og paa et Spørgsmaal, erfares meget omstændeligt, hvorledes det gik til, den Gang vor Fader blev kaldet frem for Kongen! Med sand Deeltagelse og Glæde saae jeg, hvorledes enhver Binders Familie, Benner og Bekjendtere ved Festen samlede sig om ham. Bare

flere fra samme Bye, forenede de sig, udgjorde nu et festligt Tog til Hjemmet, i hvilket Fanerne spillede Hovedrollen og gave stedse Anledning til fornyet Jubel.

Erindrings-Medaillerne gives ikke for Metal-Bærdiens Skjold. De kunne inddeles i de store og de mindre. De store Guldmedailler uddeelttes dels til de Embedsmænd eller Sognefogder, som havde bidraget til Forbedrings Fremme og nyttige Sagers Indførelse. Saaledes ogsaa f. Ex. for at have bidraget til en bedre Anvendelse af al den Gjødning og især det Gjødningssvand, som, befordrende Ureenlighed, gaaer aldeles tabt i Landsbyerne. Ligeledes bleve store Sølvmedailler uddelte til troe, flittige og duelige Tjenestetjyende.

De mindre Medailler ere igjen dobbelte og enkelte. De dobbelte følge ifkun som en Bopræmie til en eller anden Præmie, f. Ex. ved Uddelingen af Algerdyrkningsredskaber. De enkelte gives igjen de Tjenestetjyende, som førte og fremviste de belønnede Huusdyr; ved hvilken Leilighed da sædvanlig Staldkarlen, Røgteren eller Hyrden modtog Belønning for sin Flid. Ligeledes erholdt de unge Ryttere, som vandt i Bæddeløbene, hver en saadan Medaille.

Algerdyrknings-Redskaberne vare: Plove, Haandsaemaaskiner, Gyllekarrer (til Anvendelse ved Brugen af Gjødningssvand) og Kartoffelplove,

Herforuden uddeelttes ogsaa: Brødcæstemaskiner, nederlandske Spinderokke og Hasper m. m. Landhuusholdningssekskabets Modeller og Instrumenter stode udstillede, ligesom ogsaa Belønninger vare udsatte for private Udstillinger af sjældne Instrumenter, Redskaber, og Industriearbejder. Der var ogsaa sørget for et Oplag til Udsalg af de nyeste Instrumenter, og endnu en Maade gaves der til at faae dem udbredte paa, nemlig de, ellers ikkun i Syden bekjendte: Lykkehavne (Glückshafen). I Form af en Boutik, er nemlig opstillet en Mængde skønne og udvalgte Sager, betegnede med Nummere. Paa et Bord foran, ligger en stor Mængde smaae sammenrullede Papirer, hvoraf enhver kan vælge og kjøbe for en bestemt Priis. Indholdet er: Deviser, Karrebilleder og Nummere; hvo, der faaer af de sidste, bliver Binder af det med samme Nummer betegnede Stykke. I Karnevalstiden saae jeg ofte disse Lykkehavne udstyrede paa det kostbareste, og mangen Maske fik de skønneste Gevinster for en Bagatel. En saadan Lykkehavn var oprettet ogsaa med Algerdyrknings-Instrumenter, og havde megen Søgning, saa at Indretningen kunde svare god Regning.

Bøgerne vare: Folkeskrifter med Hensyn til Landhuusholdningen. De gaves ogsaa som Bixpræmier, og gaves i Mængde. Man søgte paa mange Maader at befordre Udbredelsen deraf.

De fornemste Landhuusholdningsgrene, som saaledes belønnedes, vare:

H e s t e a v l e n.

Som Opmuntringsmiddel holdtes Væddeløb for Landboerne; hvortil de unge Ryttere, festlig smykkede, i hvide Klæder med blaat Skjærf, droge ud fra Byen under fuld Musik og derefter fremstillede sig for Kongen, Hoffet og Folket, førend Kampen begyndte. Banen blev 3de Gange gjennemløbet, og Vinderne modtog højtideligen Gevinsterne. Flere Afdelinger løbe; og hele Tiden spillede vexelsviis 2de store, militaire Musikcorps, som havde Dragehestere ligeover for den Kongelige Tribune.

Ved Udstillingen af Hingster og Hopper, bleve de fortrinligste belønnede med Præmier. Dagen forud vare de mødte og foreviste for en egen der til udnævnt Commission, der tilkjendte de Præmier, som uddeeltes den følgende Dag. Paa denne blev allerede om Morgenens tidlig alle Præmiedyrene førte ud paa Theresienwiese og opstillede til Skue. Egne Pladse for Heste og Køer og Faar og Sviin vare afdeelte, hvori de bleve opstillede efter en bestemt Orden, og ved hvert Dyr tillige opslaaet en Seddel, der angav Præmien og Ejerens Navn. Ogsaa trykte Fortegnelser gave Oplysning om Præmierens Fordeling. Det smigrede Landmændene meget, saaledes at see deres Navne offentlig nævnte med Hæder.

Naar det Øjeblik kommer, da Vinderen skal tildeles Præmien, bliver hvert Dyr ført frem for Tribunen. Et Tjenestetjyende leder det, medens Ejeren gaaer ved Siden. Efter modtaget Præmie, maa hvert Dyr igjen passere en lang Vej imellem den paa begge Sider opstillede og beskuen- de Men- neskemasse.

Med Hensyn til Hingster og Hopper, da maa Ejeren ogsaa fremvise de fornødne Attester, og een- gang for alle er antaget som Lov: at ingen Attest eller Præmieværdighed, udstedt fra den Kongelige Stutteriecommission, antages ved denne Fests Præmieuddeling som gjeldende. Festens Præmier ere følgerlig ganske særskilte fra dem, som muelig Stutterie-Commissionen kunde faae isinde at uddele; de ere saaledes en Landhuusholdnings- Opmuntring til Heste- Avlen og tilkjendes efter de Anskuelser, den udvalgte landhuusholdningskyndige Comitée anseer for de rigtigste.

Som med Hensyn til Hesteavlen, saaledes og- saa med:

N v æ g a v l e n.

Udmærkede Tyre, Køer og Kalve, af eget Til- læg, blive belønnede og førte frem til Skue. En egen sagkyndig Comitée bestemmer disse Præ- miers Uddeling, og isvrigt forholdes ligesom med Hestenes Udsilling. Blandt Præmievinderne for

gode Tillægskøer, nævnedes i 1827: Major v. Kerner, Grev Minuzzi o. fl.

Men ogsaa Fedeqvæget (Oxer og Kalve) belønnes her med Præmier, i Forhold til, hvilke Dyr i korteste Tid ere blevne sværest og fedest paa den billigste Maade. Vidnessbyrd, efter en befalet Forfkrift, maae medbringes og godtgjøre Dyrets Lød, Alder og Størrelse; dets Vægt før Fedningen og nu, da Fedningen ansaaes for endt; naar Fedningen begyndte; hvilke Fodermidler der brugtes og hvorledes, saavel som hvilke Priser de have der paa Stedet, og endelig, hvor langt dette ligger fra München. Men da det tærer meget paa slige stærkt fedede Oxer, at drives en lang Vej, saa beregnes dem et Tab af 12 Pds. Vægt for hver Dagreise, de gjøre, passende til Stedets Afstand fra München. Paa en egen dertil indrettet engelsk Vægt blive alle Concurrenterne vejede, og derefter, saavel som efter Forholdet af de anførte Omstændigheder, tilkjendes Præmien. Blandt de Præmievindere, hvis Dyr meest udmærkede sig, vare Grev v. Prsch og Slagter Caspar Seppenhofen.

Paa en lignende Maade forholdes med Præmierne for

F a a r e a v l e n,

hvilke uddeles: 1. for de fortrinligste og fineste Merinos; Skæferier, som have holdt Skridt med Tidens Fordringer. De bleve dengang

Blandt andre tilkjendte: Friherre v. Gumpenberg, Grevinde v. Leiden, Præsten Nobeller m. fl.; 2. for Rjødfaar, hvor Ulden mindre kommer i Betragtning.

Saaledes ogsaa med

Svineavl en,

hvortil Priserne ligeledes ikkun tilkjendtes dem, som forevisttes paa Stedet. Tillæggsviin, saavelsom Fedesviin, belønnes hver for sig.

Gedea v l e n

Skulde i de følgende Aar ogsaa være præmieæftende, og saaledes tør man vel sige, at Festen er meget omfattende hvad Huusdyravlen angaaer.

Men ogsaa for andre Gjenstande bliver uddeelt Præmier, saasom: til Forfattere af de bedste Priisafhandlinger; til Embedsmænd, som have gjort sig fortjente ved at virke til Landhuusholdnings- Culturens Udbredelse; have bidraget til Veies og Broers Istandsættelse og Forbedring; overholdt Mark og Skovfred; og ligeledes til dem, som have paaskyndet den hurtigste Tilendebringelse af Landvæsens Processer, og have vedligeholdt et godt Landpolitie; have bidraget til Landsbyernes Forstjønnelse og Reenlighed; til bedre Bygningers Opførelse m. m., hvorom ogsaa skeer offentlig hændrende Anmeldelse, selv om det ikke bliver belønnet med Præmier.

Til Landmænd, som have foretaget store Forbedringer; opdyrket øde Landstrækninger; iværk-

sat Frugttræplantning saavel som Skovplantning; anlagt Alleer; opført forskjellige Arter af Hegn; befordret skadeligt Vands Afledning, anlagt Overrisling og forbedret Enge; indført en bedre Driftsplan; anvendt Mergling; brugt Staldfodring, heel eller halv, endogsaa ved Faar; have forstørret Besætningerne og opført bedre Stalde; indført en bedre Anvendelse og Behandling af Gødning, især Gødningssvand; have anlagt hensigtsmæssige Gødningsspladse, indført Kompost og brabandsk Gødningstilberedelse; have forsøgt Beenpulveret og Saltgødning; indført Vøl af Hamp og Hør og sammes gode Tilberedning; udbredt Viinavlen og med Nytte indført Røgning i Viin og Frugthaver, eller overhoved paa een eller anden Maade udført eksempelsværdige Forbedringer i Landøkonomien.

Landboe: Industri udenfor det egentlige Agerbrug bliver ei mindre belønnet, saavel i det større som i det mindre. Tegl og Tagstensværker, Kalkbrænderier, Pottemagerier; Korntørningsovne; Anlæg af Beenknusningsmøller, Oliemøller og Oliepræsser, saa og fortrinlig Smør og Ostproduction; Indførelsen af forbedrede Hurtigrøgnings-Metoder m. m. belønnes altsammen, naar det dertil findes værdigt. Ogsaa Huusfliden belønnes, saasom: Straahatsfletning, Udbindning, Spinde og Bæverarbejde ved Huusflid; hvorhen ogsaa regnes Biavl og Silkeavl m. m.

Dagen efter at alle disse Præmieuddelinger have fundet Sted, er et stort Heste- og Qvægsmarked, hvor megen Omsætning skeer. Fra Landhuusholdningselskabet's Side er sørget for et Udsalg af sjeldne Kornsorter og Træsarter, som overlades til billige Priser.

Blandt de Udspreddelser, som vedvare i de følgende Dage, anføres her: Fugle: Hjorte: og Skiveskydning, som de fortrinligste.

Fugleskydningen bestjæftiger sædvanlig Deeltagerne i 2 til 3 Dage. Herved er indført den Regel, at for hvert Stykke Træ, som nedskydes uden for Gevinsterne, betales 4 Kr. for hvert Lod, det veier over 8te Lod. Hjorteskydningen er efter en Træ: Hjort, som trækkes frem og tilbage ved et Maskinerie. Forskjelligheden af de Steder, hvor den træffes, bestemmer Gevinsten. Flere Skiveskydninger paa 150 Skridt seer man ved Siden af hinanden, foruden disse ogsaa Pistolskyden paa 50 Skridt.

Naar tilsidst nævnes de gymnastiske Øvelser, da har man omtrent det Hele, som viser at Münchens Octoberfest er meget omfattende, ligesom den vist ogsaa er meget gavnende for Bayern. Festen endes med et stort Militair-Fyrværkerie, som varer i nogle Timer.

En anden Landhuusholdningsfest bivaanede jeg i Güstrow. Den havde ogsaa, i sit Slags, megen Værd. De landøkonomiske Forhold i Mecklenborg

ere anderledes, end her i Danmark. Det ene store Gods grændser umiddelbart til det andet; den ene Proprietair er der Nabo til den anden, og alt drives efter en forstørret Maalestok. Bondestanden er der ikke den største, omendkjøndt der findes Bønder, vel ogsaa Fæstebønder, og især mange Huusmænd, som svare Afgifter i Arbeidsdage. En Følge heraf er, at Landmændene i Mecklenborg næsten alle nævnes som Proprietairer og ere dannede Folk, omendkjøndt Glendrian vel ogsaa der ikke mangler hist og her, men er dog sjeldnere. Derfor maa ogsaa en Landhuusholdningsfest i Mecklenborg falde anderledes ud end i Bayern. Det Hele i Güstrow var beregnet paa Deeltagere af Proprietairstanden, der lagde megen Vægt paa ædlere Glæder og videnskabelig Underholdning; men man havde dog det samme Formaal som ved andre Landhuusholdningsfester, nemlig: at belæres ved gjensidig Meddelelse, og at fremme Alt, som ved denne Leilighed kunde være ønskeligt til det Almindeliges Bedste.

Her vare Væddeløb med Guldblod og Halvblodheste, med indenlandske og udenlandske; med ædle og ikke ædle Heste. Her vare Udstillinger af fortrinlige Heste, af det bedste Kvæg og de fineste Faar, som afgav et Begreb om Godheden af Mecklenborgs Skæferier. Siden efter blev holdt Auctioner over det, som Eieren vilde sælge af det Udstillede. Priserne vare temmelig høie, fordi

det, som folgtes, virkelig ogsaa havde megen Værd. Mæret forud var ved Auctionen forgjæves budet 92 Rdlr. Courant for et Aaar.

Denne Fæst varede i 3de Dage, og afgav den lærerigste og nyttigste Lidsfordriv, som nogen dansk Landmand kunde ønske sig. Tønen, der herskede, var behagelig. Samtalerne, som forefaldt, undervisende. Især ved Middags- og Aftenbordene var Underholdningen interessant og uden Besvær for Nogen. Uden Rangs eller Person's Anseelse blandede Alle sig her mellem hverandre og søgte blot Landmanden, hvem man ogsaa fandt i næsten enhver man henvendte sig til. Men denne Fæst gav tillige Sælgeren Leilighed til at affætte sine Varer, som her bleve bekjendte, og han behøvede ikke af Nødvendighed at holde sig til den første den bedste Kjøber; thi havde Tingen virkelig sjelden Værd, fattedes den her vist ikke Opmærksomhed. Men med Alt dette bør vist heller ikke en saadan Fæstidag nedværdiges til et simpelt Marked, hvorfor ogsaa ikkun Ting, der kvalificerede sig til Udstilling og Salg, paa denne Maade kunde anmeldes og modtages.

Næsten alle civiliserede Stater, senest Ungarn og Rusland, have indført saadanne Fæste, og derved erkjendt Vigtigheden og Nyttten deraf. England og Frankrig have dem vel i størst Antal. I British Farmers Magazine findes en Mængde Anmeldelser om offentlige Udstillinger af fortrinlige Hundsdyr, og som næsten altid ere forbundne med Væddeløb.

Man tæller 93 privilegerede Væddeløbsbaner fordeelte i Landet, og derved over 60 Væddeløb aarlig, hvortil Kongen giver Præmier, hver paa 100 Guineer, tilsammen 6,000 Guineer eller 60,000 Rbdlr., foruden 500 private Væddemaal. Den Sum, som saaledes aarlig sættes i Omløb ved Væddeløb, beløber sig til imellem 7 og 8 Millioner Rbdlr.

I Frankrig ere disse Folkefeste inddeelte i Departements: Arrondissements: og Districts: Feste, og ligeledes forbundne med Væddeløb. Priserne have 3de Størrelser, nemlig: 1200 Fr., 2000 Fr. og Kongeprisen paa 6000 Fr. I Napoleons Tid beløb de Keiserlige Præmier sig i alt til aarlig 80,000 Fr.

I selve Ungarn, hvor dog Oplysning og Cultur møder store Hindringer, hvor en Fremmed har Aarsag til at troe sig sat i det mindste et halvt Aarhundrede tilbage i Tiden, og hvor man endnu finder øde Jordstrækninger eller Pusta'r paa 10 til 12 Miles Længde, hvor Rudsken maa rette sig efter Solen og ikkun sjelden feiler Maalet, omendstjændt ingen Veispoer ere at opdage, og man stedse kjører over en jevn græsrig Jordflade, som ikke frembyder nogetsomhelst Spoer af Cultur, end ikke en Busk, et Træ eller et Huus, der til Forandring kunde møde Diet ved dets trættende Stirren hen efter Horizonten, hvor ikkun sees, at Himmel og Jord forener sig; selv i dette just ikke blomstrende Land, men hvor man dog fodrer Sviin

med Meloner, medens man behandler Bonden som Træl, naar han ikke hører blandt dem, som ere af ungersk Adels, blev indført offentlige Væddeløb i Aaret 1827. Jeg reiste dengang derigjennem. Mæringerne om økonomiske Gjenstande vare da meget forskjellige. Man havde faaet en Fordom imod al engelsk Hesteavl, siden flere Stutterier vare mislykkede, fordi de, med Misgreb paa Misgreb, vare blevne oprettede af engelsk Halvblod eller Blandingsprodukter til uhyre Priser, og fordi de, foruden Opoffrelsen af Indkjøbssummen og Udgiften ved Transporten fra England, endnu bragte det største Tab ved den Skade, de udbredte. De engelske Stutterier gik derfor ind igjen, det ene efter det andet, og de forrige bleve, saagodt mueligt, igjen oprettede. Enhver Godseier i Ungarn har et Stutterie, hvoraf endog flere tælle 3 til 400 Heste. Imidlertid vandt den gode Sag dog Seier, men blev ikke ganske localiseret til de ungarske Forhold; thi fordi Væddeløb ere gavnlige, er det derfor ikke afgjort, at engelske Væddeløb, ligesom overførte paa andre Steder, og; saa allevegne ere passende og ønskelige. Naar Forholdene og Formaalene forandre sig, maae ogsaa Midlerne forandres.

Af den Anmeldelse, som Grev Emmerik Esterhazy har meddeelt om de ungerske Væddeløb i Pesth for Aaret 1829, sees: at ialt 1051 Ducater vare udsatte til Præmier for forskjellige Væddeløb, hvoraf de interessanteste vare:

1. Fædrenelands Løbet, paa 100 Ducater.
2. Esterhazy'ske Løb, paa 50 Ducat.
3. Pesther Løbet, et Væger til Værdie af 100 Ducater, med Paafrift: Melly szép Nemzet elött erdemleni pálya borostyánt. (Hvor skjønt er det, i Paasyn af Nationen at fortjene Epheufrandsen).
4. Bonde-Løbet, 400 fl. C. M.
5. Caroliji-Szechenischer Løbet, et Væger til Værdie 50 Ducater, med Paafrift: Elöre lovas! elöre huzasi! Elejen a király, Virágoz zék a Haza. (Fremad Rytter! Fremad Patriot! Kongen leve og Hjemmet blomstre!)
6. Siebenbürger Løbet, 100 Ducater. Concurrenterne ere pligtige, før Løbet at opgive, til hvilken Sum Hesten maa sælges, og hvis, inden 24 Timer efter Løbet, en Siebenbürger Kjøber indfinder sig, skal Eieren uden Vægring sælge Hesten for den engang forlangte Priis, enten den har vundet eller ikke. Efter Siebenbürgerne have de ungarske Stutterieiere nærmeste Rettighed til dette Kjøb.
7. Løbet for en Stridsøxe, til Værdie 40 Ducater. Hertil kan baade Heste af vilde og tamme Stutterier concurrere, men engelsk Afkom er udelukket.
8. Batthyányi-Hunjadische Løb. 100 Ducater for Følhopper.

9. Det 10aarige Løb paa 111 Ducater.
10. 20 Patriots Løb paa 100 Ducater.
11. Konernes Løb. Et Væger til Værdie af 100 Ducater, med Paastrift: A' ki elöre hal, azé á Juttalon, ax nyeri á Szépek dyja't. (Den gaaer foran, og dens er Prisen, ham gjælder de Skjønnes Løn). Grev Emmerik Esterhazy gjør den træffende Bemærkning: "at Konernes Præmie kan "gjerne regnes blandt de bestandig vedvarende, thi de ædle Stifterinder have forpligtet "sig til, paa Livstid, hver at give sin Part, og "Alle, som ere Fædrenelandet dyrebare og "som bringe et Offer til dets Fremskriden, "ere jo udødelige!"
12. Det sidste er: Pid skeløb. Den Hest, som vinder Pidsten, erklæres for den bedste Løber, indtil en anden træder frem med en Udfordring, som enten maa antages eller ansees som tabt. Den nye Vinder faaer derved ogsaa Navnet af den bedste Hest, tilligemed den Vespidsk, som den forrige Eier maa aflevere. Distancen er 4000 Presburger Klafter.

I Preussen, Rusland, Polen, Ungarn, Østerrig, Italien, Bayern, Würtemberg, Baden, Frankrig og flere Stater, findes saaledes offentlige Væddeløb, eller Præmieløb, hvis Indførelse synes paa denne Maade at

vinde mere Bifald Aar for Aar, og hvis jeg tør yttre en Mening, da maa jeg meget anbefale dem: indrettede og lempede efter Localforholdene. Jeg synes stedse i Væddeløbene at see et Opmuntringsmiddel til Hesteavlens Forbedring, og anbefaler dem ikke fordi de udgjøre et Vædderidt eller som om de, holdne paa engelsk Maade, ere den fuldkomne og ønskeligste Maalestof for Hestens Kraft, Hurtighed og Udholdenhed, da de høist kunne være saadant for Jagtheste, især naar, liig i Preussen, Banen paa flere Steder afbrydes ved Grave og Hække, som nøde Hestene til at springe under Løbet. Derimod seer jeg i Væddeløbene: et simpelt National Opmuntringsmiddel til (paa en Maade) uvilkaarligen at lede Landmanden til et næsten instinctmæssigt Valg af hans Tillægsdyr. Han maa have et Maal at stræbe efter, og dette, saavel som Veien dertil, maa gøres saa anstuelig og sandseelig fatteligt, at det kan følges af den mere fortsynede, og saaledes bringes ubemærket alle Hoveder under een Hat, ledes selv de, som ellers ikke ville lade sig lede. Væddeløb afgive paa denne Maade det Middel, ved hvis rigtige Anvendelse den svære Opgave løses, ubemærket at bringe et populairt Foretagende, et Lands Hesteavl, som er i hver Mands Haand, til at behandles efter een og samme Plan*).

*) Iffun paa saadanne Maader og ved saadanne Midler kan den meest ligeartede og consequente Fremgangsmaade

Ved de bedste Væddeløbere maa dog altid tillige være noget Godt, og er Væddeløbet indrettet derefter, og som det bør, kan det ogsaa afgive en Prøve paa Dyrets Værd, forudsat at de øvrige Egenskaber til Avl staae i Forhold til Udfaldet af denne Prøve paa Hurtighed*). Til at maale sand Udholdenhed, maatte Løbet, blandt andet, være længere, end det nu bruges i England, og saaledes indrettet, at Kraftanvendelsen stæer paa en lignende Maade, som ved Hestens Brug i det daglige Liv. Herved kan ligeledes eet og samme Maal altid have for Diet, og et Lands Hesteavl derved naae Egalitet; thi de samme Aarsager maae bestandig frembringe de samme Virkninger, under lige Forhold. Derfor ere alle Væddeløbsheste hverandre lig, hvad Form og Bygning angaaer.

Men ogsaa som Opmuntring til Anskaffelse af gode Heste overhoved, ere Prøveløb vist et nyttigt Middel; hvorhos de ligeledes have den Fortjeneste: at opvække mere Sands for Hesteavl, at forøge Concurrencen, og vel ogsaa at bidrage til bedre Kundskabers Udbredelse. De tjene til en Folkeforlystelse for Høie og Lave, og rigtig

indføres, udbredes og vedligeholdes ved Udvælsen af en saa udbredt, og af saa høist forskellige Producenter, udøvet Industriegreen, som et Lands Hesteavl er.

*) Maaſkee derfor disse Løb bedre benævnedes: *Prøveløb*.

indrettede, kunne de ogsaa belønne den Landmand, som gjør sig Umage for at have gode Heste. Her er det ikke Menneskets vilkaarlige Mening, som dømmer og uddeler Prisen, men det er Dyret selv, som bestemmer det.

See vi hen til Hollands Hard-dravers, disse Travere, som have gjort det store Orlovste Stutterie berømt i Rusland, og i sin Tid indbragt Glans derns Landmænd betydelige Summer, de vedligeholdes endnu bestandig i Rusland ved Væddekjørsler i Trav. Her frembringe ligeledes de samme Årsager de samme Virkninger, nemlig: Fuldkommenhed i sin Art; men da Trav er en anden Bevægelse end Galop, saa ere ogsaa Travløberne (Hard-dravers) noget anderledes byggede end Galopløberne, og ligne folgelig ikke hinanden. En maadelig engelsk Væddeløber vinder af denne Årsag let et Prøveløb fra den meest udmærkede Traver, naar det er i Galop; men derfor kan en udmærket engelsk Væddeløber ikke concurrere med en taalelig Hard-draver i Trav. Saaledes ere engelske Væddeløb paa en Maade nødvendige for den engelske Hesteavl, ligesom Prøvekjørsler i Trav ere nødvendige til Hard-draver Racens Vedligeholdelse; thi de vise hvilke af de eller s. gode Tillægsdyr have den fuldkomneste Traverbygning, og saaledes, ved bestandig at parre dem, som først komme til Maalet, frembringes tilsidst de meest udmærkede Travere. Her lede Prøvekjørslerne instinctmæssig til

Balget af de ellers gode Tillægsdyr, og saaledes produceres denne udmærkede Vognrace, hvoraf et Spænd ansees som den største Sjeldenhed og betales til meget høie Priser. Den Hurtighed med Udholdenhed, de vise for en Vogn, er ogsaa næsten utrolig. Mig synes, at vi i det daglige Liv meest bruge Heste, som trave, og derfor er det vist ikke urigtigt, naar jeg mener man burde tillige lægge Vind paa saadanne Handelsproducter. Maa: skee disse ogsaa egne sig mere til at produceres af den mindre Landmand og af Bondestanden eller til den meest almindelige Hesteavl.

Dog, en nærmere Udvikling af denne Gjens: stand vil føre mig for langt fra det Maal, jeg foresatte mig ei at overskride og som dog nu uvilkaarlig, ved min Varme for denne Nationalsag, er blevet overskredet. Maatte blot disse simple Fremstillinger af hvad der allerede finder Sted bidrage til at noget lignende kunde indføres i Danmark, enten fra det Offentliges Side, eller ved private Foreninger, f. Ex. ved Subscription, da var en kjær Bestræbelse bleven frugtbringende, og jeg vilde føle mig lykkelig ved, efter ringe Gvne at have gavnet mit Fædreland.

Januar 1830.

Et Par Ord i Anledning af næstforan- førte Bidrag.

Der kan, efter min Formening, ikke længere spørges: om en bestemt aarlig Sammenkomst af Agerdyrkere, Stutterie:Eiere og i Almindelighed Heste:Yndere, Dvægholdere, Schåferie:Eiere, Fabrikantere, Manufacturister og Røbmænd, kan være gavnlig, ligesaa lidet som om Nytten af samtidige Udstillinger af de bedre Huusdyrslags og af visse Landboe:Producter, thi Fordelene ved begge Foranstaltninger maa enhver, der fra en ikke alt for lav Standpunct betragter den hele udstrakte landoekonomiske Haandtering, indrømme. Men det, som der nu kan være Spørgsmaal om, er: hvorledes organiseres saadanne Sammenkomster, Udstillinger o. s. v. hensigtsmæssigst?

Til at faae dette Spørgsmaal drøftet og afgjort, har foranstaaende Afhandling: om Gavnligheden af landoekonomiske Fester, givet Anledning. Det Kongelige danske Landhuusholdningselskab, til hvilket Afhandlingen er indsendt, vil, naar Sagen der er fleersidigen prøvet, vist søge at forberede Udførelsen med den Varsomhed, som er nødvendig, naar Foranstaltninger, der bryde paa Fordomme, ikke skulle møde al for megen Uvillie.

Eet Forsøg har Selskabet for adskillige Aar siden begyndt paa saadan Virkemaade, ved de aarlige

Prøve: og Præmie-Pløininger. At den derved fremkaldte Stræben blandt Pløiere efter at faae en for en Pløiskarl ikke ubetydelig Præmie, har virket fordeelagtigt paa disse Folk, er temmelig afgjort. Disse Pløininger have altsaa stiftet Nytte. Om de med en forandret Indretning kunde have stiftet mere, paatvivles ikke uden Grund af de Mænd, der paa Selskabets Vegne have ledet dem. Kritik have de været underkastede; men endnu har man ikke seet, at nogen af dem, der troede at kunne gjøre det bedre, er siden fremtraadt og har udført noget Lignende; det stod dog enhver frit for, Selskabet har intet Privilegium derpaa.

For at faae Spørgsmaalet, om den hensigtsmæssigste Indretning af aarlige landøkonomiske Sammenkomster, desasnarere bragt paa Bane hos det vedkommende Publikum, har jeg opfordret Forfatteren til at lade sin Meddelelse trykke, og dette foranlediger mig til, at ledsage den med disse faa Bemærkninger, sigtende til nogle Indvendinger, som den, betragtet fra en urigtig Synspunct, allerede har mødt, paa samme Tid, som den har funden megen Deeltagelse.

Beskrivelsen af Octoberfesten i München har saaledes vakt den Paastand, at saadanne Fester vare aldeles upassende for Danmark. Denne Paastand er sand, forsaavidt som nogen vilde forsøge paa at tage Münchener-Festen med al dens, maaskee paa Stedet passende, Brast og Bram til Rettesnor

i Danmark, men den er usand, naar man derved vil benægte, at de vigtigste Anliggender, som ere Festens Gjenstand, ogsaa i Danmark kunne med Interesse og Gavn bringes paa Bane for en Samling af Landmænd.

Man har sagt, at den Tid var endnu ikke kommen, da saadanne Landboemøder kunde virke noget gavnligt hos os; at vi have for lidet mærkeligt at udsille; at Landmændene vare i Henseende til Qvægracer uenige om hvad der var mærkeligt, i det at fremmede Racer nu af mange ligesaa stærkt lastedes, som de for faa Aar siden lovpriistede; at kun meget faa vilde møde; at de fleste vilde møde for at dadle, m. m. desl.

Den, som troer, at han, fordi han med Redelighed og Kraft stræber at udrette noget godt, er sikker paa at undgaae Dadel, — og den, som lader sig afholde fra at træde frem med noget Nytt, fordi han frygter for Mængdens Dadel og Haansmiil, — feile begge, den første deri, at han troer Verden bedre end den er, og den sidste, at han troer den slettere; Mængdens Dadel forstummer for Kraften, — (tu ne cede malis sed contra audentior ito). De første Forsøg være end temmelig ubetydelige, de ville altid blive nødvendige for at et andet og tredje heldigere kan gøres. — Skulde vel Landmændene snarere blive enige om Qvægracerne naar de aldrig kom til at udtale sig, og til gjensidigen at fremføre Fortrin og Mangler?

"Danmarks geographiske Betskaffenhed, at den bestaaer af Der, gjør en almindelig Landesest umulig."

• Men hvo har bestemt, at der skal gives kun een landoekonomisk Sammenkomst for hele Danmark? Det er just een af de Bestemmelser, som skulle tages, naar Sagen er vel overveiet.

"Der viles meget paa, at Bædderidt enten bidrage til Hesteavlens Forbedring og Fremme, eller ere den rigtige Kraftmaal for Hestens Dugtighed; ved Stutteriecommissionernes Uddeling af Præmier er gjort alt hvad der behøves for at vor Hesteavl ikke skal gaae tilbage, og desl."

Bædderidtene nærme sig os med stærke Skridt; medføre de virkelig ikke det Gode, mange paastaae, saa er det des vigtigere at finde andre Midler til at bedømme Hestens især Vognhestens Dugtighed; Stutteriecommissionernes Bestræbelser gjøre ikke Privates overflødige; hvormange private Foreninger virke ikke til samme Maal, som offentlige Autoriteter, uden at den ene gjør den anden overflødig? Staten har et Collegium for Landvæsenet (Rentekammeret) og tillige et Landhusholdningselskab under Hans Majestæt Kongens Egen Beskyttelse; en Kongelig Veterinærskole, og et Selskab til Veterinærkyndigheds Fremme; et Akademi for de skønne Kunster, og en Kunstforening, som tildeels har samme Formaal som Akademiet. —

Flere Indbendinger har jeg hidindtil ikke hørt, og indskrænker mig derfor til at omtale disse.

Mai 1830.

Collin.

Hollandſk Vindſtibelighed, Mønſter til enhver Tid, iſærdeleſhed i vor nuværende*).

Efter Tingeneſ nuværende Gang, da man med Viſhed kan beregne, at Europa har i Handelen en meget betydelig Underbalance, kan man med Sikkerhed ſlutte, at den ſande Valuta hvert Aar vil meer og meer formindſkes, og ſom Følge heraf ſtige i Værdie. Hvor vigtigt det alſaa under en ſaadan Forudſætning er, itide at være betænkt paa ſaavel i Almindelighed ſom i ſpecielle Tilfælde ikke allene at tilbageholde de rede Penge, ſom haveſ, men ogſaa at forøge Erhverv ad enhver lovmæſſig Wei, behøves ikke at omtaleſ, thi vi ere nu indtraadte i en Tidſalder, da man baade i Almindelighed og i ſæregne Tilfælde overtænker og overveier, hvorledes man rigtigt ſkal begynde paa Sagen.

Nu for Tiden frembyde Næringsveie, ſom ere

*) Denne Afhandling er overſat efter et tydſk Manuſcript, ſom Forfatteren, kort efter Tilbagekomsten fra ſin Reife i Holland, indleverede til de landoekonomiſke Tidenderſ daværende Herr. Redacteurer. Senere er hiint Manuſcript blevet trykt i "Neue landwirthſchaftliche Heſte; herausgegeben von der Central-Adminiſtration der Schleſwig-Holſteinſchen patriotiſchen Geſellſchaft. Zweites Heft; 1827." De Roter, ſom ledſage nærværende Overſættelſe, ſtyldes Hr. Kammeraad Dreuſen. Det bedes erindret at de ere nedſkrevne for nogle Aar ſiden.

egne for et Land, en Egn eller et Sted, saavel som Indskrænkelse i det Overflødige, de eneste Midler dertil. Det er aabenbart, at Benyttelsen af Die: bliffet fremkalder Gewinsten, og at Opsættelse med: fører Tab.

Unægteligen besidder den danske Stat i sig selv fortrinlige Fordele, som sætte os i Stand til, ved Siden af en i senere Tid med Held paabegyndt og stedse tiltagende forbedret Agerdyrkning i Forbindelse med Dvæg og Hesteavl, at kunne indføre mange andre vigtige og nyttige Industrigrene, (der ei alene kunde sikkre Landet selv mange Fornødenheder, men ogsaa blive bragte til at afgive meer eller mindre til Udførsel), og gjøre dem, der allerede ere i Gang, fuldkommere og mere omfattende. Det, der vel hid: til har gjort Sagen meer eller mindre vanskelig, nemlig Mangel paa Hænder, der for billig Priis vilde arbejde, maatte man nu for en Deel ansee for hævet. Thi nu er der Overflødighed af dem, og, naar Folkemængden voxer, vil deres Mængde blive endnu større. Med Tiden vil da vel den fornødne Nøisomhed indfinde sig af sig selv.

Her kan naturligviis Talen kun være om de Ting, hvortil Landet i sit Skjød bærer de vigtigste Requiriter og naturlige Midler, og tilmed skal det ikke først ved projecterte, kostbare Forsøg og Indretninger være nogen Risiko underkastet. Foreløbige Efterligninger vilde her maaskee allerede mere eller mindre bidrage til at naae Fuldkommenhed, f. Ex.:

For det Første: ved a. Teglblænderiet, der især ved Glensborger-Sjorden af Naturen er saa særdeles begunstiget, og dog hidindtil til en utroelig Grad er ufuldkomment i den rette Fabrications-Maade. Hvad var Grunden dertil? Alene Uvidenhed og den engang fattede Mening, at man alt havde naaet det rette Maal! Hvilke Summer har ikke denne Uvidenhed hidtil kostet Landet, og man kan dristigen sige, hvilke uhyre Summer vilde ikke ved denne Industriegreen være strømmet ind i Landet, blot i den blomstrende Tid, da Farten paa Østersøen var saa levende, hvis den rigtige Fabricationsmaade, lig den Hollandske, tidligere var bleven forenet med hine naturlige Fordele? Dog, enhver god Ting skal have sin bestemte Tid; gid den nuværende maatte være den rette; dertil giv Gud sin Belsignelse!

b. Ligeledes maatte og kunne viftnok Pottemageriet blive bragt til den samme Fuldkommenhed, som hos Udlænderne; derved vilde dog i det Mindste disse Artiklers Indførsel fra Fremmede, der skal være meget betydelig, blive fortrængt.

c. Ligeledes Forfærdigelse af hensigtsmæssige Fajance-Stue-Døne, af hvilke udelukkende man betjener sig i Preussen, Rusland og Sverrig; som ogsaa i enhver Henseende gjøre Jernovne overflødige, og altsaa, da Norge og Danmark nu ere adffilte, vilde spare Landet store Pengesummer.

For det Andet burde man vel yde Møllerfaget større Opmærksomhed, naar f. Ex.:

a. Den største Deel af den i Landet avlede Kapsæd ved Oliemøllernes Formerelse blev slaaet til Olie, saa vilde denne Arbeidsfortjeneste, der skal være temmelig betydelig, tilfalde Landet *).

*) Hvad Anlægget af flere Oliemøller angaaer, endog efter en stor Maalestok, da synes det snart at blive til Virkelighed. — For 4 Aar siden var ved Kjøbenhavn kun 4 Oliemøller, hver med 2 Præsser, som drevs med Vind, og hvis Product vel kunde antages at være omtrent 200,000 Potter. Desuden var der een Mølle med to Præsser i Fyen, og dette var omtrent alt, da nogle smaae Anlæg hist og her neppe vare værd at nævne. Nu har en af ovennævnte Møller 4 Præsser; af Hr. Brede er anlagt en Mølle af særegen Indretning, der vel ikke præsser meget mindre end hine 4 Møller før præssede; en Mølle med 2 Præsser er anlagt af Hr. Wegner; min, den forhen kongelige Mølle med 5 Præsser, der hidtil $\frac{3}{4}$ af Aaret har gaaet Nat og Dag, er ogsaa kommet til, og 2 eller 3 store Møller ere endnu under Bygning eller projecterede. — Ved at see denne store Virksomhed i eet Fag, kan Spørgsmaalet: Hvad har saa pludselig foranlediget den? ei tilbageholdes; og jeg troer at Svaret næppe kan blive andet end, at Ophævelsen af den Consumption, jeg troer 3 f. pr. Pot, som før denne Periode betalttes af Olien, er Hovedbaarsagen, thi derved sattes de indenlandske Oliemøller istand til at sælge til saa lave Priser, at af Hollandsk Linolie saa at sige intet mere indføres, og af Hampolien fra Østersøen kun det, som Sæbesnyderne uundgaaeligen behøve til Røgning i Frostveir. — At

b. Den betydelige Indførsel af udenlandsk Papiir kunde identvisi, ved Formerelse af hensigtsmæssigt indrettede Papiirmøller, undgaaes, hvor: ved betydelige Summer vilde blive i Landet*).

ogsaa Kapsavlens Udbredelse, og Kapsens lavere Priis er medvirkende, tilstaaes, men uden at Consumptionen var hævet, vilde dog Affætningen have manglet. Hvorvidt denne, om Udførsel ikke kan finde Sted, vil i Fremtiden blive tilstrækkelig, maa Tiden lære; men kunde Olien finde Indgang hos Landmuen, som i Holland, saa kunde Møllernes Antal, uden Frygt for Mangel paa Affætning, vist endnu flere Gange fordobles.

*) Da det i forrige Note Anførte viser, at her ei fattes Mand, der, naar et Foretagende er nogenlunde lønnende, ikke frygte for at paatage sig Omkostning og Arbeide, saa er det troligt, at naar i Papiirmageriet fæer meget mindre, maae særegne Grunde forarsage dette. Og det er en Sandhed, at disse ikke ere saa, men afstrækkende nok for dem, der kjende noget til Haandteringen. — Naar til en Oliemølle, hvis forædlede Product kan være 30 à 40,000 Rbdlr. aarlig værd, en Driftcapital af 14,000 Rbdlr. kan være passende, saa kan den dobbelte ikke forstaae til en Papiirmølle af lige Produktion; naar til hiin behøves 14 Mennesker, bruger denne 70 til 80; det Locale, hiin behøver, er neppe $\frac{1}{10}$ af dennes; Inventariet staaer i intet Forhold mellem dem. Oliefrembringelsen er en ligesaa simpel Sag, som Papiirmageriet er en sammensat, der endog er udsat for mange Tilfælde, som Papiirmageren ikke formaaer at afværge; som f. Ex. Birkningen af Taage; af langvarig Fugtighed; selv af den ellers gavnlige Frost, naar Papiret er halv tørt. Det her Anførte og meget mere gjør Papiir:

Ummærkning.

Vel maa man indrømme, at i Holland enhver simpel Mand bærer lige saa fint Linned paa Kroppen, som her Middelclassen; maaskee af denne

mageriet til en misligere Sag, end Oliemølleri, hvor end disse Haandteringer drives. Men hvilken Papiirmager er vel i saa uheldig en Stilling som den danske? Nationen er vant til de fine engelske, franske og hollandske Papirer og forlange saadanne. Men Klubene faae vi enten fra Lodsepladsene for Kjøbenhavns Gade-Renovation, fulde af al Slags Ureenlighed og jordslaaede, eller fra vore Bønder, hvis Mage til at behandle Hørreriet, hvori de lade en god Deel af Skjæven blive, og til at blege Lærredet ligesaa flet, man vel forgjæves søger. At fint Papiir ikke kan gøres af saadanne Klude, vil Enhver, der blot har mindste Sagkundskab, indrømme. Jeg har seet Klubene i Holland, og kan forsikre at af den Slags, som der ere de almindelige, kan jeg aldrig samle 300 Lpd. om Aaret; medens jeg forbruger mere end 30,000 Lpd. Klude. — Vore Bogtrykkere forlange hvide Trykpapirer til godt Kjøb, saaledes som de kunne have dem fra Sverrig, hvorfra det ogsaa let faaes saaledes, da det svenske Linned i Almindelighed er langt bedre end vores, og Klubene staae i Forhold dertil, samt som en Tvangsartikel, hvoraf hver Bønde skal levere et vist Partie til et vist Fabrik, koste libet mod vore, der til for kort siden opkjøbtes af Englænderne, som vel kunde betale høie Priser, da Papiret i England er saa dyrt. — De danske Papiirmagere stode trængte mellem Englændere og Svenskere, da hine berøvede os de bedste Klude og forbyrde dem alle, og disse, hvis raa Material ikke kunde berøves dem eller forbyres af

Grund ere de til det finere Papiir fornødne finere Klude her ei tilsræffelige. Skulde i dette Tilfælde maaskee ei en Omtusfning kunde raade Bod paa denne Hindring? I Nærheden af Rotterdam er for nogle Aar siden en Mølle bleven anlagt, hvor paa grovt Pappapiir (ogsaa sorte Regnetavler) blev forfærdiget af Straa. Denne skal endnu være den eneste i Holland af den Slags, fordi Opfinderen har af Regjeringen erholdt et udelukkende Privilegium for flere Aar.

c. Ogsaa vilde der spares meget ved hensigtsmæssigen at anlægge de ikke meget kostbare Gangmøller, om ikke for fremmede Træsorter, saa for de indenlandske. Bøge, Planke i Skibe og Bolværker o. s. v. holde sig godt. Bræder af Ell og andre bløde Træsorter ere meget brugbare til simpelt ind:

Udtændingene, undersolgte os. Vist er det derfor at dersom Regjeringen ikke havde værdisat i vore grundede Klager Opmærksomhed, havde Danmark snart ikke havt en Papiirmølle mere i Gang. Den sygelige Tilstand, hvori de samtligen for et Aar siden befandt sig, samt den Omstændighed, at kun min har modtaget en betydelig Udvidelse, siden den Tid Regjeringen behagede at sætte os mere paa lige Fod med Svenskerne, bevise bedre end Ord, hvorledes vor Stilling var og hvorledes den vilde blive, om den os forundte Besejttelse, hvis Virkning kun lidt efter lidt, eftersom vi igjen mueligen komme til Kræfter, kan vorde synlig, og opmuntrende til nye Anlæg, atter engang skulde berøves os.

vendigt Huns-*Arbeide*, Skøndt det ikke kan holde ud med sundt Fyr, men er da ogsaa at faae til langt billigere Priis. Planter af *Ubeel* fortjene meget at anbefales til Gulve formedelsf deres Hvidhed og Seighed; Træet trodser Vind og Veir, trives paa lette Jorder, og voxer hurtigen, saa det fortjener al Opmærksomhed.

U*nmærkning*.

Det er virkelig en høist paafaldende, at man i det af Naturen mindst begunstigede Skovland, nemlig Holland, seer overalt en stor Mængde Vind-*Saugmøller*. Blot i Omegnen af den lille Stad *Zaardam* findes over 200 saadanne, (i en af dem talte jeg 39 *Sauge*); desuden 120 store *Oliemøller*, 70 *Meel*- og *Grynmøller*, 15 *Papiirmøller*, og endnu nogle saakaldte *Weiß-Møller*, hvori man maler *Muslingeskaller* og *Sand*, blot til at skure Gulve og Trapper med. Alle disse Møller ere nette og godt vedligeholdte; flere af dem have to røde og to hvide *Seil*. Ved rask Vind frembyder denne levende *Brimmel* et overraskende Syn.

I Omegnen af *Amsterdam* ere omtrent 220 Møller, hvoriblandt der skal være 100 *Saugmøller*; i det sydlige Holland saae jeg, at foruden den Mængde *Saugmøller*, der allerede fandtes, opbyggedes nye; saaledes maa denne *Næringsvei* betale sig. I *Særdeleshed* i *Syd-Holland* ere *Korn*- og *Oliemøller* lige op til *Kappen* opførte rundt om af *Muur*, og have den betydelige Høide af 100 til

130 Fod. (Vist er det, Hollænderne maae dyrt betale, hvad de afstvinge Naturen). I disse Kornmøller bemærkede jeg den prisværdige Indretning, at Kornet, strax naar det kommer til Møllen, bliver veiet der, og siden igjen afleveret efter Bægten. Den saakaldte Tolden finder ikke Sted; derimod betales passende Malepenge, og Enhver faaer hvad der tilkommer ham.

For det Tredie, skulde de store Summer, som Landet anvender paa Indførsel af Hør, Hamp og Humle fra Udlandet, ei kunne spares, naar disse Planter bleve almindelig dyrkede paa de Steder, som dertil af Naturen ere begunstigede? Jo, sikkerligen, naar enhver Landmand efter sin Eiendoms Størrelse og de arbeidende Hænder, han kunde raade over, dyrkede saameget af disse Artikler, som han for Størstedelen med sine egne Folk kunde producere, uden derved at bringe nogen Forstyrrelse i sin egentlige og fornemste Bedrift.

For det Fjerde fortjener Krap: Kommen: og Tobaksavl, (især nu, da Kornpriserne staae saa lave), som virkeligen courante Artikler, en større Udbredelse i Landet. (Krapavlen indbringer Holland aarlig omtrent 2½ Millioner Gylden.)

For det Femte, Kaffen maa nu engang Alle have; de trække for den sidste Skjorte af Kroppen, førend de ville undvære denne Nydelse; denne Udgift til Udlandet kan ei ganske undgaaes, men maa skee dog betydeligt formindskes ved forskjellige Sur-

rogater, især ved den for den simple Mand saa bekvemme Eichorie. Nogle gode Eichorie; Anlæg i Landet vilde vist nok svare Regning.

For det Sjette; man kan beregne, at der af Peberrod og forskellige Arter Frugter, (vel især for tørrede Blommer, Kirsebær &c.) bliver indført for 40,000 til 50,000 Species aarligen. Hvor let kunde dog ogsaa disse Penge blive sparede? Overhovedet, hvad kunde det skade, om Landet frembragte saamange Træfrugter af alle Arter, at enhver simpel Mand ved den billige Priis kunde blive deelagtig i denne uskadelige Nydelse.

For det Syvende burde vel, med Hensyn til de nyligen omtalte uforholdsmæssige Kornpriser, lægges mere Vind paa Faareavlen. Uld er og bliver en courant Vareartikel, hvad enten man anvender den til egen Brug, eller udfører den raa til Fremmede.

For det Ottende, at Hornqvægets Formerelse og Forædling paa enhver Landeiendom er Grundstoffet til dennes Forbedring, er indlysende nok, og, selv naar Kornet staaer høit i Priis, er det aabenbart ei ufordeelagtigt, at holde Hornqvæget i god Stand og af et smukt Udseende baade Sommer og Vinter. Herhen hører følgeligen Reenlighed og Orden i Fodring.

I Holland sætter man overordentlig Priis paa Væget, og overhovedet paa Productionen af de

saakaldte Fedevarer; og det er ei at undres over, thi det er en sand Guldmine for Landet.

Det Hollandſke Hornqvæg er med Hensyn til Racen overalt i Landet forskjelligt; i Regelen har enhver Provinds sin særegne Art. I det Hele taget er det ikke svært eller høit Qvæg, men af et meget smukt Udseende, formedelst dets sluttede Bygning og ikke fremstaaende Knokler. Farven er for det Meste sort og graabroget, høist sjelden rød. I Koestaldene, i Særdeleshed i Nordholland, holde sædvanligen Beboerne deres Middagsmaaltid og drikke deres Kaffe. At dette godt kan finde Sted uden Skade for Appetiten, lader sig vel vise, men ei godt beskrive. Dog saa meget maa bemærkes: Bonden og hans Karle trække foran Stalddørene deres Skoe eller Træskoe af, naar de ei ere aldeles rene, og gaae paa bare Been eller paa Høsfokker paa Staldgulvet, der er brolagt med gule Klinker, satte paa Kant. Det er hændet mig selv, at en net Bondesone i Nærheden af Rotterdam, (hvor man dog ikke er nær saa næsefeende dermed, som i Nordholland) høfligen sagde til mig, om jeg vilde see ind i hendes Koestald, men ei gaae derind, før jeg endnu engang omhyggelig havde aftørt mit Fodtøi. Jeg troede, at jeg allerede havde tørt mig ret godt af, (det regnede nemlig), dog tog jeg gjerne endnu en Halmvisk for at viske Fødderne af igjen, og nu fik jeg ei alene den hele Qvægstand at see (Stalden var indrettet til 30 Køer, en af de største, som jeg saae i Holland) og erholdt nyttige Læreregler

angaaende Nøggholdet, men ogsaa af den artige, frimodige Bondekone saa vigtige Bemærkninger, at jeg vel maatte lægge dem paa Hjerter, og strax opskrive dem i min Dagbog; ogsaa her troer jeg at de ei upassende kunne anføres: jeg sagde nemlig til Konen, at ogsaa jeg var Bonde, og eiede en stor Landeiendom i det Holsteenske &c.; men herimod indvendte Konen med en betænkelig Mine i sit naive Hollandske Sprog hvorledes jeg, naar jeg var Bonde, paa denne Aarstid kunde være borte fra min Bedrift, og saaledes reise for min Fornøielse? Siden bemærkede hun, at naar jeg var Bonde, maatte jeg klæde mig som Bonde; thi, sagde hun, Penge og Velstand hævede mig ikke ud over min Stand &c. For min egen Skyld sagde jeg til hende, at hvad Klædningen angik, saa var denne hjemme hos mig almindelig vedtaget. „Ah!“ sagde hun med en medlidende Mine, „saa eier vist Ingen af Eder Noget! Hvorledes kunne I nu blive færdige? Havde vi ei sparet i de gode Tider, hvorledes skulde vi saa nu tage fat paa det?“ &c. — Køestaldenes indre Indretning ligner i Hovedsagen de herværende forskjel- lige Slags, dog er der altid i Midten en bred med Klinker sat Gang. Det Sted, hvor Koen egentligen staaer, er midt om Vinteren belagt med Hestemøg, for at Koen kan staae og ligge blødt. Iøvrigt staae Køerne rimelig høit for Reenlighedens Skyld, Møget bliver flere Gange om Dagen bortseiet, Køerne ofte striglede og børstede, Halerne opbundne med

tynde Keer, Hverne flittigen vadsfede o. s. v.; alt dette er dem ligesaa nødvendigt, som at fodre og vande Køerne ordentligt.

Naar Køerne begynde at sættes paa Græs, blive de en Tidlang bragte i Stald om Natten, og desuden bedækkede med simple Dækkener naar Luften er kold og raa. Det samme bliver ogsaa iagttaget om Efteraaret.

I Nordholland og i Egnen om Utrecht blive de fortrinligen bekjendte Oste (Boetemelks Kaas) lavede. I Nordholland ere de almindeligen runde, og veie kun omtrent $3\frac{1}{2}$ Pd.; disse ere fortrinligen skiftede til Forsendelse til Ost- og Vestindien. Ved Utrecht derimod, gjør man dem store og flade paa omtrent 20, ogsaa paa 10 Pd.

Disse Oste blive lavede af Melfen, som den kommer fra Køen med dens naturlige Lunkenhed, og med behørig Tilfætning af Løbe uden Salt. Naar man lægger Ostemassen i Formen, kommes meer eller mindre Salt i, i Forhold til Ostens Størrelse, for at forebygge Revner i Osten. Efter Presningen blive de endnu bløde Oste lagte i en anden Form (for at den regelmæssige Skikkelse ei skal forandres) og udvendigen bestrøede med godt Salt, for at de nødvendige Saltdele kunne trænge ind udenfra. Siden, naar Ostene ere lagte paa Reoler for at tørres, blive de flittigen vendte, den uddunstede Muggenhed og Skimmel ofte affrakket; og naar de ere fuldkomment tørrede, blive de, førend de bringes

til Torvs, oversmurt med Olie, eller ogsaa fatvold
røde med en Slags Bark fra Frankrig. Dette
skeer for at bevare Ostene for Luftens Indtrængen,
især ved Forsendelser.

I de Egne, hvor man i Særdeleshed laver
Smør, laves ogsaa simple Oste, sure og søde.

Det Hollandste Smør er overalt bekjendt for
sin gode Smag og deraf at det kan holde sig; der-
for er det meget søgt, fornemmelig det Syd:Hol-
landste.

Velhavende Mænd i Stæderne lade sig, sæd-
vanlig i Juni, bringe deres Huusholdnings:Smør
for hele Aaret fra Landmænd af deres Bekjendtskab,
under den Betingelse, at disse, hvis Smørret inden
Aarets Udløb faaer nogen Affmag, (hvilket sjældent
er Tilfældet) skaffe Kjøberen nyt Smør, eller betale
Pengene tilbage. Om Sandheden heraf er jeg ble-
ven tilstræffelig overbevist ved troværdige Mænds
Vidnesbyrd og ved flere af mine Landsmænd, saa-
vel i Stæderne, som paa Landet, der have vilst mig
aarsgammelt Smør af den reneeste Smag. Dog,
dette behøver ingen Bekræftelse, da det er bekjendt,
at det Hollandste Smør, i store Handelsstæder i
Særdeleshed, bliver søgt til Forsendelse til Ost: og
Vestindien og dyrt betalt.

England faaer særdeles meget Smør fra Hol-
land, fordi Kjøberne kunne sikkert regne paa at de
faae det godt. (Paa den Tid, da jeg var i Hol-
land, nemlig i Juli og August 1822, kostede et Pd.

der i Landet 7 à 8 Styver Hollandst; her i Landet faaer man ikke meget mere end det Halve derfor). Fra Vestkysten af Jylland skal England ogsaa faae en Deel Smør, men der bruges dette kun til at gnide Faarene med naar de ere klippede.

Alt ogsaa her til Lands kan produceres fortrinligt godt Smør, bekræftes tilstrækkeligen ved Erfaringen; dog er det meget at beklage, at der ikke lægges mere Vind paa denne Sag.

Midlerne til at naae et for Landet saa høist vigtigt Maal, ere efter den hollandske Behandlingsmaade:

a) Den stærkstimuleringe Reenlighed; da, som de Hollandske Bønderkoner sagde mig, den mindste Ureenlighed forarsager Bedærvelse.

b). Leersfede til Melken, (man havde dem af forskjellig Form og Størrelse.)

c) Alt skumme Fløden til rette Tid af Melken og ei lade denne staae ukjernet, til den faaer en bitter stram Smag.

d) Alt bruge fortrinligt godt og fint, men ei for meget, Salt i Smørret, dernæst at ælte dette 2 til 3 Dage i Rød saalænge, at der ei findes det mindste Spor af Mælk eller Saltlage i Smørret, og endeligen fuldkomment udføge Trækarrene til det Smør, der skal sendes ud af Landet, i stærk Saltlage. Solide Smørkruffer af Steentoi ere de bedste.

Alt Besparelse i Brugen af godt Salt kan forarsage uberegnelig Skade, derpaa give de nyere

Lider sørgelige Exempler nok i den Mængde af ned: saltet Flesk og Kjød, - der er gaaet i Forraadnelse; hvilket vel kunde opvække Frygt for smitsomme Sygdomme, og give Anledning til nye Forholdsregler og Anordninger. I Nederlandene kjender man intet til saadant, skjøndt Climaet der er varmere; men der bruger man ogsaa udelukkende til de vigtigste Ting raffineret Salt, ja endog kun det bedste raffinerete, og, for at man ei skal være ligegyldig ved denne vigtige Gjenstand, ere der paa Smørmarkedsdagene sagkyndige Politiebetjenter tilstede, som ved den ringeste Mistanke skulle undersøge Fedevarene. Naar der da findes den mindste Ureenlighed i Smørret, eller der findes at man har brugt grovt, flet Salt, da blive de, der falskbyde det, første Gang viste bort fra Markedet, anden Gang blive Varene confiskerede, og tredie Gang bliver det dem aldeles forbudt at komme til Markedet. Dette skeer, for at denne Vare ikke skal tabe sin engang erhvervede Credit.

For at behandle Skinker saaledes, at de, uden at fordærves, kunne sendes til Ost og Vestindien, blive de, efter først at være godt indsaltede og stærkt røgede, bestrøede med ulæsket Meelskalk, derpaa indsyede i grovt Linned, og da ere de sikkert bevarede mod Fordærvelse paa Veien.

For det Niende. Jeg gaaer nu over til at vise, at hensigtsmæssige Saltraffinaderier overalt i

Landet er en Sag af Bigtighed. Naar jeg her blot bemærker, at der i den lille Stad Harlingen findes 12 Saltraffinaderier, (hvormange maa der da ikke være rundt om i dette vindskibelige Land), som alle yde et meget betydeligt Udbytte; saa er det udenfor al Tvivl, at denne Indretning maa fuldkomment svare Regning. Og hvilke Fordele have i denne Henseende Hollænderne fremfor Søstæderne i den danske Stat? Fra Spanien, Frankrig, Lydskland og England kunne vi hente det raa Salt: Kryстал, og Søvand til at opløse Steensaltet have vi jo ogsaa. (I Mangel deraf brugte man i Leuwarden ferskt Vand til at opløse det.) I store runde Pander bliver ved en jevn Fld Saltet raffineret, og deelt i fint Salt, middel Salt og grovt Salt.

Udmærkning.

Ligesom Landhuusholdningen her i Landet stedse med stærke Skridt skrider fremad, saaledes maa vel den Tid ei være langt borte, da man kan betragte den bedre Deel af vort Land som en Kornhave. Men med Uengstelse vil man spørge: hvad skal man gjøre med den store Overflødighed? Dette Spørgsmaal kan vel være grundet, naar man ei vil gjøre større Fremskridt. Uden at tage Hensyn hertil, henholder jeg mig til mine tidligere Bemærkninger; dog synes mig fremfor Alt, at Intet kan være vigtigere, end:

For det Tiende, med fuldt Alvor, med Flid og Opmærksomhed at være betænkt paa at udbrede

og forbedre Fedevarer. Jeg veed ikke, hvad der under nærværende Omstændigheder kunde fortjene større Opmærksomhed i vort Land. (Dog Hesteavlens Forædling ei at forglemme.)

Vort utørrede Korn kan desværre ei forsendes til Gæst, og er derfor kommen i en skadelig Miscredit; og det er intet Under, da Exempler paa, at Ladningerne ere blevene fordærvede, ere altfor hyppige; og desværre hørte jeg i Amsterdam (Kornkammeret), at man yttrede sig usordeelagtigt om vort altfor fugtige Korn. Følgelig er det udenfor al Tvivl, at de Indretninger, man paa flere Steder har truffet til at tørre Kornet, ville være af velgjørende Følger.

Det Korn, som altsaa ei kan blive tørret, og, som en Følge heraf, heller ei med Sikkerhed og Nytte kan blive forsendt, eller ei bruges til at brænde Brændeviin af, kunde vistnok tilligemed de mange forskjellige Arter af Frugter fordeelagtigst anvendes til Mæstning; dog under den Forudsætning, at man ved Productionen af de saakaldte Fedevarer kjender og anvender den rette Behandlingsmaade; dog heller ikke dette gjælder kun i enkelte Tilfælde, men i Almindelighed, da Affætningen berøer paa, hvorvidt Varene ere fordeelagtigt bekjendte; men, som sagt: fortrinligt godt Salt, Orden og Reenlighed ere nødvendige Betingelser.

Hvad er Grunden til, at vort grønsaltede Rjød i Reglen allerede efter faa Ugers Forløb faaer en

faa bitter og skarp Smag, at det først efter en stærk Udblødning (hvorved det allerede taber en stor Deel af sin Kraft og gode Smag) er spiseligt? Grunden er, at man bruger for grovt og for meget Salt. Et ubetydeligt Quantum Qvintessens af raffineret Salt vilde tilveiebringe en mærkelig Forskjel. En hensigtsmæssig Forbedring med Hensyn til Røgning af Kjød og Flesk vilde ei være mindre at anbefale.

Den, som noie veed, hvorledes Landbruget drives hos den simple Bonde, han veed hvorledes Køerne og selv deres Yver see ud af Røgflatter og tillige ved hvilke Hænder Melken bliver udmalket; han veed, at Mælkebøtterne blive satte paa Hylde under Loftet i Stuer, hvor især om Aftenen ryges meget og slet Tobak, hvor der spindes og vindes Garn, og hvor der hver Dag blive redte flere Sænge; han veed, for hvilken Røg, Dunst og Stov Gløden paa Melken er udsat; og da kan han vel indsee, hvilken Smag og hvilket Udseende det Smør maa faae, der fjærnes af saadan Gløde. Sandeligen: Contrasten imellem den fattigste Hollænder og vor Bonde er som Dag mod Nat.

For det Ellevte. Garverier og Fællberederier, hvortil alt Nødvendigt findes i Landet selv, ere af megen Bigtighed; hvad de levere er betydeligt og gaaer aldrig af Mode. I Amsterdam erfarede jeg, at en derværende Speculant for nogle Aar siden var reist til Jylland for at stifte Bekjendtskaber, og

at han siden den Tid aarlig faaer derfra 60 à 80,000 raae Faare: og Lammehuder. Disse for: faaer han da, efter foregaaende behørig Beredning, at give forskjellige Farver, og derved er han i nogle Aar bleven til en riig Mand.

En Landsmand fra Egnen om Tønder, ved Navn Johs Lassen, ved Brødremenigheden i Zeiszt, gjorde, som en Kjender i dette Fag, mig opmærksom paa Fellberedningens Vigtighed for Danmark, og fortalte mig, at han for nogle Aar siden paa Me: nighedens Bekostning havde gjort en Reise gennem Holsteen og Jylland, blot for at indhente Kundskab om, hvor man for billigst Priis kunde faae det bedst tilberedede Handskeskind; da man fra Zeiszt kunde gjøre en meget betydelig Handel med denne Artikel i Holland, Tydskland og Frankrig, og denne Handel kunde udstrækkes endnu længere. I nogle Stæder, som Haderslev, Horsens og Randers, o. fl., havde han fundet det ret godt; men Folkene kunde formes: delst Uformuenhed ei levere meer, end Egnen selv brugte til at forfærdige Handsker af; dog glædede det ham, at denne Reise havde skaffet ham Leilighed til aarlig at faae 3 à 400 Dussin Par saakaldte Randers-Handsker derfra, hvilke han dog, ved sin Commissionair i Christiansfeldt, maatte betale forud. Jovrigt klagede han over, at han maatte hente den betydelige Mængde godt tilberedede uforarbejdede Skind, som han behøvede, fra Stettin, da disse vare bedre; dog foiede han til, at, hvis han kun

kunde naae det samme Maal, vilde han i den Henseende med megen Fornøielse og naturlig Interesse vende sig til sit Fædreland.

En anden Landsmand, ved Navn C. Harde-
richsen, fra samme Egn, havde et stort Oplag af
meget fortrinlige Gulstepper. En stor Mængde af
det raa Material hertil, nemlig Fæhaar, blev i hele
Stikbladninger ført til Holland fra Danmark. En
Anbefaling fra ham gav mig Leilighed til at lære
at kjende Fabricationen, der er meget simpel.
Maatte da:

For det 2de te, denne Gjenstand faae en større
Udstrækning i Landet, om ogsaa kun som en Næ-
ringskilde for gamle og værkbrudne Mennesker.

Ulmærkning.

Paa de Reiser, som jeg, deels for at see de
forskjellige Haandteringer, deels for min Fornøielse
har foretaget, har jeg intet Sted havt Leilighed
til at lære saameget, der for mig var fremmed,
som i det for mig uforglemmelige Holland; blandt
andet:

a) Ved Amsterdam og i Nordholland saae jeg
flere Blegghvidt-Fabrikker. Blegghvidtet fremkommer
af reent smeltet Bly ved Al:Eddike; det kommes i
Steenkar, som blive meget tæt tildækkede med He-
stemøg; derpaa bliver det malet aldeles fint paa
Hestemøller, siden formet og indsvøbt i Papiir. Det
ægte Blegghvidt maa være fri for Tilfætning. Dette
Arbeide var i god Gang og bestjæftigede Mange.

Der findes ogsaa flere af den Slags Fabrikker i Sydholland.

b) I Delft besaae jeg den for Tiden fortrinligste Fajance-Fabrik, der tilhører Hr. Richard, af hvem jeg fik mange interessante Efterretninger om denne Gjenstand, som fordm var i den skjønneste Flor.

c) Ved Delft og ved Rotterdam besaae jeg to fortrinlige Glashtytter, af hvilke hver dagligen leverede omtrent 3,000 Bouteiller. Dette Arbeide maatte vel ogsaa hos os være indbringende.

d) Ved Rotterdam findes flere Lakmus-Fabrikker, hvortil man ei let faaer Udgang uden særdeles Ubefalinger, men da jeg havde en Ubefaling til Neugebauer & Søn, fra et for dem meget vigtigt Handelshuus i Hamborg, saa nød jeg en artig og meget venstabelig Modtagelse, og blev vliift rundt omkring. Substantserne ere: meget fint malet Marmor, reent Steenmos og klart Menneske-Urin; (jo ældre dette er, desto bedre er det.)

e) I Schiedam besaae jeg flere betydelige Geneverbrænderier, af hvilke der nu skal være 180, som behøve 500 Læster Korn om Ugen, og, da man der kun bruger Steenful, circa 600 Hoed (omtrent 400 Læster.) Kornet til Brændingen bestaaer i Reglen af $\frac{2}{3}$ Rug og $\frac{1}{3}$ Malt. Til en Destillation af omtrent 3000 Pd. Korn, udfordres i Forhold til Godheden 50 til 60 Pd. Enebær for at frembringe Geneveren. Det Lynde af den første Spøl

bliver, naar det er afkjolet, paany heldet i Mæstertarret, for at faae den sidste Kraft deraf. Om Spølen af hver Kjedel accorderer man hvert Sjerdingaar med Melkehandlere i Byen, der holde Køer og med Bønder, der boe i Omegnen eller længere borte, og Gjødsten bliver bragt til Brabant.

Anmærkning.

Alf de mange Forsøg, som her i Landet ere anstillede paa at efterligne den hollandske Genever, er, saavidt jeg veed, intet lykkedes saaledes, at jo Kjendere let have kunnet bestemme Forskiellen mellem den danske og hollandske Genever.

En Ven af mig, der har gode Indsigter i Chemien, og reiste gennem Holland efter at jeg havde været der, har i Schiedam gjort den nærmere Bemærkning, at man betjente sig udelukkende af Enebær fra Rhineggen, i Stedet for at man her bruger norske. Kunde dette ikke være en Grund til den store Forskjel?

f) I Gouda besaae jeg en af de betydeligste saakaldte Kridtpibe-Fabrikker, som sikkert bestjæftiger et Halvhundrede Mennesker af begge Køn. Leret dertil hentes fra Brabant. — Hvorvidt disse sidste Gjenstande fortjene en nøiere Opmærksomhed, derom vover jeg, som Ukyndig, ikke at have nogen Mening.

Kundskaber, Driftighed, en fornuftig, reel og forsigtig Anvendelse af de Fordele, man kan byde over, ere de vigtigste Betingelser for at erhverve; dog hører der ogsaa Kunst til at anvende det Erhvervede

hensigtsmæssigt og beroligende for sig selv og Andre; begge Dele forstaae i Sandhed de forsigtige og betænksomme Hollændere; deres Balgsprog er: „Sæt Tøring efter Næring, og sørg for, at der bliver Noget tilovers.“ Haag er vel det eneste Sted i Holland, der udmærker sig ved Luxus. Derfor er det ogsaa et Ordspøg i de andre Stæder: „I Haag er der Pragt nok, men i Kommen har man intet.“ Grunden til den overordentlige almene Nationalvelstand hos Hollænderne maa man vistnok søge saavel i deres Sparommelighed som i deres Driftighed; men angaaer det et eller andet nyttigt Anliggende, da mangler der i Sandhed ikke patriotisk Almeenaand. Herpaa har jeg seet utallige Exempler, som aldrig ville gaae mig af Minde.

Gid Alle, hvem en Huusholdning, stor eller liden, er betroet, vilde gjøre sig det ret indlysende, hvor vigtige Følger endog kun en ubetydelig aarlig Besparselse i undværlige Ting medfører! Hvad vilde Huusholdningen derved komme til at undvære? for det meste overdaadige, og Landet ruinerende Ting! — Det er meget at anbefale, at enhver Skilling, man udgiver, hver Dag nøiagtigen bliver ført til Bogs. Ved Aarets Ende vil man da af det Udkomne kunne see, i hvilke Ting man kunde have tilladt sig større eller mindre Besparinger.

Naar der i Huusholdningen ei er Forsængelighed med i Spillet, og man ei kommer med den taabelige Indvending, at man dog maa have det lige

som Naboen, saa medfører virkeligen en forstandig Sparommelighed, naar den ei udarter til Rarrighed, en behagelig Nydelse, saameget mere, som det ligger klart for Dinene, hvorledes i Aarenes Løb efterhaanden den Grundvold lægges, som i Tiden skal sikkre Alderdommen en qvægende Ro, naar den maa ophøre at virke.

I et Huus, hvor den indre Huusholdning er urigtig og uordentlig, er det vistnok vanskeligt at finde huuslig Lykke; det ligger i Sagens Natur. Kun altfor mange forstjærtse sig selv denne Himmel paa Jorden, og naar vil det i denne Henseende blive anderledes? Desværre vel i det Hele først naar den jernhaarde Nødvendighed har fortrængt den bagvendte Tidsaand!

En riig Hollænder, (dansk af Fødsel), som man holdt for en Mand paa 3 til 4 Tønder Guld, med hvem jeg blev nøie bekendt, beboede med sin Kone (Børn havde han ikke) det mindste af sine fire skønne Huse i Amsterdam. Da jeg spurgte ham om Aarsagen, hvorfor han ikke for sin Fornøielse holdt sig Heste og Vogn, da han nu dog som aldrende Mand kunde frasige sig sine Forretninger, og uforstyrret, efter Behag, nyde Frugterne af sine tidligere Bestræbelser, da fik jeg til Svar, at han vilde ikke fornægte sin borgerlige Stand, og at denne mindre, visseiligen meget nydelige, Bolig, var stor nok for ham og hans Kone; desuden, om det endogsaa vilde forskaffe dem Fornøielse, at han havde sit eget Kjøretøi, saa maatte han dog renoncere derpaa for sin Sam-

vittigheds Skyld; thi et Exempel af denne Art turde han ikke give. Af Gjærrighed var det virkeligen ikke; thi saavel han, som hans Kone vare bekjendte som saare velgjørende Menneſker, der gjorde Trængende meget Godt.

Som Beviser paa denne, jeg kunde næſten ſige nationale Tænkemaade hos Hollænderne, kunde jeg anføre, Gud veed hvor mange Kjendsgjerninger; dog, det Anførte kan være nok til at bevise, at det for den rige Hollænder er en Samvittighedsſag, efter Godtbefindende at anvende ſine erhvervede Midler, naar han derved giver Andre et ſkadeligt Exempel.

De gode Hollændere vide ret vel, at andre Nationer udlægge deres Afholdenhed og Deconomie ſom Gjærrighed, og deres Kjærlighed til Orden og Reenlighed ſom Pedanterie; dette forſtyrrer dem ikke det mindſte i deres rolige og planmæſſige Forhold. De leve paa deres ſædvanlige Viis, og vente ſaaledes i No hvad Tid og Omſtændigheder ville bringe med ſig.

Er det ſandt, hvad jeg maa troe, efterſom ſaa mange have forſikkret det, at den hollandske Nation har ſtaaende hos ſin egen Stat omtrent 1800 Millioner og hos fremmede Stater 800 Millioner Gyl: den, ſom bære Renter; ſaa maa man da vel indromme, at deres Sager, uagtet den ſleeraarige trykkende Krig, ſtaaer i herlig Flor.

Jeg vilde blive for vidtløftig, hvis jeg udlod mig om endnu mere, iſær da jeg kun altfor godt

soler, at Kyndigere maaskee vilde erklære denne min
svage Fremstilling for tildeels ligesaa urigtig som man-
gelfuld. Da imidlertid min eneste Hensigt hermed
er, saameget som muligt at kunne være det Offent-
lige til nogen Nytte, saa tør jeg i det Ringeste
haabe skaansom Overbærelse af dem, der bedømme
mig fra den rette Side. Iøvrigt vilde jeg statte
mig lykkelig, om herved kunde bewirkes endog kun
en ubetydelig Nytte.

Rennberg 1823.

Hans G. Dithmer.

Noget om Maaden at tilberede Gloucesterost.

I nogle af de senere Aar havde det Kongl. Land-
husholdningsseelskab udsat sin 1ste Guldmedaille
som Belønning for den, der meddeelte det en, paa
egen Erfaring grundet, Anvisning om den Maade,
hvorpaa de røde engelske eller saakaldte Gloucester-
Oste tilberedes. I den Anledning har Selskabet
fra Sognepræst J. Blichers Kone i Vorning ved
Manders og fra Capitain Beissenherz's Kone i
Haugemølle ved Slangerup modtaget Prover af
denne Slags Ost, tilberedede af dem. Den fra
Førstnævnte indsendte Ost fandtes særdeles god;
men dog ikke fuldkommen liig den engelske, skjøndt

i Udseende mere end i Smagen. De fra Sidstnævnte indkomne, meget gode Prøver af Øste svarer ei heller aldeles til den engelske, og man bemærkede at de i alt Fald alene kunde sættes ved Siden af Gloucestersk af den ringere Qualitet. Selskabet fandt at burde paaskjønne disse Huusmodres Bestræbelser for et indenlandsk Products Forædling til søgt Handelsvare, og tilkjendte derfor i Aaret 1829 Madame Blicher den 3die Guldmedaille og Frue Weissenhertz den 1ste Solomedaille, imod at de blandt andet, efter Opgavens Fordring, meddeelte Selskabet en nøiagtig Forklaring om den Tilberedningsmaade, de anvende. De ifølge heraf indsendte Meddelelser desangaaende leveres her, med den Bemærkning, at Landhuusholdnings-Selskabet ikke har kunnet indlade sig paa at bedømme de derigivne Forfritters Rigtighed, for hvilken Forfatterne maae indestaae;

1.

(Fra Pastor Blicher i Børning.)

Forklaring over Tilberedelsen af den Ost, som i Foraaret 1829 blev indsendt af min Kone til det Kgl. Landhuusholdnings-Selskab.

1. Melken tages nylig malket og gives ingen anden Varme end den animalste, den har naar den kommer af Koen, da Løben øjeblikkelig maa kommes i Melken, tillige maa der i Østen om mulig kommes nogle Potter nylig malket

Saaremælk, hvilket meget beforder Ostens Godhed.

2. Løben tages af en sund 6 Dages gammel Kalb, Kalben gives saameget nyligmalket Mælk, den vil drifke, $\frac{1}{4}$ Time før den slagtes. Løben udtages strax. En Haandfuld fiint Salt kommes i Løben, som derpaa bliver lagt i et Fad, og overdrysses med Salt og bliver saaledes liggende i 8te Dage, tages saa op og tilaves paa følgende Maade: Osten udtages af Løben og tværes meget nøie, derpaa kommes 1 Pægel nylig malket Saaremælk, og nu stes hele Massen igjennem et Dørslag, derpaa rives 8 Lod god gammel Ost, der maa være aldeles fri for Mullenhed, og kommes i Massen, en halv Pægel god Kornbrændeviin paagynedes nu. Et Stykke Alun af et Dueægs Størrelse stødes fiin og kommes i den øvrige Masse, nu kommes atter 2 Lod Salt; alt omrøres meget nøie, og derpaa kommes det i Skindet, som maa være nøie renset; nu ophænges Løben paa et tørt Sted for nogen Træk; denne saaledes tilberedte Løbe maa ikke bruges før den er $\frac{1}{4}$ Aar; naar Løben skal bruges, tages saameget som er nødvendigt for at løbe den Mælk, som skal gjøres, og udtværes i Mælk og derpaa kommes i Osten.
3. For Løben kommes i Melken, kommes $\frac{1}{2}$ Lod Aludrian i Melken til en Ost paa 12 Pds. Stør-

relse; Uldrianen bliver nøie udtværet med noget Mælk i et Kog, og kommes saa i Mælken.

4. Saa snart nu Mælken er løben, saa omrøres det, og derpaa lader man Ballen synke, og bortholder saameget Væske som muligt, nu opkrydses Osten og udgnides i Formen, 3 til 4 Gange strøes der Salt i Osten medens den gøres, naar alt Osten er kommen i Formen da trykkes den stærk med Hænderne, derpaa vendes den ved Hjælp af et Klæde, og kommes atter i Formen, nu trykkes den saa haardt som mulig med Hænderne, den glattes udvendig med noget af den overblevne Ost; strax derefter medens Osten strøes i Formen, overgydes den med koghed Væske paa den ene Side, derpaa vendes den og overgydes ligeledes med kogende Væske paa den anden Side. Nu henstaaer Osten i Formen indsvøbt i et Klæde, og med en Præsse af $1\frac{1}{2}$ Lpds. Vægt i 6 Timer, Osten maa vendes hver Time, nu tages Osten af Formen og overgnides med fint Salt, dog saa at en Haandsfuld Salt bliver liggende paa den øverste Side, og Osten nedlægges atter i Formen, dog uden Præsse, og henstaaer saaledes i 12 Timer; nu optages Osten og henvælges paa et tørt Sted i nogen Træk, og vendes 1 Gang daglig de første 6 Uger, siden 2 Gange om Ugen indtil Osten er fuldkommen tør.

Osten opnaaer ingen Godhed før den er om-
trent 1 Aar gammel.

Morning den 9 Sept. 1829.

2.

(Fra Capitain Weissenherz.)

Haugemølle den 6 Januar 1829.

Gloucester: Osten laves af een Slags Mælk;
de fede Græssange i Chestershire tilskrives dens for-
trinlige Godhed, da Mælken af de Køer, som græsses
paa dem, er allerede feed, saa at man ikke behøver
at gjøre den nye Mælk federe ved en ældres Fløde,
hvilket her bliver nødvendigt.

Fremgangsmaaden.

Naar Morgenmælken er bragt hjem, saa helder
man den, imedens den endnu er varm, i et Kør, sæt-
ter Farven og siden Loben til. Efterat Loben er
sat til, tildækkes Karret til Mælken er vel ostet, og
naar den ved en vel Omrøring er bleven fin, smaae
og skjør, kommes Mæssen i Ostekarret, indhyllet i
et fint Klæde, og forbliver staaende en Tid, indtil den
kommer under Ostepressen; naar Osten nu har været
under Pressen, tages den ud, og indgnides med fint
Salt, vendes og lægges atter (dog i et reent Klæde)
under Pressen; saaledes vedblives nogle Dage.

I England indgnides ikke Osten med Salt,
men lægges i Løge, saa at den ganske bedækkes af
den, heri ligger den i 8te Dage og vendes daglig.
Min Kone har ikke funden sig tilfreds dermed, fordi

Often efter denne Saltningsmaade, naar den skal tørres, erholdt Sprækker, og er overbevist om, at denne Afvigelse ei har den ringeste Indflydelse paa Ostens Smag.

I Continuation af Forestaaende har Capitain Weissenherz under 27 Juni 1829 meddeelt følgende yderligere Underretning.

1. Hvad Omgangsmaanden med Farven angaaer, da gnides denne paa en Porcellains Tallerken i sød Mælk, $\frac{1}{2}$ Qtin. er tilstrækkelig til en Ost af 40 Potter sød Mælk. Farven bestaaer af Spanst Anatta.
2. Løbens Qvantitet, samt den i England brugelige Maade at tilberede samme: 1 Spisefke fuld Løbe er den Qvantitet, som man bruger til saameget Mælk, som der udfordres til at lave en Ost paa 25 Pd. I England tilberedes Løben ved at tage Mæven ud af de slagtede Pattedkalve, som endnu ikke have nydt andet end Mælk; man skjærer den op, kommer det Sammenløbne, eller den tykke Substant, som man finder i Mæven, i et Kar, undersøger og renser det nøie fra alt; thi der kan være Haar og andre Ureenligheder med deri. Derpaa vasker man det reent ud i koldt Vand, lægger det paa et Klæde for at tørres, og derpaa tildækkes det. Herpaa udvaskes Mæven med koldt Vand, gnedet med Salt, og fyldt med det Sammenløbne. Naar Løben er tør,

stjæres den smaat og kommes i en Krukke med Tilsætning af Ol, Fransk Brændeviin, Allun, Salt, Safran, lidet Mustatenblomme samt noget Kommen.

3. Naar Osten skal under Pressen, og dens Behandling under samme: Naar Ballen er godt løben fra Ostemassen, sætter man den i Formen, lader den staae deri i fire Timer, og derpaa i Ostepressen. Efter fire Timers Forløb tages Osten ud af Pressen og dens udvendige Side saltes, hvorpaa den lægges igjen i et nyt Klæde og bringes igjen under Pressen. Her maa den atter staae i fire Timer, og imidlertid gjøres der en stærk Lage af Salt og Vand og helles i en stor Saae.
4. Saltningsmaaden, samt flere væsentlige Ting: Osten tages af Pressen, lægges i Lagen, saa at den ganske bedækkes af den; heri lader man den ligge i nogle Dage alt efter Ostens Tykkelse, og vender den daglig om. Herefter tages den ud og lægges hen indtil den bliver haard og tør. Væsentlig er det, at man stjærrer en Quantitet Siv af og lægger dem grønne paa et Bord. Derpaa lægges Osten naar den tages op af Lagen. Næste Morgen vendes den om og afviskes med et Klæde overalt. Derpaa tages den af sit Sivleie og lægges paa en Hylde. Her bliver den hver tredje Dag eensgang omvendt, og hver Gang

guedet indtil den er fast og haard. Efterdi dette er det sidste Arbeide, saa maa det gøres med megen Flid; thi naar Osten til Denne Tid ikke har faaet den behørig Grad af Haardhed, saa holder den sig ikke; det er altsaa en Hovedsag, at lade den ligge længe nok, og omhyggelig at afviske den. Naar Osten er haard, overgnider man den tilsidst overalt med Smør.

Om Tørvemosers hensigtsmæssige Behandling ved westphalske Arbeidere.

I de fleste og betydeligste Næringsbrug, saavelsom i enhver Huusholdning, er Brændsel en vigtig Nødvendigheds-Artikel. Jo mere man derfor maa ønske, at kunne have dette saa godt og saa billigt som muligt, jo mere maa man være betænkt paa at indføre en hensigtsmæssig Behandlingsmaade af vore Tørvemoser; thi disse, paa hvilke der heldigviis de fleste Steder her i Landet ikke haves Mangel, maae vel nu, efterat Skovene ere saa medtagne, betragtes som vort vigtigste Brændselsforraad. Men at vore Moser i Almindelighed behandles slet, derover er ofte ført grundede Klager. Allerede i det gamle, vigtige Værk: "Danmarks og Norges oekonomiske Magazin" blev denne Gjen-

stand bragt paa Bane, og i dets 6te Tome, udgivet i Aaret 1762, findes ikke mindre end ni Afhandlinger derover. Næsten 70 Aar ere saaledes siden den Tid forløbne, og endnu er Sagen neppe bragt stort videre. Aarsagen dertil ligger maaskee for største Deelen deri, at der mangler os tilbørlig Kundskab om, hvorledes Tørvemoserne kunne sparsommeligere benyttes.

At man i Holland og Friesland behandler Tørvemoserne langt bedre, end hos os, derom har man høit Leilighed til at overbevise sig, i det flere Eiere af Tørvemoser i Sjælland have i de sildigere Aarringer, ladet westphalske Tørvegravere komme hertil i Sommermaanederne. Udentsviol var Kammerherre, Grev Holstein til Holsteinborg den første, for hvem de her have arbeidet; siden har der en Sommer været nogle af disse Folk ved den, Geheimetats-Minister, Grev Schimmelmänn tilhørende Gaard Christiansholm ved Jægersborg Dyrehave, og hos Kammeraad Drewsen paa Strandmøllen. I forrige Aar havde Kammeraad Drewsen tre, og i Aar har han sex Westphalere til at arbejde i hans Tørvemose ved Trygerød; tre andre af ham i Aar forskrevne arbejde for Hr. A. David paa Rungstedlund. Efter Sigende skal der i Aar i det hele være forskrevet 150 westphalske Tørvegjørere til Danmark. De indforskrives Vinteren forud, og findes sig her i April Maaned. De have hjemme i Eggen om Osnabrück, og ere Huusmænd, som af

Bønder i deres Hjemstavn leie Huus med 2 à 3 Eder. Land maadelig Jord. Om Vinteren beskæftige de sig for størstedelen med Linned/Lilsvirkning. Fruentimmerne og Børnene spinde, medens Mændsfolkene væve. Hørrer avle og tilberede de selv. De have og i de senere Aar begyndt at avle Hamp, og dertil blive de opmuntrede af Regjeringen ved Præmier. Hver Sommer drage Mændene til fjerne Egne for at søge Arbeide, der indbringer dem mere, end de kunne fortjene i deres Hjem. Saaledes vandre de om Foraaret deels til Holland, hvor man næsten altid skal betjene sig af dem ved Torvegjøringen, deels til Holsteen. Foruden dette Arbeide besatte de sig ogsaa med at rense Damme og Canaler. De ere bekjendte for at være særdeles arbejdssomme, ædruelige og nøisomme.

Deres Fremgangsmaade ved Torvegjøring er ganske forskjellig fra den her i Landet sædvanlige, og da de Mænd, for hvem de her have arbeidet, erkjende, at den fortjente at blive almindeligen anvendt hos os, meddeles her en Underretning derom.

Arbeidet begynder med, at den øverste Jordskorpe paa det Stykke af Mosen, der for den Gang skal benyttes til Torvegjøring, affikkes med en Spade. Med det Affstukne jævnes Læggepladsen (hvorpaa Torvemassen lægges og videre behandles), og denne Plads søger man i det hele omhyggeligen at give en jevn Overflade, i hvilken Hensigt Luer og Muldvarpestud affikkes og jævnes, og Jordhyb-

ninger fyldest. Er der i Nærheden gamle Siv eller Rør, da udstrøes de tyndt over denne Plads, for at Torven ikke skal hænge ved Jorden og for at den lettere kan tørres. Den ene Arbejder er dernæst udelukkende beskæftiget med at optage Torvemassen af Graven, som isorveien affikkes som en Canal eller Groft, i lige Linie, og gjøres sædvanligen 2 til 3 Alen bred. Massen optages med en Ræsker, hvis Forside er skarp, forsynet med et Ræt og et langt Skæft. Den stødes ned i Grunden, Massen løsnes, hæves op og kastes i et Lad eller en Kasse, der er hensat ved Siden af Arbejderen, oven for Graven. Ivers over denne er lagt et Bret eller en Plank, hvorpaa han staaer. Da Vandet ved denne Torvegjøringsmaade ikke bortledes, men forbliver i Graven, hvor det opdømmes lige til Randen, uden i mindste Maade at være til Hinder, hjælper det til at løfte Rætseren. Dog, naar Arbejderen med denne kommer flere Alen dybt, bliver Armkraften ikke tilstrækkelig; om Livet har han derfor spændt en bred Læderrem, hvis ene Ende han da snoer om Skæftet paa Rætseren, og bruger saaledes ogsaa Lænderne til at løfte den nederste Torvemasse op. Der arbejdes saa dybt ned i Mosen som der findes Torv.

Saa snart noget af Massen er kommen i Ladet eller Kassen, som er 3 Alen i $\square$, øser en anden Arbejder med sin Lettebotte Vand paa Massen, træder den og øser den igjen ud af Ladet hen paa Læg-

gepladsen. Det kunde maaskee synes, at denne Trædning eller rettere sagt Veltning af ifkun eet Menneske ei kan erstatte den ellers brugelige med 2 eller 3 Heste efter hinanden; men der maa lægges Mærke til, at der kun æltes en liden Masse ad Gangen, og øses saa meget Vand derpaa at den bliver som en meget tynd Velling. Veltningen ved eet Menneske bliver derved fuldkommen tilstrækkelig. Naar Tørvemassen er øst ud af Ladet, begynder den tredie Arbejder ved Hjælp af en Rager, der kun er en Stang med et Stykke Bret tværs paa Enden, at jævne Massen ud paa Pladsen, hvor den skal ligge for at tørres, og den lægges her 12 Tommer tyk. Nu forbliver den urørt i flere eller færre Dage eftersom Vejrtilgædet er. Derpaa foretages Trædningen af samme Arbejder, paa den Maade at han under hver Fod spænder et Bret, omtrent $\frac{1}{2}$ Alen i Firkant, og i hver Haand holder en Stok med en liden Krykke paa Enden. Den første Trædning er et meget trættende Arbejde; thi for strax at kunne sammentræde Massen saa meget muligt, maa Arbeideren gjøre et Spring i Beiret hver Gang han skal flytte Benene tilside. Trædningen, som skeer fra den ene Ende til den anden af den opkastede Tørvøbænk, igjentages siden flere Gange, men med nogle Dages Mellemrum hver Gang. Disse følgende Trædninger ere lettere, da han ved dem kun tramper paa Massen; de Rejvner, som fremkomme deri naar den har ligget nogen Tid, blive

derved tillige luffede. Naar Massen er saa haard, at man kan gaae paa den, trækkes der Ridsen i den, efter hvilke den affstikkes med Spaden. Ridsningen, paa langs og paa tvers, skeer med den største Noiagtighed, saa at alle Ridsene blive ligeløbende og alle Tørvene lige store; dette Arbejde behandle Westphalerne med en Slags Hemmelighedsfuldhed. De betjene sig til det af en Rive med Jerntænder, hvis Afstand fra hverandre viser Tørvens Tykkelse. For at faae de første Ridsen trukne i lige Linie, spændes en Snor, som den yderste Rivebetand følger. Under Tørringen og Trædningen er Massen sunken 5 til 6 Tommer. Den affstikkes da efter hine Ridsen med en forneden tilspidset Spade, som maa holdes skarp for at den kan overstikke Rødder og Grene. Affstikningen skeer saa lodret som muligt. Tørvene staae nu paa Enden, ere selvfølgelig saa lange som Massen er tyk, omtrent 6 Tommer, og 3 Tommer i Kvadrat.

Naar, efter nogen Tid, Tørvene ere indtørrede saa meget, at man kan faae Ringrene ned imellem dem, skrues de første Gang. De to Ringre, som da stikkes mellem Tørvene, forsynes med Læderhætter for at beskyttes. Den ene Række Tørv tages op og stables paa den næste; saaledes bliver hver anden Række staaende medens hveranden stables; Vinden faaer herved fri Udgang. Ikke længe efter blive Tørvene omsatte; den øverste Række kommer da nederst og Bundtørven øverst. Eftersom Vejre

liget er, bliver der saaledes flere Gange vendt op og ned paa Tørve-Raderne, men ved hver senere Omftrøining blive de høiere, saa at der tilsidst staae 4 eller 5 Tørve ovenpaa hverandre; og endelig forvandles da disse Rader til smale pyramideformige Stakke. Al Tørven afleveres stækket, og den hensigtsmæssige Dannelse, disse Stakke gives, medvirker til at befordre Tørvens Tørring. Læggepladsen er paa begge Sider af Graven; den kan kun benyttes een Gang i Løbet af en Sommer.

De to Arbeidere, som behandle Tørven først, nemlig den, som tager Massen op af Graven, og den, der ælter den i Ladet, ophøre med deres Arbeide omtrent ved St. Hansdag. Erfaring maa have lært dem, at Tørven, lagt efter den Tid, ikke kan blive tør. De reise da strax hjem efterat have faaet deres Betaling, som er Halvdelen af det hele accorderede Beløb. Den tredie Arbeider, som bliver tilbage og som for sin Part erholder den anden Halvdeel, besørger nu ene det tilbagestaaende Arbeide saavel ved Tørvens Sammentrædning og Ridsning, som Stikning, Skruening og Stækning.

Disse westphalske Tørbegravere pleie at slutte Accorden saaledes, at hver tre Mand lægge 400 □ Ruthe (hver Ruthe = 144 □ Alen); af hver □ Ruthe, som de behandlede paa Trygerød Mose, blev omtrent 1½ Tohestel-Væs; altsaa kunne tre Arbeidere skaffe henved 500 Væs Tørve tilberedet. I Betaling herfor har Kammerraad Drewsen ifjor givet

36 ß . Lybst pr. $\square$ Ruthe; Kost og Logis har han maattet skaffe Folkene, men for Kosten har hver Mand betalt 4 ß . Lybst daglig. De simple, ubekostelige Redskaber, de bruge, og som ovenfor ere nævnte, maae anskaffes til dem. Et Par store Støvler, som ere dem uundværlige, medbringe de. For i Aar ere samme Vilkaar betingede. Det synes vel, at man har Tørvn oplagt for bedre Kjob naar man betjener sig af vore egne Tørbegjørerere; men regner man efter det, man hjembringer fra Mosen, saa har der i de afvigte to vaade Somre, 1828 og 1829, endog været vundet ved at bruge westphalske Arbeidere; thi den Tørv, man betaler dem for, er man vis paa at faae i Huus, medens den paa vor almindelige Maade lagte, ofte ødelægges af Regnen. Da deres Fremgangsmaade yder væsentlige Fordele, er det altsaa indlysende, at der vilde være vundet meget, om vi kunde faae vore egne Folk til at efterligne den. Disse Fordele ere især følgende:

1. At Tørvn bliver tør i hvor ugunstigt Vejret end er. Mæligere end i 1829 kunde en Sommer, hvad Tørvn angik, vel ikke være. Desuagtet, medens Regnen andensteds ofte ganske bortskyllede den Tørv, der laae paa Jorden, og hensmulrede meget af den skruede, forsaavidt denne ikke forblev staaende vaad paa Mosen, — vidste dog Westphalerne at faae al den Tørv, de havde tilberedet paa den omtalte Trygerød Mose, saare vel tør. Den, som først blev lagt og

havde længere Tid at staae i Stafke, var saa god som Tørv kan være; den sidst lagte var vel noget ringere, men kunde dog ogsaa meget godt bruges saavel ved Dampskjedelen i Papirfabrikken paa Strandmøllen, som i Raffelovnene. Hvad der bidrager til at beskytte denne Tørv mod Regnen og til at faae den hurtigere og bedre tør, naagtet den dannes i meget længere og tykkere Stykker end den almindelige, er: a) at Massen, efter at være lagt i Bænke paa Læggepladsen, gjentagne Gange sammentrædes, hvorved Tørven faaer et Sammenhold, som i det ringeste den forte svære Tørv ellers pleier at fattes; b) at Tørven, naar den er affrukken, staaer paa Enden, altsaa ikke, saaledes som vor almindelige Tørv, frembyder sin store Side for Regnen; c) at den 2 til 3 Gange efter hverandre bliver omstruet, hvorved der hver Gang vendes op og ned paa Raderne.

2. Man har ingen Uleilighed af Vandet i Tørvemoserne, hvilket man ellers oftest med Beføstninger maa søge at stille sig ved, og endda lykkes det sjældent, naar Tørven sidder dybt, at faae det underste og, som oftest, bedste Lag op.
3. Man kan faae Tørven op fra en betydelig Dybde, ja efter de westphalske Arbeideres Sige kan den optages om den end ligger indtil 10 Alen dybt*). I Mosen ved Trygerød er

*) Hvor Massen kun har en Dybde af 2 til 3 Alen ville de ikke gjerne arbejde.

der kun 5 Allen Tørv, men den blev uden Bamskelighed tagen op indtil Bunden, og just derved blev Tørven bedre Brændsel, end den før har været.

4. Meget besparende for Mosens Areal er det naturligtviis, at man gaaer ned lige indtil Bunden, istedetfor at man ellers lader staae Bænke eller Bulker, og overhovedet lader meget Tørvemateriale blive henliggende ubrugt i Mosen. Hvor Massen sidder dybt, er det overraskende at see hvor stor Mængde Tørv Westphalerne skaffe op under en liden Glade.
5. Tørvheste, som, uagtet man pleier dertil at udsee de ringeste man kan faae, dog ofte maae kjøbes dyrt nok, bruger man aldeles ikke. Græsningen til dem spares folgelig ogsaa.
6. Da Tørvemassen lægges tre Gange saa tykt som ellers hos os er brugeligt, udfordres der mindre Læggeplads, end sædvanligt, hvilket paa mange Steder er af Bigtighed.
7. Man sparer en Deel Bræder, som ellers bruges til vore store Tørvelad.
8. Hvo, som onster sin Mose omgivet med eller gennemskaaet af Vandgrøfter, kan ikke slippe lettere dertil end ved at anvende Westphalernes Maade. Formedelfst Tørvegravens store Dybde groer den ikke let til.
9. Da disse Tørv ere meget større end de ere, vore Bønder nu bringe til Tørvs, kan der rummes en større Cubikmasse paa en Bogn.

Junii 1830.

Kan endnu noget Almeennyttigt foranstaltes til det danske Landvæsens Opkomst, og hvad er det, hvorpaa Opmærksomhed især bør henledes?

Det er hver Mand bekendt hvad vor gode Konge og sande Landsfader, fra den Tid, da han tog sat paa Statsroret, har anordnet til at opbjielpe det før hans Tid dybt nedboiede Landvæsen. Stavnsbaandet, som før holdt den største Deel af Nationens kraftfuldeste Menneske-Klasse i Lænker, er, som man vel nu tør haabe, for evig løst. Jorddrottens og Bondens indbyrdes Pligter og Rettigheder ere bestemte. Det uindskrænkede private Høveri er, efter locale Omstændigheder, saaledes bestemt, at baade Jorddrotten og Bonden derved kunne bestaae. Skatterne ere fordeelte saaledes, at ikke en eneste Klasse af Jorddyrkere nu bære alle Statens Byrder. Værnepligten, som længe efter Stavnsbaandets Løsning var en af de Byrder, der affrækkede formuende og nogenledes dannede Mennesker fra at ned sætte sig som Jorddyrkere, er viseligen udvidet og dog saaledes anordnet, at den ikke kan skade, men rimeligviis, naar mere vorder rettet, vil i høi Grad bidrage til Landets høiere og kraftfuldere Kultur. Det forsømte Landsbyfskolevæsen har ei heller undgaaet vor Landsfaders Opmærksomhed. Mange nye Skoler ere op-

førte. De gamle udbøiede og forbedrede. Duelige Lærere ere dannede og dannes i de dertil anordnede Seminarier. Den indbyrdes Underviisning har, uagtet mange Indbendinger, gjort betydelige Fremskridt. Landets Forsvars-Væsen er sat paa en fastere Fod. Gymnastikken skal læres i Almueskolerne.

Hvad Indflydelse alle disse og mange flere gode Anordninger have havt paa Landalmuens friere Væsen, større Virksomhed, Landvæsnets Fremskridt, ja endog paa de unge Bondekarles Væxt og Holding, kan ikke have undgaaet den dannede Landbeboers Opmærksomhed.

Allerede i de ældre Tider er Fælledsskabets Ophævelse begyndt og siden kraftigen understøttet. Hvor denne høist gavnlige Foranstaltning er hensigtsmæssigen fuldført, der kan intet uden Mangel paa Kundskab, eller paa Formue, lægge Hindring i Veien for en saa fuldkommen Agerdyrkning, som Klimatet, Jordens Bestaaffenhed og Landets Love ville tillade.

Kundskab i Landvæsnets erhverves vistnok sikkest ved egen Erfaring; men kjender og prøver Landmanden ikke tillige andres Erfaringer, da bliver han, som Thæer siger, en Styrmand i rum Søe uden Kompas. Aldeles blottet for Kundskab om andres Erfaringer kunne Landmandens Sønner vel ikke formodes at være; men hvad Sønnen hører af og seer hos Faderen, det anseer han, ligesom sin Religion, for en Troens Artikkel, den han blindt hen bør følge,

uden at eftertænke, om det, han saaledes fra den spædste Ungdom hører og seer, er fuldkommen rigtig, eller om noget derpaa kunde være at udsætte.

At Jordomme, eller vrang Begreber, om Landvæsenet, ligesom alle andre Jordomme, umulig kunne blive rettede uden ved Underviisning og Eftertanke, vil neppe nogen nægte; men af hvem bør denne Underviisning skee og hvorfra skal Erfaringen og Eftertanken hentes? Nogle ville maaſkee ſvare: Hvor andet Sted eller bedre, end hjemme hos Børnenes Forældre, eller Foresatte? — Ja, dersom Landvæsenet allevegne, eller dog paa de fleste Steder blev drevet med nogenledes Agtsomhed, eller efter rigtige Grundsætninger, da kunde intet mod Svaret være at indvende; men, naar det Modsatte er almindeligt, naar man paa de fleste Steder endnu vedhænger et Jorden udtærende Sædskifte, forbrænder Jordkorpen i Udmarker og Heder for ganske at afkræfte den ved flere paa hinanden umiddelbar følgende langstraaede Afgrøder; misfjender Fordelene af Brakfrugter, anseer Sommerſtaldfodring som et høist besværligt og unyttigt Arbeide og henkaster mange arbeidsparende Redskaber, endog naar de uddeles gratis, som noget, der ei fortjener Opmærksomhed; da synes det ikke, at Bondedrengen kan hjemme lære det, han behøver at vide. Bistnok have vi et Par ſaakaldte Forsøgs-Gaarde; men, om diſſe endog opfylde deres tilſigtede Maal, hvorsidt kan dog dette frække ſig? Efter Hans Majestæts allernaadigſte

Befaling udvælger vort Landhusholdnings-Selskab aarlig en Deel Bønderkarle, som afvejlende forflyttes til 3 forskjellige Steder, hvor Landvæsnet formodes at gaae frem efter rigtige Grundsætninger; men, om end dette allevegne var Tilfældet, hvorom endnu ikke høves offentlig Underretning, saa komme dog disse Folk frem med indgroede Fordomme, og det kunde vel blive tvivlsomt, om de reise med Lyst til at lære Agerdyrkningen, eller snarere for derved at blive fritagne for den egentlige militaire Tjeneste.

Men det derfor ikke, ifald noget stort og almindelig indgribende skal kunne udrettes, vil blive nødvendigt, at Bønderdrenge modtager i Skolerne Underviisning om Landvæsnets vigtigste Grundsætninger?

Ved den 23 § i Anordningen for Almueskolevæsenet paa Landet i Danmark af 29 Juli 1814, er det allerede befalet, at Børnene skulle undervises i saadan Læsning, som kan tjene til Fordommens Udryddelse og blive dem til Nytte i deres daglige Haandtering. De Fordomme, som Lovgiveren ved dette Bud har paalagt Almuens Lærere at bestræbe sig for at udrydde, strække sig vistnok langt videre, end til Landvæsnet; men ved Bønderdrengenes daglige Haandtering kan dog vel neppe forstaaes andet end dette?

Det er selvfølgelig allerede befalet, at Bønderdrenge skulle i Almueskolerne paa Landet nyde Underviisning i Agerdyrkningen, vist nok ikke paa den

Maade, som Valles dogmatiske Lærebog, til liden practisk Nytte, indprentes i Hukommelsen; men ved at læse og modtage Læreren's Forklaring over saadanne Bøger, hvori Agerdyrkningens Grundsætninger foredrages paa den Maade: at de gamle Bønder's meest herskende og af deres Børn med Moderens Melk indsuede Fordomme om mange af Agerdyrkningens vigtige Læresætninger kunne enten ganske undryddes, eller i det ringeste gøres mistænkelige og fremstilles til Eftertanke.

Maaskee en og anden af Almue-skolernes Forfattere kunne faae i Sinde at spørge: Hvorledes skal det blive muligt at bibringe Børnene saa mange Slags Kundskaber? Foruden Religionen, skal, efter Anordningen, læres Regning, Skrivning og tillige meddeles et kort Begreb om Fædrelandets Historie og Geographi. Religionen, som dog er Hovedsagen, maa fæstes dybt i Hukommelsen, og dette mojsommelige Arbejde medtager næsten den hele Tid.

Meget kort kunde jeg svare: Det, jeg tillader mig at paaminde om, er jo ved Kongens Lov befaleet og der spørges ikke om Tid til at adlyde Lovens Bud. Vel veed jeg at Umuligheder ikke kunne fordres; men kan man antage, eller tør man sige, at saadant af vor landsfaderlige Lovgiver er skeet? Betænker man Sagen noget nøiere, og blev Undervisning i Religionen ikke gjort til et plagende Hukommelsessværk; da maatte alle foranførte Indvendinger bortfalde. Vor store Religionslærers hele

Dogmatik indbefattedes, saa vidt jeg veed, i disse saa Ord: "Der er een Gud, som er alles Fader." Hans Grundsætning i Moralen var næsten ligesaa kort:

"Du skal tilbede Gud, og elske dine Medmennesker som Dig selv."

Ved sine mageløse Bjergprædikener, som for størstedelen indeholde Exempler fra det daglige Liv og Motiver, hentede fra Menneskets eget Vel, baade her og hišset, gjorde han disse Sandheder saa indlysende og fattelige, at de nødvendig maatte gjøre et dybt og uudslætteligt Indtryk endog paa den meest Banartede saavel Forstand, som Hjerte. Blev vor Religion paa denne Maade foredraget i Almueskolerne, da vilde der vist blive Tid nok til desuden at lære Regning, Skrivning, og de første Grunde i Landvæsenet.

Saameget af Geographi og Fædrelandets Historie, som en Bonde kunde behøve, vilde vel neppe medtage uden et Par Timer om Ugen; men istedet derfor var det maaskee gavnligere, at Bonden lærte at kjende de vigtigste oekonomiske Planter, tilligemed en nogenledes tilstræffelig Forklaring om deres Nytte i Landvæsenet. Til disse Underviisninger, som gjerne kunde indskrænkes til Sommermaanederne, synes de smaa Skolesodder særdeles passende; og jeg troer ikke, at det skulde blive anseet som uretfærdigt, eller uhensigtsmæssigt, om Skolelærerne bleve forefrevne en vis Dyrkningsmaade, om end

ikke paa deres hele Jordlod, saa dog paa et Par Sjepper Land, hvor Vexeldrivtens Hovedregler, især for Børn, uden Vanskelighed kunne fremstilles. Det er en Selvfølge, at de unge Seminarister da maatte nyde lidt Underviisning om det, de skulde lære Børnene; men da hine næsten alle selv ere Bønderbørn og formodentlig de sædeligste og bedst dannede fra hver Egn, saa vilde vel saadanne Kundskabers Bidbringelse, som hertil kunde ansees fornødne, ei falde vanskelig.

At Kundskaber, Eftertanke og Lyst til Landvæsenets bedre Driøt paa denne Maade betydelig maatte fremmes, er aldeles indlysende, og at Velstand nødvendig maatte blive en sikker Følge deraf, kan vel neppe nogen paatvivle.

Klimatet og Jordens naturlige Beskaffenhed eller Bestanddele ville vist til evig Tid gjøre det umuligt at bringe Danmarks Landvæsen til høieste Grad af Fuldkommenhed; men ved Kundskab, Flid og Eone kan upaatvivlelig gøres store Fremstridt til det Bedre, naar kun Lovgiveren tillige allernaadigst vilde bortrydde de Hindringer og Vanskeligheder, som kunne møde den oplyste, fri og formuende Mand, der ønskede at lægge Haand paa Værket.

At Folkemængden i alle Lande og alle Stænder betydelig næsten med hvert Aar forøges, er almindelig bekjendt; men at Statens gavnlige Næringsveje i samme Grad tiltage, synes ikke at være Tilfældet. Veien til Embeder, især i det juridiske Fag,

er nu gjort saa besværlig, at ikkun de, der af Naturen ere begavede med overordentlig Memorie og Hukommelse, tør driste sig til at betræde den. Var den næsten spildte Capital, som den mindre Begavedes lærde Opdragelse kostede, bleven anvendt til hans Underviisning og Ansættelse ved Landvæsnet, og dersom saadanne Anvendelser af Egne og Formue bleve mange, hvor stort og uberegneligt maatte ikke det hele Borgerfamfunds Gavn deraf blive? Istedetfor en ved Studeringer udtæret og ved mange feilslagne Forhaabninger dybt ydmyget Solicitant, kunde han have været en kraftfuld og duelig Landmand, hvis Virksomhed og sunde Forstand ikke alene havde forskaffet ham med Familie anstændigt Udkomme; men endog givet et folgeværdigt Exempel og opvakt Efterligning hos den lavere Almue. Men at underkaste sig det arbitraire offentlige Pligtsarbejde, som vore nu bestaaende Love hjemle, er i mange af Landets Egne frænkende og næsten ufordrageligt. Hovedgaardsparcellerne ere ikkun saa, og de almindelige Bøndergaarde synes ikke at kunne afgive Levebrød, eller blive nogen Gjenstand for et formuende og velopdraget Menneskes Ønske.

Hvad det offentlige Pligtsarbejde angaaer, da har jeg i Tidsskriftet: Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn for 1828, fra No. 24 til No. 31, syttekviis ladet indføre en Afhandling, hvori jeg, saa fuldstændigt, som det var mig muligt, har udviklet Friegeternes skadelige Indflydelse paa Landvæsnet, samt

foreflaaet de Midler, hvorved de, uden nogen Fornærmelse, kunde ophæves. Enhver, som finder Gjenstanden nogen Opmærksomhed værdig, vil der blive underrettet om min Mening, som jeg, efter næsteste Overveieelse, ikke finder Åarsag til at forandre, eller fravige.

Almindelige Selveier: eller Arvefæstegaarde, som formedelst deres indskrænkede Omfang og Bestaaffenhed ei give Levebrød for en dannet og formuende Eigerdyrker, forbyde de nu bestaaende Love at samle, ved at nedlægge enten en Bondegaard, eller en af de saakaldte Hovedparceller, uden dertil at ansøge Bevilling; hvilken dog ei kan ventes, med mindre Supplicanten, istedet for hver saadan nedlagt Gaard, eller Hovedparcel, opbygger paa den nedlagte Gaards Grund 2de nye Huse, af hvilke ethvert skal tillægges 6 Tdr. Land Middelhjort. Hvilken Bestemmelse under de fleste locale Omstændigheder næsten kan anses som et reent Forbud; thi vil man antage, at en Bondegaaards Areal af brugbar Jord er 60 til 70 Tdr. Land, at der i det ringeste behøves 3 saadanne for at skaffe anstændigt Udkomme for en dannet Landmand, da maatte der, foruden Indkjøbs-Summen, anvendes Capital paa at nedbryde 3 Gaarde, af hvis Materialier der vist nok neppe kunde opføres en nogenlunde passende tarvelig Bopæl; disse Omkostninger maatte Kjøberen naturligtviis forud beregne; men skal han desuden opbygge 6 nye Huse og dertil afgive 36 Tdr. Land; da er det let at

indsee, at ingen klog Mand, som med en liden Capital søgte ved et forbedret Agerbrug at erhverve sit Levebrød, derpaa vover at indlade sig. Hvorved jeg maa anmærke, at den ved Forordningen af 25 Marts 1791 givne Tilladelse, at nedlægge Bøndergaarde, aldeles ikke har til Hensigt at ophjælpe Landvæsnet ved at aabne Veien for dannede Landmænd til Jordernes rigtigere Dyrkning og deraf følgende rigere Frembringelser; men snarere synes den hele Anordnings Hoved-Hensigt at have været Folkemængdens Forøgelse i de lavere Klasser og maaskee tillige at hæve den Frygt, som de store Godseiere under da værende Omstændigheder lydeligen yttrede, for at deres Fæstegaarde, efter at Stavnssbaandet var løst, maatte staae ledige for Beboere.

Præmisserne til Forordningen af 6te Juni 1769 vise ogsaa, at Hensigten med det derved gjorte Paabud imod Bøndergaardens Nedlæggelse var at forekomme Bondestandens Formindskelse og Hovoriets Forøgelse. Men alle de Formodninger, som rimeligviis have fremkaldt disse Anordninger, ere nu forsvundne. Stavnssbaandets Løsning har ingen Udvandringer forarsaget. Eierne af de endnu samlede Jordegodser behøve ikke at søge efter Fæstere til deres Bøndergaarde, naar de ikkun opfylde deres ved Lovene i Henseende til disse deres Eiendomme paalagte Pligter. Folkemængden er ved Vaccinationen og den forhen næsten uindskrænkede Udparcelleringsfrihed saaledes forøget, at den nu ikke behøver

med ængstelig Omhu at fremloftes. Der er altsaa efter min Indsigt aldeles ingen Grund til, for saavidt enkelte Selv:Eier: eller Arvesætte:Gaarde angaaer, at følge de Bestemmelser i Henseende til disse Gaardes Nedlæggelse, som ved Forordningen af 25de Marts 1791 egentlig ikkun med Hensyn til det samlede Proprietair:Gods ere fastsatte. Dog ere disse hidtil blevene anvendte, naar nogen enkelt Bondegaaards Nedlæggelse efter Ansøgning er bevilget.

Det er glædeligt at erfare af det danske Cancellies Forestilling til Hans Majestæt, angaaende Børnepligts:Forordningen af 8de Mai 1829, hvor vigtigt til Landvæsnet's Fremme dette Collegium har anseet det, at formuende og oplyste Folk af Middelstanden opmuntres og gives Udgang til at nedsætte sig som Algerdyrkere; ligesom det og ikke har undgaaet høibemeldte Collegiums Opmærksomhed, at Børnepligten, som forhen skulde afsødes ved at opbygge et Huus og boesætte en Familie, var en af de Uarsager, som afholdt Middelstanden fra at indlade sig paa denne Næringsvei. Heraf tør vel udledes det Haab, at Rentekammeret, til hvis Omforg Landvæsnet's statsoeconomiske Bestyrelse egentlig er betroet, vil følge de af Cancelliet yttrede Grundsaetninger, i at bortfjerne saadanne Hindringer, som gamle, den Tid hensigtsfvaerende, men nu paa de forandrede Omstaendigheder lidet passende, Love lægge i Veien for Landvæsnet's Fremme.

Det er allerede bemærket, at Forordningen af 25de Marts 1791 ikke ligefrem gjør nogen Bestemmelse i Henseende til enkelte Bøndergaardes Nedlæggelse; ei heller har saadant Foretagende ved den ældre Lovgivning været forbudet; thi baade Loven og Forordningerne af 16de Marts 1725, 24de Januar 1740 og 6te Juni 1769 pege tydelig paa de samlede Jordegodser. At det ikke uden Statens høist sandsynlige Skade kan overlades til saadanne Godseers Eier at skalte og valte efter eget Godtbefindende med deres Bøndergaarde og disse tilhørende Jorder, derom har baade jeg og en uanømt Forfatter i nye Landoeconomiske Tidenders 5te Bind 2det Hefte yttret eenstemmige, skjøndt paa forskjellig Maade motiverede Meninger; men de enkelte Selveier og Arvesæter Gaarde ere af en ganske anden Beskaffenhed.

Disse næsten overalt i Danmark adspredte smaae Eiendomme have forskjellige Rettigheder og Forpligtelser, som grunde sig i den Maade, paa hvilken de ere blevne til. Nogle ere ældgamle Eiendomme, hvis første Oprindelse er tvivlsom; andre ere ved offentlige Auctioner, og atter andre under haanden bortsolgte, dels fra de kongelige saakaldte Rytter-Districter, dels fra gamle Hovedgaarde, med færre eller flere Eiendoms-Rettigheder og saakaldte Herligheder; men dog vil neppe forekomme den Betingelse, at første Erhverver ei skulde være bleven uindskrænket Eier af selve Bygningen paa de solgte

Jorder. Denne bliver ogsaa ene Gjenstanden, naar Taler er om at nedlægge en Bøndegaard, eller at forene flere Smaa-Eiendomme under et samlet Nølsbrug; thi det følger af Lovens og Sagens Natur, at enhver, som har nogen, hvilkensomhelst Rettighed i Jorderne, beholder denne uforkrænket, og saadanne Rettigheder synes langt mere betryggede under en concentreret, end blandt flere deelte Bestyrelser.

Følgelig indseer jeg ikke at der fra Statsøeconomiens Side kan være noget andet end Folkemængdens derved befrygtende Formindskelse, som kan opvække Betænkelighed i, frit og uhindret at tillade enkelte Selveier, eller Arvesætte-Gaardes Nedlæggelse, uden at opfylde den Betingelse, at 2de Huse, med 6 Tdr. Land til hvert, isteden derfor skulle paa den nedlagde Gaards Jorder opbygges og bestandig forsynes med Beboere. Disse Betænkeligheder maae, som jeg tør haabe, aldeles bortfalde, ved følgende Anskuelser:

1mo. Dersom Jord kunde dyrkes uden Menneskers Arbeide, da var der Grund til at troe, at de smaa Jordlodders Forandring til større kunde blive til Hinder for Folkeformerelsen; men da den bedre Cultur, som maa formodes*) at blive iværk-

*) Som Exempel paa det Modsatte venter jeg ikke at nogen for Alvor vil anføre de af Bønderne saakaldte Herremænd, hvilke under Danmarks sidste Krig fremviste sig, fornemmelig i kort Afstand fra Hovedstaden, ved at opføre Paladser paa smaa dyrekøbte Bønder-

sat paa en større Jordlod under en kyndig og fornuende Mands Bestyrelse, udfordrer større Arbeidskraft og flere Menneskehænder baade til Grundforbedringer og Jordernes høiere Cultur; saa maae de mindre Jordlodders, eller enkelte Bøndergaardes, Samling til et større Agerbrug, netop give Anledning til Folkemængdens Formerelse.

Var der i Nærheden, eller Omegnen, arbejdsløse Mennesker, eller dog den fornødne Folkemængde til det Arbejde, som nødvendig maatte foresalde ved en saadan Hovedforandring; da blev det baade stats- og land:oconomist urigtigt, at opføre flere Huse og endnu i høiere Grad urigtigt at tillægge et saadant nyt Hus 6 Tdr. Land, hvilket enhver kyndig Landmand maa tilstaae at være baade for meget og for lidet. Det er formeget til at dyrke med Spade, og for lidet til Hestehold. *)

gaarde, hvilke de bærede med Navn af Lyfstedder og efter kort Tids Forløb gik fra som Staaddere. For deslige Agerdyrkere behøves nu neppe at frygte.

- *) Den afdøde, særdeles agtværdige, Hr. Pastor Høegh har i sin Anviisning til et velindrettet Jordbrug med Barm anbefalet smaae Jordlodder og søgt at fremstille de Indretninger og den Maade, ved hvis nøjagtige Følge saadanne smaae Jordlodders Besiddere skulde kunne blive istand til, uden Andres Hjælp, at ernære en for Staten gavnlig Familie. Var dette muligt, da forekommer det mig høist forunderligt, at endnu neppe en eneste af Danmarks mange tusinde

Manglende der Arbeidere i Omegnen, da maatte nødvendig deraf følge, at den større Jordbods Eier

smaae Jorbeiere, eller Gæstere, hidtil, efter 33 Aars Forløb, har gjort Forsøg paa, langt mindre i sit hele Omfang fulgt denne Fremgangsmaade, uagtet Hr. Høeghs Bog er næsten i hver Landmands Haand og Præmier derfor ere udsatte af vort Landhuusholdnings-Selskab. Men forudsat, at en enkelt Mand ved udmærket Agtpaagivenhed og uafbrudt Stræbsomhed, i Forening med en ligesaa flittig og stræbsom Hustru, var istand til at realisere Hr. Høeghs Idee: mon dog dette kunde ventes at blive almindeligt? Sygdom eller andet ubetydeligt Uheld var nok til at lamme eller maafee ganske fuldkaste en Plan, der hænger saa at sige ved et Haar og hvor alt maa lykkes, eller falde til sit første Intet. Men lad os antage at Idealet var muligt og blev almindeligen realiseret; mon Statsoeconomen dog skulde ønske Landet opfyldt med saadanne Jorddyrkere, som under de heldigste Omstændigheder ikke før end efter 5, 6 til 7 Aars Anstrængelse netop kunne ventes istand til at brødføde sig selv? Hvad vilde der blive af, isald flere Aars Misvæxt, Dværgsøge, eller andre Uheld skulde ramme? Hvorfra skulde den egentlige Jorddyrker i al den Tid faae Hjælp til Høst-Arbeide, Grundforbedringer, Tærskning og deslige, indtil disse mange Parcellisters Børn bleve saa voksne, at de kunne tjene deres Brød ved Arbeide? Først da blev det maafee tidsnok at tænke paa de større Jordboders tilberlige Dyrtkning. Naar nu denne Brimmel af Børn blev gifteskærbig, da skulde maafee de store Jordblokker udparcelleres for at kasse dem Bopæle; eller og maatte de vel la-

opbyggede paa bequemme Steder de fornødne Huse, ikke med 6 Tdr., men idet høieste med een,

de sig nøie med et lidet Huus og en passende Haugeplads. Var dertil ingen Leilighed, da indseer jeg ikke andet, end at de, ligesom det nu skeer andesteds, enten maatte udvandre, eller blive Almisselemmer. I sidste Fald, hvo skulde være i Stand til at yde Almisse til saamange? Især naar ikke store Jordlodders omhyggelige Oprettelse og Cultur kunde staa ved Siden af dem og afgive det fornødne Overskud?

Betænkes det tillige, hvormegen Jord der medgaaer til de mange smaae Parcellers Indhegning og de til dem fornødne Veie; saa man hvor yderlig usfekt de allerfleste af dem dyrkes, enten ved et Par forsultede Krifker, som Parcellisten er saa meget tilbøielig til at holde, eller ved Bondens Plov, naar alt hans eget Markarbeide er tilendebragt; erfarede man, at Huusmanden med en tilstrækkelig Haugeplads, naar han er en sædelig, sparsommelig og flittig Mand, lever langt bedre, end mange smaae Parcellister, at netop han er den bedste og paalideligste Medhjælper til Grundforbedringer og ved Indhøstningen for de større Jordlods-Giere, som derved undgaae den Byrde at holde mange, ofte dovne og ryggesløse, faste Tjenestefolk, samt endelig at der ei er mindste Grund til at formode, at Huusfolkene med blot en Haugeplads skulle able færre Børn, end Parcellisterne, hvis Lødder desuden ofte ligge langt fra Skolerne og som ikke sjældent have saameget hjemme at sysselsætte Børnene med, at Skolegangen undertiden forsømmes; da maatte alt dette blive ny og vigtige Grunde til at foretrække et Huus med Hauge for en Parcel med saali-

eller maaſkee en halv Tønde Land, ſom Haugeplads; hvilket maatte blive alt, hvad der kunde ventes til-
børligen dyrket med Spade; og endda kunde der
blive Rum nok til en paſſende Frugt- eller Humle-
hauge, iſald Veliggenheden gjorde et ſaadant Anlæg
tilraadeligt. *)

det Areal af Jord, at det ei kan lønne ſig derpaa at
holde et Par nogenledes kraftfulde Heſte; thi da førſt
kan Parcelliften blive en for Staten gavnlig Jorddyrker.
Huusmanden bør være Dagleier, og ſnſteligt var det,
om han tillige kunde blive Gartner.

*) Det er høiſt ubegribeligt, at Hr. Kammerjunker og
Amtsforvalter Brinck Seibelin, ſom i ſin, efter Land-
huusholdnings- ſelfſkabets Opfordring forfattede, Be-
ſkrivelse over Agerdyrkningens Tilſtand i Hjørring Amt
har viiſt ſaamange rigtige ſtats- og land- oekonomiſke
Anſkueller, kan Side 72, hvor han taler om Udparcelle-
ring, ſaae i Gibe at ſnſte jordløſe Hufes Opførelſe altes-
les forbuden. I hvor høi Grad vil man da tilſidſt have
den ſaakaldte borgerlige Frihed og iſær Landmandens
Eiendoms-Ret indſkrænket? Ere ikke Smede, Hjul-
mand, Lømmere, Skræddere, Skomagere og
mange flere Haandværksmænd, paa Landet abſolute
fornødne; findes der ikke overalt Gamle og Skrøbe-
lige, ſom nyde deres Underholdning enten af Private
eller det Offentlige og ikkun behøve Huuslye; ſkulle
alle ſaadanne Folk ogſaa være Agerdyrkere? Sid man
dog en Gang vilde betænke, at voxne og fornuſtige
Folk ikke behøve Formyndere! og hvor upaſſende det
er. under en chriſtelig, from og retfærdig Monark,
at ſnſte deſpotiſk Udfærd!

1 Bind 2 Heſte.

(11)

2do. Dersom en Stat kunde bestaae uden Embedsmænd, Handelsmænd, Fabrikantere og en regulær Krigshær, da var de større Jordlodders Overflød mindre nødvendigt og der blev ingen Grund til at bortrydde de Hindringer, som ligge i Veien for deres Opkomst; men da Administrations-Personalet og flere Statens tærende Medlemmer af gyldige Aarsager formeres, og da de utallige smaae Parceller, især dersom Misvæxt skulde indtrefte, ikke ere istand til at frembringe det Fornødne til Underholdning for dem selv med Familie, saa synes det høist tilraadeligt at bortrydde enhver Hindring for Landvæsenets større og ædlere Frembringelser, og det saa meget mere som disse dog ere den egentlige og vigtigste Kilde, hvorved Statens Handels-Ballance skal hindres i at synke saa dybt, at yderlig Armod deraf for den mindre Formuende maa blive naturlig Følge.

3tio. Det er almindelig bekjendt, at den i sig selv velgjørende Fælledskabets Ophævelse, uden hvilken intet fornuftigt Agerbrug var muligt, er paa mange og man tør vel sige de fleste Steder saakjædesløst og uhenigtsmæssigt iværksat, at ny Udskiftning, eller Omdeling af Jorder kunde for mange Løds-Eiere blive i høi Grad ønskelig; hvilket nu, da flere tusinde smaae Selv-Eiere, Tid efter anden, i det sidste halve Aarhundrede, ere opstaaede, vilde blive høist vanskeligt, om ikke aldeles umuligt.

Vistnok er meget heri ved den tilladte Udparcel-
 lering rettet, og endnu mere kunde paa samme Maa-
 de rettes, dersom Forordningen af 3die December
 1819 ikke saa nyie havde bestemt baade Hovedpar-
 cellernes og de mindste Parcellers Grændser. Især
 erfares det baade af Hr. Kammerjunker Brinck Sei-
 delins og Hr. Landvæsenstcommisfair Dalgas's trykte
 Indberetninger til Landhuusholdningsselskabet hvor-
 megen Skade disse Bestemmelser have anrettet i Ves-
 ter-Jyllands magre Egne, hvor Gaardene, uagtet
 et meget betydeligt Areal, dog, formedelst Jorder-
 nes ukultiverede Tilstand og naturlige Beskaffenhed,
 ikke indeholde 20 Tdr. Land til Taxten 24. Disse
 Mænd have saa fuldstændig og indlysende udviklet
 denne høifst vigtige Gjenstand, at jeg anseer det over-
 flødigt at tilføie mere. Kun dette maa jeg be-
 mærke: at Indskrænkningen til $1\frac{1}{2}$ Tdr. Land af
 Hr. Dalgas ganske bifaldes, hvori Hr. Kammer-
 junker Brinck Seidelin, vistnok med fuldkommen
 Ret,*) er af modsat Mening. Det maatte formor-

*) Ved min paaboende Gaards Udskiftning af Kællestaa-
 bet blev samme tillagt en liden Strimmel Jord, som
 ved en Landevei blev afstaaen, eller sat ud af For-
 bindelse med Gaardens andre Jorder. Dens hele Ar-
 real er 2,940 □ Alen. Denne lille Plet blev fuld-
 kommen tilstrækkelig til derpaa at opbygge en rum-
 melig Smedie og et godt Baaningshuus, hvortil
 endda af samme Jord kunde anvendes et Stykke til
 fornøden Hauge. En liden Plet Jord af samme Be-

dentlig blive ligesaa unyttigt, som det nu synes upassende, at ønske nogen Forandring i sidstnævnte nye Landvæsens Lov; men dersom det allenaadigst maatte behage Hans Majestæt at tillade smaae Selveier: Bondegaardes Nedlæggelse for at samles under et større Aalsbrug, uden at opfylde den ved Forordningen af 25 Marts 1791 Godseierne i saadanne Tilfælde paalagte Forpligtelse: at opbygge 2de nye Huse med et Tillæg af 6 Tdr. Land til hvert, da maatte meget af den Ulempe og mange af de Misligheder, som feilfulde Udskiftninger og ubesindige Udparcelleringer saa hyppig have affledkommet, uden nogen anden Bestemmelse, blive rettet. Oplyste og formuende Landmænd vilde efterhaanden fremkomme i Statens forskjellige Egne. Disses Fremgangsmaade maatte nødvendig afgive indlysende Exempler for den mindre Kyndige, og den større Frembringelse af et saadant Aalsbrug maatte upaatvivlelig virke til uberegneligt Gavn for det hele Borgersamfund.

Det er allerede i Forbigaaende bemærket, at jeg af mange i min bemeldte Afhandling anførte Grunde ikke kan bifalde Livsfæsters Forandring til fri Pagtninger, for saavidt angaaer de samlede Jordegodser. Men hvad de enkelte Selveier: og Arve:

Klassen agter jeg i denne Sommer at bebygge. Mon ikke saadanne Omstændigheder ere mange? og kunde vel saadanne smaae hist eller her forekommende Jordstykker bedre anvendes?

fæste Gaarde angaaer, da troer jeg neppe at nogen Landvæsens-Ånordning mere har forfeilet sin Hensigt, end Placaten af 7 Juni 1806, som befaler, at Forordningerne af 19 Marts 1790 og 15 Juni 1792 paa disse smaae isolerede Eiendomme skulle være anvendelige. Derved have disse Eiendommers Besiddere mistet al Credit, og denne Mangel paa Credit har tildeels foranlediget mange høist skadelige Udparcelleringer,*) og de i alt for høi Grad bebyrdede Hovedparceller, hvilke alt Ansvar for Friægter, Veiarz

*) Naar en Selveier-Bonde bliver aldrende og svagelig, er det næsten almindeligt, isald han, som oftest er Tilfældet, har flere Børn, især dersom disse ere Sønner, at en og undertiden flere af dem blive tildeelte Parceller, istedet for Arv, og at den af Sønnerne, som Forældrene have størst Tiltroe til, beholder Hovedparcellen med Besætning og Inventarier under Bestingelse, at give Forældrene Undertag saalange de leve. Neppe vilde dette skee, saa ofte som nu, dersom den Søn, der var bestemt til Gaardens Besiddelse, kunde gjøre sig Haab om at erhverve det fornødne Pengelaan til at udbetale hans Medarvinger. Men naar en Panthaber, som sjelden er i den Stilling, at han selv kan tage sit Pant i Brug, skal, efter Placaten af 7 Juni 1806, bortfæste Gaarden paa Livstid, isald han vil opbyde den til sin virkelige Værdi, eller til en saadan Sum, at han deraf kunde vente at blive nogenledes fædesløs ved Eiendommens Bortforpagtning paa visse Aar — da er det en Pligt han skylder sig selv, at vogte sig for saadanne Udsal, hvoraf Tab ofte bliver en sikker Følge.

beide og flere Natural-Præstationer er paalagt, ofte imod en ringe og uforholdsmæssig Erstatning; dette er Aarsagen hvorfor disse gaae til Grunde, medens de mindre Parcellister, saa længe almindelig Misvæxt, eller andre tilstødende mindre Uheld ei ramme dem, dog nogenledes hutle sig igjennem uden at blive fattigvæsnen til Byrde. Blev denne Anordning tilbagefaldt, det offentlige Pligts- Arbejde, forsaavidt mueligt, forandret til Pengeydelse, og Forbudet mod enkelte Gaardes Nedlæggelse ophævet, da vilde Tilid og Credit for Selveieren vende tilbage; da vilde han i Nødens Stund, naar offentlige Paabud af alle Arter trykke og naar Misvæxt eller andre tilfældige Uheld ramme, finde Redning hos den Formuende, som nu klogeligen heller anbringer sit Overflud i de offentlige Fonds, af hvilke Renterne prompte betales, end at betroet det til den forarmede Landmand, hvis Eiendomme, af saamange sammenslædende Aarsager, Dag fra Dag synke i Værdi.

Unægtelig har de forhen fri eller umatriculerede Jorders Ansættelse til Landstats Ydelse givet mange Guds-Eiere et søleligt Stød; men mon nogen, endog den Paagjeldende selv, kan finde det ubilligt at han, som i Staten nyder saa mange Prærogativer og er i Besiddelse af de største og bedste Jordeiendomme, affordres at yde forholdsmæssigt Bidrag til Statens nødvendige Udgifter? Derimod forekommer det mig ønskeligt, at den gamle Matricul paa det saakaldte

contribuerende Hartkorn, eller Bondejord, maatte, uagtet de store Bekostninger, der ere anvendte paa dens bedre Regulering og den vistnok paa mange Steder befundne usforholdsmæssige Skyldsætning, blive aldeles uforandret. Vel ere Stats-Deconomerne ikke enige i at bedømme denne høist vigtige Gjenstand; men det synes dog indlysende, at den engang bestemte Skattnorms Forandring favoriserer den ligegyldige og nedtrykker den vindskibelige Landmand. Neppe kan nogen Landeiendom være ansat saa høit, at den ikke, ved en omhyggelig Dyrkning, skulde være, eller kunde blive istand til at yde de den paabudne Skatter; med mindre Oversømmelser, Sandflugt, eller andre lignende Naturbegivenheder, enten bortreve eller ødelagde Jorderne saaledes, at Billighed og Retfærdighed fordrede Skaansel; men saadanne Tilfælde ere saafjeldne og Skaden oftest saa ringe, at Statskassens Affavn derved neppe kunde i mindste Maade føles. Alt det Misforhold, som kan flyde af de ulige Skyldsætninger, er følgende ene den: at en lavt skyldsat Eiendom bliver betalt meget dyrere, end den høit ansatte; men dette er jo en aldeles privat og Regjeringen ganske ligegyldig Sag. Derimod maatte det med Rette blive anseet haardt og uretfærdigt, naar den, der nylig havde dyreføbt en lavt ansat Eiendom, skulde pludselig blive paalagt langt høiere aarlige Afgifter, end de, der forhen af Eiendommen vare fordrede; ligesom det modsatte Tilfælde maatte geraade Sælgeren til Tab og Kjøberen til

ubillig Fordeel. Ikke destomindre maa dog saadant ved Matriculens pludselige Forandring paa mange Steder indtrefte, eller, hvilket næsten er ligesaa skadeligt, gjøre Standsning i Landeiendommernes Omsætning formedelft det Tab, der muligen kan ramme enten Kjøber, eller Sælger. Af disse Aarsager var det i høi Grad ønskeligt, at enten Regjeringen offentlig vilde bekjendtgjøre, at ingen Forandring i den gamle Skylsfætning kunde ventes, eller at en ikke alt for kort Tid maatte blive bestemt, til hvilken Forandringen skulle gaae i Opfyldelse.

Udskillige af vore landoeconomiske Skribenter have offentlig yttret den Mening, at Tilladelse til Brændeviinsbrænden paa Landet vilde blive et virksomt Middel til Landvæsenets Forbedring. De foreslå, at Bonden derved paa den fordeelagtigste Maade kunde anvende sine med Ukrud opfyldte Kornværrer, og at han i Affaldet, eller Dranken, vilde finde en meget gavnlig Understøttelse især til hans Kreaturers Underholdning i Foraaret og Pløietiden.

Da det allernaadigst har behaget Hans Majestæt at befale en Committee til at undersøge denne meget vigtige Gjenstand, kunde det maaskee synes overflødigt og unyttigt nu at yttre noget desangaaende. Ikke destomindre haaber jeg det vil undskyldes, at jeg i en Sag, der har saa stor Indflydelse paa Agerdyrkningen, her fremsætter min Mening.

Saa vist som det synes at blive en stor Binding for Danmark om Brændeviins: Productionen, under de næsten bestandig vaklende og som oftest alt for lave Kornpriser, kunde blive Handels- og Udførsels-Artikkel, istedet for at vi forhen modtog og maaskee endnu hente en betydelig Deel deraf fra fremmede Steder, saa upaatvivleligt forekommer det mig, at en almindelig Tilladelse til at oprette smaae Brænderier paa Landet vil blive til uberegnelig Skade:

- a. Ikke kan jeg formode, at Bonden af denne Aarsag vilde blive driffældig; men da Brændeviins-brænden er en chemisk Operation, som udfordrer de dertil fornødne Kundskaber, saa kan jeg ikke tænke mig nogen gyldig Grund for at overlade et saadant Arbeide til en aldeles ukyndig Bondes Kone. Man sig ikke, at Tabet og Skaden gaaer for Bondens egen Regning; thi det er jo Bondens Vel man søger at fremme, hvilket ei bør overlades til Slumpelykken.
- b. Forudsat at en eller anden Bondesone var istand til at erhverve de til Operationen fornødne Kundskaber, saa er det dog soleklart, at saadanne smaae og afvejlende Brænderier som Bonden er istand til at iværksætte, umulig kunne afgive nogen virkelig Fordeel, langt mindre vil det blive muligt deraf til Statskassen at svare nogen Afgift, den være nok saa ringe.

- c. De store og velindrettede Brændeviinsbrænderier i Kjøbstaden ville lide betydeligt Afbræk i deres Ufsætning; thi hvor usselt, branket, eller sødet Guds Bondens kjære Kone end fremsætter, vil han dog, deels af Føielighed, deels af Deconomi foretrække dette, hans Sundhed ødelæggende, Kram, for det sundere og bedre fra Kjøbstaden. Dette Tab kan umulig erstattes Kjøbstædmanden ved et lidet Afdrag i hans Consumtions-Ufgift. Hvoraf Følgen maa blive, at Kjøbstads Brænderierne, som desværre næsten er Danmarks eneste Fabrikation, gaae til Grunde, medens Landalmuen spiller sine Penge og sit Helbred paa en Gjenstand, der ved første Blik synes tillokkende, men som i Fremtiden vil lede til Fordærvelse.
- d. Det er en aabenbar Fordom og et soleklart Beviis paa ussel Landoeconomi, at Landmanden behøver Drank til at føde sine Kreaturer om Foraaret. Jeg, som selv er Landmand og har ført Landhuusholdning i henved 40 Aar, har aldrig manglet rundeligt Foder til mine Kreaturer om Foraaret. Lad Landmanden anvende Flid paa Rodfrugter og Sommerstaldfodring, da vil han ikke have Behov at sive Brændeviin.
- e. Tilladelse til at brænde Brændeviin paa Landet vil lægge en ubodelig Hindring i Veien for den høist gavnlige Kartoffelavlens Udbredelse; thi tillades det Bonden at brænde Brændeviin og han der:

ved kommer i Besiddelse af det saa høit anpriste
Spøl, eller Drank, da troer han at Rodfrugter
ere aldeles uforholdne.

- f. Bonden, som hidtil har været ligegyldig nok i at
anskaffe reen Sæd, vil endnu blive det i højere
Grad, naar han kan stole paa, at hvad Kjøb-
manden vrager, er godt nok til Brændeviinskjed-
len; han veed desuden ret vel, at Klinte giver
godt Brændevin, og hvad skulde da bevæge ham
til at vogte sig for dette skadelige Ufrud?

Derimod troer jeg, at store Brænderier, anlæg-
de især i de Egne, hvor Korntransporten er kostbar,
maatte blive særdeles gavnlige, naar Eieren fik Til-
lædelse til, frit at afhænde sine Varer hvor han
fandt den bedste Affætning enten land: eller søe-
værts. Saadanne Fabriker, bestyrede af kyndige
Mænd, kunde taale at afgive noget til Statskassen.
De vilde forædle og med betydelig Formindskelse i
Transport: Omkostningerne bringe store Quantiteter
Kornvarer i Handelen. Affaldet vilde blive et Mid-
del til at fæde mange magre Kreaturer. For disse
vilde Omegnens Landmænd finde Affætning. Kar-
toser, Blommer og mange Slags andre Træfrugter
vilde rimeligviis ogsaa blive anvendte som Tilfæt-
ning. Kort sagt: saadanne store Brænderier maatte
efter al Sandsynlighed oplive baade Landvæsenet og
Handelen, istedet for at de usle smaae Svierier nød-
vendig maae virke det Modsatte.

Alt Foranførte haaber jeg vil blive modtaget

og overveiet med den Opmærksomhed og Skaansel,
som en god Hensigt synes at fortjene.

Kløverholm den 31 Maj 1830.

Otto Lemvigh,

Auctions- Directeur og R. af D.

Beskrivelse af en ny Tørreovn; med Bemærk- ninger om Korn- og Frugttørring.

Meddeelte af Hr. Kammerraad Bang til Roragergaard
ved Slagelse. *)

(Med 2 skannographerede Plader.)

Hovedbetingelserne for enhver vel konstrueret Tør-
reindretning bestaae fornemmeligen dert, at Op-
varmningen kan skee med det mindst muelige Brændsel,
at man, eftersom det findes fornødent, kan forstærke
eller formindske Heden, at denne kan fordeles
lige paa hele Overfladen af det, som indlægges til
Tørring, at selve Tørringen skeer ved opvarmet
Luft uden Hjælp af Røgen, ligesom og, at der
finder et stedsvarende Lufttræk Sted, hvorved
Dampene hurtigen kunne udbringes af Tørrestuen,
hvortil endnu kommer, at man paa en let og be-

*) For Constructionen af den her beskrevne Tørreovn er
Kammerraad Bang i Kar tilkjendt Landhuusholdnings-
Selskabets 2den Guldmédaille. I Selskabets Mo-
delkammer findes en Model af Ovnen.

qvem Maade kan bringe det, som indlægges til Tørring, ind og ud; og endelig, at man kan røre og vende samme, uden selv at være udsat for Heden i det egentlige Tørrekammer. Fra disse Principer er jeg gaaet ud, ved at construere den Tørre-Indretning, af hvilken Tab. I. viser Profilerne og Tab. II. Planerne.

Tørreindretningen deler sig i trende Dele, saaledes som Plade I. Fig. 1 udviser, nemlig:

A. Dønen eller det egentlige Jldsted.

B. Tørrestuen.

C. Kornbingerne i Forening med Svalekammeret.

A. Dønen strækker sig med sin hele Længde under Tørrestuen. Den er 9 Al. lang, 7 Al. bred, fortil 18 Tommer og bagtil 12 T. høi indvendig. I Dødens Hvælving er anbragt 28 Huller, 4 Tom. i $\square$; hvilke som smaa Rør ere forlængede til Dødens Overflade, der, saaledes som Pl. 2 Fig I. udviser, er forsynet med Traverser af Muursteen, hvilke ere satte paa Kant og tjene som Kanaler til at fordele Heden og Røgen, der opstiger saavel igjennem hine Huller, som og igjennem den i Dødens bageste Deel i Tableform opførte Muur Pl. I. Fig. 3, udenfor hvilken findes en Abning, 8 T. bred, der fra Dødens Sund er opført i lige Flugt med dens Overflade (see Pl. II. Fig. 1 Lit. A.) hvorfra saavel Røgen som Heden strømmer igjennem hine Traverser til de trende med Spjæld forsynede Abninger, der findes anbragte i Skorstensmuren lige over

Indlægningsdøren og i lige Flugt med Dørens Overflade (see Pl. II. Fig. 1 Lit. b b b og Pl. I. Fig. 5. Lit. a a a.)

Ved de anbragte Spjæld vil man efter Behag kunne forstærke eller formindste Varmen i Tørrestuen eftersom de oplukkes eller tilskydes, ligesom man og, efter at Ilden i Dønen er udbrændt, ved at tillukke Spjældene, kan benytte den sidste Grad af Heden.

Det egentlige Ildsted er forsynet med en støbt Rist, 5 Qvarteer lang og 20 T. bred, paa hvis Midte er anbragt et 9 T. høit Rør i Form af en omvendt Kegel (see Pl. I. Fig. 2 Lit. a og Pl. I. Fig. 4) hvorved den kolde Luft, som fra Afsekkullet strømmer gennem samme, tjener til at vedligeholde en stadig Ild, ligesom og til, for en Deel, at fortære Røgen, der ellers vilde affætte Goed imellem Traverserne. Paa begge Sider af Risten er, i lige Høide med det Indvendige af Dønen, opført Vanger for derved tættere at indeslutte Ilden og hjælpe til at drive Heden og Røgen igjennem den forhen omtalte gennembrudte Muur.

Umiddelbar paa Traverserne ligger en, af flere Stykker sammensøiet Jernplade, med dens Tromle (see Pl. I. Fig. 2 Lit. d,) hvilken Plade opvarmes af Heden og Røgen, der paa den foranførte Maade strømmer under samme; og saaledes udgjør denne Jernplade den egentlige Varmefleder. Paa Tromlen, hvis Bund er forsynet med 5 Huller, (see Pl. II.

Fig. 2 Lit. a a a a) er anbragt 4 Rør, 12 T. lange og 6 T. i Gjennemsnit, forsynede med Kapsler, hvilke ere til at tage af, i det Tilfælde at man ønskede at benytte Røgen i Tørrestuen, (see Pl. II. Fig. 2 Lit. c c c.)

I en Afstand af 10 Tom. fra denne Jernplade, ligger en anden lignende Plade, der hviler paa Jernstænger (Pl. I. Fig. 2 Lit. d) og paa hvilken er anbragt endeel opretstaaende Cylindere, der rundt omkring ere forsynede med smaae Huller, saaledes som Pl. II. Fig. 3 Lit. a og Pl. I. Fig. 2 Lit. f udviser. Det er imellem disse tvende Plader at den athmosphæriske Luft, ved Rørene, der findes paa Pl. I. Fig. 2 Lit. e e og Pl. I. Fig. 1 Lit. b b samt Pl. II. Fig. 4 e e e e e, indledes for at blive opvarmet, og som opvarmet Luft opstige i den umiddelbar over Barmelederne anbragte Tørrestue, hvor en bestandig Tilstrømning af samme ikke levner de af Kornet udviklede Dampes Tid til at blive staaende, men udfører dem af det paa Midten af Tørrestuen anbragte Damprør Pl. I. Fig. 2 Lit. g. Disse Rør, der findes paa begge Siderne af Tørreindretningen, ere forsynede med Spjæld til at sthyde ned i samme, for derved, eftersom det maatte findes fornødent, at kunne indlede den kolde Luft fra den Side, man helst maatte ønske det, medens Rørene paa den modsatte Side ere lukkede.

B. Det egentlige Tørrekammer er, saaledes som Pl. I. Fig. 2 I. B. B. udviser, deelt i tvende lige

Dele — ved tvende over hinanden liggende Bjælker, af hvilke den underste ligger 1 Al. 18 L. fra den øverste Jernplade, og i en Afstand af 1 Al. 12 L. fra denne Bjælke ligger den anden eller øverste Bjælke (see Pl. I. Fig. 2) der saaledes begge tjene til at styre og bære de 28 opret staaende Kasser, i hvilke man nedstyrter Kornet, som skal tørres. Paa Pl. I. Fig. 7, 7 findes en Tegning af disse Kasser, hvilken for Lydeligheds Skyld er affat efter dobbelt Maal. Høiden af en saadan Kasse er ud imod Kornbin- gerne 4 Al. og bag til, hvor den er nedstødt i de Jordybninger, der findes paa Bjælkerne Pl. I. Fig. 6 Lit. aa, 2 Al; denne skraa Retning tjener til at Kornet uden anden Hjælp kan løbe ud af den Ab- ning, der for neden er anbragt paa enhver af disse Kasser, see Pl. I. Fig. 7 Lit. a, og Pl. I. Fig 1 Lit. ccc samt Pl. I. Fig. 2 Lit. aaa, for hvilke Abninger ere anbragte smaae Lemme, der holdes lukkede saalænge indtil Kornet er tørret. Sidebræ- derne, som holde Kassen sammen i Forening med begge Endestykkerne, og det 6 L. brede Bundbrædt, ere af tyndt Espetræ; de ere tæt forsynede med smaae Huller; dog ville disse Sidesstykker ogsaa kunne forfærdiges af Kurvebidier, der indvendig maatte beklædes med aabent Lærred, da man ellers stod Fare for, at de Korn, som kunde sætte sig imel- lem Flætningen, blandedes med de forskjellige Korn- sorter, der efterhaanden kom i Kasserne. Enhver af disse Kornkasser, hvis Diameter er 6 L. (Pl. I.

Fig. 7) rummer omtrent $3\frac{1}{2}$ Tdr. Korn. Saabel Bunden som og det bageste Endebrædt paa Kassen, er forsynet med en Mængde smaae Huller, der ere boerede i en skraae Direktion, for at forhindre Kornet fra at løbe derigjennem, see Pl. I. Fig. 2 Lit. iii. Paa begge Siderne af Kasserne er der anbragt flere Røvlere, der tjene til at styrke dem, i hvilket Viemed der ogsaa findes tynde Jernbolte, som holde disse Kassers Sider sammen, hvilke ellers letteligen, formedelst Kornets Længde, kunde adskilles; og tjene disse Jernbolte tillige til at understøtte det Damp rør, der findes i Midten af enhver af Kasserne, saaledes som Pl. I. Fig. 7 Lit. b b b antyder; dette Rør tjener saavel til at optage, og ved den bestandige Luftstrøm, som fra Kassens Bund finder Sted igjennem de anbragte smaae Huller, at bortføre Dampen, der udvikles under Tørringen af Kornet, hvilken ellers vilde blive staaende i Kassen. Damp røret kan enten være forsynet med smaae Huller, eller og kan det dannes derved, at man skyder tvende tynde Bræder, der paa Siderne ere gjennemboerede og ved at være understøttede af Jernboltene, danne i Forening med Sidebræderne Røret, i den Størrelse man ønsker det. Det er saaledes, deels igjennem dette Rør, og deels igjennem Hullerne paa Kassens Sider at hine Dampene bringes ud af samme. Imellem hver enkelt af de saaledes i Tørrer stuen anbragte 28 opretstaaende Kornkasser findes et Mellemrum af 8 T., see Pl. I. Fig. 2 Lit. k k k,

hvorved der dannes en Kanal imellem hver Kasse, i hvilke Mellemrum den opvarmede Luft, som strømmer ud for neden, stiger op og derfra trænger sig igjennem de Huller, der findes paa Siderne af Kasserne, hvorved følgelig det indefluttede Korn, der i hver Kasse kun ligger 6 T. tykt, bestandigen og med en afvejlende Luftstrøm maa blive gennemtrængt og derved bragt til en gesvindt og hensigtsmæssig Tørring. Af det her Anførte vil det kunne skjønnes, at al Omrøring af Kornet vil være aldeles overflødig, eftersom hver Kornkasse, der indeflutter 6 T. Korn, paa begge Overfladerne bliver gennemtrængt af Heden, og bevirkes saaledes ogsaa, formodentlig denne dobbelte Overflade, en hastigere Tørring.

For ikke at indespærre Dampen i Tørrestuen, er der kun imellem hveranden af Kornkasserne for oven anbragt et 8 T. bredt Slutbrædt (see Pl. I. Fig. 2 Lit. 111), og hveranden af Kanalerne staae aabne, for derved at forskaffe Dampene en Udvei gjennem det egentlige Damprør, der findes anbragt i Midten af Tørrestuen.

Ved Hjælp af en Tragt (Pl. I. Fig. 8) fyldes Kornet i fra oven ned i Kasserne, og da disses Overkant staaer omtrent i lige Højd med Kornloftet, kan dette skee paa en meget hurtig og beqvem Maade ved at flytte Tragten fra den ene Kasse til den anden efterat Kanalerne foroven under Fyldningen ere tillukte med Slutbræderne, for at fore-

bygge at Kornet ei imellem disse Abninger skal falde ned paa Jernpladen.

Paa Pladen I. Fig. 9 vides den dobbelte Skrue, der tjener til at sammenholde Jernpladerne og tillige til at understøtte den øverst liggende Jernplade, hvis forskjellige Stykker blot ved en Omvæining i hverandre fastholde hinanden og saaledes ville være til at skilles ad, i det Tilfælde at der maatte samle sig formegen Soed paa Traverserne, hvorpaa den egentlige Varmeleder hviler.

C. Kornbingerne, der saaledes som Pl. II. Lit. aaa udviser, ere anbragte uden om den hele Tørre-Indretning, ere 4 Al. bred og 3 Al. i Hviden, og det er i disse Binger, at Kornet, efterat være tørret i de opretstaaende Kasser, af sig selv løber ned naar man aabner de smaae Lemme, der tilslutte det 10 L. Hul, som over Kassens Bund findes anbragt paa hver Kasse til Kornets Udløb, see Pl. I. Fig. 1 Lit. c. For Enden af Tørreovnen og i lige Flugt med Kornbingerne ligger Svalekammeret Pl. II. Fig. 4 Lit. b, hvorhen det tørrede Korn kan føres for at affjøles og derfra igjennem Abningerne cc at kunne opbringes paa Loftet. Saavel paa Kornbingerne som paa Svalekammeret ere flere Lemme anbragte paa Siderne for at bringe Luft og Lys ind i samme (Pl. I. Fig. 10 Lit. b.) Ligeledes er der for Enden af Tørrestuen anbragt tvende Lemme, (see Pl. I. Fig. 5 Lit. b) hvilke tjene til Indgang i Tørrekammeret.

Med Hensyn til Korntørring har jeg troet at benytte det indvendige Rum i Tørrestuen paa den meest hensigtsmæssige Maade ved deri, som her anført, at anbringe opretstaaende Kasser, opstillede saaledes, at der imellem hver af dem dannedes Kanaler, hvor den opvarmede Luft kunde stige op og paa den Maade trænge sig ind igjennem de paa Siderne anbragte Huller eller Abninger og derved bewirke, at den hele Korndynge, der, saaledes indsluttet i Kasserne, vedvarende blev gennemstrømmet af en bestandig fornyet opvarmet Luft, der ved at udføres af Tørrestuen, tillige bortførte Dampene, som ei gaves Tid til at kunne fortætte sig.

Ved at konstruere en Korntørnings: Indretning paa denne Maade vindes:

1. At man i et i Grundflade lige stort Rum vil kunne indlægge til Tørring det firedobbelte af det Quantum Sæd, der vilde kunne anbringes paa horizontalt liggende Glader.
2. At Kornet paa en let og gesvindt Maade saavel vilde kunne indbringes til Tørring i Kasserne, som og efter at være tørret igjen indbringes i de omkring Korntørnings: Indretningen anbragte Binger.
3. Og endeligen, at man sparer al Omrøring i Kornet under Tørringen, fordi enhver enkelt af Kasserne, hvori Sæden ligger, kum er 6 L. tyk, og bliver fra begge Sider gennemstrømmet af den opvarmede Luft, der trænger sig op i det

8 L. Rum, som befindes imellem hver Kasse, og saaledes virker med en større Kraft, og følgerliggen ogsaa bidrager til en hastigere Tørring, saa: meget mere, som det i enhver Kasse anbragte Damp rør opfanger og bortfører Fugtigheden, der dog tildeels ogsaa søger Udvei igjennem Siderne paa Kassen.

De Forsøg, som jeg har anstillet med at tørre Korn i saaledes anbragte opretstaaende Kasser, have aldeles svaret til min Forventning, hvorimod dette hidtil ei har været Tilfældet med Malt, som jeg paa denne Maade har gjort Forsøg med at tørre; dog har jeg Anledning til at formode, at naar Kasserne Sider bleve dannede af en aaben Flætning af Kurvebidier, der indvendig blev beklædt med aabent Lærred, vilde man ogsaa kunne tørre Malt i disse, som man, formedelst den større Mængde Fugtighed, som findes i Maltet, kunde indskrænke til 4 L. Brede, og derved gjøre, at Heden desto gesvinder kunde virke paa det indesluttede Malt og Fugtigheden tillige lettere udbringes.

Ønsker man en Tørre:Indretning, hvorved der ogsaa kunde tørres andre Ting, end Korn: vare, da vilde horizontal liggende Glader være at foretrække, og man behøver da kun at inddele Længden af Tørrestnen (der saaledes maa ligge fri, at der kan have en Gang omkring samme) i saamange Afdelinger, som man finder passende med Hensyn til Gladerne Størrelse, hvilke maae være

til at kunne skydes ud og ind af de Lemme, som paa Siderne anbringes ud for hver af Gladerne.

Min Tørre:Jndretning er 7 Al. lang og 5 Al. bred, med tvende over hverandre anbragte Glader, af hvilke den underste ligger omtrent 18 L. fra den egentlige Varmeleder; imellem det underste og øverste Lag findes et Rum af 14 L. I det yderste Hjørne paa hver af de øverste Glader er anbragt en firekantet Abning, see Pl. II. Fig. 5 Lit. a, for derved at forskaffe en Udgang for Fugtigheden fra de underste Glader, hvilken ellers vilde kaste sig paa det, som henlaae til Tørring paa de øverste. Selve Gladerne bestaae hos mig af en Træramme, der, sammenholdt med Lister, i en Afstand af 6 L. fra hverandre og forsynede med en Flætning af Kurvevidier, saaledes udgjør den egentlige Glade, hvilken hviler løs paa Tværlisterne; disse Glader maae da, eftersom Gjenstandene ere, man ønsker at tørre, beklædes med aabent Lærred, eller og være fri, saaledes som er Tilfældet ved Frugttørringen. Af saadanne Glader, af hvilke enhver er 20 L. bred og circa 60 L. lang, har jeg 16 i min Tørrestue, nemlig 8 paa hver Side, lige fordeelte i tvende Lag; dog har jeg tillige, for at kunne anstille Forsøg med Korntørring i de forhen omtalte opretstaaende Kasser, anbragt disse saaledes at de efter Behag kunne borttages og indsættes. I Henseende til de Forsøg, som jeg hidtil har haft Leilighed til at anstille med Tørringen af Korn og Frug:

ter, da vil jeg efter Ene bestræbe mig her at meddele samme tilligemed de Resultater, jeg ved egen Erfaring har havt Leilighed at gjøre, uden dog at turde paaſtaa, at den af mig brugte Fremgangsmaade har været den rigtigste eller hensigtsmæssigste, eftersom man ved at være opmærksom paa ethvert enkelt Forsøg, bestandigen opdager et og andet, som tydeligen viser, at der hermed, som med saameget andet, endnu er adskilligt tilbage at ønske.

Jeg vil begynde med at meddele Resultaterne af de Forsøg, som jeg har anstillet med

Korntørringen,

Hvortil forrige Aars vaade Høst gav mig den bedste Anledning, og da Hs. Høiælbaarenhed Grev Lerche i afvigte Eſteraar har paa Lerchenborg ladet opføre en Tørreindretning, der er konstrueret efter min Tegning med horizontal liggende Glader, saa vil og tillige kunne meddeles Oplysning om, hvorledes denne har været afbenyttet i den korte Tid, den har været brugt.

Paa de 16 horizontale Glader, som findes i min Tørreindretning, hvis Gladeindhold tilsammen udgjør circa 70 □ Al., har jeg sædvanligen indlagt til Tørring paa een Gang 20 à 25 Ldr. Sæd i en Høide af 4 L. (Man kan antage som afgjort at der paa en □ Al. kan rummes 2 Skpr. Røg naar den ligger 3 L. tyk).

Sæden nedstyrtes fra Loftet igjennem Damp: røret paa de underste Glader, medens de øverste ere udbragte af Tørrestuen, hvilke derefter indskydes for paa lige Maade at belægges med Sæd, der bliver ud: spredt af en Mand, som til det Niemed maa for: blive liggende i Tørrestuen, saalænge indtil al Sæden der er bleven fordeelt lige paa alle Gladerne. Tem: peraturen i Tørrestuen, bør fra Begyndelsen af ei overstige 20° R., eftersom man først og fornemmeligen bør sørge for, ved en jevn Varme at faae Fugtigheden ud af Kornet; hvilket ikke vilde kunne skee naar man strax udsatte det for en stærk Hede, da dette vilde bidrage til pludseligen at fortætte Skallen, som omgiver Kornet, og derved forhindre Vandet, som findes i Kjernen (der efter et Medium, taget fra almindelig Erfarenhed, skal kunne udgjøre $\frac{1}{30}$ Deel af Kornets Vægt) fra at bort: dunste, hvorved altsaa Hensigten med Tørringen ei op: naaedes. Efterat Kornet saaledes i nogle Timer, under flittig Omrøring, har henligget, kan man efter: haanden forstærke Varmen, indtil man finder, at det har erholdt den tilstrækkelige Tørring, der hos mig sædvanligen har medtaget 10 à 12 Timer, under en Temperatur af indtil 35 à 40° R. Tørringens Hastighed er proportioneret med Uddunstningen, og denne er igjen i sammensat Forhold med Kornets Mængde og Overfladen, hvortil det er ud: spredt.

Under Tørringen bør iagttages, at Kørerne, som

udvendig fra indbringe den kolde Luft imellem begge Jernpladerne, der udgjøre de egentlig Varmeledere, aabnes fra den Side, hvorfra Vinden bedst vil være i Stand til at inddrive Luften; dog maa man, ved at nedskyde de paa Rørene anbragte Svielsb, sørge for at Vinden ei driver Heden over til den modsatte Side af Tørrestuen, hvilket letteligen vil kunne skee naar denne staaer lige paa den udbendige Munding af Rørene.

Ligesaa bør man oplukke og igjen tillukke Lemmene over Damprøret, alt eftersom Kornet ophører at uddampe, da man derved tillige vil kunne forstærke eller formindste Heden i Tørrestuen, og fremskynde Tørringen. Jo oftere Kornet vendes og forandrer Leie paa de horizontale Flader, desto hastigere og hensigtsmæssigere skeer Tørringen.

Efter Tørringen bør Kornet medens det endnu er varmt ei ligge for tykt paa hinanden, men det maa først godt affvales og desaaarsag ligge noget udspreedt i flere Dage, hvorefter det vel harpes og renses fra alt Støv og Ureenlighed, hvilket, hvis det er mueligt, burde skee i den frie Luft og aldrig paa selve Kornmagasinerne, hvor Støvet, som oftest, under Harpningen og Rastningen, kan bliver ført fra den ene Korndynge paa den anden, eller endog falder tilbage paa det Korn man har under Rensning. — Til iøvrigt at kunne befrie Kornet fra Støv, vil sikkert intet være hensigtsmæssigere, end at forbinde en Børste med Rensmaskinen, saaledes

at denne Børste, efter den almindelige Rensning, afsgned Kornet, eller, om man saa tør udtrykke sig, polerede det. En saadan Rensmaskine har jeg under Arbeide og forbeholder mig at meddele nærmere Underretning om hvorvidt den, saaledes konstrueret, vil kunne være i Stand til at opfylde det tilsigtede Niemed.

Naar Kornet er godt tørret og vel renset, vil man uden Fare kunne lægge det til en Høide af flere Alen, især naar dette kunde skee i Binger hvor Luft og Lys ei kan virke paa det, da Kornbillerne, som bekjendt, kun findes paa Korndyngernes Overflade og sælgelig som alle andre Skabninger trives bedst, hvor Luft og Lys har fri Udgang. Heraf følger ogsaa at naar en Korndyng er bleven angreben af disse Insekter, bør denne aldrig kastes, da man derved kun formerer deres Forplantning og bringer deres Æg, som sjelden ligge dybere end 2 Tom. fra Korndyngens Overflade, desto hastigere til at udfældes.

Den Indsvinding, som jeg har funden efter Tørringen, har varieret imellem 8 og 10 pro Cent, men hvortil man endnu vil kunne lægge $1\frac{1}{2}$ pro Cent for Hæpning og Rensning, alt efter Kornvarenes Beskaffenhed, forinden de bleve tørrede.

Til circa 700 Tdr. Rug og 75 Tdr. Malt, hvilke H. H. B. Greb Verche paa Verchenborg i afvigte Foraar har ladet tørre, er bleven forbrugt 6 Tønde Støddebrænde og fryndet Bøgebrænde, der

neppe vilde kunne equivilere imod 3 Favne storflaget
Bøgebrænde.

Indsvindingen paa de fornævnte 700 Ldr. Rug,
har, efter Opgivende, været i samme Forhold som
hos mig, nemlig 10 pro Cent.

Efter de af mig anstillede Forsøg med Korn-
tørring i de opretstaaende Kasser, vil der, efter
en simpel Beregning, i en Korntørnings Indretning,
der har en indvendig Flade af 63 □ Al. og hvor
Kornkasserne have en Høide fortil af 4 Al., kunne
tørres circa 200 Ldr. Sæd i 30 à 40 Timer med
omtrent $\frac{3}{4}$ Favn Brænde, dog under den Forudsæt-
ning, at Tørrestuen først er opvarmet, forinden
Sæden deri indlægges.

Sluttelig troer jeg her at burde tilføie en Om-
stændighed med Hensyn til Behandlingen af det tør-
rede Korn, som males til Brød, den nemlig, at det
forinden det males, bør befugtes med Vand og
opsættes i smaae Høbe, som flittigen maae omrøres,
for at bevirke Fugtighed lige overalt, thi herved op-
blødes Skallen, som ved Malingen adskiller sig fra
Melet, og som derved erholder en langt hvidere
Farve; isvrigt er det naturligt, at det tørrede Korn,
i Følge dets Natur, indsuger mere Vand naar det
bearbejdes til Brød og giver derfor mere Brød i
Vægt. Den tørrede Hvede staaer i England 10 til
15 pro Cent høiere, end den utørrede, og Grunden
dertil ligger i, at det giver forholdsmeessig mere Meel
og mindre Klid. Der ere de, som anbefale en Blan-

ding af tørret og utørret Korn til Brød som særdeles fordeelagtig.

F r u g t t ø r r i n g .

Al tørret Frugt er en behagelig Spise, og især for den Syge en særdeles sund Næring; og det er saameget mere paafaldende, at vi i Danmark hidtil kun saalidet have lagt os efter denne Industrigreen, der, fra flere Sider betragtet, forekommer mig ei at være uden al Interesse, naar der sees hen til de betydelige Summer, som aarligen gaae ud af Landet for en Artikkel, vi med en ringe Uleilighed selv kunne tilveiebringe.

Da der imidlertid, saavidt mig er bekjendt, hos os intet Fuldstændigt er skrevet over denne Gjenstand eller Noget, som giver fyldestgjørende Oplysning om den rette Behandlingsmaade ved Tørringen af de forskjellige Slags Frugter m. v., saa har jeg troet, det ikke vilde være uden al Nytte, at meddele Underretning om de forskjellige Forsøg, som jeg i denne Henseende har havt Leilighed til at anstille, og tillige at meddele Resultaterne af dem.

Den første Betingelse ved al Frugttørring, saafremt denne skal skee hensigtsmæssigt, er, at den egentlige Tørringsproces skeer ved opvarmet Luft. Virkningen har jeg havt Leilighed til at erfare, ved den af mig for 2 Aar siden anlagte Tørre-Indretning, som er konstrueret fornemmeligen med Hensyn til, derpaa at kunne tørre Humle og Frugter.

K i r s e b æ r.

De saakaldte von der natt Kirsebær egne sig upaatvisligen, som den fortrinligste af alle Slags Kirsebær, til Tørring; ihvorvel de almindelige sorte Bønder-Kirsebær ifkun give hine lidet efter i Kraft; men blive dog aldrig saa kjødfulde og ere derfor og; saa meget mindre, naar de ere tørrede. De store sorte spanske Kirsebær lade sig meget godt tørre; men da Stenene i disse ere forholdsmæssigen meget store og Bærret i og for sig selv ei saa kjødfuldt som de tvende overansførte Slags Kirsebær, saa bliver Udbyttet desaaarsag ogsaa forholdsmæssigen ringere.

Kirsebærrene bør afplukkes uden Stilke, saasnart de ere fuldmodne, og ikke i Regnveir eller strax efter en Regn, da de ellers aldrig vilde kunne erholde den smukke sorte glindsende Farve, som de bør have, naar de ere tørrede. Efter Afplukningen bør der saalidet som mueligt tumles med dem; man gjør derfor rigtigst i strax at udsprede dem paa selve Gladerne, som udsættes i Luften 10 à 12 Timer eller længere, for at Bærrene paa denne Maade kunne uddunste noget forinden de indsættes i Tørrestuen. Hver af Gladerne til min Tørre-Indretning er 19 Qv. lang og 5 Qv. bred, og kan der paa en saadan Glade udspredes fra 24 til 26 Pd. Bær. Fra først af maa Temperaturen i Tørrestuen ei overstige 20 à 24° Reaumur; men efter nogle Timers Forløb

kan den forstærkes til 30 à 35° og derefter atter til 40 à 45°. Gladerne, hvorpaa Kirsebærrene ere henlagte, bør i dette Tidrum udtages, og hensesættes nogle Timer i fri Luft, da denne pludselige Overgang fra Hede til Kulde bidrager fornemmeligen til at frembringe en smuk Fernis: Glands paa de tørrede Bær, (hvorpaa der ved Udsætningen tages særdeles Hensyn;) hvilke, efterhaanden som de findes tjenlige, sorteres fra de mindre tørre, der paa ny indsættes i Dønen, hvor man maa vogte sig for, ikke at lade dem henstaae til de blive kolde, men udtage dem medens de endnu ere hede, og bør man hellere udsætte dem til Tørring i Solen en Dags Tid, end at lade dem henstaae for længe i Tørrestuen, for der at erholde den sidste Tørring, da Bærret derved bliver sammentrumpet og uden Anseelse. De saaledes tørrede Kirsebær maae henlægges udsprede paa et Lagen 8 à 10 Dage for at uddunste forinden de nedpakkes i Foustager; hvilken Nedpakning da bør skee saa fast som mueligt.

I min Tørre: Indretning kan paa eengang indlægges fra 24 til 26 Lpd. Kirsebær, hvilke efter 18 til 20 Timers Forløb tilstræffeligent der kunde tørres og afgav sædvanligt et Udbytte af omtrent 100 til 115 Pd. tørrede Bær, altsaa lidet over 25 pro Cent, hvilke med Undtagelse af Størrelsen ville kunne sættes ved Siden af de hos os saa berømte Bamberger Kirsebær.

Blommer.

I Henseende til denne Frugts Tørring, da er Fremgangsmaaden derved omtrent den samme som med Kirsebær. De Blommer, som man vil tørre, bør hænges paa Træerne indtil de begynde at blive runkfne ved Stilkene, da de derefter ei allene lade sig tørre i en meget kortere Tid end ellers; men erholde endog efter Tørringen en sødere og behageligere Smag, end naar de for tidlig afplukkes. Da Blommer ere en Frugt, der ei er let til at falde af, uden i stærk Blæst, saa risikeres der intet ved at lade dem hænges paa Træet, indtil de have erholdt den fuldkomneste Grad af Modenhed.

Naar Blommerne ere afplukkede, bør de udsprejdes paa et Lagen og der hænges 2 à 3 Dage i Solen for at uddunste, forinden de indlægges til Tørring. Temperaturen i Tørrestuen bør fra Begyndelsen af ei overstige 30°, da Frugten ellers revner og taber endeel af sin Saft. Efterat Blommerne saaledes have hængstaaet i 6 à 8 Timer, kan Heden efterhaanden forstærkes indtil 60 à 65°, dog tør man ei forsømme i dette Tidsrum, naar man kan skønne at største Delen af Blommerne har erholdt den tilstrækkelige Grad af Tørring, at udtage Gladerne af Tørrestuen og udsætte disse i den kolde Luft, eftersom de, ved den pludselige Overgang fra Heden til Kulden, erholde, ligesom Kirsebærrene, en smuk Fernisglands. Den Tid, Blommerne saale-

des henstaae i Luften benytter man til at sortere de tørrede Blommer fra dem, der endnu ikke have erholdt den tilstrækkelige Grad af Tørring, og som paa ny indsættes i Tørrestuen, hvor de dog aldrig maae henstaae og affjøles, men strax udtages, medens de endnu ere varme, for at udsættes i Luften, hvor de blive liggende paa Gladerne indtil de ere aldeles affjølede. Blommer bør, ligesaaledes som Kirsebær, tørres for stærkt, og man gjør derfor rigtigst i, efter at de have erholdt en nogenledes tilstrækkelig Tørring i Tørrestuen, at udsprede dem paa Lærred, og saaledes i flere Dage at udsætte dem for Solen, hvorefter de kunne henlægges paa et luftigt Sted 10 à 12 Dage forinden de nedpakkes i Fougstager eller Kurve, og bør denne Nedpakning skee saa fast som mueligt, hvorved Blommerne holde sig længere friske og saftigere i Smag, i hvilken Hensigt man ogsaa kan betjene sig af tørret fintstødt Sukker, hvilket man strøer imellem hvert andet eller tredje Lag, efterhaanden som Blommerne indpakkes; da de derefter kunne conserveres i 4 à 5 Aar, uden at tabe i Godhed. Jeg maa herved bemærke, at den Skimmel, som undertiden sætter sig saavel paa Kirsebær som Svedsker, naar disse have ligget paa et fugtigt Sted, vil letteligen kunne aftages ved at affylle dem i lunket Vand, hvori er opløst lidet Candis-Sukker, og derpaa tørre dem, hvorefter de paa nye erholde en smuk sortglindsende Farve. Ved de forskjellige Forsøg, som jeg har anstillet med Tørring

af Blommer, har jeg funden at den store blaa ung-
gerste Svedskeblomme, der først silbig ud paa Ef-
teraaret modnes, egner sig fortrinligst til Tørring,
ihvorvel Reine:Clauden, saavelsom og den store grøn-
ne Viin:Blomme, ligeledes blive fortrinlige ved
Tørring, kun maa man især ved Reine:Clauder
være meget varsom med, at de fra Begyndelsen af ei
indsættes i en alt for stærk Hede, og maae de, for-
medelst deres Saftfuldhed, mere end nogen anden
Slags Blomme, tørres ved en tempereret Varme.

Paa de i min Tørrestue anbragte 16 Glader
kan indlægges til Tørring omtrent 5 à 6 Tønder
Svedskeblommer, der efter 24 à 26 Timers Forløb
tilstrækkeligen kunne tørres. 115 Stfr. almindelige
gode friske Svedskeblommer veie omtrent 4 Pd.,
der, efter at være tørrede, indsvinde til 1 Pd., alt-
saa forholder Udbyttet af de friske Blommer sig til
de tørrede, som 1 til 4.

Denne Frugts Tørring kan man raffinere, ved,
efter Afplukningen, enten at udsætte den for Vand-
dampe, eller og ved gjentagne Gange at helde kog-
gende Vand paa den, da man derved paa en be-
qvem og let Maade kan trække den yderste Hinde
af Blommen. Naar dette er skeet, udstyder man
med en Pennepose Blommestenen og indputter i
dens Sted en Mandelskerne, der er skaallet, hvorefter
de saaledes behandlede Blommer henlægges paa
Gladerne, der maae være belagte med Papiir. Man
kan ogsaa gjentagne Gange overgyde de saaledes ber-

handlede Blommer med en Sirup, kogt af Blommer, med en liden Tilfætning af fransk Brændeviin og Sukker; hvilket i saa Fald maa skee imedens Siruppen er varm og efterat Blommerne i Lørristen godt ere blevne gennemvarmede, hvorefter de indsættes i en Temperatur, der ei maa være under 40 til 45° og siden efterhaanden forstærkes indtil 60° paa det at Siruppen desto hurtigere kan fortættes paa Blommen, som ved denne Behandlingsmaade vilde kunne sættes ved Siden af det bedste Slags fransk Confectyre; kun maae Blommerne, efter Lørringen, fast indpakkes i Steenfrukter med Laag, der er gjort lufttæt, ved en Paastrygning af Gibs, opløst i Vand.

Stikkelsbær.

Til Lørring bør foretrækkes de store røde Slags, da de ei alene ere meget saftfulde og søde, men og tyndskallede. Efter Afplukningen bør Bærrene afskylles i lunket Vand for at befries fra Stov og Ureenlighed af Insekter. Naar dette har fundet Sted, gives Stikkelsbærrene et svagt Opkog i en eller anden Frugtsirup, hvori er blandet lidt fransk Brændeviin og Sukker eller Honning, og maa man derved være opmærksom paa, at Bærrene ei koge i Stykker. Efter dette hældes Bærrene i et Gold eller Dørslag, hvori de henstaae paa et varmt Sted indtil Saften er løben fra dem, da de siden udspredes paa Gladerne, som ere belagte med Papiir,

hvorefter de indsættes i Tørrestuen i en Temperatur af 30 til 35° Hede, der siden kan forstærkes indtil man seer at de ere tilstrækkeligen tørrede; og naar de fuldkommen ere affjødede, kunne de strax nedlægges i Steenkrukker, behandlede paa samme Maade som forhen er omtalt ved Blommerne. Stikkelsbær, som paa denne Maade blive tørrede, give ved Røgning en særdeles behagelig Smag og ville i Tillavningen af flere Retter fuldkommen kunne erstatte de bedste Rosiner.

P æ r e r.

Denne Frugts Tørring er den, der udfræver meest Arbeide og størst Paapassenhed, naar den tørrede Frugt skal blive god saavel i Smag som Udseende.

Ethvert Slags Pærer vil kunne lade sig tørre, kun maa det grovere Slags (hvortil hører den frugtbare Pundpære) koges, forinden de tørres. Denne Røgning vil kunne skee enten ved Damp, som er det bedste, eller og i Vand, men hvorved man staaer mere Fare for, at de lade sig koge i Stykker. Efterat de saaledes kogte Pærer ere blevne kolde, skrælles de og udlægges paa Gladerne, der strax indsættes i den opvarmede Tørrestue, hvor Varmen ei bør være under 60° og som siden kan forstærkes til 70°, da denne hastige Tørring driver Safterne tilbage, hvorved den tørrede Pære erholder en smuk lys Farve; dog gjelder dette fornemmeligen om det finere Slags Pærer, der ei behøver at koge

ges, men alene at skrælles og derpaa strax at indsættes til Tørring. Man bør ei stille Stilkene fra Pærerne, da man kun bør berøre disse, naar man, som er aldeles nødvendigt, under Tørringen maa vende dem paa Gladerne, og man maa da tillige borttage dem, der have erholdt den tilstrækkelige Tørring; hvilke derefter tyndt udspreedes og henzligge nogle Dage for at uddunste, hvorefter de nedpakkes enten i store Krukker eller og i Kurve af Halm, indvendigt betrukne med Papiir. De saakaldte Høstpærer egne sig især fortrinligen til Tørring, og erholde en særdeles behagelig Smag, naar de, efterat være skrællede og godt gjennemvarmede i Tørrestuen, gjentagne Gange dyppes i den Sirup, som man kan tillave af Affaldet af Pærerne eller og af nogle Stykker, som knuses og koges til dette Viemed, med en Blanding af lidet fransk Brændevin, hvori man kommer 2 à 3 Melliser. Naar Pærerne, efter saaledes at være behandlede, ere halvtørre, trykkes de flade med Fingrene og indlægges atter i Tørrestuen, hvor den egentlige Tørring først finder Sted, under en Temperatur af 70 til 75° Hede. Pærer, som ei ere for store, bør ikke overskjæres, da de, hele, beholde deres saftige Smag, og ei saa let udsættes for at blive seie.

Udbyttet, som man i Vægt erholder af saaledes tørrede Pærer forholder sig omtrent som 1 til 7, saa at af 7 Pd. friske Pærer kun erholdes 1 Pd. tørrede.

Ved denne Leilighed troer jeg det ei vil være nogen Nytte at bemærke: at den Sirup, som man tillaver af Frugt, bør være vel rensket og afflaret, forinden den afbenyttes til de tørrede Frugter, da den ellers gjør Frugten mørk af Udseende. Ved at tilfætte denne Sirup noget franskt Brændeviin, bidrager man til at bevare den tørrede Frugt, som og derved tillige erholder en behageligere og kraftigere Smag. Naar Siruppen afbenyttes, maa Frugten i Forveien være udspreidt i et Gold, hvor man ved Omrystning søger at fordele Siruppen overalt paa Frugten.

U b l e r.

Denne Frugt bør, ligesom Pærerne, skrælles forinden den tørres, og finder man Æblet for stort, deler man det i 2de eller 4 lige Dele, i modsat Tilfælde bør man, endnu forinden det skrælles, med et dertil indrettet Jern, der har Dannelse af et Boer, af en liden Fingers Tykkelse, fra oven nedad udbringe Kjernehuset, og maae de saaledes behandlede Æbler strax indsættes i Tørrestuen, der bør være tilstrækkeligen opvarmet, da Heden driver Safterne tilbage og gjør at Frugterne blive lyse, hvorimod de ellers vilde blive mørkebrune, naar Ønnen først blev opvarmet efter at Frugten var indsat til Tørring.

Af alle Slags Æbler er Borsdofferen den fortrinligste til Tørring, saavel med Hensyn til dens Størrelse som dens Smag. Efterhaanden som

man finder Frugten tørret, hvilket hellere bør ske tilstrækkeligt, end alt for lidet, da den, ved at henligge, dog bestandigt trækker nogen Fugtighed til sig, bør den ligge nogle Dage udspreedt i Solen for at uddunste, hvorefter den kan bevares i Poser, som hænges op under Loftet eller ogsaa i Kurve. Af 100 Pd. friske Æbler erholder man omtrent 18 til 20 Pd. tørrede, altsaa er Forholdet som 1 til 5.

S y b e n.

De store spanske Hyben ere fortrinligen stikfede til Lørring, og saaledes anvendte til Supper, give de en særdeles sund og behagelig Spise. De bør ikke afplukkes forinden de begynde at blive mørke, røde. Man flækker dem da i Midten for at kunne borttage Kjerne, eller og, efter at have gjort et Indsnit saavel for oven som neden paa Hybnerne, ruller de efter Længden, imellem et Stykke grovt Lærred; derved stilles Kernen fra Frugten, hvilken derefter umiddelbart kan indlægges i den opvarmede Lørrestue, hvorfra den efter 12 til 14 Timers Forløb vel kunde udtages til Sortering. Man kan ogsaa give Hybnerne et svagt Opkog i Frugt:Sirup, og derefter udsprede dem paa Gladerne, som maae belægges med Papiir, men i saa Fald bør Lørrestuen være opvarmet til 30 à 40° Reaumur naar Gladerne indsættes; thi Lørringen bør da mere forceres end naar Frugten tørres paa den almindelige Maade. Man bør være forsigtig med at udtage Hybenkjer-

nerne, da de saavel for Høns som Sviin skulde være skadelige, og man bør desaaarsag nedgrave Kjerneerne i Jorden.

Bemærkninger, samlede paa en i Aaret 1829 foretagen Reise i Hertugdømmene Slesvig og Holsteen samt det nordlige Tydskland; med særdeles Hensyn til Hørdyrkning.

(Uddragne af en Beretning til Landhuusholdningselskabet fra Møller og Dbmd. Wulff i Nebel Mølle ved Kolding. *)

Den af mig, i Følge det Kongelige Landhuusholdningselskabs behagelige Anmodning, foretagne Reise

- *) Da afbøde Justitsraad Rafns i Aaret 1806 udkomne "Veiledning til at dyrke Hø og bearbejde den indtil Høglingen" længe har været udsolgt, besluttede Selskabet at foranstalte en ny Udgave af dette Skrift, men forinden at raadsføre sig med sagkyndige Mænd om, hvilke Forandringer og Tillæg der maatte findes passende at give Skriftet efter den nyere Tids Erfaringer om Høavl og Høberedning. Medens Selskabet var i Begreb med at indsamle dertil sigtende Bidrag, underrettedes det om, at en i Landsbyen Leck, Lønder Amt, boesat Mand, ved Navn Jacob Boysen, havde indrettet en Skjættemaschine, som han med Fordeel benyttede. Efter Selskabets Opfordring til Møller og Dbmd. H. Wulff, som i de tidligere Aar har i Forbindelse med sit Møllebrug drevet Høber-

har jeg nu tilbagelagt, og tillader mig, desangaaende at indberette Følgende:

Jeg forlod mit Hjem den 13de September og reiste over Løndern til Læf.

I Byen Seth, sønden for Løndern, boer N. Rasch, og i Bimmersbølle N. A. Feddersen, Lærlinge fra Lyffensbæde; den Sidste besaaer omtrent 5 Demath leiet Land med Hørfrøe, men lader det bearbejde paa Hr. Boysens Fabrik i Læf; den Førstes Høravl er meget ubetydelig.

Jeg kom til Læf den 15de om Eftermiddagen og fandt i Hr. Boysen en meget forekommende Mand. Jeg gik strax med ham til Fabriken, som var i Gang, og bad at der maatte afveies 50 Pd. tørret Hørstraae, som strax kom paa Brydemaskinen. Brydningen medtog 41 Minuter og der blev 25 Pd. brødet Hør. Brydemaskinen er den saakaldte Christianske, med een Hovedvaltse og 5 mindre Valtser. Trykkerne eller Sjedrene, som holde de mindre Valtser ind imod Hovedvaltsen, ere af Træe, meget simple

redning i det Store og som var en af de Mænd, til hvem Selskabet derfor i den ovennævnte Anledning havde henvendt sig, paatog han sig at reise til Læf for at bese Hr. Boysens Maskine, og med det samme at besøge nogle andre Gæne, for at undersøge hvorvidt de Fremgangsmaader, som der anvendes ved Hørens Dyrkning og Beredning, kunne fortjene Eftertænkning hos os. Dette er Anledningen til, at de Bemærkninger, som her leveres, fornemmelig angaa denne Gjenstand.

og lidet bekostelige. Hørren lægges paa Indlæggebordet for neden og føres op efter, saa at den næsten selv lægger sig til rette, for anden Gang at gaae igjennem Maskinen. Hørren gik 5 til 6 Gange igjennem og tabte, som sagt, Halvparten af sin Vægt. For Den, som arbejder for Andre og imod Betaling, er den ved Maskinen anbragte Viser meget hensigtsmæssig, da dens Fremrykken bestemmer Betalingen baade for Brydning og Skjætning.

Skjættmaskinen er ganske indluffet, og har kun de Abninger, hvori Tængerne, som holde Hørren, ophænges, for at tiltræde Selvvandringen imellem de fra begge Sider flaaende Skjættespaan og Tænder.

Den brudte Hør blev bragt til Skjættmaskinen; Arbeidet gik rask fra Haanden, og i 30 Minuter var Hørren ved 2de Menneskers Hjælp færdig; den gav, af 50 Pd. Hørstraae, brødet til 25 Pd., skjættet Hør $11\frac{1}{2}$ Pd., men, som vedfølgende Prøve viser, ikke reen. Antager man imidlertid, at der i hver Time kan skjættes 23 Pd. saaledes som Prøven, og regner man 10 Arbeidstimer, saa var dette 230 Pd. daglig, som er Udbytte af 1000 Pd. tørret Hørstraae. Naar nu til Brydningen bruges 3de Mennesker, som da vel ogsaa kunne passe Hørrens Lørring, og til Skjætningen 2, saa var det 200 Pd. Hørstraae, eller om man saa vil 2 Lpd. reenskjættet Hør, som kunde beregnes for hvert Menneske, med Lørring, Brydning og Skjætning.

Skulde Maskinen ei kunne bringes til at skjætte

fuldkommen reen, (hvorför man vel dog kan antage Muelighed) saa var den dog efter min Formening meget anvendelig til Forskjætning; ved en velindrettet rundtlobende Skjættemaschine kunde Hørren fuldkommen renses til at blive forsvarligt Kjøbmandsgods. Denne Hørberedningsanstalt har været meget søgt, fornemmelig fra Egnen omkring Glensborg; Betalingen er meget billig, omtrent 2 Rbmk. för et danst Lpd., og Eierens rene Fordeel kan vel være 30 Procent.

Det kan ikke nægtes, at Opfindelsen jo er findrig, og at den tilhörer Hr. Boysen, betvivler jeg ikke. Da han jevnlig gör Forsøg med at bringe Maskinen til større Fuldkommenhed, vil det vel ogsaa lykkes at faae den ganske saaledes som Foretagendets Gavnlighed fordrer. Jeg finder endnu at bemærke, at Hørren tørres i Dyne; Hr. Boysen har saadanne 4re, som varmes alene ved Skjæver, og hvori, naar det behøves, kan tørres 2 Gange i 24 Timer. Hørren bliver mere tør, end i de almindelig brugende Tørrestuer; men Spørgsmaal om den ei bliver alt for tør, hvorved Taven mueligt bliver stjor og haard, tabende den saa behagelige Blødhed? Den i Leet værende Brydemaskines Hovedvæltse er beslaaet med Jern, som ei er skarpt, men afrundet; dette gör, at den ei taber Delingen og knuser mueligt Skjæverne bedre, end hvor alt er Træ. Ved Skjættemaschinen er den Fordeel, at Arbeiderne næsten ere frie för det ved Hørtilberedning saa ska-

delige Støv, saasom Skjættespaaenene arbejde inden
Iufte Vægge.

Hr. Boysen har, for at bevirke Høravlens Ud-
bredelse i Omegnen, ladet trykke og gratis uddele en
Underretning om Hørtilberedelsen i hans Fabrik,
samt fort Anvisning til Høraavl.

Paa Reisen gjennem Husum besøgte jeg Hr. J.
H. Homann, som der har et stort Brænderie og til-
veiebringer af Kartofler paa sin Fabrik et Slags
Fransskbrændeviin, som af Toldvæsenet flere Gange
skal have været anholdt til Konfiscation, fordi man
antog det for ægte Fransskbrændeviin; han forbruger
hertil aarlig 12,000 Edr. Kartofler. Han har lige-
ledes en Genever-Fabrik, men tilstod at han ei kunde
bringe sin Genever til den Godhed som den Schidam-
mer; Af Korn bruger han aarligen circa 1300 Edr.

Fra Husum tog jeg igjennem et Hjørne af Ei-
derstædt til Friedrichstad. I Eiderstædt avles no-
gen Hør til egen Forbrug; hvad mig heraf blev for-
reviist var sortegraa, som man vilde mene kom af
Blandet, men da jeg erfoer, at man i Almindelighed
landrødte, formoder jeg det hidrører derfra. Hist
og her har man Skjættemasfiner med 4re rundt-
løbende Skjættespaaen og et Sving, hvorved de træf-
kes med Haandkraft; Brydemasfiner havees ikke;
Hørren tørres enten i Solen eller i Døne, Tørring
ved aaben Ild bruges ikke.

Over Cleve og Hennisstædt kom jeg til Ijshoe;
næsten allevegne avles nogen Hør, men ikke nok til

egen Forbrug; alt skeer ved Haandarbeide paa den gamle Maade, og da veed man at Hørahl hos os neppe betaler sig. Mellem Tjehoe og Altona kunde jeg ei opspørge Hørtillberednings-Maskiner, undtagen hist og her een af de simple Skjærttemaskiner, som hos os længe have været kjendte og brugte.

I Altona fik jeg hos Hr. J. Paulsen Adressebrevet til Dhrr. Fresher & Børgemann i Lüneborg, hvorfra en Deel Hør føres til Hamborg og andens steds. Da jeg i vort eget Land ei havde fundet hvad jeg søgte, saa besluttede jeg at reise videre, dog anvendte jeg en Dag for at besøge det saa meget omtalte Flottbeck. Jeg havde seet i et offentligt Blad, at der nylig var udkommet et lidet Skrift, kaldet "Flottbecks høje Cultur," hvorefter jeg, for at blive noget bekendt med Driftsmaaden, købte et Exemplar.

Jeg fandt i Baron Vogt en meget behagelig Olding paa 77 Aar, der underholdt sig en Tidlang med mig om det forbedrede Algerbrug hos os, som jeg saa godt mueligt gjorde ham Rede for. Han talte nu om sine uendelig mange Forsøg og om Forbødernes Forbedring ved Flottbeck, hvor han havde forøget Madjorden (Krumme) fra 4re til 15 Sommer. Maaden, hvorpaa dette er skeet, oplyses nærmere i førnævnte Bog og i andre af hans mig ubekjendte Skrifter.

Jeg maa beklage, at jeg ei var saa lykkelig, til en anden Tid af Aaret at kunne have besøgt

Flottbeck's, rige Afgrøder bærende, Marker; nu faae jeg kun nogle Stubbe, et par Kobler med Lupiner til Sæd, Raps, nylig opløbet, som efter een Pløining var faaet i Rapsstubbejorden til Medpløining i Foraaret, samt nogen Spergel.

I det Hele kan den Flottbecker Dyrkningsmaa: de neppe være Monster for Nogen, undtagen for en riiig Mand i Nærheden af en stor Stad. Paa Gaarden habes ingen anden Besætning end 14 Heste og 10 à 12 Stude til Arbeide; her holdes hverken Kør eller Jaar. Til Arbeidsfolkene er i Nærheden af Gaarden bygget en Mængde Baraqver, alle saa vidt jeg kunde skjonne eens indrettede; Folkene faae Dagløn og have egen Huusholdning, da de saavidt jeg veed alle ere giorte; alle Baronens Folk, Forvalter, 3de Skrivere, Kammertjener og Tjenere faae Kostpenge.

Den grønne Klover saavel som Blandforn bindes i smaae Bundter og føres til Hamborg og Altona, hvor det betales dyrt; Flottbeck's Kartoffer ere meget søgte og ables i Mængde, da omtrent 70 Tdr. Land aarlig lægges med Kartoffer; det udtørskne Straae føres ligeledes til Hamborg, paa den Ube: tydelighed nær, som kan bruges til Heste og Stude. Fra Hamborg til Düwelsbrüg, som ligger ved Elben tæt neden for Gaarden, gaaer ugentligt flere Gange et Fartoi eller en Pram med Gadefarn, der blandes med den Gjødske, som falder af de paa Gaarden værende Heste og Stude, tilligemed Raps:

fraae, Kartoffeltop, Aflugning og nogle Gladtors (Plaggen). En meget betydelig Kompostmødding saa jeg; den kunde vel indeholde 800 til 1000 af vore Læs. Lupiner saaes for Gjødningens Skyld; de stode til en Høide af $1\frac{1}{2}$ til $1\frac{3}{4}$ Al., tætte og frodige; men naar man, som ofte skal være Tilfældet, ei kan faae dem modne, men maa lade komme Saae lupiner fra Udlandet, saa synes mig det bliver et alt for kostbart Hjelpemiddel for at skaffe sig Gjødning; mindes jeg ret, betales 1 Pd. Lupiner med 10 lß. eller 2 Rbmß., og til en geometrisk Td. Land bruges 240 Pd., altsaa for 40 Specier.

At lade Gjødningen ligge 8 Dage i Stalden, som her, vilde hos os, hvor Fæstalden renses 2 og Hestestalden 1 Gang daglig, kaldes Svinerie, men Fæstaldene der ere jo anderledes indrettede, da man fodrer fra den saakaldte Diele for Munden af Kreaturene, da Hestene som oftest intet Spiilstoug have imellem sig og da man i Almindelighed strøer mere Foder op end hos os; overalt maa vel Ordsproget: hvert Land har sin Skik, her kunne anvendes. Pløining og Harvning gaaer her næsten i det Uendelige; antager man, at den ved Blandforn forberedte Jord skal pløies, derefter reoles, harves, tromles med Pliigtromsen, (en flodset Ling) derefter harves paa langs og paa tværs, tromles og atter harves, saa synes mig at Forbunden kunde blive saaledes sammenstampet af Arbeidsdyrene, at den maatte blive saa haard og fast som et Løegulv. Nu paaføres

Gjødningen, som udharves paa langs og paa tværs, nedpløies og harves før Saaeningen meget fin; der saaes med Maskiner, sælgelig i Rader, og nu bruges mange Instrumenter Efter og Foraar, for at holde Ufrudet borte. Jeg skal aldrig nægte, at vi i vort Land med langt mindre Umage kunne faae vore Marker til at see lige saa velcultiveerte ud, som den Mark, jeg her saae tilberedt til Raps. Hr. Baronen angiver den bedste Saaetid for Raps at være mellem 5te og 20de August; men da jeg den 21de September var der, havde man ei Rapsen tilsaat, sikkert en Følge af den vaade Sommer. Hvedemarkens Behandling efter Kartofler er ligeledes meget vidtløftig, og hvis en saadan Fremgangsmaade i de bedre Landbrug skulde indføres, maatte man have det dobbelte Antal af Mennesker og Arbeidsdyr, og da spørges: om det vilde betale sig.

Hvad jeg saae pløiet, kan jeg ikke rose som noget overordentligt eller ualmindeligt; jeg torde vel paaastaae, at de fleste Bønder i min Egn pløie bedre; jeg havde gjerne seet reole; men ingen Mark var til den Tid under Behandling.

Jeg talte med Hr. Baronen om tykkere og tyndere Sæd, men derom kunde vi ikke blive enige; han foretrækker tykkere Sæd i forbedret Jord, hvilket aldeles strider imod min Erfaring ved flere Aars sammenlignende Forsøg.

Jeg saae mange Slags Algerdyrknings-Redskaber, men tildeels meget plumpe og ei saa vel con-

struerte, som de, det Kongl. Landhuusholdningselskab lader forfærdige; lettere og nettere Haaker, som een Hest med Lethed trækker, saae jeg i det Hannoverste. Jeg saae udtorfsken hvid Hvede, som var særdeles skjon, men jeg saae derimod utorfsken Rug med særdeles korte Ar, tyndt Straae og smalle lette Kjerner, saaledes som man hos min Egn's Bønder kan finde den i 5te Halm efter Gjødsken. De Jorder, jeg saae, havde et kraftfuldt Udseende, som de jo ogsaa, efter den mageløse Bearbejdning og gode Gjødning, maae have.

Flottbeck er saaledes efter mine Anskuelser (kyn- dige Landmænd i hiin Egn ere herom med mig enige) ingen Mønstergaard, men en Prøvegaard for en riig Mand, som ingen Umage eller Bekostning behøver at spare for at sætte sine Jorder i fortrinlig Stand, og fra denne Side betragtet er Flottbeck blandt de sjeldne Gaarde, men skulde en Familie leve deraf, da troer jeg neppe den vilde bestaae, og overalt var det saare interessent at vide Hr. Barons Balance ved hvert Aars Udgang; dog — jeg har jo kun seet de aflædte, og ei de med riig Afgrøde prunkende Marker, og derfor ere mine Anskuelser mueligt for eensidige.

Baron Vogt har solgt Flottbeck til Senator Jenisch i Hamborg. Tiden vil vise, om denne paaseende Mand, som sikkert vil beregne Alt efter hvad Udbytte det yder, vil finde sin Regning ved at drive Gaarden som hidtil.

Den 22 September tog jeg fra Altona over Hamborg og Zöllenspicks til det Hannoverske. I mit første Matteequartier forespurgte jeg mig om Hørafl og sammes Tilberedning. Værten var ingen Elsker af Maskiner, fortalte mig: at de kunns vare til, for at tage den fattige Brødet af Munden, og at man dertillands ei vilde vide noget af Maskiner at sige; da Manden var lidt bestjænket, smilte jeg til hans Yttring og taug. Næste Dag kom jeg til Lüneburg, besøgte Dhrr. Fresher og Børgemann, saae den Hør, de havde i Forraad, og talte med dem om de Egne, hvorfra den bedste Hør kom, samt hvorledes den der blev behandlet. Det første, Egnen nemlig, kunde de vel gjøre Rede for, og nævnte Uelsen, men om det Sidste vidste de aldeles ingen Besteed, men overlode til mig at undersøge det paa Stedet.

Jeg forlod Lüneburg og tog til Uelsen, hvor jeg havde forskaffet mig Adresse til en vis Hr. Schirmer, en meget tjenstagtig Mand, saavelsom til Hr. Kragmann, der driver en betydelig Handel med Hør og simple Lærreder af Egnens Huusflids Frembringelser. Hr. Schirmer fulgte mig ud paa Landet til en Bye (Hambroek), hvor en Familie var sysselsat med Hør-Tilberedelse fra først til sidst. Den under Arbeide værende Hør var oventørret; man havde en Brydemaskine, som var meget simpel; Hovedvæltsen, 6 L. i Lvermaal, var, som almindeligt, forsynet med Risler af $\frac{3}{4}$ L. Dybde, og oven over denne laae 3 minz

1 Winds 2 Hefte.

(14)

dre Bæltser, $3\frac{1}{2}$ L., som ved Trykkere eller Røter med Steenvægt bleve holdte mod Hovedbæltfen. Paa Hovedbæltfen var Svinget, som ei blev trukket rundt, men blot frem og tilbage, saa vidt at Hørrer blev knaust overalt og tabte noget over Halvparten af sin Vægt; under Arbeidet glee Enderne af Hørrer ud paa Skraaeborde, som til begge Sider af Maskinen vare anbragte.

Hvad jeg altid har havt mod Brydemaskiner, er: at Hørrer bliver urede, og kan kun ved Snødning blive jevnet i Enderne; denne Maskine derimod holdt Hørrer ganske rede og jevn i Rod og Top, samt bredte den under Arbeidet ud til hele Maskinens Brede, omtrent 1 Al.

Skjætningen skeete ved Haandarbeide; tvende Skjættere kunde blive færdige med hvad een kunde bryde paa Maskinen. Der blev nu heglet af samme Hør paa smaae almindelige Hegler.

Udbyttet af 100 Pd. tørret Hørskraa kunde omtrent være 46 Pd. brødet, 17 til 18 Pd. reens skjættet og 9 til 10 Pd. heglet Hør, saaledes som medfølgende Prøve viser og som sælges omtrent til $7\frac{1}{2}$ Ls. eller 1 Rbm. 8 S. r. S. pr. Pd. Jeg søgte til Hr. Kraghmann, som ei kjendte nogen anden Bearbeidningsmaaade, end den, som deromkring blev brugt; af hans Hør tog jeg et Par Prøver, saaledes sammenlagte og saa store som den sædvanligen sælges; den ene Prøve er til 7 Ls. og den anden til $9\frac{1}{2}$ Ls. pr. Pd. saaledes som han sælger det. Endnu gif

jeg til en anden Bye, hvor man ei skjottede om at arbejde for mig. Indretningerne vare imidlertid simple og eenfoldige: man bankede Hørren paa en Blok med en riflet Rølle, for at gjøre den blød, derefter tog man den over et faststaaende Stykke Bøgetræ, som oventil var rundagtig skarpt, og trak den frem og tilbage indtil Skjæverne vare brudte og tildeels affaldne, hvorefter Skjættespaanen brugtes som sædvanligt.

Til at banke og blødgjøre Hørren har man ellers i denne Egn en egen Indretning i Møllerne; man har nemlig et Slags Stampemølle, hvor Røllerne hver for sig gaae imellem 2de Opstandere og ere forsynede med afrundede Risper af en Tom. Størrelse, som flaae tværs paa de underlagde Hørbundter. Hørren stikkes ind imellem Opstanderne under Røllen paa en flad og stærk Planke, trækkes, dreies og vendes til den er blød nok, hvorpaa den skydes tilbage til Een, som trækker den jevn og binder den, da imidlertid et andet Rnippe er lagt under Røllen. Mange afbenytte dog ikke denne Leilighed; men banke Hørren hjemme paa en stor Bankestok, med de før omtalte riflede Røller. Naar Hørren er rustet og nogenlunde tør, saa føres den hen paa en jevn grøn Plet i Nærheden af Gaarden; Grønsværen er imidlertid afgravet og Bunden jevnbanket med et Slags Drivkølle; her rebes Røllerne af, lægges i Bunde, hvis det er fugtigt Veir, og tildækkes med Halm; Hørren lægges i Band,

fædvanligt i Strømvand, og behandles som hos os. Naar det nu er en smuk Soelstinsdag, saa tages Halmen af Hørkneblerne, disse jævnes ud og røres med en Rive af og til, i een eller flere Dage, til de ere saa tørre at de kunne conserveres Vinteren over. Man paastaar der, at naar man vil opbevare Kneblerne eller Frøehusene til paa 3die Aar, skulde Frøet derved blive ligesaa godt, som Frøe fra Østersøen. Her havees for det meste kun Sandjord, og Hørren groer ei til større Længde end hos os; men er tildeels noget finere. Her og andensteds har man paastaat at avle den bedste Hør efter Kartofler.

Enhver Familie bearbejder her sin Hør selv fra først til sidst uden fremmed Hjælp, og ingen Jndretning gives, hvorhen man kunde føre Hørren for at faae den bearbejdet. Mand og Kone, Børn og Tjenestefolk ere i ledige Timer altid sysselsatte med dette Slags Arbejde, og forfærdige ligeledes, naar Hørren er bearbejdet, en Deel, fornemmelig Blaars Lærreder, som ogsaa gaae i Handelen; men ere, efter mit Omdømme, maadeligt Gods.

Da nu her intet videre var for mig at udrette, fortsatte jeg Reisen og tog over Holdenstæd, Spraaekelsen og Desingen, 3de adelige Gods, med hvis Forpagtere jeg stiftede Bekjendtskab, for at gjøre dem opmærksomme paa den Fordeel, det vilde være for dem, at anskaffe sig Qvier og unge Køer af vor bekjendte gode melkerige Race fra Jylland, som nu,

da vor gode Konge har ophævet Grændsetolden, kunde have sig til meget taalelige Priser. Man hørte Forslaget med Opmærksomhed og Velvillie, og jeg vil haabe mine Bestræbelser for Ufsætningen af vort overflødige Qvæg til hiin Egn ei vilde være forgjæves. Fra Gahmsen, hvor jeg havde Nattequarteer, tog jeg over Giffhorn til Jfernbüttel og Wettmershagen, 2de betydelige Godser. Til den sidstnævnte Gaards Beboer, Amtsforvalter Meyer, havde jeg Adresse; ogsaa han havde Lyst til vore Creature, saavel Kør som Stude, da han for endeel Aar siden havde havt deraf. Paa mit Forslag har han i Braunschweiger Anzeiger d. 20 Sept. 1829 ladet indrykke en Bekjendtgjørelse, for at vække meer almindelig Opmærksomhed for vort Qvæg. Hvad gode Følger dette mueligt kan have, vil Tiden lære.

Fra Wettmershagen tog jeg over Großleriensrode til Brunsvig. Dhr. Wilmerding & Bekker vidste intet om Hørtilberedning; men fortalte at de fik deres meste Hør fra det Hildesheimske. Da jeg nu kun var et Par Mile fjernet derfra, saa reisste jeg over Wolfenbüttel til Drum, en hildesheimsk By, hvor dog intet Nytt blev opdaget. Jeg formaade en Familie til at arbeide for mig, og nu blev den vandrødede og soeltørrede Hør dygtig gennembanket paa en uhyre Egeblok med den før omtalte riflede Kølle, brødet paa en simpel Brøde, haandstjættet og af Konen i Huset heglet; saavel

af den skjættede som heglede Hør findes Prøver, den heglede Hør til omtrent 8 p. Pd.

Jeg kunde nu rigtig nok ei gjøre mig Haab om at træffe fordeelagtige Hørberednings-Maskiner; men da dog Markerne for en Deel vare belagte med Hør af en deilig Væxt, og god Lave, drog jeg igjen nem det saakaldte Steinfeld over Wiedelah og Bienenburg lige til Hartsbjergenes Fod. Jeg fulgte tildeels med Ocker og Radau, Smaastrømme fra Harken, og fandt i samme adskillige Oydæmninger, som vare Hørrøder. Man røder Hørrøden her meest i rindende Vand; al Hørrøden fra denne Egn er ogsaa meget hvid; imidlertid menes dog at den i Mossevand rødede sølvfarvede Hør giver hvidere Lærred end den hvide Hør. Da jeg nu ikke kunde vente at finde noget af hvad jeg søgte, vendte jeg tilbage igjen, beklagende at jeg ei havde fundet noget, der var saa lang en Reise værd.

Vi kunne imidlertid glæde os til, at vi i flere Henseender og med mange Ting ere gaaede videre frem til det Bedre, end vore tydske Naboer. Møllebruget i hine Egne er, hvad det hos os har været for henimod 100 Aar siden, simpelt Undergangstøj i Vandmøllerne, med grove Delinger, og i Almindelighed kun en Dværg for hvert Vandhjul. Hvad Algerdyrkningen angaaer, da staaer den ogsaa langt tilbage; i de fleste Egne hvor jeg var paa hiin Side Elben, har man ikke udskiftet, men alt ligger i Fælelskab, og her bruges almindeligen Trebangsbruget;

man saaer Boghvede, gjøder til Rug og tager Aaret efter atter Rug, hvorefter igjen begyndes forfra med Boghvede uden andet Sædskifte og uden at Jorden lægges ud til Græsning; til Græsning har man kun Heder og Udmarker. Det er derimod en herlig Ting med de mange Smaaskove, saaede eller plantede, som man finder langs Weiene og meest bestaae af Fyr, som trives meget godt paa den magre Lüneburger Hede; uidentviol maa Underlaget være bedre, end paa vore Heder, hvor Fyrren har ondt ved at holde sig.

Lilladelse til Brænderier kan erhvædes paa Løndet overalt, imod deraf at svare en passende Afgift, omtrent 5 Rbmk. af hver Td. Brændforn $\frac{3}{4}$ Rug og $\frac{1}{4}$ Malt. Brænderierne ere saa velindrettede, at de vinde de omtrent 22 Rander Brændeviin af hver Td. Korn.

I Følge en Forordning af 1ste Juli 1823 betales af alle Hændlende og Professionister den saakaldte Gewerbesteuer, og maa den Fremmede, som driver nogen Slags Handel eller Næring i Landet, betale denne Skat lige med den Indfødte. Afgiften har mange Grader og Afdelinger, og er hvad Fremmede angaaer næiere bestemt ved en Forordning af 10 Novbr. 1826.

Da jeg atter nærmede mig Elben, blev mig fortalt, at i Reinbeck var en Mand, som havde opholdt sig i og omkring Magdeburg, og der forfærdiget flere Hørtillberednings-Maskiner. Jeg tog nu op til det skønne Reinbeck, fik Manden opspurgt og

fandt som sædvanligt min Forventning stuset. De Maskiner, han havde havt med at bestille, vare til Uldspinderier. Han sagde imidlertid, at i Egnen omkring Magdeburg avledes megen Hør, men at alt blev behandlet ved Haandarbejde uden noget Maskinerie.

Fra Altona tog jeg paa Tilbageveien over Fattigkolonien Fridrichsgabe. Skade at jeg kom der saa sildigt paa Aaret og saa sildigt paa Dagen. Regnen havde opholdt mig, og der var intet Gjæstgiversted, hvor jeg kunde være om Natten. Kolonien bestaaer af 20 Huse til Fattige, hvert paa 8te smaae Sag Bindingsværk, alle liggende ved en breed og lige indhegnet Gade; Husene faae ret hyggelige ud, med skønne lyse Vinduer. Indretningen er eens i dem alle, og bestaaer af en Stue paa 3 Sag til Husets halve Brede, med Muursteens Gulv og Kalkelovn, et lidet Sovestue, et lidet Køkken, et ditto Spisestue, en Dør fra Køkkenet med Redgang til Kjelleren, hvori Kartofler og andre Haverøxter gjemmes; dernæst en saakaldet Diele hvor paa Kornet tørstes, ved Siden Plads til Brændselet og end videre Leilighed til 1 eller 2 Køer. Ved ethvert Hus er en indhegnet Have af lige Størrelse, men ei lige godt behandlet; i nogle fandtes Buskvøxter, smaae Frugttræer og Blomster, i andre næsten Intet. Husene ligge ved den brede Gade, lige over for hinanden, med passende Mellemrum, saaledes, at hvert Hus har sin Lod, indeholdende 9 Ed. Land, i en Strækning udfra sig; des-

uden har hvert Huus paa et andet Sted 1 Td. Moseeng, som mueligt ved Arbeide kan forbedres, helst om der kunde anvendes nogen Gjødning dertil. Jordbunden er ringe, moseblandet Hedehumus med hvidt Sand til Underlag, og vil det virkelig falde vanskeligt at vinde Underholdning og Afgift paa samme. Afgiften skal, efter hvad mig blev sagt, omtrent være 16 Specier aarlig, og for denne Afgift besvares tillige alt Slags Arbeide med Heste og Bogn, Plov og Harve.

I Midten af Kolonien ligger et Slags Nølsbygning, og lige over for samme Inspectorens Bopæls, som seer meget pyntelig ud. Han er tillige Skolelærer og har følgelig een i flere Henseender ligesaa vigtig som besværlig Post. Gjerne havde jeg talt med ham, for at lade mig give nogle Oplysninger om Eet og Andet; men det begyndte at mørknes, Veien gik over en vild, mig ubekjendt Hede, og altsaa maatte jeg lade dette Forsæt fare. Kolonisterne ere tildeels misfornøiede; men hvor kan man vente det anderledes af Mennesker, der have været sunkne i dyb Armod og nu formodentlig, ved Henslyttelse til Kolonien, have ventet at Alting skulde komme af sig selv, hvad jo dog ei kunde være Tilfældet. Havde der været Mergel i Nærheden, vilde denne Kolonie, Jordbundens Udsæthed naagtet, vel have været at bringe til nogenlunde Frugtbarhed; men nu vil det have sine store Vanskeligheder at tilveiebringe den nødvendige Gjødning. Kartofler

og Spergel vil jo vel være det, som meest skal hjælpe Beboerne til Kvægfoder. Boghvede og Rug de eneste Kornarter, de kunne aale. Kartoflerne have der i Aar ei været gode, med Boghveden var man ikke heller fornøiet og Rugstubbene vare meget fine, saa det for de stakkels Beboere ei seer ret godt ud, og der maa kjempes med Mands Mod, om det skal give det daglige Brød; men der staaer jo skrevet: I Dit Ansigts Sveed skal Du æde Dit Brød, og Arbeide er for Mennesket mere velgjørende end Lediggang.

En Indretning, man har i Brede Sogn, Løve Herred under Ribe Amt, med et Arbeidshuus for Sognets Fattige skal være meget hensigtsvarende, og lidet bekostelig.

Jeg kom meget sildt til Ulfborg, i hvis Omegn man, som overalt i Hertugdømmene, avler nogen Hør til egen Forbrug, har hist og her Skjættemaschinen af det almindelige Slags; men Brydemaskiner kjendte man ikke.

Over Neumünster og Rendsborg tog jeg nu til Husum og derfra tvers igjennem Landet mod Apenrade, for at komme til Giennær, hvor Sognesfoged Bundesen for nogle Aar siden har anlagt Hørtilberedningsanstalter, som drives med Vand. Dette Værk har havt megen Søgning, da Alle, som jeg har talt med i den Heenseende, forsikrede: at Hørren blev der velbehandlet imod en billig Betaling; men jeg var ei saa heldig at see det i Gang,

saasom Eieren afvigte Sommer havde nedbrudt den gamle daarlige Bygning og opført et nyt 2 Etages Huus, for derved at kunne udvide sine Indretninger til en Brydemaskine og 6 rundløbende Skjættemas-
skiner. Et Overfalds Vandhjul, som før var fire Al. høit, har han forstørret til 6 Al., kan folgelig indrette meget med lidet Vand. Han fortalte mig, at han, foruden Slibemølle, Hørfabrik og Bark-
mølle, vilde anlægge en Spaanfabrik til Bogbinder-
spaan, som nu saavidt jeg veed indføres fra Tydsk-
land. Den i den gamle Mølle brugte Brydemaskine
troer jeg var ganske god; men meget ubeqvem, da
den havde en Hvide af $3\frac{1}{2}$ Al., og var vertical op-
stilt, saa Hørrer, som skulde meer end een Gang
igjennem, altid maatte føres fra Gulvet op over
Bjelkerne.

Bundesen boer, med Hensyn til Hørablens
Fremme, paa et heldigt Sted. Det nærliggende
frugtbare Løyt-Sogn avler megen og god Hør, Hop-
trup og Riis Sogne tildeels ogsaa; den gode Be-
handling, hvorsfor han i Almindelighed roses, vil an-
spore Beboerne til Hørablens Udbredelse, og snart
vil i det mindste fra denne Egn den fremmede Hør
fortrænges.

Den 13de October kom jeg til mit Hjem. Jeg
har været fraværende i 31 Dage, har i den Tid
reist 150 tydske Meil, og paa denne Reise brugt
egen Befordring, for at kunne reise i alle Retninger,
hvor jeg mueligt kunde vente at finde hvad jeg søgte;

men paa det at ogsaa denne Befordring kunde tages
saa sparsommelig som muelig, besluttede den 65aarige
Mand at gjøre Reisen til Hest, og er jeg nu sund
og munter kommen tilbage i den kjære Familiefreds.

Endstjøndt jeg nu i Udlandet ei opdagede no-
get, som kunde fremhjælpe Hørablen, saa troer jeg
dog at have fundet, hvad det Kongl. Landhuushold-
ningselskab af de medfølgende Prover gunstigt vil
erfare, at vi her i Landet kunne avle Hør, der lige-
saavel kan gaae i Handelen som den hannoverske, at
vi tildeels kunne levere samme Stinhed, om ei over-
alt endnu samme Farve, samt at vi ved Hjælp af
hensigtsmæssige Maskiner kunne levere Hør til en
saadan Priis, at den østersøiske i det mindste kan
fortrænges fra de Egne, hvis Jorder tillade Hør-
rens Dyrkning.

Hvis nu det Kongl. Landhuusholdningselskab
er fornøiet med mine Bestræbelser og den herved
underdanigst afgivne Forklaring, da vil jeg være al-
deles fyldestgjort for min Reise og de med samme i
en ubehagelig Aarstid fulgte Besværligheder.

Beskrivelse over nogle Maskiner til Hørrens Brydning og Skjætning.

(Meddeelt af Møller og Dbmd. Wulff, i et Brev til
Udgiveren.)

Til at fremme Høravlens Udbredelse, med Fordeel for Landmanden, ansees det rigtigst at anvende vel konstruerte Maskiner til Hørrens Bearbejdelse, saas vel ved Brydning som Skjætning. En Efterlignelse af den i Frankrig opfundne saakaldte christianske Brydemaskine findes meget hensigtsbærende.

Man har den saaledes indrettet: En firekantet Stoel, bestaaende af 4re Hjørnestolper, 5 Fod høie, 5 à 6 Tom. i Kant, samles med 4re Fodstykker og 4re Hamre af $3\frac{1}{2}$ Al. Længde og 5 Tom. Tykkelse, og i samme bevæge sig 5 riftede Valtser omkring en Hovedvaltse, samt drives af og ved samme.

Den mellemste Valtse har circa 11 Tom. Lvermaal, med Risper af en Tom. Størrelse; paa de 5 mindre Valtser, der holde 6 Tom. i Lvermaal, kunne Risperne være indarbejdede i Træet efter en lige Fordeling, dog maa det nøie paasees, at disse Valtser forfærdiges af tørt Træ, for ei at tage Revner, ved hvilke Fordelingen tabes; men paa den mellemste eller Hovedvaltsen sættes Forhøiningerne eller Risperne af Jern, som afrundes paa Ydrekanten saaledes, at de bryde Hørstraaet ved Rispernes Tryk fra de mindre Valtser; men ei skjære eller beskadige samme.

De omtalte smaae Valtser maae have en elastisk Spænding imod den større, paa det Trykket paa Hørstraaet kan være lige, naar det jævnt indlægges, enten Haandfulden er større eller mindre. Denne Spænding tilveiebringes af et Slags dobbelte Fjeder, som, indsatte i de bevægelige Roter, der holde Valtsernes Tappe, ligge paralel over Valtserne, ere forfærdigede af tyndt Bøgetræ, og kunne ved en anbragt Skrue paa Fjederens Midte gives større eller mindre Spændekraft, alt eftersom Hørstraaet fordrer meer eller mindre Tryk.

Den mellemste Valtse fører paa sin Axels ene Ende et Svinghjul af 5 Fods Lvermaal med en Vægt i sammes Peripherie af circa 150 Pd., som tjener til at regulere Brydemaskinens Bevægelse. Paa den samme Ende af Axlen, foran Svinghjulet, sidder et Drev af lidt over en Fods Lvermaal, som ved et Tryk, uden at det øvrige Maskinerie derved forstyrres i sin Gang, efter Omstændighederne enten kan sættes til eller tages fra. Forbenævnte Drev sættes i Bevægelse af et Stjernhjul, som ved en derpaa værende Skive og Snor staaer i Forbindelse med det af en Hest trukne Snorehjul saaledes, at Hovedvaltsen gaaer circa 62 Gange rundt i hvert Minut, naar Maskinen gaaer sin sædvanlige og for Brydningen bedst passende Gang. 100 Pd. tørret Hørstraae kan i en Tid af 1 Time 20 Minuter brydes saaledes, at omtrent den halve Vægt gaaer bort i Skjæver. Til Arbeidet ved en

saadan Maskine udfordres trende Mennesker. Een til at dele Hørstraaet haandfuldviis og levere samme til den Anden, som lader det gaae igjennem Maskinen og derefter leverer det til en Tredie, som snøder eller snupper det.

Ved en lignende Maskine, som findes hos Hr. Kjøbmand Bøysen i Leck i Amtet Løndern i det Slesvigske, er et Slags Uhr anbragt, som ved en paa Hovedvaltsens Areltap værende endeløs Skrue sættes i Bevægelse og fører ved Hjælp af flere Hjul en Viser rundt paa en Skive, som har 100de Afdelinger, og angiver hvor længe der arbeides paa et givet Quantum Hør, hvorved Betalingen saavel for Brydning som Skjætning bestemmes. Imedens den omtalte Viser gaaer eengang rundt paa Skiven, dreier den mellemste Valtse sig 45,375 Gange.

En simplere Brydemaskine havees og bruges ved Kjøng Hørfabrik i Sjælland, her i Nebel Mølle og flere Steder. Den er, som den forrige, anbragt i en Stoel af passende Høide, fastgjort ved Gulvet og paa Vjelkerne, har iffuns 3 Valtser, hvoraf den mellemste eller Hovedvaltsen i Ivermaal holder 20 Tom., de to andre, som sidde, den eene oven over, den anden neden under Hovedvaltsen, funs 14 Tom., alle 3 med Trærisler paa $1\frac{3}{4}$ Tom. Paa hver af den omtalte Stoels Sider er anbragt 2de Vægtstange af $3\frac{1}{2}$ Al. Længde, i hvilke de 2de mindre Valtseres Tappe ligge, og er der paa Enderne af bemeldte Stange fastgjort 2de steensfyldte Kasser, som

spænde de mindre Valtser ind imod Hovedvaltzen for at knuse Hørstræet. Paa en saadan Maskine kan, hvor den drives med behørig Kraft og Hurtighed, (dens Hovedvaltse kan gaae 80 Gange rundt i hvert Minut) brydes 200 Pd. tørret Hørstræe i en Time, som dog sjelden taber saa meget i Vægt eller Skjever, som hvad der brydes paa den før beskrevne. Til Snødning fordrer denne Maskine ogsaa et Menneske meer end den anden.

Al Skjættemasliner har man ligeledes adskillige, meest af de saa kaldte Schouboeste med rundt tobenet Skjættespaan; der gives enkelte, dobbelte og firedobbelte, paa hvilke Hørren af øvede Skjættere meget godt og sparsomt kan behandles; paa en saadan firedobbelst Maskine kan, efter Materialets Beskaffenhed, med fire Mennesker skjættes fra 80 til 100 Pd. daglig.

Den bedste Skjættemaschine jeg kjender, er den, som er indrettet af den før nævnte Hr. Bøysen i Leck. I et indelukket Rum, paa 13 Fods Længde, 6 Fods Brede og Høide, fra Gulvet til Loftet, befindes sig i lige Raastand 4re horizontale Axler, om trent 3 Fod fra Gulvet, som gaae tværs igjennem det indlukkede Rum, og ere paa den ene Ende forsynede med Stjernehjul, som Kam i Kam gribe i hinanden, hvorved Axlerne bevæge sig til modsatte Sider.

Igjennem hver Axel gaae tvende Arme, som gaae lige langt igjennem til hver Side og have en

saadan Længde, at de ei berøre den næstliggende Axl. Paa hver Ende af benævnte tvende Arme, er, paralel med Axlen, befæstet et Svingbret, saa langt, som det indvendige Rum tillader; saaledes fører hver Axl tvende Svingbretter eller Spaan, som dog ere af forskjellig Form ligesom de have forskjellige Formaale.

Den ene af Svingspaanene har en jevn skarp, dog noget tilrundet glat Kant, hvormed den slaaer paa den ovenfra nedhængende Hør, der holdes af en Klemme eller Tang, som herefter nærmere beskrives. Den anden Skjættespaan er forsynet med en Art Lænder, som slaae omtrent $1\frac{1}{4}$ Tom. frem fra Brettet og giver Hørren det andet Slag, som mere renser den indvendig. De tvende Axler med fire Skjættespaan gaae imod hinanden, og give Hørren hvert andet Slag fra hver sin Side.

Alle fire Axler sættes i Bevægelse paa samme Maade, som forhen er bemærket ved Brydemaskinen og ved samme Kraft som denne, og kunne sættes til og fra uden at Værket behøver at standses.

For at føre Hørren frem igjennem Maskinen og imellem de omtalte Skjættespaan, er i den øvre Deel anbragt et Stelage, 'paralel med Axlerne og i Midten mellem to og to af samme i passende afmaalt Høide. Paa Stellagen er befæstet et paa Kant staaende Bret, som i Overkanten er forsynet med en Fals, hvori ligger et endeløst Tong, som kan spændes strammere og slappere, og ved Hjælp af

Skiver føres omkring paa og igjennem Maskinen saaledes, at naar det gaaer frem fra en Side, vender det tilbage fra den anden. Touget maa imidlertid bevæge sig saa langsomt, at det kun i det høieste avancerer 9 Fod i hvert Minut.

Paa dette Tong, som gaaer omtrent 2 Fod uden for Maskinen til hver Side, blive de forommeldte Tænger ophængte, efter at den brudte Hør, som havees paa rede Haand, er indlagt i samme. Disse Tænger holde i Bredden 18, i Hviden derimod kun 15 Tom., ere forsynede med Indretning til at kunne lukkes op og i, samt med Hasper og Staal: fjædre for at spænde Hørren fast i Tangens Mund eller Abning, som for oven og for neden er forsynet med nøie i hinanden passende Rifter.

Paa begge Sider af Maskinen bliver anbragt Borde; paa det første Bord henlægges Tangen aaben. Hørren, vel tilsnødet, indlægges saa jævnt som mueligt i samme saaledes: at omtrent $\frac{2}{3}$ Dele af Hørrens Længde lægges ind i Tangen og $\frac{1}{3}$ Dele blive uden for. Tangen tillukkes ved de omtalte Hasper, som ere befæstede i Fjædrene, og op: hænges, som meldt, paa Touget, der fører den igjennem Maskinen forbi de omtalte paa 2de Axlér mod hinanden gaaende Svinge:Spaan. En anden, tredje og fjerde Tang blive fyldte og ophængte, som den første, og saaledes continueres til alle Tænger, 12 eller 14 i Tallet, ere komne i Brug. I den kort Tids Forløb, er den første Tang passeret igjennem

Maskinen, og saasnart den er der, tages den af den anden Arbeider ned, og lægges paa det der værende Bord, som maa være over 30 Tom. bredt, og hvorpaa en ledig Tang allerede er paa rede Haand, aaben henlagt, for deri at indslutte $\frac{2}{3}$ Dele af den nedhængende og færdig skjættede Hørs Længde; den første Tang aabnes, saa den ubearbejdede Hør nu kommer udenfor, tilligemed en Trediedeel af det, som før hængte ned, eller den midterste Femtedeel af Hørrens fulde Længde, for desbedre at faae den renset for Skjæver overalt. Denne Tang op- hænges nu, hvor Louget paa den anden Deel af Stellagen gaaer tilbage igjennem Maskinen, og saasnart den er kommen udenfor, tages den hurtigt ned af den tredje Arbeider, som aabner den, ud- tager den færdig skjættede Hør, henlægger samme i den herefter beskrevne Hængekurv, eller paa et andet passende og i Nærheden værende Sted, og henstyk- der Tangen aaben til første Arbeider, som at- ter fylder den, og saaledes gaaer Arbeidet uophørlig fort, og uden Standsning, som denne Maskine in- genlunde taaler, da saavel den, som Hørren, derved vilde lide alt for meget.

Med Maskinens sædvanlige Gang faaer Hørren ved sammes Gjennemvandring omtrent 160 Slag, Halvdelen fra hver Side, og 3 flinke Arbeidere kunne skjætte 5 Haandfulde i hvert Minut, som omtrent kan blive 20 Pd. i en Time.

Undertiden ere kun 2de Arbeidere ansatte ved
(15*)

Maskinen, og da besørger første Arbeider tillige, hvad her er paalagt den tredje, men ved tredje Arbeidere holdes dens ordentlige og hurtige Gang bedst vedlige.

Har man Hør, som enten behøver flere eller færre Slag, kan saadant bevirkes ved Spænding af en Snoer, hvorved denne Forandring tilveiebringes. Axlerne, hvorpaa Svingspaanene ere befæstede, maae dreie sig 90 Gange rundt i hvert Minut.

Hør, som kun er en halv Al. lang, kan paa denne Maskine ei skjættes reen i Midten.

Endnu kan i denne Maskines Bund have en Indretning til at stille Skjæverne fra Skjætteblaarrene. Omkring tvende Ruller, der ligge ved hver sin Ende af Maskinen, er spændt et endeløst Stykke Lærred, som bestandig bevæger sig fremad og fører Skjæver og Blaar over en Rist, hvor Skjæverne falde igjennem og Blaarene føres hen i et særskilt Rum, hvorfra de kunne udtages naar Arbeidet er endt.

En Indretning til at veie og binde Hørren med Nemhed, og uden synderlig Tidsspilde, have ved Fabriken i Leck af følgende Bestaaffenhed: I Nærheden af det Sted, hvor Hørren udtages af Længerne, er ophængt en Vismer, hvori hænger et Slags Kurb, forfærdiget af Reeb, i hvilken den skjættede Hør haandfuldvís henlægges, indtil Vismeren viser at Løspundet er fuldt; da bliver Kurvens ene Side ophængt i en Krog, som hænger ned i et kort Løug fra en under Loftet værende Vinde.

Kurvens anden Side, hvis Reeb gaae ind imellem Rebene fra den modsatte Side, hages fast i en Krog paa Gulvet, saaledes at alle Kurvens Reeb omgive Hørren. Nu sættes en 5 Fods Bægtstang ind i Vinden, og denne dreies derved saa længe rundt, indtil Hørren har faaet den behørig Fæstthed. Bægtstangen udtages og Vinden holdes i dens Stilling ved en anbragt Stopper, indtil man med trende Baand har sammenbundet Hørren, hvorpaa Vinden lades tilbage, Kurven ophænges og Arbeidet begynder igjen som forhen.

Ved Hr. Boyssens Fabrik i Lect er fra 12te September 1827 til 12 April 1828, i 144 Dage tilberedt 15,946 Pd. Hør, altsaa circa 111 Pd. daglig, imod Betaling af $2\frac{1}{4}$ Rbfl. for Pd. eller 2 Rbmk. 4 fl. for Lpd.

Fra 5te September 1828 til 20de December f. A. i 83 Dage, 9,982 Pd. eller 116 Pd. daglig, hvorfor i Arbeidsløn er betalt $2\frac{1}{2}$ fl. for Pd. eller 2 Mk. $2\frac{1}{2}$ fl. for Lpd.

Endstjøndt jeg har gjort mig Umage for at fremstille Indretningen af de her omhandlede Maskiner saa tydeligt som mueligt, tvivler jeg dog paa, at man derefter vil være i Stand til at lade lignende forfærdige, maaskee end ikke, om denne min Beskrivelse havde været ledsaget af de Tegninger, som jeg udkastede saagodt det for mig lod sig gjøre, og hvilke jeg har meddeelt det Kongl. Landhuush. Selskab. — Det vil imidlertid ikke falde vanskeligt

for den Mand, der maatte have Lyst til flige Indretningers Anlæg, at faae nærmere Oplysning derom fra Hørberedningsanstalten i Kjøng ved Næstved, hvor blandt andet nu er anskaffet en Skjættemaschine efter Hr. Boyfens, saavelsom fra de andre nævnte Steder, hvor flige Maskiner ere i Brug.

For endvidere at gjøre opmærksom paa, hvad de her beskrevne Maskiner beviisligen kunne udrette, tilføies 2de Beretninger til den Kongl. Commission for Øbjerggaard og Kjøng Fabrik saa lydende:

No. 1.

Aar 1830 den 26de August blev i Rebel Mølle foretaget Prøvearbejder ved derværende Hørtilberednings-Anstalter saaledes:

Uf dette Aars Afgrøde blev til Lørring oplagt vandrødet Hør, graaelig af Farve, som ved Redtagning fra Lørrestuen holdt en Vægt af 247 Pd. Bemeldte Hør kom under Brøden, hvor den i 1½ Time blev brudt, og svandt 114 Pd., gav saaledes 133 Pd. braget Hør, eller 53¾ Pd. pr. 100de og Svinding 46½ Pd. Det bemærkes: at Hørstraet vel kunde have været lidt bedre rødet og lidt mere tørt, samt at den fjøngste Brydemaskines mellemste Valtse gif 80 Gange rundt i Minutet.

Anden Lørring, hvid Hør, bedre rødet og mere tør end foregaaende, veiede efter Lørringen 227 Pd., blev brudt i en Time og gav af hundrede Pd. Hørstraee circa 57½ Pd. eller 130 Pd. i det Hele.

Den 27de blev ovenneldte tvende Lørringer brødet Hør skjættet paa den herværende schouboeste Maskine. Den hvide Hør 130 Pd. blev ved fire Mennesker skjættet i 4re Timer og gav 43 Pd. reenskjættet Hør efter Prøven No. 1., eller paa det nærmeste 19 Pd. af hvert 100de Pd. tørret Hørstraae.

Den graaelige Hørs Skjætning medtog ligeledes 4re Timer og gav af 247 Pd. Hørstraae eller 133 Pd. braget Hør, 44 Pd. reenskjættet Hør eller $17\frac{1}{2}$ Pd. pr. 100de efter Prøven No. 2.

Fire Mennesker have saaledes i 8te Timer reenskjættet 87 Pd. Hør, eller omtrent 11 Pd. i hver Time, som følgelig i 10 Arbejdstimer kunne have blevet 110 Pd. eller saa meget, som 18 Mennesker ved Haandskjætning kunne bearbejde i en Dag.

Det bemærkes herved: at Hørren var særdeles god, at Maskinen havde en meget rask Gang, saa Skjætteaxlerne løbe 200 Gange rundt i Minutet. De 3 Skjætteaxler have hver 4re Skjættespaan og gave 800 Slag, den fjerde, som havde 6 Skjættespaan, gav følgelig 1200 Slag i hvert Minut.

Skjætteaffaldet ved denne Maskine har aldeles ingen Værdie, da det ingen brugbar Lave indeholder.

Rigtigheden af det her Anførte bevidne

Nebel Mølle den 28de August 1830.

Diedrich Vilhelm Nielsen, Lauge Petersen,
Hortilbereder fra Rjøng. Hortilbereder i Nebel Mølle,

No. 2.

I Følge Foranstaltning af den Kongl. Commission for Objerggaard og Kjøng Fabrik, er af Undertegnede foretaget Prøvearbejder ved den af Hr. Boysen i Leck opfundne, og i Brug havende Hørstjættemaschine, saavelsom med den derstedsværende christianske Brydemaschine, der gav følgende Resultat:

a. Hør fra Rebel Mølle riigtavet og vel rødet, som efter Tørringen veiede $47\frac{1}{2}$ Pd., blev ved 3 Mennesker brudt i 48 Minuter, og gav $19\frac{1}{2}$ Pd. brudt Hør, som paa derhavende Stjættemaschine blev stjættet i 29 Minuter, og gav 10 Pd. stjættet Hør efter vedlagte Prøve No. 1. Hvilket efter 100 Pd. Hørstraae blev circa 21 Pd. Hør, samt 6 Pd. Stjætteblaar.

b. Fra Dagebølle, rødliggraae Hør med svær Stof og maadelig Lave, vog tørret 63 Pd., blev brudt i 40 Minuter, gav 25 Pd. brødet Hør, som blev stjættet af tvende Mennesker i 27 Minuter, gav $8\frac{1}{2}$ Pd. Hør efter Prøven No. 2, hvilket af 100 Pd. tørret Hørstraae bliver $13\frac{3}{4}$ Pd. og 14 Pd. Stjætteblaar.

c. 75 Pd. tørret Hør, maadelig af Bonitet, brudt i 50 Minuter og stjættet i 25 Minuter, gav kun 9 Pd. Hør efter Prøven No. 3, vilde i en heel Time ved 3 Menneskers Arbeide have givet 24 Pd. eller Udbytte af 200 Pd. Hørstraae, af Stjætteblaar gav det 16 Pd.

d. Hør, som uden Vægt var brudt, blev skjættet ved 3 Arbeidere i 27 Minuter, og gav 10 Pd. Hør efter Prøven No. 4. Hvis der af dette Slags Hør havde været nok at bearbejde i en heel Time, vilde der have været skjættet 22½ Pd.

Maskinen, som blev trukken af een Hest uden stor Anstrængelse, havde en saadan Bevægelse, at Brydemaskinens Hovedvæltse gik 60 indtil 63 Gange rundt i Minutet, og Skjættmaskinens Axler løbe circa 90 Gange rundt i hvert Minut. Hestehjulets Gang var 4 Gange i samme Tid, og Hestehjulets Diameter 10 Al.

Det er i øvrigt indlysende, at Brydemaskinen, ifølge ovenstaaende Jagttagelser, mod Skjættmaskinen kun arbeider som 1 mod 1½.

Skjætteblaarene skilles her fra Skjæverne naar det bevægelige Gulv med sin Ryster er i Gang, men da dette var i Uorden, bleve de nu oprystede, og gav den, ved hvert Slags anførte Vægt.

Lecf den 11te September 1830.

Diderich Vilh. Nielsen, Christian Vilh. Schmidt,
Hørtilbereder fra Kjøng. Hørtilbereder i Lecf.

Om Meierievæsenet i Holsteen.

(Uddraget af Skriftet: "Die holsteinische Milchwirthschaft, beschrieben von August Niemann, zweite Ausgabe. Altona 1823." Meddeelt af en dansk Godseier).

Skriftet har følgende Motto (af Fellenberg), som Oversætteren finder det passende at forudstikke, da det indeholder en vigtig, men alt for lidet erkjendt Sandhed.

"Det skeer kun alt for ofte, at Mennesket anseer det for bekjendt, som ligger ham nærmest. Denne Skjebne traf ogsaa Melkesubstantien, og den med samme forbundne Fabrication af Smør og Ost. Derfor bleve disse Gjenstande og deres Behandling aldrig underkastede en grundig og nøiagtig Undersøgelse, skjøndt de ere af største Vigtighed for Menneskeslægten og for Landbruget. Hvo, der altsaa vil troelig bestræbe sig for at bringe de første og almindeligste Elementer til Menneskeslægten's Velbefindende saa meget paa det Nøie som umueligt, han maa fornemmelig besatte sig med fornævnte Gjenstande."

Det holsteenske Smørs Fortrinlighed anseer Forfatteren at være grundet i Landets kraftige Græsveget, i Kvægracen, og de med levende Hegn indsluttede roelige Græsgange; endvidere i Smørrets

Behandling, og fremfor alt i den Reenlighed, som iagttages.

Melkefjelder og Smørkammer anlægges man mod Norden, giver dem Skygge ved et fremspringende Tag eller ved Træer; for at bortjage Fluer og andre Insekter plantes gjerne Hylb ved Vinduerne.

Til Guls i Melkestuen foretrækkes Muursteen for Gliser, fordi Melken skal blive hurtigere suur paa de sidsinævnte.

Ved Gitter, anbragt paa Sidevæggene af Melkestuen, skaffer man et bestandigt Lufttræk over Bøtterne, hvorved den varme Melks Dunster bortføres.

I Melkestuen maa være Rum til 4 Sæt Mælk; for hver Bøtte regnes omtrent 1 Alen i Kvadrat. De fyldte Bøtter sættes aldrig oven paa hinanden.

100 Køer, som hver daglig giver 4 Kander, fylde ved hvert Sæt 50 Bøtter. For disse, med det fornødne Mellemrum, regner man en Flade af 250 □ Al., men, naar Køerne i den bedste Tid give i Gjennemsnit 5 til 6 Kander, behøves i det mindste 300 □ Al. til at rumme de fornødne Melkebøtter for det nævnte Antal Køer.

Melkebøtterne, Melkespandene og andre til Meieriet hørende Kar renses daglig i hedt Vand med Skrudder af Birkeris eller Lyng, og gnides siden i koldt Vand, med en rund Børste (Banner). I godt Veir tørres Bøtterne i Luften, i Regnveir ved Ilden. Om Sommeren koges de ugentlig een Gang i Lød, og renses først i hedt, og derpaa

i foldt Vand. Undertiden holdes de og over en Jld af Spaaner, (a) kort, de holdes saa rene, at man hverken kan lugte eller mærke det ringeste til Syren. Afte af Rapsædstængler anbefales som et fortrinligt Middel til at rense Melkekar, dog forkastes den af andre for dens ætsende Egenkab, som skadelig for Redskabernes Varighed.

Gulvet i Melkestuen og Smørkammeret renses flere Gange daglig for at ingen Draabe Melk skal blive staaende. Om Commormorgen affkummer Meiersten Fløden Kl. 2. Kl. 4 malke Pigerne til Morgen, og 12 Timer sildigere til Aften. Paa nogle Steder er det Skik, at Malkepigen har et Baand hos sig, hvorpaa hun flaaer en Knude for hver Roe hun faaer malket.

Der paaases noie at Køerne malkes fuldkommen rene.*) Med den hele Haand skal man bedre kunne

*) Melken staaer i Yveret som i et Kar, nemlig den fædste Deel eller Fløden øverst; hvorfor den første Melk, man malter af Yveret, indeholder mindst (næsten slet ingen Fløde) og den sidste meest Fløde; den bliver grædviis federe, og f. Ex. den sidste Pøgel Melk indeholder mange Gange saameget Fløde som den første. Man kan naturligviis let overbevise sig om denne vigtige Sandhed, naar man f. Ex. hensætter den første og den sidste Pøgel hver for sig i Glas. En Roe, som ofte ikke malkes reen, bliver derefter en ringere Malkeroe for bestandig.

(Denne og de følgende Noter under Teksten ere meddeelte fra anden Haand.)

trække Mælken af Yveret saa den strømmer uafbrudt i Spanden, end naar man malter med enkelte Singre. Den Quantitet Mælk, en Koe giver, er forskjellig. Man træffer paa Gæesten Kør, som daglig give 8 til 10, men ogsaa andre, som neppe give 2 Kander daglig. Alle Kørs Malkning retter sig efter Aars-tiden. Fra den Tid de drives paa Græs til St. Hansdag tager deres Mælk til i Mængde, ved Juli Maanedes Begyndelse tager den efterhaanden af igjen, undtagen i de første Uger efterat Været er begyndt, i hvilke Mælkens Mængde atter tager til. De fleste Kør blive ogsaa federe om Høsten. Regner man Mængden af Mælk for hele Aaret, altsaa og for de 2 Maaneder, hvori Koen staaer gold, pleier man sædvanlig at anslaae en Koes Mælk til 4 Kander daglig; efter andre er 3 Kander det højeste, man kan antage. Naar Koen er gold i 2 Vintermaaneder, saa er Beregningen følgende:

Januar og Februar . . .	0	Kande	0	Kande
Marts	3	—	3	—
April og Mai	4	—	8	—
Juni og Juli	6	—	12	—
August	5	—	5	—
September	4	—	4	—
October	2	—	2	—
November og December . .	1	—	2	—

Dette udgjør for 12 Maaneder . . . 36 Kander.

Altfaa i Gjennemsnit daglig 3 Rander.*)

Til at malke 16—20 Køer behøver en Malkepige 2 Timer i den bedste Tid om Sommeren. I store holskeenske Hollænderier bruges aldrig at malke 3 Gange daglig.**)

Den nymalkede Mælk bringes hurtigt i Mælkestuen, fordi den, især i varme Sommer, ellers let bliver suur.

Til Mælken's Transport bruges enten Mælkevogn eller Eseler. Et Esel kan bære 70 Rander, fordeelte i 2 store Spande. Jo hurtigere Mælk afkjøles, jo længere holder den sig i Bøtterne. Disse holde 6 Tom. i Høide og 22 Tom. i Diameter i Bunden.

I den kjølige Tid ses høist 6 Rander, i den varmere Tid kun $3\frac{1}{2}$ til 4 Rander i hver Bøtte, for at Mælken kan desto bedre styde Fløden. Jo længere Mælken staaer, desto bedre kan den sætte Fløde, kun maa den ikke blive suur. Fløden skilles ikke fuldkommen fra Mælken i lige lang Tid. Om Sommeren i 36 til 48 Timer. — Dog kan

*) En Kø yder den tyndeste Mælk i den første Maaned efter Kælvingen; Mælken bliver gradviis federe, saa at den i den 9de og 10de Maaned er mere end dobbelt saa riig paa Fløde som i den første.

**) I smaae Landhuusholdninger, hvor Arbeidet bedre kan overkommes, ansees det i Sylland for rigtigst, dagligen, den meste Tid af Aaret, at malke 3 Gange.

man sjelden lade den staae saalænge, fordi den bliver suur forinden. I Efteraaret og om Vinteren kan den vel staae 72 Timer og derover. Den rette Tid til Flødens Affkumning fordrer stor Opmærksomhed; thi den bør skee førend Syren ytrer sig, hverken for tidlig, fordi Melken da endnu ei har skudt al Fløden, ei heller for sildig, fordi Fløden taber, ved indtræffende Syre, i Mængde og Fedme; Smørret taber derved i Qvalitet; Ostene lykkes ei heller saa godt (b). Melkens Syrlighed kan fremmes ved varmt Veirlig, men ostere ved Ureenlighed, og ved Syre, som er bleven tilbage i Karrene.

Førend Køerne malkes, skummer Meiersten Fløden af Bøtterne med en flad Træstee, og gyder den derpaa gjennem en grov Haarsie i Flødesaaen, der er forsynet med Laag, dog saaledes at Luftens Virkning ei er udelukket. I Saaen omrøres Fløden nogle Gange daglig med et Røer, og staaer til den har Tykkelse nok til at kjerues.

Flødens Tykkelse tilveiebringes ved en vis Syrlighedsgrad, som efter Luftens Beskaffenhed indtræffer tidligere eller sildigere om Sommeren, men som om Vinteren maa befordres ved at sætte Flødesaaen ved Raffelovnen. Den passende Varmegrad bestemmer man til 20° Reaumur. En erfaren Mejerstuekønlige uden kunstige Apparater den passende Temperatur og det rette Tidspunct, saa Fløden ikke

staaer for længe og Smørret ikke antager en bitter Smag. *)

I Foraar og Efteraar er det ofte ikke tilstrækkeligt at sætte Flodesaaen i Værelset, Meiersten maa da øse noget Fløde af Saaen, varme den, og igjen sætte den til, dog skal saadant skee strax i Begyndelsen, førend Saaen endnu er ganske fyldt. Men saasnart Fløden ikke kan faae den fornødne Tykkelse i Kjelderens i en passende Tid, og Flodesaaen maa sættes i Stuen, taber ogsaa Smørret af sin Velsmag.

Paa holsteenskt Viis tages Fløden altsaa af Melken medens den endnu er tynd, og naar man kan passe det, da i det Dieblis før Syren indtræffer (c). Denne Tidspunct agtes ikke alene vigtig for Smørets Godhed og Velsmag, men ogsaa for Ostene; thi er den første Grad af Syre allerede saavidt fremmet, at Melken begynder at blive tyk og sætte sig paa Bunden af Bøtterne, blive ogsaa Ostene flettere. Hvad Nederländeren faaer mere af Smør ved at skumme Melken naar den er tyk, det taber han, efter Holstenernes Formening, paa Ostenes Bonitet.

*) Fløden taber gradviis i Fjinhed eller i Godhed og aromatisk Smag; at den kan holde at koge, er ikke Beviis paa at den er saa velsmagende som den kan være. Med Hensyn til Brugen af Fløden til Thee, Kaffe, m. v., er denne Bemærkning ei uvigtig.

Naar Fløden har faaet en passende Syrlighed bringes den fra Flødesaaen i Kjernen (d). For at Kjerningen kan lykkes vel, behøves og en passende Varmegrad; thi ved forliden Varme samle de olieagtige Dele sig ikke nok, og ved formegen bliver Smørret blødt. Dog kan man let lempe begge Dele, idet man nemlig forøger den alt for ringe Varmegrad, enten ved blot at opvarme Kjernen eller og at tilsætte varmt Vand; ved alt for varm Luft derimod kan man ved koldt Vand affjøre Kjernen og Fløden. Besskaffenhed af det Vand, som hertil bruges, skal have mærkelig Indflydelse paa Smørret, hvorfor man saa meget mueligt undgaaer Vandet af de Kilder, som man har fundet at have skadelig Indflydelse. Gyder man varmt Vand til, maa saadant skee før Kjerningen begynder; thi skeer det under Kjerningen, vil det gjøre Smørret blødt, og dette vil tabe i Farven og Evne til at holde sig. Af Kjernen bliver Smørret lagt i Truget, efter at Melken først er udtrykket saa godt som muligt. Truget selv pleier man at affjøre med reent koldt Vand, eller og med Is. Dog skal dette kun nu være brugeligt paa saa Steder, fordi Smørret derved taber af sin fine Smag. Kun naar det i stærk Varme kommer ganske blødt af Kjernen, kan det være tilraadeligt. Efterat Smørret flere Gange er arbejdet igjennem med Hænderne, tilsættes en passende Mængde lyneborger Salt; dog, førend dette tilsættes, maa Smørret ikke arbejdes formeget igjen:

nem, men kun Melken vel udtrykkes, da Smørret ellers let bliver fittet (schmierig). 24 Timer efter Saltningen, og naar Smørret er blødt, da ogsaa før, bliver det gjennearbeidet og slaæet paa Trugets Sider. Saaledes ligger det een til to Gange 24 Timer, og bliver derpaa atter gjennearbeidet; ogsaa bliver der endnu tilsat nogle Haandfulde Salt førend det slaæes i Træerne. Det fordrer en særdeles Om-
sorg at stille alle Melke dele fra Smørret. I denne Hensigt bliver det æltet, trykket og slaæet paa Siderne af Truget saa ofte indtil al Kjernemelken er fraskilt, og Smørret er tørt og i Fasthed ligner Bøx. Førend Smørret slaæes i Lønderne maae disse omhyggeligen renses og gnides med Salt. Til Smørtræer vil man give Bøgetræe Fortrinet, fordi Egetræe skal i det mindste i Tidens Længde meddele Smørret en egen Smag (e).

Tillavningen af den holsteenske Ost har mindre eiendommeligt end Smørtillavningen. Naar et Sæt Melk er affkummet, bliver en Deel deraf opvarmet ved rask Ild i en stor Kobberkjedel under bestandig Omrøren. Denne opvarmede Melk sættes derpaa til den hele affkummede Masse i Osteballen, som derved faaer en Varmegrad liig nymalket Melk; nu til-
sættes den sædvanlige Løbe (f) og Massen bliver staaende indtil den løber sammen, da den derpaa bliver flittig gjennevrørt indtil Ballen er skilt fra de faste Ostdele, som synke til bunds. Nu bliver Ballen øst af, og Osten trykket med Hænderne, smuldret, saltet,

og saaledes bragt i Østformen. I denne bliver den en kort Tid trykket, af det derpaa lagte Laag, indtil den falder sammen; man tager den derpaa ud igjen, lægger mere Øst i den tomme Østform, og lægger derpaa Østen selv, med den øverste Deel nedadvendt, igjen i Østformen, og oven derpaa et sammenlagt Østflæde. Nu bliver Laaget atter lagt paa Østformen og dette betynges med en Steen.

Efterat den saaledes har staaet et Qvarter, bliver den vendt i Østekoppen og maa derpaa, atter belagt med Klæde og betynges med Steen, blive staaende $\frac{1}{2}$ Time. Østen bliver da paany udtaget og baade Østformen og Klædet udvasket, derpaa bliver den ordentlig indslaaet i Klædet, atter sat i Formen, dækket med Laaget og bragt under Pressen, hvor den sædvanlig bliver staaende urørt i 12 Timer. Herefter bliver den taget ud af Formen, og, efterat den høie Rand er skaaren af, bliver den sat i Koppen for at faae den behørig Form. Den vendes dagligen, og, for at blive glat, betynges den om det behøves med et Bræt, hvorpaa lægges en Steen. Den saaledes færdige Øst bliver efter nogle Dage sat paa Hylben i Østammeret, hvor den, i de første Dage, vendes daglig. Saa ofte Østene skimle, maae de afviskes med et Klæde, og før de afleveres til Kjøbmanden enten vaskes eller renses med Skrudd og strabes med Knive for at gives et bedre Udseende som Handelsvare. Ved Østlavningen er der endnu at bemærke følgende Erfaringsfætninger. Mel-

ken maa hverken være for kold eller for varm. Er den for kold, vil Osten blive blød og bred, er den for varm, bliver den høj og haard. Kommes for megen Løve til Melken, bliver Osten seig og vandet. Er Melken suur, lykkes Osten slet, den bliver sprød, haard og høj. Man regner en Ost af 5 Spande affkummet Mælk. Har man henslaaet $\frac{1}{2}$ Ed. Smør, saa er der, efter Regelen, ogsaa gjort 10 Oste. Naar af en Koe vindes 100 Pd. Smør om Aaret, saa faaer man 140 til 150 Pd. Ost. Disse ere de almindelige holsteenske eller saakaldte Hollænderost. Deres Vægt og Størrelse er ikke altid lige; sædvanlig veie de fra 16 til 24 Pd. Store Oste, af omtrent 18 Pd. Vægt, holder man for bedre end smaae, fordi de ikke have saa megen Skorpe. Prisen bestemmes efter deres Bonitet, og denne adskilles i Ebre-Oste, Sommer-Oste og Vinteroste. Ebre-Osten laves fra Begyndelsen af August indtil den Tid Kæerne blive indbundne; disse Oste ere de bedste, og gjelde 8 til 12 Mk. S. H. C. pr. Lpd. Sommerostene, lavede i Juni og Juli, betales ligemed disse. Vinterostene, som de fletteste, betales kun med 5 til 7 Mk. Cour. pr. 100 Pd. (g). I Handelen bliver 2 Procent tillagt Vægten.

Fra Ostballien leder en Rende Ballen til Svinekarrene, som enten ere murede eller forfærdigede af Planker. Til Fedning kjøbes enten magre Svin af en liden jydsk Race, eller, hvad som er almindeligere, de tillægges paa Stedet. De langstrakte

med korte, sunde Been holdes for de bedste. Man vælger de bedste Grise, af første Kuld i Februar, der foretrækkes for det andet, som falder i Juli og August, fordi disse sidste vanskeligt kunne fødes om Vinteren, og aldrig ret udvoxe. Soen bliver fodret godt. Naar Grisene ere 6 Uger gamle, vænnes de fra og gives Kjerne-Mælk og Byg, hvorved de trives vel. Saa snart de ere vænt fra, bliver Drænen ladet til Soen, for ikke at forfælle Brunsttiden, som ellers først indtræffer 4 Uger sildigere. Foraarsgrisene skulle strax i den første Tid fodres godt. Til Ballen sættes i Begyndelsen af Mai noget Vand, senere, naar man faaer overflødige Mælk, tilføjes intet Vand. Ballen maa ikke være for frisk; ogsaa maa man altid blande den med noget Kjernemælk, paa det at Blandingen kan blive tilbørlig suur, hvorved enhver Føde først bliver ret nærende for Svinene, maa man altid have 2 Svinekar, saa at det eene kan fyldes medens det andet tjener til Føde.

Til Vinterfoder gives i Løden Affald, som bliver kogt. Ogsaa samle Svinene nogen Mæring ved at rode paa Møddingen*). Man pleier og at anvende kogte Kartofler med noget støbt Byg. I almindelighed holder man for, at det ikke lønner sig at fodre Svin med Korn. Balle er altsaa Hoved-

*) Gode Landmænd i Danmark lade ikke deres Svin komme paa Møddingen, da derved tabes i Birteligheden.

substantien til Fødning, og man holder hellere færre Sviin for at kunne føde dem godt. Eigesaa vigtig som Føden, er Svinenes Leie og deres regelmæssige Fodring til sædvanlige Tider; endvidere at der ofte strøes og Gjødningsen bortføres, og at Svinene jævnlig svømme; thi, saa gjerne Svinene end vælte sig i Dynd, er dog et reentligt og tørt Leie og Affjøling uundværlig for at de kunne trives vel. I Mejerierne bliver i Almindelighed fedet et aarsgammelt Sviin for hver 10 Røer, i mindre Huusholdninger, hvor der ikke laves Ost, fedes vel eet for otte Røer. Den sædvanlige Vægt af et Sviin, som er $1\frac{1}{2}$ Aar gammelt, er 250 til 300 Pd.

Der gives i Hertugdømmene Ingen, som opfoder udmærket Tillæg af Malkeqvæg til Salg. Man kjober det i de nærmest omliggende Egne; i det østlige Holsteen, fra Amtet Bordesholm eller fra Angelen, undertiden ogsaa fra Marssken. Qvæget fra Angelen bliver anseet for en god Race. Det trives ogsaa meget vel paa holsteenskt Grund. Aarlig bliver der opkjøbt betydelige Transporter og leverede til Holsteen. Qvæget fra Bordesholm er mere høibenet og mindre melkerigt, og derfor ringere i Priis. Sædvanligt bliver Qvæget kjøbt om Foraaret, 2det Aar drevet paa de flerteste Græsgange og ladet til Tyren i Juni Maaned. Undertiden skaffer man sig og 3aarige Qvier fra hine Egne. Derved have Kjøberne den Fordeel, at de strax kunne vælge saalanne, som ere med Kalv; men disse ere vanskelige at

vænne til fremmede Græsgange og til andet Clima, og de staae derfor tilbage i det mindste i det første Aar.

Ved Indkjøb af Tyre vides mindre Omsorg. Man vælger fra de nærmeste Egne saadanne, som ere treaarige, slanke og raske. Fra Begyndelsen af Mai føres Tyren med Køerne til Vand, og senere drives den med dem paa Græsgangene.

Eget Opdræt holder man almindeligt for mindre fordeelagtigt; ogsaa er man af den Meening at de Køer, man selv opdrætter, lykkes ikke saa vel. De ere større og anseeligere, men give ikke saa meget Mælk. Hvor dog eget Opdræt foretrækkes, ere de holsteenske Landmænd deri enige, at Forædlingen af indenlandsk Race i og ved sig selv er bedst, naar dertil udvælges de meest udmærkede Køer og Tyre. Krydsning med Marstkvæg har man forsøgt paa nogle Steder; det giver vel større og mere velbyggede, men ikke fordeelagtigere Mælkedøer. Forsøttet fra de græsrigge Marstegne til de østlige Egne, beholder det store Kvæg vel Trang til lignende Næring, men ikke dets forrige Melkrighed. Man har ikke fundet det fordeelagtigt, i Forhold til den rigeligere Næring det behøver. Endnu mindre Held ville erfarne Landmænd love sig af den saa ofte anbefalede Forædling med fremmed Kvæg af engelsk eller schweizer Race.

Stort og ædelt Kvæg, som flottes fra frugtbare til mindre kraftige eller slettere Egne, bliver smaat og udarter. En mindre og slettere Art, bragt

paa yppigere og bedre Græsgange, forædles, bliver større og stærkere, om den endog kun forplantes af sin egen Art.

Det meest passende Qvæg for enhver Egn faaes af en god indenlandsk Race, som fra Ungdommen af er vant til Jordbund, Klima og Fodring. Efter Alles Mening lægges den bedste Grund til en melkerig Stamme ved Valget af en indfødt udmærket Koe og Tyr. Hverken den sorte eller rødbrune Farve giver noget Beviis paa en fortrinlig Art.

I Eiderstedt bliver dog den store rødbrune Art holdt for indenlandsk, og saa eiendommelig for denne Egns Jordbund og Græsning, at det smaa jydsk forthaarede Qvæg gaaer i tredie Generation over til at blive stort Rødt. Trivelighed er ikke noget Beviis paa Melkerighed. Magre Køer ere ofte de melkerigste, og blive ofte magrest i den Tid de malke meest, naar de affætte al Saft og Kraft i Mælk.

Ei heller af et stort Yver tør man love sig større Fylde. Køer med store kjødfulde Yvere love kun liden Mælk. Endeligen er Vedelysten ei heller noget bestemt Kjendetegn; ofte overgaae de mindre graadige Køer de graadigste i Mælkproduction. I Holsteen agter man paa følgende Egenstaber. Den langstrakte Koe giver man i Almindelighed Fortrin for den høibenede; den med bredt Kryds for den frumryggede. Som Tegn paa en god Koe ansees et smalt Hoved og tynd Hals; ogsaa en lang tynd Hale; men fornemmelig en blød og smidig Hud,

store Melkeaarer, vide Mellemrum mellem Ribbenene, et blødt Yver, som efter Malkningen er slapt; og hertil kan endnu føies, at Dyret er sundt og har levende Dine, men er dog føieligt og fromt.

Danzmann nævner som de bedste Tyre de rødligelige, som ere levende og modige, ikke over 5 Aar gamle, langstrakte, men dog ikke tykke eller tunge, have en tyk og kort Hals, en bred og kruset Pande, levende og sorte funklende Dine og langhaarig Hale. Smaa Tyre ere de bedste, da Køerne ofte komme til Skade ved de store. Den meest passende Tid til Kalvning holder man for at være Midten af Marts til Midten af Mai.

Nogle Landmænd have nylig forsøgt forskjellige Arter Vinterfoder; at give Qvæget Straaet heelt og som Hakkelse, heelt Korn og Straaet. Mange erklære sig imod Hakkelse, hvorimod andre sige at Straaet Foder ikke alene er bequemmere for Qvæget, men at det ogsaa derefter giver mere Mælk.*)

Blive nybærede Køer fodrede med Rodvefter, siger man at de derefter blive magre, tabe i Kraft, og naar de ikke tillige fodres rigelig med Korn, give de næstfølgende Sommer forholdsvis mindre Mælk.

Ifølge Fleres Erfaring giver Qvækgæs sødere Smør end Kløver. Naar Køer græsse i en Mark, hvor de ikke finde andet end rød Kløver, bliver

*) I det Mindste er Hakkelse nødvendig for at blande imellem Kørerne, som derved række længere, og saaledes afgive et sundere Foder end ublandede.

Melken tyndere, Smørret hvidere, mindre velsmagende og mindre stiftet til at holde sig. Derfor blandes sædvanligen hvid Kløver og Græsarter med den røde Kløver naar Jorden udlægges til Græs. Gaae Køerne i nogen Tid paa Rapsædsstubben, bemærker man strax en bitter Smag saavel ved Melken som Smørret. Paa godt Geesland regner man i Holsteen sædvanligen et Areal af 500 □ Roder*) til Sommergræsning for en god Malketoe. Hvor Mægling er indført, kan dog paa mange Steder 300 □ Roder være tilstrækkelig. Til gode Græsgange hører ogsaa gode Vandinger. Efter Manges Formening bliver der ikke agtet nok herpaa i Holsteen, dog maa det vel kun egentlig gjælde om de mindre Meierier. Som den høieste Indtægt af Smør regner Hr. Jørgensen $\frac{1}{2}$ Tønde eller 112 Pd. og af Ost 150 Pd. om Aaret; dog skal saadant være en Undtagelse, der kun kan tilveiebringes ved stærk Fodring med Korn. Naar det, som behøves i Huusholdningen, fraregnes, tør man kun antage 100 Pd. Smør af en Toe. Med 80 til 90 Pd. og 100 til 120 Pd. Ost er man dog og vel tilfreds. Smørproductionen er størst i Angelen, hvor en Bønde kan have $\frac{1}{2}$ Td. Smør af hver Toe, foruden hvad han behøver i sin Huusholdning; men her faaer og hvert Hoved daglig en Blanding af Haffelse og Straet Korn, tilligemed nogle Gister Høe. Paa Haffelsen kommes ikke varmt Vand, da man troer at det

*) En Rode = 8 Alen.

mere virker paa Melkens Mængde for Diebliffet, end til Gavn i den følgende Sommer. Det ansees for vigtigt at give Qvæget nærende Foder førend Juul. Man seer meget paa at Qvæget ligger reenz ligt og godt, og sørger saavidt muligt for, at det ei befænges med Utsi. Til den Ende bliver det førend Juul vasket med Arsenikvand, som er kogt af Dyrslægerne. For at holde Kalvene frie for Utsi, blive de i stille Veir bragte i fri Luft og de lange Haar affviiede med en antændt Ha'mvisk, hvor: efter de pleie at trives vel. Det er til Skade for Mejerievæsenet i Angelen, at Smør derfra staaer i flet Rygte i Hamborg og Altona. Aarsagen hertil skal søges i den Smørhandel, som Dpfjæbere paa Landet og i Byerne føre. De blande nemlig sam: menkjøbt jydsk Bondesmør med det fra Angelen, og sælge det i Fjerdinger og Halvtønder som Smør fra Angelen. Det Smør, som produceres paa Als, skal være meget godt, og ofte blive kjøbt af Skip: pere fra Væge for at bringes til Stettin.

Skjøndt Markerne ere indhegnede overalt, holdes dog Qvæget jevnlig i Tøier, og man troer at kunne derved paa lige Areal holde mere Qvæg. Man regner Forholdet som 4 mod 5. —

Paa den Ryg af Landet, som løber midt igjennem Holsteen, er Mejerievæsenet ikke ubetydeligt. Man henvender der fornemmelig sin Opmærksomhed paa Vintersmørret, og lader Køerne for største De: len kælve før Vinter. Landsbyerne i disse Egne

ligge for det meste ved Bække, og have derfor ofte gode Enge, paa hvilke der i Almindelighed bjerger sig rigeligt og godt Hø. Det Qvæg, som malkes, fordrer saaledes bedre, end det græsses. Om Sommeren ere Græsgangene knappe, og Qvæget maa enten staae om Matten i Stalden eller i Fjold for at samle Gjødning. Saadant Qvæg kan derfor til den Tid kun levere, hvad der behøves til Huusholdningen. Ved god Pleie om Vinteren malter det ret godt, og det Smør, som sælges fra den Egn, er ikke ubetydeligt.

I Marsten vil man have erfaret, at Fløde af Melk, som staaer længere end 48 Timer, kjænes vanskeligere til Smør, hvilket og skal være Tilfældet naar enten Meierieredskaberne ikke holdes rene eller man malter Køerne kort førend de skulle kælve, i hvilket Tilfælde Melken naturligvis indeholder mindre Smør*).

Anmærk. (a.) Dette skeer dog ikke uden naar man vil bruge Botterne strax efterat de ere vadske, og ikke vil sie Melken i dem medens de ere vaade, hvilket dog mange ikke ansee for at være skadeligt. At tørre Botterne ofte over Ilden skader, men naar det skeer, maa det ske ved antændte Spaaner. Ifølge flere Aars Erfaring

*) Melken af en drægtig Koe er mere end dobbelt saariig paa Fløde som den af en nymalkende Koe.

skal man kunne holde Bøtterne frie for Syre uden at fuge dem ud, naar man kun, saasnart Syrlighed bemærkes ved Bøtterne, strax fylde dem med ferst, koldt Brøndvand, lader dem dermed staae i det mindste 2 Gang 24 Timer og vasker dem derpaa ud med stærk Lub. Men naar Bøtterne ere saa gjennemtrukne med Syre at ogsaa dette Middel ikke hjælper, maa man gribe til det sidste Middel at tørre dem hurtig over Spaaneild.

Anmærk. (b.) Morgenmelken sætter, efter Dr. Schüblers Undersøgelse, ved lige Temperatur sædvanlig mere Fløde end Aftenmelken. Middagsmelken mindst. Til Smør og Ost er det fordeelagtigst at bruge Morgenmelken, men Aftenmelken bør anvendes til Brug i Huusholdningen, dog vinder ogsaa Aftenmelken derved at den staaer i Kjelderen den fjæle Nat.

Anmærk. (c.) I nogle Bondehuusholdninger i Holsteen, og i den sydlige Deel af Hertugdømmet Slesvig, hvor man ikke drikker M i Marken, men i det Sted Kjernemelk, kjerens Melken med Fløden tilsammen, saasnart den har antaget den fornødne Syre for at lade sig kjerne.

Anmærk. (d.) Man har endnu ingen Analyse af den holsteenske Melk, (heller ikke af dansk Melk). Efter Berzelius indeholder Melken i Sverrig kun 4, 5 Dele Smør i 100 Dele Fløde, medens der i Schweiz, efter Schüblers Analyse, indeholdes 24 Dele Smør i samme Mængde. I Sverrig findes i den affummede blaa Melk kun 28 Dele Ost blandt 1000 Dele; i Schweiz er i lige Mængde 42, 6 Ost og 7, 87 Balle (Zieger). I Almindelighed give her 100 Pd. Fløde 24 Pd. Smør; 100 Pd. Blaamelk 12 Pd. frist Ost.

Efter Thaers Annal. des Uerb. 1808 Sept. S. 193 har holsteensk Melk følgende Gehalt: man regner 4

Pb. Mælk til 1 Kande, 7 Kander eller 28 Pb. giver Glø-
de til 1 Pb. Smør; den øvrige affummede Mælk giver
rigelig 2 Pb. temmelig tør Ost. Ballen veier da endnu
22 Pb. Altsaa:

120 Kander sød Mælk liig 480 Pb. give

Smør	17½ Pb.
Ost	34½ —
Balle	377 —

Anmærk. (e.) I Ostfriesland lægger man Smør-
fouftager af Egetræ et Par Dage i reent Vand, og lige-
saa længe i Karret, som er fyldt med Vælle, paa det at
Osen, eller Smagen af Egetræet kan udtrækkes, hvilket
ellers meddeles Smørret og gjør det bittert. Før end de
bruges maae de siden afvaskes med reent Vand og vel
tørres.

Anmærk. (f.) Den sædvanlige Osteløbe er som be-
kjendt den størkede Mælk af den fjerde Mave hos nøgterne
Kalve. Uagtet mange Forslag om at bruge Plantesyre,
navnlige af Melkloben (*Galium verum*) eller ogsaa
Saltsyre, bruges dog endnu bestandig Kalveløben i Hol-
steen som i Schweiz og Engelland. Efter Dr. Schü-
b-
lers Undersøgelse om Melken og dens Bestanddele (*Land-
wirtsch. Blätter von Hofwyl V. S. 117—153*) udmær-
ker den dyriske Løbe sig fra alle andre Reagentia derved,
at den fraskiller de fleste Ostdele uden at yttre Virkning
paa Efterosten (Ziegertheile), som efter hans Undersøgelse
er en ganske forskjellig Substans fra hiin, og er en Mel-
lemting imellem Ost og Eggehvide. Han gjorde sig
forgjeves Umage for at finde en Substans, som havde den
dyriske Løbes Egenskaber. Saften af Bægerbladene paa
Lidselarterne, ligesom og Syrearter, som man havde Kræf-
tighed til at anvende, bragte bestandigt Ost og Efterosten
(Ziegertheile) til at løbe sammen, men ikke Ost alene.

Ved Osttilberedning i det Store er det af Bigtighed at Efterosten (Ziegertheile) ikke kommer blandt Osten, fordi denne da ikke faaer den behørigte Consistents og taber i Godhed og Værdie.

U m æ r k. (g.) Priserne paa Ostene ere nylig faldne meget. I Efteraaret 1821 gjaldt 100 Pbd. kun 3 Mk. 12 s. à 4 Mk. Dette betaler neppe Arbeidsomkostningerne. Siden ere Priserne endnu blevne flettere. Uffættningen til Udlandet, nemlig fra Kiel til Sverrig og Preussen, har tabt sig meget. Udsælselen fra Kiel til Sverrig besjæftigede ellers 3 Skibe, som hvert gjorde 3 Reiser og hver Gang udførte 4000 Pbd. I Sommeren 1822 gik kun et Skib med 1300 Pbd.; som man formodede vilde paa anden Reise medtage en lignende Ladning.

Om den ved Østeregiborg Præstegaard indførte Vexeldrift og Sommerstaldfodring.

(Efter en af Hr. Pastor Gølsøe til Landhuush. Selskabet indgiven Beretning med Bilage.)

Foranlediget ved det Kongelige Landhuusholdnings-Selskabs offentlige Kundgjørelse om de praktiske Foretagender, som understøttes af det hædrede Selskab i indværende Aar, vover jeg allerærbødigst at indsende følgende Indberetning om mine landøkonomiske Bestræbelser, med Hensyn til den af mig indførte Vexeldrift med fuld Sommerstaldfodring.

I Aaret 1821 blev jeg af Hans Majestæt Kongen allernaadigst kaldet til Sognepræst for Østeregitzborg Menighed i Baarse Herred, Præstø Amt. Til min Præstegaard er en betydelig Avling af circa 120 Td. Land, der staae for Hartkorn Ager og Eng 12 Td., og ere inddeelte i 12 Marker. Aagtet Jordsmonnet for største Delen er meget godt, var Dyrkningsmaaden i min Formands Tid dog langt fra god. Det var mig derfor ikke et ringe Held da jeg ved Aaadensaaarets Udløb i Marts Maaned 1822 selv overtog Avlingen, at Chefen for den i Vordingborg liggende Landseneer Esquadron Hr. Major v. Holm leiede paa sex Aar otte af min Præstegaards Marker saaledes: at sex Marker aarlig afgræssedes af Esquadronens Heste, og at to Marker besaaedes med Baarsæd og udlagdes med Klover.

Paa de øvrige fire Marker, som jeg forbeholdt mig til egen Drift, besluttede jeg strax at indføre Vexeldrift med Brakfrugter og Staldfodringsurter, hvorvel jeg (hvis theoretiske Kundskab om Agerbrug kun var ringe, og hvis praktiske var saare liden) forudsaae, at jeg havde at kæmpe med Folkenes Forkjærlighed for den gamle Driftsmaade, og med deres Fordomme mod den nye, bedre, dem uvante, som jeg yndede.

Til den Ende bleve af disse fire Marker, de tre inddeelte i sex Dele, hvoraf hver holder circa 5 Td. Land. Omstændighederne, under hvilke jeg

modtog Præstegaarden og dens Apling, gjorde, at jeg maatte anvende Gjødningen til Staldfodringsurter. Driftsmaaden blev derfor paa disse tredive Lønder Land, som den nu er: 1) Staldfodringsurter, hvortil gjødtes om Vinteren og tidligt om Foraaret, 2) Vintersæd, 3) Kartofler, 4) Byg, 5) Urter, 6) Vintersæd.

Den fjerde ved Gaarden beliggende Mark, Toften, blev ligeledes deelt i to Dele, hvoraf den ene Deel, circa 5 Td. Land, aarlig er brugt til Staldfodrings-Rug og Vikkehavre, den anden Deel er anvendt til Kjøkken-, Kommen, og Frugt-Hauge.

Med ovenanførte Bepelsdrift indførte jeg strax i Sommeren 1822 fuld Sommerstaldfodring for min hele Besætning af Heste og Qvæg fra Græsningens Begyndelse indtil efter Høsten; dog saaledes: at ikkun Malkekoerne, Tyren og det toaarige Ungqvæg eftergræssede fra d. 6te eller 8de Sept. (da Landseneer-Hestene bleve tagne op) paa Eßqvadronens Græsmarker, medens Hestene og Kalvene staldfodredes det hele Efteraar.

De Foderurter, hvormed Besætningen staldfodredes fra de første Dage i Mai Maaned (i Mar fra d. 6 Mai) indtil Sædhøsten var aldeles fuldendt, vare:

1) Staldfodrings-Rug, indtil den blev for grov (hvilket i Mar skeete d. 25de Mai). Dernæst 2) naturligt Græs fra en frodig Eng; indtil 3) Vikke:

1 Bind 2 Hefte.

havren kunde hugges, hvilken, saaet til forskjellige Tider, vedvarende brugtes indtil hvert Aars 6te Sept. Dog maa jeg bemærke: 1) at jeg i forrige Sommer maatte afhugge den halve Ørtermark og staldfodre med Ørter, efterdt de sildigere til Øvæget saaede Vikker ikke vilde frem. (Min Driftsmaade tillod mig ikke at bruge fleeraarige Foderurter, hvormed jeg agter at gjøre Forsøg til næste Aar) — og 2) at jeg medio August saa mig nødsaget til at sætte syv af de bedste Malkesøer paa Græs i den ved Præstegaarden værende Ellemose, hvis Efterflæt altsaa blev afgræsset.

I Aar, da den tidligt saaede Vikkehavre blev sat meget tilbage af den i dette Foraar længe og stærk blæsende Østenvind, bleve sex Søer toirede i Ellemosen fra d. 28de Mai til 12te Juni. Den øvrige Besætning staldfodredes.

Besætningens Størrelse har været:
i 1822: 6 Heste, 10 Øvægshøv. og 3 Kalve under Aar,
i 1823: 6 Heste, 14 Øvægshøv. og 3 Kalve —
i 1824: 7 Heste, 17 Øvægshøv. og 2 Kalve —

Desuden staldfodredes 12 à 16 Faar og Lam, hvilket formedelsk Røgterens Uforstand lykkedes mindre godt.

I 1825: 7 Heste, 16 Øvægshøv. og 2 Kalve under Aar,
i 1826: 7 Heste, 16 Øvægshøv. og 2 Kalve —
i 1827: 7 Heste, 16 Øvægshøv. og 2 Kalve —

Staldfodringens Nytte og Fordeel er især bleven indlysende for mine Folk og flere af

mit Sogns Jordbrugere (hvilke i Førfningen nærede mange Tvivl om, og havde de fædvanlige Indvendinger at gjøre mod Vexeldrift og Sommerfaldsfodring) derved: 1) at min Formand, afdøde Dr. Th. Clausen, der selv dyrkede den hele Avling, ifkutt havde en Befætning af 19 Qvægshoveder og 4 Kalve, foruden 11 Stkr. Hefte, paa 120 Ed. Land, medens jeg har havt en næften ligesaa stor Qvægbesætning paa 35 Ed. Land, af hvilke de 25 Ed. Land have aarlig baaret Sæd, og de 10 Ed. Land have baaret dyrkede Foderurter, hvormed den hele Befætning er sommerfaldsfodret.

2) at jeg, fom en naturlig Følge af Sommerfaldsfodringen, ifke alene har aarlig gjødftet flere Ed. Land, end mine Formænd, men tillige gjødftet langt rigeligere, end forhen fteete.

J Præfttegaardens øftre Længe var før min Embedftid to Qvægftalde, hvilke jeg omdannede til een Stald og indrettede den faa godt jeg kunde paa hollandsk efter den Stald, fom jeg havde feet hos Hr. Kammerraad Drewfen.

Det enefte, fom jeg har mod denne hollandske Stald:Indretning i luft Stald, (der hos mig er forfynet med flere Træklemme og Døre) er: at Qvæget lider meget i Hundedagene og Høften af den Mængde Fluer, fom fiddede fig ligesom fafte paa Kørnes Been og de Dele af Kroppen, hvor de ei kunne bortjages. For at kunne om mueligt afværge denne pünlige Uroe, hvori Qvæget ftaar i den Tid,

Gluerne herſke, har jeg forſynet mig med en Deel Malurt og Rude, af hvilke bedſke Urter jeg agter at koge en Decoct og dermed indgnide Køernes Been og Ryg.

I de fire Sommermaaneder, i hvilke Qvæget fodredes med dyrkede Foderurter, er der aarlig kjærnet mellem 21 Lpd. og 23 Lpd. Smør, hvilket er af alle dem, der have bæret mig med deres Beſøg, ſaavelſom af mig og min Familie, erkjendt for at være udmærket godt.

Alt der ikke er kjærnet Mere, er tildeels en Folge af, at de Køer, ſom jeg i de første Aar anſkaffede mig flere Steder fra, (ſaa gode ſom jeg kunſde ſaae dem her i Egnen) langt fra mælkede rigeligt, at de meget længe ſtode golde, undertiden løb over, ſaa at jeg ikke har havt mere end 8 à 9 Køer, der mælkede om Sommeren. Hvortil kommer, at der i min Huusholdning om Sommeren forbruges en betydelig Deel raa og kogt Fløde; og at hvert Aar et Par Kalve ere fedede med nymalket Mælk.

I de kommende Aar venter jeg et større Smørproduct, efterdi mine unge Køer og Qvier ſaavelſom Tyren er af holſteenſk Race, opſødte i Præſtegaarden fra Kalve af.

Alt, hvad der af Hr. Statsraad Thæer, af Hr. Kammerraad Drewſen og flere practiſke Lægmænd er ſkrevet, for at anbefale Sommerſtaldſordring, har jeg med taknemmelig Glæde erfaret at være fuldkommen Sandhed. Jeg er nu ved mine

sex Aars Erfaring saa inderlig overbevist om Staldfodringens Nytte og Fordeel, at jeg i de kommende Aar, om Gud vil, skal sommerstaldfodre saamange Køer, som jeg mueligen kan holde paa Præstegaardens hele Avling (circa 120 Td. Land), hvilken jeg, der for Fremtiden ikke agter at bortleie noget af den, ønsker selv at drive efter Bøxeldriftens Regler med Staldfodringsurter og Brakfrugter.

Med denne min Indberetning har jeg den Ære allerærbødigst at fremsende Attester fra Hr. Major v. Holm, Dhr. Sognepræster Melbøl og Lütken, Kirkesanger Serriglew, Sognefoged Andkjær; som og en Afskrift af afdøde Pastor Monrads Attest, og en Extract; Udskrift af Bordingborg Skifteprotocol, hvilken sidste jeg har æffet for at vide, hvor stor min Formands Besætning var.

Maatte jeg ved mine landoeconomiske Bestræbelser ikke ansees aldeles uværdig til den Opmærksomhed, det hædrede Selskab skjenker deslige praktiske Foretagender, vil mueligen Enkelte af mit Sogns Jordbrugere faae end større og varigere Interesse for Sommerstaldfodringens af mig erkjendte væsentlige Fortrin!

Ofteregitsborg Præstegaard d. 1ste August 1827. *)

*) I Anledning af denne, med fornødne Beviisligheder ledsagede Beretning blev Hr. Pastor Hølsøe tilkjendt den for 5 Aars Sommerstaldfodring udløvede Præmie: Selskabets 2den Medaille i Guld. Af en Estrivelse, som Udgiveren for kort Tid siden modtog fra Hr.

Attester, som fulgte med ovenstaaende Beretning:

1.

Af den mig allernaadigst anbetroede 2den Eskvadron af Sjællandske Landseneerregiment, har jeg i Aarene fra 1822 til 1827, i 6 Aar havt Græsning til Eskvadronens Heste, i alt 61 Heste, hos S. T. Hr. Pastor Holsøe i Østeregiborg paa hans Præstegaards Marker, og hvortil aarlig har været anvendt 80 Tønder Land, som har været udlagt med Kløver. Græsningstiden for Eskvadronens Heste har aarlig været 107 Dage.

At Hr. Pastor Holsøe, som er mig bekendt, har i ovenanførte Aaringer tillige staldforet sin betydelige Besætning med dyrkede Foderurter, kan jeg tillige her ved under min Haand og Segl bekræfte og attestere.

Bordingborg den 21de Juli 1827.

(L. S.)

Solm,

Major og Eskvadrons-Chef.

2.

Udskrift af afdøde Pastor Monrads Attest, der er tilstillet det Kongl. Landhuusholdnings-Selskab, i Anledning af en underdanig Ansøgning af 22de October 1824.

"Som Naboepræst til H. B. Hr. Pastor Holsøe til Østeregiborg har jeg oftere været paa hans Præstegaards Marker, og havt riig Leilighed

Pastoren, erfares, at han indtil Foraaret 1830 vedblev at beholde Landseneerheste paa Græs og at han siden 1827 har fortsat sin Vexeldrift med fuld Staldfodring, efter den tidligere fulgte Plan og med forønsket Held.

til at beundre disses særdeles hensigtsmæssige og fordeelagtige Drift. Med sjelden Virksomhed er indført Bexeldrift af alle sædvanlige Sædearter. Kartofler ere plantede i det Store til Kreaturers Fodring. Sommerstaldfodring er brugt saavel til Heste som Køer. Enkelte Strøg af Markerne, som tilforn synes at have henligget udyrkede, ere ryddede og bragte under Ploven, saa at Østeregiborgs Præstegaards Afsling i alle Hensyn skylder Hr. Pastor Hølsøe saare meget. En lignende Omhue spores i Haven, som under Hans Velærværdigheds kyndige og smagfulde Haand er udvidet, beriget med en Deel gode Træer og Bexter, og forskjønnnet.

Dette bevidner med Fornøielse

Mehrn d. 18de Oct. 1824.

Monrad,

Sognepræst i Mehren.

For Afskriftens Rigtighed indestaaer Hølsøe.

3.

Som Naboepræst til Hr. Pastor Hølsøe i Østeregiborg, har jeg flere Gange været i hans Præstegaard og paa dens Marker, og lagt Mærke til det hele Afslingbrug, hvorledes Jorderne ere bleve dyrkede, Heste og Kvæg fodrede. Jeg kan derfor bevidne og attestere: at det nu er den sjette Sommer, at hans hele Besætning er, fra Græsningens Begyndelse til ind i September Maaned, staldfodret i den i Præstegaarden værende Stald: længe, hvor Kvægstalden er af ham indrettet paa

en saakaldet hollandst Maade. Saabel Hestene, 7 Stkr., som Nvægshovederne, 16 Stkr., og Ungkvæget, ere hver Sommer staldfodrede med Rug og Vikkehavre. Førend Vikkehavren er bleven tjenlig, er i nogle Dage brugt naturligt, med Siv blandet Græs, som er hentet fra den liden Eng ved Præstegaardens Ellemose. Da Vikkehavren i sidste Sommer var liden, blev en Deel Urter, som vare saaede til Sæd, slaget til Nvæget, og i August, da der var indhøstet, bleve nogle Køer tøjrede paa Græs i Ellemosen. Til de dyrkede Staldfodringsurter er anvendt: 1) Den halve Deel af Løften, omtrent 5 Tdr. Land, som hvert Aar har været besaaet med Staldfodringsrug og Vikkehavre; 2) Den saakaldte Brakmark, omtrent 5 Tdr. Land, der, stærkt gjødet om Foraaret, har baaet Vikkehavre og Vikkebyg. Utsaa er til den hele Besætnings Staldfodring anvendt 10 Tdr. Land.

Efter den, mig af Hr. Pastor Hølsøe foreviste Regnskabsbog, hvori er optegnet, hvormegent der hver Gang er kjernet, har jeg fundet, at der i de fire Sommermaaneder, Mai, Juni, Juli, og August, er aarlig kjernet mellem 21 og 23 Lpd. Smør, hvis Godhed jeg har prøvet og befundet at være fortrinlig.

Langebech's Præstegaard d. 3die August 1827.

Carsten Nicolai Meldal,
Sognepræst til Kallehauge.

4.

I de sidste 2 Aar har Undertegnede, som Narboepræst, haft Leilighed til at bemærke, at Hr. Pastor Holsøe med Held har iværksat Sommer:Staldfodring af 7 Heste, 16 Qvægshoveder og et Par Kalve paa circa 34 Edr. Land af Præstegaardens Jorder, som han har forbeholdt sig, og dyrket efter Bøvedriftens Regler; da Resten circa 80 Edr. Land er bortleiet til Landseneer: Hestes Græsning. Køestalden har erholdt en hensigtsmæssig Indretning, og skønne Køer af hollsteenskt Race indtage efterhaanden de Sjællandskes Plads i samme.

Eigesom Hr. Pastor Holsøe med Fasthed og utrættelig Omhu har overvundet de Vanskeligheder, som Tyendets Ulyst til slige Forandringer og andre Omstændigheder have lagt ham i Veien, saaledes kan det ikke være tvivlsomt, at hans Exempel vil virke gavnligt paa en Egn, hvor Bondestanden hidtil har været langt tilbage i Bekjendtskab til de nyere Forbedringer i Landoekonomien. Maatte hans Bestræbelser for Sommer:Staldfodring og Bøvedrift, som ere dobbelt agtværdige hos en Mand, der med utrættelig Nidkjærhed virker i sit høiere Kalb, og hvem Østeregiborg Præstegaard og dens Hauge ogsaa have at takke for mange Forbedringer, maatte disse hans Bestræbelser nyde den Opmuntring af det Kongl. Landhuusholdnings: Selskab, som de vistnok fortjene, da er det mit Haab, at Bondestanden her paa Egnen vil henvende en Deel af den Opmærksomhed, den hidtil desværre har hen-

vendt paa Lotterielisterne, paa Landhuusholdnings-Selskabets Præmieliste, og lære at søge Veien til Velstand hellere i et forbedret Agerbrug, end i Aager, Foraarsauctioner med Credit til Mikkelsdag, og fordærveligt Lykkespil.

Da Tiden nu er udløbet, paa hvilken Landseerhefterne skulde græsse paa den øvrige Deel af Østeregiborg Præstegaards Marker, ville disse nu forskaffe deres opmærksomme Dyrker en ønskelig Leilighed til at anstille Sammenligning imellem Givtigheden af det Korn, der avles paa udhvilede Jorder, og det, der voxer paa rigelig gjødsket Jord, der ikke i længere Tid har haft anden Hvile, end den Bexeldriften giver, og til at prøve Rigtigheden af den Paaastand, at det sidste Slags Jord vel giver overflødigst Straa, men mindre rigelig Kjerne.

Mehrn d. 28de August 1827.

O. D. Lütken,
Sognepast i Mehrn.

5.

Paa Hr. Pastor Hølsøes Forlangende kunne vi Undertegnede herved paa Vre og Samvittighed bevidne, hvad der er vitterlig for det hele Sogn, at Hans Velærværdighed, fra Sommeren 1822 til indværende Aar 1827, har bortleiet 8 af Østeregiborg Præstegaards Marker, eller omtrent 80 Tdr. Land, til Græsning til Landseneer: Esquadronens Heste i Bordingborg; som og at han selv paa Grund heraf ikkun har dyrket de øvrige 4 Marker.

Af disse fire Marker har han udtaget den halve Deel af den ene Mark, kaldet Loften, til Hauge, den anden Halvdeel af samme Mark, omtrent 5 Tdr. Land, er hvert Aar brugt til dyrkede Foderurter, nemlig Rug og Vikkehavre. Derefter i Aaret 1824 saaet Spergel og Boghvede efter Vikkehavren, men disse Planter lykkedes mindre godt.

De andre tre Marker, hvorpaa Hans Belærbærdighed strax indførte Vexeldrift, ere deelte af ham i sex Dele, af hvilke den ene, der holder omtrent 5 Tdr. Land, hvert Aar vekselsviis er bleven stærkt gjødet i Marts Maaned, og besaaet med Vikkehavre, hvilken Foderurt blev slagen og hjemført til den paa Stalden værende Besætning.

Besætningen var i Sommeren 1822: 6 Heste, 10 Qvægshoveder og 3 Kalve, hvilke alle bleve staldfodrede.

I Aaret 1823: 6 Heste, 14 Qvægshoveder og 3 Kalve.

I hvert af Aarene 1824, 1825, 1826 og 1827 har Besætningen været 7 Heste, 16 Qvægshoveder, foruden nogle Kalve, hvilke ligeledes alle ere staldfodrede.

I Aaret 1824 blev desuden en 16 Stkr. Faar og Lam fodrede med Grønt i en Fold i Baggaarden.

Den hele Besætning er først fodret med Rug, som sædvanlig blev hvert Aar hugget fra den anden Uge af Mai Maaned og indtil Slut-

ningen af bemeldte Mai Maaned. Dernæst med naturligt Græs, hentet fra en Deel af den ved Præstegaarden værende Ellemose. Derpaa med Billehavre, som blev saaet til forskjellige Tider og brugt indtil den 6te eller 8de September, da Besætningen (det vil sige Malkeskøerne, Tyren og de Kalve, der havde fyldt 2 Aar) græssede paa de Marker, hvorfra Landseneer-Hestene vare optagne. Hestene og Ungkvæget bleve paa Stald.

Dog maae bemærkes, at Hans Velærværdighed i forrige Sommer maatte hugge en stor Deel af sine Urter og staldfodre med dem, efterdi det sildigere saaede Billebyg ikke kunde komme frem for Tørfen; og at han af samme Grund, efter at der var indhøstet, maatte i August Maaned tøre 7 af de bedste Malkeskøer paa det Græs, der var i den ved Præstegaarden værende Ellemose. 3 Aar har han paa samme Sted maattet tøre 6 Køer i de første 14 Dage af Juni Maaned, indtil Billehavren blev tjenlig, hvilken den mægtige Østenvind i dette Foraar havde sat tilbage.

Staldfodrings-Urterne ere voxede, som forhen anført, paa den ene Brakmark, 5 Tdr. Land og den halve Tofte, 5 Tdr. Land, altsaa i alt 10 Tdr. Land, hvilke 10 Tdr. Land ere anvendte til at staldfodre Hans Velærværdigheds hele Besætning.

Smørret har været saa fortrinlig godt, at vi ikke troe, at der kan fjernes noget, der er mere velsmagende.

At Køerne, hvoraf nogle, der ere kjøbt her i Egnen, ere over 10 Aar, have malket langt bedre, end Bøndernes Køer, derom ere vi forvissede.

Foransførte vore Vidnesbyrd attestere vi her: med under Haand og Segl.

S. Andkjær,	L. Serriglev,
Sognefoged for Øster-	Skolelærer og Kirkesanger i
egigsborg.	Østeregigsborg.
(L. S.)	(L. S.)

I Forbindelse med Forestaaende leveres her en, Udgiveren nylig tilhændekommen Fortegnelse over den af Hr. Sognepræst Holsøe i Aarene 1828 og 1829 staldfodrede Besætning, over den i Sommermaanederne havde Smørproduction &c.

I Aaret 1828

var Besætningen: 7 Heste, 13 Køer, 1 Tyr, 6 Qvier à 1½ Aar gl.

3 Køer havde kalvet før d. 1ste Mai; 1 Køe d. 22de Juni; 2 Køer d. 6te Juli.

Efter d. 1ste Septbr. kalvede 7 Køer.

Formedelsk Mangel paa Høe og Halm, bleve d. 5te Mai 9 Køer tværede paa Staldfodrings Rug, paa hvilken de vare indtil d. 16de Mai, da de kom paa Kløver, hvilken de ikke syntes at nyde, sandsynligen fordi de fik større Mundfulde paa Rugen. Den 20de Mai tværedes de paa Staldfodrings Hvede; den 27de Mai atter paa Kløver indtil d. 19de Juni, da de alle kom paa

Stald og staldfodredes. Den øvrige Deel af Besætningen: 7 Heste og 11 Qvægshoveder var staldfodret fra d. 5te Mai indtil den 17de Juni, med Rug og Hvede. Fra d. 18de Juni til 1ste Juli blev den hele Besætning staldfodret med Enggræs. Fra d. 1ste Juli til 12te August med Vikkehavre, da Qvæget udtøiredes.

Det var Nødvendigheden, der bød mig at bruge Tøiring, hvorved jeg erholdt følgende accidentelle Erfaring om de forskjellige Staldfodringsurters Indflydelse paa Smørproductionen:

I 11 Dage, da Køerne fik Rug, fjærnedes	35 Pbd. Smør
	o: $3\frac{2}{17}$ Pbd. daglig;
i 4 Dage . . . rød Klover . . .	10 Pbd. Smør
	o: $2\frac{1}{2}$ Pbd. daglig;
i 7 Dage . . . Hvede	17 Pbd. Smør
	o: $2\frac{3}{7}$ Pbd. daglig;
i 23 Dage . . . rød Klover . . .	59 Pbd. Smør
	o: $2\frac{1}{2}$ Pbd. daglig;
i 12 Dage . . . Enggræs	38 Pbd. Smør
	o: 3 Pbd. daglig;
i 43 Dage . . . Vikkehavre . . .	107 Pbd. Smør
	o: $2\frac{1}{2}$ Pbd. daglig.

Tilsammen er der fjærnet i de 4 Sommermaaneder 20 Pbd. Smør, hvortil dog maa føies den i Huusholdningen forbrugte Fløde.

I Aaret 1829

var Besætningen: 7 Heste, 12 Køer, 3 Qvier og 3 store Kalve.

4 Køer havde kalvet i Januar og Februar.

1 Ko kalvede den 25de Mai. 4 Køer kalvede i Juni, (4de, 11te, 12te, 21de.)

1 Ko kalvede den 1ste August, og 2 Køer efter 1ste Septbr.

Formedelfst Fodermangel bleve d. 16de Mai 9 Køer tøjrede paa Staldfodrings; Rug; den 5te Juni kom de paa almindeligt Græs. Den øvrige Deel af Besætningen blev den hele Tid staldfodret. Den 20 Juni blev den hele Besætning staldfodret først med Staldfodrings; Hvede, der paa med Enggræs; og fra den 12te Juli til d. 11te Septbr. med Vikkehavre.

I 20 Dage, da Køerne fik Rug, fjærnedes 29 Pd. Smør

i 16 Dage . . alm. Græs . . . 28 Pd. —

i 10 Dage . . . Hvede . . . 27 Pd. —

i Juli og August Maaneder 11 Epd. 8 Pd. —

i 11 Dage af Septbr. . . . 36 Pd. —

Tilsammen er der fjærnet i de fire Sommermaaneder 19 Epd. Smør.

Salt, anvendt til at bevare indbjerget Sæd
og Høe.

(Af tvende Skrivelser til Landhuusholdningselskabet fra
Hr. Pastor Rønne i Lyngbye).

Dpmuntret ved den Dmhue, som det Kongl. Danske
Cancellie atter iaar har viist for at vejlede Landman:

den til forsigtig Brug af slet indhøstede Sædevare, bruger jeg den Frihed, at anmeldte et Middel, som endog i den allervanskeligste Høst forebygger al Fare og uden stor Beføstning med Lethed kan anvendes.

I flere Aar har jeg, naar enten Høe eller Sæd mindre tør hjemførtes her, brugt dette Middel og befundet det fuldkomment tilstrækkeligt til at forebygge Gjæring; men især have Aarene 1828 og 1829 givet mig den fuldkomneste Visshed. I det forstnævnte Aar, da jeg havde havt et ikke ubetydeligt Stykke Havre og et mindre Stykke Byg saare længe staaende i al den overflødige Regn, resolverede jeg omsider, efter nogle Dages Tørveir, uden Blæst, at lade det hjemføre, skjøndt det ei var tilbørlig tørt; men befalede mine Folk, at bruge mit, ofte anvendte, Middel, nemlig: "at strøe lidt Salt imellem Lagene." Imidlertid faldt der, under Hjemfjørselen, flere Regnbyger — jeg var i Embedsforretning, og kunde ei standse Høsten, som jeg vilde gjort, dersom jeg havde været tilstede. Under saa ugunstige Omstændigheder frygtede jeg, at Saltet ikke vilde være tilstrækkeligt, til at forebygge Gjæring; men fandt det dog betænkeligt, at føre det Indhøstede ud igjen. Vinteren derefter viste det sig, at der var intet fordærvet Straa enten i Havren eller i Bygget; Alt var fuldkommen vel conserveret.

I Aaret 1829 vovede jeg derfor desto dristigere at modtage alle Slags Sæd i Laden, uden

at oppebie dens fuldkomme Tørhed, og min Erfaring er den samme, som sidstnævnt.

Da der ikke strøes Mere imellem Lægene end omtrent som man saaer Sæd paa Algeren, er Beføstningen ubetydelig, Uleiligheden ei stor, og hertil kommer endnu, at Saltet baade gjør Foderet ædeligt og sundt for Creaturene.

Lynghye d. 1ste December 1829.

I Forbindelse med Forestaaende har Hr. Pastor Rønne i en anden Skrivelse meddeelt Følgende:

Hvad Qvantiteten angaaer, da mener jeg, at den ikke let bestemtere kan angives, end naar jeg siger, at der paa ethvert Lag af Sæd eller Høe (som vil udgjøre omtrent $\frac{3}{4}$ Alen i Tykkelse, eller perpendicular Linie) strøes saameget Salt, som man almindelig saaer paa en lige Glade af Jordsmon. Jeg formoder at dette vil udgjøre omtrent $\frac{1}{8}$ Skp. til et ordentligt Læs. Vel har jeg kun anvendt dette Middel paa Sæd og Høe, som sættes i Lade; men jeg kan slet ikke tvivle paa, at det jo med samme Fordeel kan anvendes paa det, som sættes i Stak, hvor Forbrugen af Salt vel endog kan være noget mindre, da Vinden virker saameget paa Stakkens yderste Omkreds, at Saltet der neppe vil behøves.

Efterat have udtørsket forrige Aars meget fugtig indbragte Tiende, kan jeg fuldkomment stadfæste, hvad jeg forhen har sagt. Jeg har ikke fundet noget skimlet Straa i Laden. Jeg har derfor og

driftigt hjemført Høe i denne vanskelige Sommer, førend det var fuldkomment visnet og tørt nok. Jeg havde nemlig af Sildefalt og Løge en halv Snees Potter staaende i en Sjerding, hvilke jeg lod strøe paa 6 Læs Høe, og har i 14, siden Hjemførselen, forløbne Dage ikke mærket den mindste Varme i Høet.

Lyngbye d. 15de Juli 1830.

Om Skov anlægget paa Almager.

Under 11te Juli 1830 er imellem Landhuusholdnings: Selskabet og Lodsseierne i Store Maglebye afsluttet en Forening af følgende Indhold:

"Ved et under 18de Mai 1818 imellem det Kongelige Landhuusholdnings: Selskab paa den ene Side og Lodsseierne i Store Maglebye paa Almager paa den anden Side oprettet, og ved det, bemeldte Dag afholdte Landvæsens: Commissions: Møde sammesteds, til Protocollen fremlagt Document, paatog Selskabet sig at besørge afhjulpen den i mange Aar paa Almager følte Mangel af en passende Skov, og Lodsseierne vedtog at overdrage til Selskabet i 20 Aar, fra 1ste Octbr. 1818 til 1ste Octbr. 1838, til uindskrænket Afbenyttelse et Areal af 300 Tønder Land geometrisk Maal, af fornævnte Byes Over:

drev i en Strækning langs med Ullerup Skjel, for at dette Areal kunde komme under Skovkultur.

Denne til Bedste for Grundeierne sigtende Foranstaltning, paa hvis Iværksættelse strax begyndtes, er først ved Hjælp af Hans Majestæts allerhøieste Understøttelse og siden ved Selskabets egne Midler saa vidt fremmet, at Halvdelen af Arealet, eller 150 Lønder Land, er forsynet med Træer, der for største Delen ere i god Væxt, og derved fremmer de endnu ubesaaede eller ubeplantede Pletteres Kultur; og at den anden halve Deels Beplantning er forberedt ved Anbringelsen af tilstrækkelige for dette Terrain saa høist nødvendige Læ-Plantninger.

Men ligesom det fastsatte Tidrum maatte, uden en desstørre Kapitals Anvendelse, ansees vel kort til et med mange Vanskeligheder forbundet Foretagendes planmæssige Udførelse; saaledes har ugunstigt Veirig i de første Aaringer tilligemed andre for Anlægget indtrufne uheldige Omstændigheder, hvortil hører den Ødelæggelse, Harene anrettede paa de unge Planter i Anlæggets Begyndelse, og Musene siden endog paa større Træer, betydeligen forsinket Arbeidet. Formedelt disse Hindringer, og dem, der endnu ere at bekæmpe, samt med Hensyn til den Sum, der aarligen kan tilveiebringes og som Selskabet herefter maa opofre af egne Midler, vil det ikke blive muligt at fuldende Beplantningen og Besaaeningen af det hele Areal i de dertil bestemte 20 Aar. Selskabet, som nødigen vilde lade dette i

sine Følger saa velgjørende Værk blive kun halv fuldsført, ønskede derfor en passende Forlængelse af denne Termin. Desangaaende indlevedes Underhandlinger med Lodseierne, som, erkjendende Gavnligheden af denne Foranstaltning for dem og deres Efterkommere, vare beredvillige til at opfylde Selskabets Ønske, saafremt de fra dette Aars Begyndelse maatte forskaanes fra at udrede de Skatter og Afgifter, som hvile paa den til Skov anlægget indtagne Strækning.

Efterat derfor Hans Majestæt Kongen har sat Selskabet i Stand til at bære denne Udgiwt, har man truffet den Overeenskomst:

- 1) At Landhuusholdnings Selskabet beholder bemeldte Overdrevs Part, Tre Hundrede Tønder Land stor, til fri og uindskrænket Afbenyttelse ei blot for det først bestemte Tidsrum indtil 1ste October 1838, men ogsaa i de paafølgende 20 Aar, altsaa indtil 1ste October 1858.
- 2) At Selskabet fra 1ste Januar 1830 og indtil 1ste October 1858 udreder de Skatter og øvrige Afgifter, som hvile paa dette Areal, der en ansat til 10 Tdr. 4 Skpr. 2 Fdk. 2½ Alb. Hartkorn; dog kun for saavidt disse Skatter og Afgifter efter Lovgivningen indbetales i Amtstuen, hvorimod alle andre paa dette Areal hvilende Byrder, være sig Arbeide eller Penge eller Natural Præstationer, fremdeles bæres af Store Maglebyes Lodseiere.

- 3) At Selskabet bestræber sig for, i dette Tidsrum at faae paa det hele Jordsstykke opelsket saadanne Træsforter, som Jordsmonnet ansees bedst skiftet til, og som i Tiden kunne afgive Gavn: kommer og Brændsel, forsaavidt ikke locale Om: stændigheder maatte lægge uovervindelige Hin: dringer i Veien derfor.
- 4) At denne Foranstaltning udføres paa Selskabets Bekostning, ligesom hidtil, uden nogen Udgiwt eller Byrde for Store Maglebyes Beboere, hvor: imod al den Fordeel og Indtægt, som Selskabet i de endnu tilbageværende Aar indtil October 1858, paa hvilkensomhelst Maade, muligen kunde drage af bemeldte Overdrevs-part saavel som af Anlægget, tilfalder Selskabet, til nogenlunde Godtgjærelse for de betydelige Bekostninger, det derpaa maa anvende.
- 5) Efter denne Termins Forløb falder Jorden tilli: med alle de Træer, som da derpaa findes, til Beboerne i Store Maglebye til deres udelukkende Afbenyttelse, efter Enhvers Hartkorn. De derpaa værende Bygninger med Besætning og Inventarium forblive derimod Selskabets Eien: dom, hvorover Dette kan raade efter Godtbe: findende.
- 6) Fra den Tid af, at Lodseierne modtage Skoven, ere de pligtige til forsmæssigen at behandle den, ved nemlig at hugge efter en forstandig Plan, og igjen saae eller plante i det Afrevnes Sted,

for at ikke Anlægget skal blive ødelagt og de derpaa anvendte Bekostninger vorde spildte, alt i Overeensstemmelse med Forordningen af 27de Septbr. 1805, saaledes at Skoven bliver en bestandig Fredskov; i hvilken Henseende en Afskrivt af denne Overenskomst skal indsendes til og opbevares i det Kongelige Rentekammer, som det Collegium, hvorunder Forstvæsenet henhører.

- 7) Det bliver en ufravigelig Regel, at Skoven aldrig maa særskilt sælges fra Hartkornet, men bestandigen følge dette."

Ved Rescript af 28de August 1830 til det Kongelige Rentekammer har Hans Majestæt aller-naadigst bifaldet, at dette Skov anlæg maa føre Navn af: "Kongelunden".

I n d b y d e l s e .

En af vort Olds Ypperste, hvis Autoritet Ingen vil underkjennde, Lydslands store Landøkonom, den forevige-
de Thæer, sælger følgende Domp om det lydske Dvæg:
"dette — siger han — "udmærker sig i alle Henseender
"ved de ypperligste Egenstaber; det er muntert, meget
"haardsført, og yder paa magert og flet Græs meget meer
"Mælk og har bedre Gulb, end andre Høilandsracer. Til
"Fødning er det fortrinligt, da dets Kjødtrævler ere fine
"og saftfulde, dets Knokler og øvrige Affald veje lidet i
"Forhold til Kjødet. Det bliver snart kjødrigt og fedt;

"og Fedtet bannes ei saa meget paa Egemets ydre Dele,
 "som imellem Muffeltræblerne, hvorved Kjød og Fedt
 "mere blandes, og faaer en behageligere Smag. Hvor
 "man kjenner dette Slags Kjød, betales det i Alminde-
 "lighed dyrere end lige Vægt af andet Kjød. Ere Køerne
 "end magre naar de nyligen have kalvet, saa vorde de
 "dog efterhaanden federe, ligesom Melken aftager, og ere
 "i Almindelighed slagtesærbige, naar de blive gølle. —
 "Under almindelige Forhold fortjener maaskee in-
 "gen Race saameget som denne med Omhu at
 "forædles. Dersom man søgte at vælge de bedste In-
 "dividuer og forædle dem ved Sammenparring og god
 "Pleje, saa tvivler jeg ikke paa, at de ville i alle
 "Henseender vinde Prisen fremfor enhver an-
 "den Race" *).

Saaledes beskrive fremmede Sagkyndige de jydsk-
 Dvægracer, som mange af vore Landøkonomer kjende saa
 lidet, at de endog blande dem med udenlandskt Dvæg, der
 neppe besidder alle nysnævnte fortrinlige Egenskaber, i
 det mindste ikke forenede, i saa høj Grad; eller ere
 acclimatiserede. Om end de fremmede Dvægracer i det
 Hele overgik vort bedste jydsk Dvæg — hvilket ingenlun-
 de er Tilfældet — saa maatte de dog, dersom de skulle
 tjene til hiints Forædling, i denne Henseende anvendes
 med Sagkundskab og Forsigtighed i en Grad, som ingen-
 lunde kan forudsættes hos Landmanden i Almindelighed;
 thi anvendt med Uvidenhed og Skjodesløshed, er den Sta-
 de, som de forvolde, ubødelig.

Vi bør altsaa, for at fremme vore bedste jydsk Dvæg-
 racers Forædling, ingenlunde krydse og blande dem med
 fremmed Dvæg, men forbedre dem i sig selv o: omhyg-

*) Thäer's Annalen der niedersächsischen Landwirthschaft
 2 St. 1 Jahrg.

geligen udvælge sammes fuldkomneste Individuer af begge Røn, og saaledes forene baade Faderens og Moderens fortrinlige Fuldkommenheder til det Hjem, hvortil Tillægget bestemmes, for omsider at komme de Idealer, som man har tænkt sig, saa nær som muligt. Ved et rigtigt Valg af Stambyr, og ved disses og Afkommets hensigtsmæssige og omhyggelige Røgt og Pleje, sættes vi da i Stand til at frembringe ypperlige, ved Konsten forbedrede Racer, tjenlige til vort Hjem; thi Kjøndt enhver Races ejendommelige Typus er nedlagt i den ved Parringsacten frembragte Spire til Fosteret, saa er det dog unægteligt, at hiint oprindelige Præg kan undergaae betydelige Forandringer ved Dyrenes forskjellige Fodrings- og Røgtningssmaader i den unge Alder, — ja selv ved Moderens Behandling medens hun bærer Fosteret; og netop disse Erfaringer ere det, som især have gjort det muligt for Menneſket, at frembringe efter sit Ønske konſtige Racer til forskjellig Anvendelse. Hvad er vel den dyrſke Organisme egentlig andet end en ved Næringsmidlerne for største Delen frembragt og vedligeholdt aandedig Maskine, der ſtaaer i nøjeſte Forhold til Fødens Beſtanddele, og hvis Form og Kraft tildeels beroe paa disſes Mængde og Beſtaffenhed? Heraf er det indlyſende, at Huusdyrenes uligeartede Føde og Røgt væſentligen bidrage til deres Raceforſjellighed; og at Drenſ hele Organisme alſaa bør, fornemmelig i den tidlige Alder, før den er fuldkommen udviklet, ved en hensigtsmæssig Røgt og Pleje, gives en efter dens fremtidige Beſtemmelse lempet Retning; thi i denne Periode formaaer Menneſket, ved paſſende Føde og Røgtning at lede Afſondringsorganerne til fortrinligen at afſætte Mælk, Rød eller Fedt; diſſe konſtigen ledte Afſonbringere vorde omsider til Bane, og endelig til urokkelig Naturlov.

Af denne Grund holder jeg det ogsaa for hensigtsmæssigt ved Melkeracerne, at lade Qvierne løbe med Tyr i det andet Aar, saa at de kunne kalve i det tredje, før de ere aldeles uborne; thi da vannes Naturen tidlig til, ved Melkeaarerne, fortrinligen at adskille og affatte af Næringsmidlerne Melken, og de vorde saaledes useilbarligen bedre Mælkedøer, end naar Parringsacten oplættes indtil de ere aldeles uborne. Naturligviis forudsættes, at Tillægsqvierne fodres vel baade før, og medens de bære Fosteret. U hensigtsmæssigt vilde det derimod være, at lade Arbeidsracen befrugtes saa tidligt, thi baade Forældre og Afkom tabe unegtelig derved i Størrelse og Regemægt.

Resultatet af Ovenanførte bliver altsaa, at Melkeracerne bør røgtes og plejes paa en anden Maade end Slagteracerne, men disse igjen anderledes end Arbeidsracerne; ved Melkeracernes Røgt og Pleje bør tillige iagttages, om de blot skulle yde det størst mulige Quantum Mælk, uden Hensyn til dens Beskaffenhed, eller om den tillige skal indeholde megen Smørstof; — og endelig er det ogsaa klart, at hidbragte fremmede Racer umuligen kunne hos os vedligeholde deres oprindelige Nationaltypus, naar deres Næringsmidler og hele Røgtning ere væsentlig forskellige fra den sædvanlige i deres Hjemstavn.

Stundom skeer det ogsaa, at enkelte Individuer af samme Race udmærke sig ved en eller anden tilfældig fortrinlig Egenskab, f. Ex. Melkerighed, Trivelighed; disse bør naturligviis stjenkes Opmærksomhed; thi saadanne Egenskaber ere stundom arvelige, og kunne altsaa, især naar de findes baade hos Fæder og Moderdyr, og fra en tidlig Alder af, med Røgtning gives en

henfigtsvarende Retning, bidrage til nye fortrinlige Racers Frembringelse.

En saadan Forædling vil, naar baade Stamdyrene og Tillægget tillige røgtes og plejes med muligste Omhu, uomtvivleligen have den heldigste Indflydelse paa vore indiske Dvægracer, skaffe dem deres forrige Celebritet udenlands, hvorved Udførselen vil tiltage, og en af Landets fordom saa vigtige, nu mærkelige aftagne, Indtagtskilder gjenvindes; — thi sliq Raceforædling er intet Experiment; med temmelig Visshed kunne Følgerne forudsees og beregnes. Det er jo vitterligt, at de meget berømte Bakewell'ske Dvæg- og Faareracer i England ere frembragte paa lignende Maade; kun bør man vogte sig for at parre alt for nær beslægtede Individuer, hvilket stundom fremvirker Udartning.

Disse ved uomtvivlelige Kjendsgjerninger bekræftede Grundsandheder, som Ingen magter at kuldkaste, har vakt det Huse hos mig, at foretage en saadan Forædling med vore ypperste nationale Dvægracer, — muligen fiden tillige med nogle af vore andre Husdyr, — forsaavidt min Ejendoms Størrelse og Localitet tillade det.

Et af de virksomste Midler, hvorved man i denne Henseende kan bidrage til den mindre cultiverede Landmands Oplysning, er: at vise ham i Gjærningen heldige Resultater af en saadan Raceforædling, forbi disse gjøre det varigste Indtryk paa ham og vække hans Efterlignelseslyst; thi frugtlos og mistænkelig, nærer han ofte Fordomme mod Forandringer i hans Dont, hvis Gavnlighed han ei af Erfarenhed kjender.

Jeg er i Besiddelse af en Avlsgaard omtrent $\frac{1}{2}$ Mil fra Kjøbenhavn, der har et Areal af nogle og 90 Tdr. Land geometrisk Maal, som jeg har opdyrket med stor Flid og Bekostning. Den er, især med Hensyn til Gaars-

dens nære Beliggenhed ved Hovedstaden, fortrinligen Skiftet til sig gavnrig Raceforædling. Men da et saadant Foretagende overstiger mine pecuniære Kræfter, saa vover jeg tillidsfuld at henvende mig om dette fædrenelandste Anliggende til ædeltsindede Patrioter, der med reen Villie forene Gode til at fremme Landets Lærv.

Turde jeg haabe, at nogle af Fædrenelandets sande Venner i 5—6 Aar vilde sammenstykke den aarlige Sum, som medgaaer til Ejendommens Forrentning, Drift, Vedligeholdelse &c., (omtrent 2,500 Rbd.), saa sættes jeg derved i Stand til strax at ordne det Fornødne i Henseende til dette praktiske Foretagende, og siigt Offer paa Fædrenelandets Alter vil for Samtid og Efterslægt uomtvivleligen yttre en saare velgjørende Indflydelse. Skulde den indkommende aarlige Sum overstige Beløbet af 2,500 Rbd., saa skal Overflødet vorde anvendt til at udvide Indretningen og gjøre den fuldkommnere; jeg forpligter mig i dette Tilfælde til at aflægge et offentligt betælleret Regnskab.

Med Taknemmelighed skal jeg stedsse paaafjønne det Beviis paa Tillid, som herved stienkes mig, og det skal være mig en hellig Pligt, at retfærdiggjøre den, ved at overtøye hine Besøndere om, at jeg ei søgde min egen Fordeel, men at Fædrenelandets Gavn var mit Wiemed. At jeg, ved at virke for dette, tillige attraaede, at betrygge mig og Mine et tarveligt Udkomme, behøver jeg ikke at blues ved eller at fordølge.

Udbyttet, som jeg med Sikkerhed kan tilbyde de ærede Contribuenter, er Halvdelen af det aarlige Tillæg, i Forhold til deres resp. Indskud; den anden Halvdeel er den eneste Løn for min Nøje og min Bekostning. Iøvrigt er det en Selvfølge, at Contribuenter have fortrinlig Ret til Resten af Opdrættet fremfor alle andre Kjøbere,

der maatte melde sig. Hine ere naturligviis ogsaa ei alene berettigede til at overtyde sig om deres Tilfuds samvittighedsfulde Anvendelse, men det vil tillige være mig særdeles kjær, om de ved oftere Besøg behage at forskaffe sig denne Visshed.

Derfor et tilstrækkeligt Antal Contribuenter tegner sig, skal jeg endnu i dette Efteraar, ved Reiser omkring i Landet, især i Jylland, indkjøbe 16 Dvæghøveder af Landets bedste nationale Racer til flig Raceforædling.

Er jeg da saa heldig ved et saadant praktisk Foretagende at gavne Fædrelandet, — er jeg saa heldig, faktisk at oplyse, at vi selv besidde den Skat, som vi med stor Bekostning troe at finde udenlands, og med en endnu større søge at forplante paa vor egen Grund, — er jeg saa heldig at bidrage til at udbrede Lys over en af Landøkonomiens vigtigste Grene, — saa fyldest det jo ene hine ædle Patrioter, der gjorde det muligt for mig, at iværksætte en Fædrelandet gavnende Plan.

Jeg smigrer mig med det Haab, ved mine Skrifter, mine Forelæsninger og mine praktiske Forhold i Staten, at have lagt for Dagen, at jeg besidder de fornødne Kundskaber til at styre og lede et saadant Foretagende paa en dets Bestemmelse fyldestgjørende Maade.

Frederiksholm i October 1830.

J. B. Neergaard.

Om Tiendevæsenet. *)

(Motto. Non gloria nobis causa, sed utilitas officiumque fuit).

Det Kongelige Landhuusholdnings-Selskab har iblandt flere for Aaret 1828 udsatte theoretiske Opgaver fremsat følgende under No. 2:

„Det er en umistkjendelig Sandhed, at den ved Lovgivningen tilsigtede og allerede for en stor Deel fuldbyrdede Forandring af Tiendeydelse i Kjørvæn

*) I Anledning af den Priisopgave, som Landhuusholdnings-Selskabet i nogle Aar havde udsat over dette Emne, indkom adskillige Afhandlinger, af hvilke dog ingen befandtes aldeles fyldestgjørende, navnlig i Forslagene til en om muligt bedre Regulering af Tiendevæderlaget. Imidlertid indeholdt flere af Afhandlingerne saa velgrundede Bemærkninger, at de maatte antages at have Almeen-Interesse. Da desuden Ofsentliggjørelsen af slige Udarbejdelser, om end ingen af dem have vundet den udsatte Priis, kunde give Anledning til en flersidigere Drøftelse af denne vigtige Gjenstand, har Udgiveren anseet det passende at optage enkelte af dem i dette Tidsskrift, og, efter indhentet Tilladelse saavel fra Selskabet som Forfatteren, gjør han her Begyndelsen med at levere den ovenstaaende Afhandling, hvilken blandt andet fandtes at indeholde en tro Skildring af Tilstanden saaledes som den var og er under Tiendens Ydelse i Kjørvæn og af de Fordele, der flyde af Naturaltiendens Forandring til en fast Ydelse.

„til fast aarlig Afgiøt, er en for Agerdyrkningens
 „Fremme høist velgjørende Foranstaltning, og at det
 „for selve Tiendetageren er til Gavn, at hans Ind:
 „tægt derved gøres uafhængig af Maaden, hvorpaa
 „Jordbrugerne finde for godt at benytte deres Jord,
 „samt at han fries for de Banskeligheder og Fortre:
 „deligheder, der ofte ere forbundne med Oppebørsel
 „af Tienden i Kjørvæn. Imidlertid har og hiin For:
 „anstaltning sine Uleiligheder, og skjøndt de gavnlige
 „Følger i Tiden vistnok maae ansees som langt over:
 „veiende, saa ere Uleilighederne dog ikke saa ubety:
 „delige, at det jo kunde fortjene Undersøgelse om
 „noget Middel lod sig udfinde til at formindste
 „disse.”

„De Erfaringer, som allerede havees om Føl:
 „gerne af Natural:Tiendens Ophævelse, ville ved
 „denne Undersøgelse kunne gjøre god Tjeneste, lige:
 „som det og isøvrigt har ikke liden Interesse at kom:
 „me til et Resultat af disse Erfaringer.”

„Selvstabet ønsker derfor, at en Mand, som er
 „forsynet med den omfattende Erfaring, og det
 „Overblik, som dertil behøves, ville udbille de Føl:
 „ger, som hidtil have vilst sig af Natural:Tiendens
 „Forandring til faste Afgiøter i Korn og Kornvær:
 „di, og fremsætte sine Tanker om hvad der mulig:
 „gen endnu kunde tjene til at gjøre Tiendebestem:
 „melserne sikkrere og til de forskjellige Forhold, som
 „kunne indtræde, mere afpassede saavel som mindre
 „bekostelige.”

Antages det, at mange Aars Erfaring, forenet med nogen Kundskab og sund Eftertanke, kunde afgive nogle ikke ganske forkastelige Materialier til Oplosningen af dette Spørgsmaal, saa torde vel en Mand, som i henved et halvt Hundrede Aar har havt med Tiendevæsenet at bestille, nu som Tiendetager paa Algeren for Andre, nu som selv Tiendetager, nu som Tiendeplygtig under enhver Tiendens Skikkelse, og som saadan været underkastet dens Bestemmelse efter den senere Lovgivning, selv i 15ten Aar været Tiendekommissair, og endnu som Besidder af et temmeligt Jordbrug er Tiendeyder, vove sig til her at yde sin Skjærb, og i denne Fortrøstning gribe Pennen.

Saa stor i Virkning for det Almindelige, for Tiendeejer som for Yder, Natural: Tiendens Forandring til en fast Afgift i Korn eller Korn-Værdi lod sig tænke, og virkelig vel i tvende Decennier har vilst sig at være, saa stor var og den Forfærdelse, som overkom de Ejere og Besiddere af Tiender, der havde henlevet deres Besiddelsestid under Naturaltydelsens Regide, da den allernaadigste Indbydelse af 16de Marts 1796 emanerede.

Hvorledes skulde de store Hovedgaardes Nvægghold, Markens deraf dependerende Gjødning og den atter derpaa beroende fremtidige Production vel vorde, naar Tienderne af flere Hundrede Tønder Hartkorn — hidtil Opholdelsesmiddelet — skulde tabes. Hvilken Godtgjørelse, den være i Korn eller Penge,

vilde være stor nok til Erstatning for den uersatte-
lige Fodring og Gjødsfning !

Hvorledes skulde nu hine betydelige Holsbrug,
der stedse i Nødens Tid vare Statens Forraads-
kamre, vorde opdyrkede saa at de kunde føde sig
selv !

Saa lod det allerede da. Men man trøstede
sig; thi ønskede end Yderen nok saa ivrig den For-
andring i den byrdefuldeste af alle offentlige Afgiv-
ter, som Indbydelsen lod ham sine, saa stod det
dog ikke til ham ene, om den skulde opnaaes, og
saa eller næsten ingen Foreninger bragtes tilveie.
Blandt disse Saa udgjorde de, der bleve stiftede i
Præstefaldenes eller andre Beneficeredes Vakantse, de
Fleste, men de Exempler, Resultaterne afgave, vare
ikke synderligt indbydende til Efterfølgelse af Nogen,
som kunde undgaae det, idet flere gode Sognefald,
af misforstaaet Jver, bleve reducerede til Poenitent-
se: Kald.

Gjorde nu den allernaadigste Indbydelse, som
den, der havde at kæmpe ei alene mod ældgamle For-
domme, men og mod Gjerningsfager, der uheldig-
viis resulterede af dens Anvendelse, saaledes liden
Lykke, saa maatte den Sensation, der frembragtes
ved Forordningen af 8de Januar 1810, være desto
større. Nu stod det jo til Liendeyderen alene at til-
veiebringe den Forandring, han, hvis han var for-
nuftig, maatte attraae, nu hjalp det ei mere Liens-
detageren om han vilde lade sig affordere eller ikke,

nu skulde han nolens volens give Afkald paa Naturaltiende, mod hvilket som helst Bederlag, den vedkommende Kommission vilde bestemme. Yderne, meest bestaaende af Almueklassen, havde sat sig i Hovedet, at skulle have Tienderne for Intet, eller — de Billigsttænkende — blot mod et Bederlag, de lettest kunde udrede. Hyppige bleve Requisitionerne til Tiendekommissionerne, og disses Forretninger; Møje og Anstrængelse kostede det at overtøye Yderne om Eierens Ret til fuld Erstatning af Tiendens Værd. Anslog nu Eieren denne Erstatning som oftest for høit, saa vandt Kommissionen under Forhandlingen den Mistro, som om den heldede til Eierens Fordeel, og, efter affagt Tiendelse, Misnoie af Eieren, som den, der troede sig fornærmeth i sine Rettigheder. Men Tiden blev Læremester og Læge. Mangen for Naturaltydelsen indtagen Eier og Besidder, trøstet ved den ubekostelige og mindre byrdefulde Maade, han nu kunde have sin Rettighed paa, søgte at indrette sig efter Tiderne; flere unge Mænd, forsynede med theoretiske Kundskaber i Landbruget, men frie for de Gamles Forbomme, afløste disse, og med Glæde skuer Patriotten nu mange ham forhen bekjendte Landbrug, større og mindre, der forhen besad og hævede Naturaltiende af 4, 6, ja flere Hundrede Tønder Hartkorn, men desuagtet i Produktion knap naaede det Midelmaadige, nu, uden Tiender, at florere med tiltagende Frembringelser, forhyiet om ei fordoblet

Nvægghold, Overflod af Gjødske ic., saaledes, at hvor man fordum ikke kunde tænke sig Nolsbruget som bestaaende uden Tiende, trænger Man nu til nye Ladehuse og Fæstalde, tæller Korn: og Høshæsse i Dossinviis. Hvorledes? Ja derom spørger kun den, der ikke saae hvorlunde Jordens Produktion multiplicerer sig ved et forbedret Landbrug, nu ved fornuftig Brug af Mergelen, som paa de allerfleste Steder er at finde, nu ved Oprensning af Vandstader, hvor den fedeste Plantejord har sanket sig i Marnese, nu ved Engenes Forbedring ved Udgrøftning og Vandets Benyttelse, nu ved skadeligt Vands Afledning fra Algeren, og frem for Alt, dens flittigere Pløining og Harvning, hvorved den renses fra Ukrudsrøddernes selvraadige Vext; ikke at tale om hvad der er virket, og fremdeles kan virkes, ved Foderurter og Foderrødder, ved Sommerfald: fodring og de flere nyttige Midler til Nvæggholds og Gjødsfning's Forøgelse, som enhver Eier og ethvert Sted, det have saa naturlig god eller slet Jordbund, efter rigtigt Valg tilbyder sin Bruger.

Maatte kun snart Exemplet, hvilket enkelte Jordbrug saaledes afgive som Virkning af Besidderens bedre Kundskab, Flid og Tænksomhed, mere og mere virke paa de mindre Landbrug, som dem, der høste den nærmeste og umiddelbare Frugt af Naturaltiendevæsenets Ophævelse, og maatte denne alt mere og mere udbrede sig, indtil Tiendetagning paa Algeren kun eksisterede i Eldres Erindring, som den,

der engang var! da skulde Lovgivningen af 1810 velsignes af hver Agerdyrker og Elsker af Agerdyrking, som den meest velgjørende blandt de mange velgjørende Foranstaltninger, der udmærke vor dyrebare Sjette Frederiks Regjering. Ja selv med de uhorste lave Kornpriser i nogle af de senere Aaringer, med hvilke Priserne paa de for Landmanden aldeles uundværlige Handelsvare staae i et saa usfordeelagtigt Forhold, skal Landmanden endnu kunne bestaae, naar kun huuslig Flid og sparsommelig Huusholdning inden hans Dørre række hans Marks: og Gaardsvæertskab Haanden.

Var nu end denne lyse Side af Naturalhydselsens Ophævelse ikke egentlig det, som det ærede Landhuusholdnings-Selskabs Opgave gaaer ud paa, ikke det, Indsenderen foresatte sig at afhandle, saa turde det Anførte dog ikke være aldeles overflødigt at forudstikke de nærmere Undersøgelser, Opgaven fordrer.

Vi saae allerede de vigtigste Fordele, som flød af Naturalhydselsens Ophævelse, saavel for Eier som Yder, men de fortjene at rekapituleres og enkelt besees.

1. For Yderen: Han beholder den tiende Deel af sin Halm, hvoraf følger et tiendedeel større Næghold, en tiendedeel mere Gjødning, hvis Virkning Aar efter Aar gaaer i det Uberegnelige.

Hans Indhøstningsarbejde lettes, Tid vindes, og hvor vigtige ere ham ikke begge.

Sæt, han skal føre alle tre Tiender til tre forskjellige Steder, ethvert Sted ham mod en Miil fraliggende. Sæt, han skal føre en Gang med hvert Slags Korn, endog kun de tre Hovedarter antaget. Sæt, han, som Besidderne af 2 indtil 4 Tønder Hartkorn eller 20 indtil 40 Tønder Land, i Almindelighed kun har tvende Heste.

Han skal anstrænge sig og sine Heste til det Yderste, og han skal rose sin Lykke, naar han da paa een Dag skal kunne vorde Tienderne af et Slags Korn qvit, thi det vil oftere mislykkes end lykkes; men, med det allerbedste Held, gaae ham dog 9 hele Dage af Høstens kostbare Tid aldeles tabte, hans Heste afkræftes derved dobbelt mod det, de vilde lide ved hans egen Høst.

Gaae vi fra ham til den større Jordbruger, og tænke os denne under de samme Vilkaar, saa er kun at sige: ere hans Arbeidskræfter flere, er der ogsaa mere at anvende dem paa, han skal muligen føre 2 Læs Tiende naar den mindre Jordbruger fører eet. Og gaaer Man endelig til de Mindste af Klassen : Manden uden Heste, hvorledes gaaer det ham? Han er lykkelig, naar hans Jordlod ligger Huset saa nær, at han kan hjembære sit Korn paa sin Ryg eller hjemtrille det paa sin Karre, men paa ret mange Miles Vej gaaer denne Art Transport dog ikke an. Ingen er derfor værre faren end Huusmanden; han maa som oftest, for at undgaae alle Omstændigheder, affordere aarlig med Eieren,

der (med Uvillie, men med Sandhed siges dette) almindeligen veed at benytte den Armes Forlegenhed.

Giv nu nærbærende Komposition en tilstræffelig Tilfætning af ustadigt Høstveir, tænk, i heel Uge neppe een Dag tjenlig til Kornagning, og denne ene Dag anvendt paa Tiendens Hensørsel; tænk Mandens Fortviøvelse, naar han maa see sit hele Aars Arbeides Frugt, sit Fremtids glade og eneste Haab, udsat for total Ellintetgjørelse eller, heldigst, for væsentlig Forringelse.

Han opmuntres derimod til større Opmærksomhed og større Glids Anvendelse paa sit Afsælsbrug, ei alene ved Tanken, selv at kunne høste hvor han saaede, men selv den Afgiøt i Korn eller Penge, han maa yde, som Betaling for Natural-Tienden, er ham den Spore, der opmuntrer til anstrængt Krafts anvendelse; thi lad end Bederlaget, han skal yde, være nok saa billigt, vil det dog altid udgjøre enten en betydelig Pengesum, der, til een og samme Tid forfalder, i vore pengetrange Tider er mere end besværlig nok at bringe tilveie, eller, en Qvantitet af Korn, som maa være af anden Bonitet end den, hiint gamle Glendriansbrug producerede, hvis det skal kunne ydes, saalænge end ikke den humaneste Tiende: eier i dette Kapitel vil eller kan bestemme sig til mindste Eftergiøvelse.

Han vinder endelig, at befries fra alle de Chicancer, der uadskillelig ere forbundne med Natural: ydelse; han undgaaer Fristelsen at begaae Tiende:

svig — en Fristelse, som selv Tanken om Følgerne ei altid formaaede at qvæle; han vinder i Afgtelse for sig selv, følgelig i Moralitet. Vanskeligen skal man, næst Høveriet (selv i dettes nærværende bedre Skikkelse) kunne nævne den Landmandens Stilling, der mere fordærver hans Tænkemaade, mere indgyder ham Slavensind og fremkalder — for ikke at sige noget værre — Raahed i Tale og Handlinger, end netop Tiendeydelsen paa Algeren.

Enhver, der har øvet Tiendetagningen paa denne Maade, og bragt noget mere end gammel Fordom og indgroet Plagesoged: Aand med sig hjem, skal sande hvad her er sagt, om han end — hvilket gjerne tilstaaes — vil lægge til, at Indsenderen har valgt Sagens mørkeste Sider.

Gavnlig i høi Grad var Naturaltiendens Op-
hævelse saaledes for Yderen; men hvad vandt der-
ved for det

2det Eieret? Meget:

Han lærte at kjende og udvikle sin og sine egne Jorders Kraft, det er: han kom og vil mere og mere komme i Besiddelse af Landbrugets høieste Gevinst, og denne Besiddelse vil være ham saa meget kjærere og dyrebarere, som han med Stolthed kan sige: dette er mit Værk, tilkæmpet i haard Kamp mod egne og Andres Fordomme, vel med store Opoffrelser, men som rundeligen vederlægges; vel med anstrængt Arbeide og Sveed, men ved mit og Mines egen, ikke ved Bondens!

Han afgiver et lysende Exempel for sine mindre oplyste Naboer og glædes ved sit Bærk, ei alene for egen Skyld, men og over det Gavnlige, han virkede for Andre, der ene kunne ledes ved ret paa- faldende Exempler.

Han befries, ei mindre end Yderen, for det saare Ubehagelige og Chicaneuise, der er forbunden med Hæbelsen paa Ugeren.

Lader os engang besee disse Viderværdigheder ved Erfaringens Lys:

Jeg har, siger Tiendetageren, kjøbt og dyrt betalt Tienden (eller har den som Embeds Indkomst); jeg maa deraf svare Skatter, Renter &c., jeg maa bære Bekostningen paa Tiendens Hævelse og dens Udbringelse i Penge, bære dens Risiko i Uveirs og andre Ulykkes Tilfælde, og jeg vil have min fulde Ret til Punkt og Prikke.

Og jeg har, mener Tiendeyderen, selv med mine Kræfters Opoffelse, med min sure Sveed, tilveiebragt Ugerens Grøde, hvoraf jeg nu skal afgive en tiende Deel uden al Nytte for mig og Mine til betydelig Skade for mit Jordbrug.

Besjælet af disse og flige Betragtninger, begyndes nu Bærket, Tælling skeer over den Kornart, hvortil er requireret. Under Tællingen udmærker Tælleren sig det Sted, hvor han vil have Tienden, men han mærker sig og letteligen det eller de Steder, hvor Yderen vil have den taget; han mærker det af Kornets meget forskjellige Opbind efter Leen.

Nu er Yderens Vogn kommen; Tælleren peger paa det Sted, han har udseet; der protesteres, det kaldes det allerbedste Korn, det er Stedet, som skal give Sædeforn ic. Tælleren peger paa et andet og tredje Sted, men ogsaa der er meget i Veien. Endelig tilbyder Yderen at afgive Tienden, hvor Tælleren lyfter, med Undtagelse af de omtalte Steder, dog saa, at Tælleren skal begynde ved Ugerens Ende eller ved en Udside af Halbet; men see, nu er det netop der, hvor Yderen har udseet Stedet, ladet Regene derfor opbinde meget smaa, men paa andre Steder desto større. Man kæbles og spilder Tiden; Tælleren, der skal flere Steder hen, sidder som paa Naale, Hesten stamper af Riedsommelighed, Bonden af Arrighed, en Time eller mere er gaaet, og Man er omtrent saa nær som da man begyndte. Bonden vil ikke, Tælleren kan ikke, give Slip paa sin Paastand. Er endelig Tælleren's Taalmodighed udtømt, og raaber han: hid da med Vognen! jeg tager Reget hvor det falder og holder mig til Kornræffens østre (eller hvilken anden) Side; saa faaer som oftest Viben en bedre Lyd og man enes. Kun sjeldent opstaaer derfor Tilfældet at Udneegning skeer, men den erfarne Tiendetager veed da ogsaa i Forveien hvor sligt vil møde, hidfordrer Vognen strax, og det gaaer da hurtigere fra Haanden, end man troer. Yderen vil nu ikke binde Kornet, men læsse Regene blot med værste Opbind paa Vognen, hvilket Tælleren maa soale, og blot paasee, at hele Reget kommer i Læs:

set, at dette bindes og fjøres af Marken, da det bliver Yderens Sag, hvorledes han slipper fra Tallet i Tiendeladen, hvor han med Modtageren og denne med ham kan have Nød nok.

Men, endnu engang tilbage til den tiendepligtige Mark, hvor Tiendetageren haver at vaage mod flere Kneb:

Først maa han, hvis han enes med Yderen om Ydelsen paa eet Sted, da Regene saa sædvanligen sammenbindes to og to, nøie agte paa, at disse ikke deles eller løses, da det vel kunde skee, at eet Reeg deles i to, eller, som det hedder, bindes Byer. Dernæst maa han være nøie underrettet om de forskjellige Steder paa Byens Mark, hvor enhver Yder har sine Jordlodder, og om disses Antal; thi det er desværre ikke uden Exempel, især hvor de ældste Udskiftninger bestaae, at en Mand kan have 3, 4, ja 5 Jordlodder til Bymarkens forskjellige Sider, og fortie nogen af samme for Tælleren. — Og endelig, hvis han endog stundom, for Tid at vinde, stoler paa en Yders egen Angivelse (Man affordre ham almindeligviis samme før Tællingen og lader ham forpligte sig til Straffetiende, i Tilfælde den er urigtig) og bona fide udviser Tienden derefter, han dog ikke for hyppigt gjør Brug af saadan Gjenvei, og sjeldent med een og samme Mand.

Kommer nu endelig hertil den Banfselighed, der møder en Eier af forskjellige Tiender i forskjellige Byer og Sogne, i at tilveiebringe det Antal af

duelige Tiendetagere, som Forordningens §. 8 byder, og som virkelig udfordres, naar Yderne intet ufor-
 svarligt Ophold skulle lide, saa, da dette Antal let
 kan beløbe til 4, 6, 8, ja vel 10, og ligesaa mange
 Heste, ikke af ringeste Sort, er her ingen liden Ban-
 skelighed at overvinde, især naar betænkes, at i
 Høstens Tid Saa eller Ingen ere ledige, at Eier-
 en, hvis han driver en stor Gaard uden Hoverie, her
 behøver alle Folk og Heste til at bjerge eget Korn,
 at han selv saaledet som Nolsforvalteren kan være
 fraværende, eller gjerne lade deres egne Rideheste
 bruge af Andre; eller, hvis Hovedgaarden endog
 drives ved fuldt Hoverie, hvorlidet de Folk, til Ex.
 Godsforvalteren og hans Skriver, Skytten, Skov-
 fogden &c., ville kunne forslaae imod dem, der udfor-
 dres, endog forudsat de alle vare bequemme. Men
 lad nu ogsaa alt dette være bragt paa det Lørre,
 saa tænke man sig den ønskeligste Indhøstnings-Dag
 og Alt hvad opdrives kan i travl Virksomhed med
 Gaardens eget Korn at indage. Muntert og med
 Lyst og Glæde gaaer det fra Haanden. Nu kom-
 mer Tiendevogne, to, fire, ti og tilsidst flere i Række;
 her er ingen særskilt Afdeling af Folk til Assistance
 ved disses Afkørsning, der maa komme Noget ned
 af Gulvene og søge Tiende-Laden, der behøves siden
 end flere, tilsidst kan man slet ikke hjælpe sig paa
 noget af Stederne, og med al mulig Anstrængelse
 gaaer det begge Steder med Uorden, Misforholdelse
 Ophold, Ansvar og Tab. Man bestyldte kun ikke

Indsenderen for i nærværende Stykke at have malet med alt for stærke Farver; nei, her er malet efter Naturen og Farverne ere ægte.

Alle disse Omstændigheder, der ikke ere opbyggelige for nogen af Parterne, undgaae de ved Naturalhyldens Forandring til bestandig Afgiwt i Korn og Kornværdie.

Men — spørger man med Røie — hvilke ere da de Aarsager, som virke, at denne Forandring ei allevegne er iværksat?

Disse Aarsager ere enten virkeligen eller tilsyneladende vigtige; de ligge enten hos Tiendeeieren eller Tiendeyderen, eller hos Begge.

Som de vigtigste fortjene at omtales:

- A. Det Baand, der binder Tiendeeieren, at han kun i de trende ved Forordningens §§. 16, 20, 21 nævnte Tilfælde er berettiget til at requirere Tiende; Bestemmelse.

Det er dette Baand, der hindrer mange Eiere, især saadanne, som have Tiender, hvis Ydere ligge flere Mile borte, fra at iværksætte Forandringen. Sjældent eller aldrig opnaae de Tiendens rette Værd, eftersom Yderne, vel vidende, at Ingen har Lyst, uden at see overveiende Fordeel, at overbyde dem, og der ikke heller altid i saadan Egn, og inden Grændsen af en Miil fra de tiendepligtige Marker, findes Nogen, som har Evne og Lyst at indlade sig paa Forpagtning og indrette sig derpaa. Der indfordres, foruden udvidet Hunsrum, der ikke er No-

gens Leilighed at anskaffe til et temporært, maaſkee kun ſaa-aarigt, Brug, endnu Liendetællere, Tid, ſom er ſaa vigtig i Hoſten, og derhos ikke ſaa lidet Mod til at møde de utallige Vanſkeligheder og Fortrædeligheder, der ere i Følge med Liendehævſe paa Algeren, og hvoraf en Deel ovenfor ere omtalte.

Beneficiarius ſommer ſig, paa Embedets og egne Vegne, ved at give Slip paa Tillæget af den, ved Forordningens §. 28 No. 2 Lit. E tilſagte, eentien: de Deel af Liendens temporære Værdie, eller den Værdie, Kommiſſionen beregner; og let at opfylde er ikke heller det Vilkaar, den allernaadigſte Plakat af 17de Junii 1817 foreſkriver ham; thi lad end For: ening og Auktion være prøvet, hvor henter han dog Bevist, at det, der paa ſaadan Maade var at er: holde, ikke er Liendens rette Værdie? Hvo, han være Biſkop, Amtmand, Amtsprovſt eller Herredss: foged (det maa jo være paa nogen af Diſſes Er: klæring det beroer) kan forudsættes at have local Kundſkab nok, til at afgjøre dette med den Sikker: hed, Anſiggendets Vigtighed kræver, der ſom ofteſt vilde fordre ugelange Underſøgelſer paa Aaſtedet, ved ſagkyndige Mænd.

Med eet Ord: var Baandet, her er omtalt, løst, vilde Eierens da vundne reciproque Ret mod Yderen paa mange Steder virke Forordningens vel: gjørende Henſigt imøde.

B. Den Frygt, der næres hos begge Parter, at kunne ſkee for nær ved Kommiſſionens Kjens:

delse; eller, at faae bestemt et mindre eller større Tiendevederlag, end det, Man, stundom egennyttig, troer at burde have eller yde.

Mennesket maatte forandre sin Natur naar denne Anstødssteen ganske skulde bortryddes. Det kan imidlertid saalidet negtes, at Amts:Tiende:Kommissionernes personlige Tænkemaade, den Tiltroe eller Mistroe disse, skyldige eller uskyldige, besidde, jo her har megen Indflydelse, som, at enhver enkelt Kommission jo vist nok har sine egne forskjellige Meninger, sin forskjellige Maade at betragte Tingen paa, der gjør, at Produktions:Beregningen over en Jord af lige Størrelse og lige Qualitet, ved forskjellige Amts:Kommissioner, vil vorde temmelig forskjelligt taxeret, følgelig Tienden ligesaa forskjelligt beregnet. Har da endog Forordningens §. 28, saa noie som det vel kunde synes muligt, foreskrevet Reglerne hvorefter her skulde gaaes frem, saa er og maa dog, da det Bæsentligste, nemlig Granskning og Taxation, er overladt i Kommissionens Vilkaar, Resultaterne vorde ligesaa differente som Maaden, Enhver har at betragte Tingen paa, og den Synspunkt, hvorfra han gaaer ud. Saaledes gaaer det i Almindelighed til:

Kommissionen har forgjæves prøvet Forening, den skal nu begynde sine Undersøgelser. Der spørges om Udskiftnings:Kort og Beregning; det første er gjerne gammelt, forrebet, mafuleret, utydeligt og kun lidet tilforladeligt, saa selv Landinspektøren,

hvis endog Kommissionen har en saadan til Medleien, mistvivler om at hitte Nøede deri; ofte have intet Kort, sjeldent eller aldrig nogen Beregning. Men lad nu ogsaa Kort være tilstede og nogen lunde brugbart, saa møder som oftest det Tilfælde, at, af een Beboer mere, af en Anden mindre, Skov eller Hedejord, siden Kortets Optagelse, er brudt og taget under Dyrkning, hvoraf følger stor Forskjellighed i de tiendepligtige Jordlodders Størrelse, der altsaa skal begrundes og bestemmes.

Har man naaet dette formedelt Niemaal, Afstridning og nogen Veiledning af Forholdet paa Kortet (thi paa Maal med Kjæden kan Man her, formedelt dettes alt for store Vidtløftighed, ikke indlade sig) saa gaaer det løs paa Taxering, Klassifikation og Reduktion til en vis Klasse, om hvis Produktion efter Egnens Drivtsmaade og Sædfolge man er enig.

Vel faaer Man da saaledes et Grundlag, hvor efter Tiendevederlaget lader sig fastsætte; men hvilken vilid Mark for Feiltagelser og urigtige Bedømmelser! og hvor forskjelligt maatte disse igjen worde bedømte, hvis Jorderne skulle overgaae nye Begrænsning og Taxation af Andre, der nærede forskellige Ideer, heldende til høiere eller lavere Beregninger.

Og dog er det disse Beregninger, hvorpaa Udsaldet berøer; undertiden kunne de være for høie, og det oftest i den Tiendepligtiges Indbildning, men

oftere ere de saa lave, at Yderen, hvis hans virkelige Produktion af Korn ikke var mere end en halv Gang større, vilde hans Axl være utilstrækkelig til hans og Families Føde, til Sædekorn, Skattekorn, Skole- og Fattig-Korn m. m., og hvorledes subsidierer han da? af Dvægavl og Opdræt, Heste og Dvæg-Handel maa skee? Ja, dette kunde have noget Skin af Sandhed, naar Man ei vidste, at selv disse mulige, men mislige og usikre Fordele alletider vare betingede af selve Korn-Produktionen.

Sætte vi nu hertil det Tilfælde, at slet intet Kort habes over en Byes Mark, og at Storrellen uden alt Hjælpepiddel skal udfindes; hvad kan da derved endnu ikke indløbe for Bommerter, og hvad Under nu, om Amts-kommissionerne, selv med den reneeste Villie, ikke ere istand til at erhverve og bevare den almindelige Tillid, der nødvendigen maa boe hos de Bedkommende, der frivilligen skulle underkaste en saa vigtig Deel af deres Velfærd disse Mænds Godtbeindende; ei at omtale det dog altid tænkelige Tilfælde, at Personalet, betragtet fra Viljens Side, var uheldigt valgt.

Vil man her indvende, at jo Amts-Tiendekommissionerne staae under høiere Domstol, under den allernaadigst overordnede Tiendekommission, o, ja vel! men denne høie Domstol er ikke paa Aastedet, og kan ikke tænkes der. Den maa bygge paa de Lokals-Oplysninger, Amts-kommissions-Akten giver, og noies med at undersøge om Resultaterne af dens anstillede

Undersøgelser, hvor feilagtige disse end kunne være, ere for høit eller for lavt tagne, især hvor høit Halmens Værdie, Tællings og Lærstnings Omkostningerne ere beregnede.

Har man seet Amts-kommissionens Akter, hvori end ikke et Bogstav findes over de specielle Undersøgelser, der maatte foregaae Kjendelsen, seet denne blottet for Præmisses og seet hvorledes Kommissionen, naar den overordnede Kommission affordrede Den nærmere Oplysning, meddeler samme, ikke af den autoriserede Forhandlings-Protokol — nei, denne er usidende og meget uskyldig — men af en aparte Haandbog eller løs Optegnelse, uden al offentlig Troværdighed; og har man seet Halmens Værdie opført til en uforholdsmæssig stor eller liden Deel af Tiendens Værdie, ja seet Tiendetællings og Lærstnings Omkostningerne beregnede indtil en fuld tredie Deel af hele Tiendens Værd: saa er vist nok den overordnede Kommission aarsaget at have Die med flige Beregninger, hvilke den har Middel til at prøve, eftersom Lokaliteterne i dette Stykke ikke afvige betydeligt. Den kan isvrigt have Uvisshed nok at døie for at komme til et nogenlunde Resultat med Markloddernes Indhold og Produktions-Evne, som det Bæsentligere. Sandt nok, ved Tiendekommissionernes Oprettelse var man i Begyndelsen besejret at beregne Halmens Værdie høit. Tiende-eieren kjendte endnu intet Surrogat til Erstatning for dens Afsvaen, men troede, at hans hele Jordbrugs Vel og Vee beroede

paa Tiendehalmens Mængde; Kommissionernes Personale var overbevist om det samme, deriblandt ogsaa Indsenderen, der paa den Tid ikke saa meget urigtigt holdt Halmens Værd liig en tredie Deel af Tiendefornets. Længere hen syntes en fjerde eller femte Deel at være nok, og man kan uvovet antage et endnu ringere Forhold, efterhaanden som Tiende-eieren lærer at kjende Halmens Undværlighed eller mindre Nødvendighed.

Men, da dette sidste endnu ikke er Tilfældet overalt, saa er endnu

C. som fraraadende Marsag mod Forandringen at berøre: Nogle Tiende-eieres Frygt for deres Jordbrugs Forsald formedelst Tiendehalmens Uffavn — den vigtigste af Alle, og blot hidsledet af Fordomme.

Ingen Egn — undtagen for Diebliffet Glybestanden — er saa skarp og sandig, saa suur og siid, eller med eet Ord, saa stedmoderlig mod sin Dyrker, at den jo ved hensigtsmæssig Behandling kan frembringe noget Tjenligt til sin egen Forbedring, til Ex. den sandige Jord Kartofler, Spergel og flere i let Jord passende Foderurter og Foderrødder; den sure og den stærkflerede Jord behøver derimod, skilt ved sit skadelige Vand, slittig og til rette Tider pløiet og end slittigere harvet, kun hensigtsmæssig Jordblanding, især af Mergel, Parkedynd, foruden flere Andre, her ikke er Stedet at opregne, for at lade sin Dyrker forglemme, at Tiende og Tiendehalm

nogensinde var til. Han kan jo og ikke, om han end nok saa gjerne vilde, hindre Yderne fra at iværksætte Forandringen, og følgelig er den her omtalte Hindring af ringe Betydning.

Desto vigtigere og mere afkræftende er

D. Beføstningerne, der medgaae paa Amts-Liendes kommissionernes Møder.

At være Liendekommissair maa, efter Lovgivningens Hensigt, ikke ansees som et Levebrød, men som et Beviis paa Øvrighedens saavel som det vedkommende høie Kollegiums Tillid til hans Duelighed og prøvede Redelighed til et godt Diemeds Fremme.

Men anseer Kommissionen sit Hverv som et Inkrativt Embede, der ei alene rundelig skal føde, men og berige sine Medlemmer, saa handler den mod sin Sendelses Hensigt, og til Skade for den gode Sag, den skulde fremme.

At en saadan Tilfidesættelse af Pligt ikke alle vegne gaaer for sig i det Smaa, skal en ny, saa paafaldende som sandfærdig, Tildragelse oplyse:

Et Sogn, henved 450 Ldr. Hartkorn stort, rekvirerer og erholder, for saa Nar siden, de tvende af sine Liender ved Kommissionens Kjendelse bestemte; Kjendelse fra den overordnede Liendekommission afgjorde Sagen definitivt.

Kun nogle enkelte Ydere, som da ikke ville entre, bleve udenfor Kjendelsen, og desuden var den tredie Liende af Sognet, der tilhører offentlig Stiftelse

og er afforderet paa Beneficiarii Embedstid, endnu ikke anderledes bestemt.

Tvende af Sognets Jordbesiddere, arbejdende paa et forbedret Jordbrug, men ikke lystne efter i sin Tid at dele Profitten med Eiendehaveren, enedes om at kalde Eiende-Kommissionen til den tredje Eiendes Bestemmelse, og opmuntrede andre Eiendes pligtige at benytte Leiligheden. Enkelte tiltraadte, og Requirenternes Antal blev i alt 11 med 71½ Ed. Hartkorn. Hvad havde man at frygte for Bekostningerne? Den selv samme Kommission havde, saa Aar tilforn, bedømt Sognets samtlige Byers Jorder til Bestemmelse af andre Eiendens Dele, dens Protokol gav alt det Lys om Jordernes Bestaenhed, her behøvedes, man havde specielle Rorter og Beregninger over Eiendommene, man var rede til at give og dokumentere hver Oplysning, som fordres kunde, ja man vilde tilbyde det samme Bederlag for denne Eiende, som den overordnede Kommissions Kjendelse for de tvende andre Eiender havde fastsat. Dog — man havde hæsligt forregnet sig.

Møde: Dagen var bestemt til en Dag i Mai, Mødets Time til om Morgen; men det blev Middag forend hele Kommissionen var samlet. Nu maatte der frokostes og snakkes indtil endelig Protokollen aabnedes, Forening prøvedes.

Alf samtlige 11 Requirentere med Hartkorn $71\frac{1}{2}$ Td. opnaaedes med 6 Forening, eller for Hartk. $50\frac{1}{2}$ Td. og tilbage til at paa kjende altsaa kun 5, — med Hartkorn 21 Tdr. eller 200 à 210 Tdr. Ploieland, hvoraf en eneste af Requirenterne besad de 124 Tdr., de øvrige 4 Resten, hver for sig i samlede Lodder, uden betydelig Afstand mellem dem, der skulle begrundfkes.

Enhver Oplysning, der blev forlangt, blev given, der var intet Spørgsmaal om Størrelse, og, da Kommissionen alt fra sin forrige Forretning kjendte Jordernes Veskaffenhed, ikke heller om Boniteten. Desuagtet blev man dog beordret til, næste Dag at møde, hver paa sin Mark, med Spade i Haand; thi den første Dags Værk var, paa nok et Maaltid nær, fuldbragt. Middagsfolen saae det næste Dag: værks Begyndelse, Markerne befaredes, Dagen fik Ende. Den tredje Dag ventede Requirenterne at høre Kjendelsen; men i dens Sted hørte man, at Kommissionen, noget over Middag, forstaaer sig efter indtagen Frokost, var tagen hjem hver til Sit.

Først efter nogle Ugers Forløb kaldtes man til Tingstedet for at høre Kjendelsen og betale Omkostningerne. Kjendelsen, vel noget højere end den overordnede Tiendekommissions Forrige, ændrede man dog ikke, men destomere den opførte Omkostningsregning.

Den var bogstavelig som følger:

For Indkaldelserne at skrive, Dokumenter at protokollere, Korrespondence (hvorom?) og Budleie, (Requirenterne havde selv besørget dette):

6 Rbd. : Mk. : f.

Befordring til tvende Møder efter

Bognmandstaxt, Tilsigelses; og

Drifkepenge 13 — 3 — 10 -

Diætpenge for 3 Dage paa Aastedet 31 — 2 — 3 -

Dito for 3½ Dag til Kjendelsens

Uffattelse og Uflæsning . . 34 — 2 — 11½ -

J Alt: 85 Rbd. 2 Mk. 8½ f.

deraf havde de 6 Requirentere, der

havde opnaaet Forening, betalt 30 — 5 — 15 -

følgelig igjen tilbage for de Fem, _____

som Kjendelsen angik . . . 54 Rbd. 2 Mk. 9½ f.

det er, paa det nærmeste, Beløbet af 2de Aars Besderlag for den omhandlede Tiende.

Man androg (see Forordn. af 12te Marts 1828 §. 1) paa Regningens Medsættelse hos Amtet; man pegede paa de for høit opskruede Diæter, hvoraf de 4½ Dages i det Mindste burde udgaae, i det man tydeligt viste, at de tvende Dage paa Aastedet havde været mere end nok, baade til Underføgelse at anstille og Kjendelse at affige; man beraabte sig paa det Kongelige Danske Cancellies Plakat af 22de August 1826, der forbyder Kommissærerne Befordring efter Bognmandstaxt, imod Requirenternes Villie; man anføede over det unyttige Møde paa Tingstedet, over Tidens uforfvarlige

Spilde, over Ansørfelen for Skriveriet — Alt for-
gjæves. Kun af den sidstnævnte Post maatte, for-
modentlig for et Syns Skyld, udgaae 3 Rbd. 27 fl.
Resten fandtes meget billig og lovlig, ventelig fordi
man ikke saalige kunde indtrænge i Detaillen af
dette Slags Forretninger; thi dette maatte anta-
ges, hvis man ikke skulde fristes at sige: *Clericus
clericum non decimat*. Svært nok var det for
Requenterne, som maatte døie Kjendelsen, at ud-
rede Regningens øvrige Beløb; men man tænke sig
hvilket Levebrød for Kommissærerne, og hvorliden
Opmuntring for Andre at vove sig til slige Mænds
Mellemkomst! Sandt nok, Exemplet er over alle
Exempler; men hvad skeet er, kan oftere skee. Selv
Exemplet kan smitte.

Man tænke sig hele Sognet med dets circa
450 Lønder Hartkorn under lige Behandling, den
Tid, der i Forhold maatte medgaae, eller, som med-
gaaet, vilde ansøres; det var omtrent 140 Dage, og
Beføstningen omtrent 1300 Rbd.

Enhver vilde vogte sig saalænge han kunde.

Saaledes ere nu, under Lit. A, B, C, D, de
betydeligste Hindringer berørte, som reise sig imod
Naturaltiendens Ophævelse og Forandring. Nu op-
staaer derfor det vigtige Spørgsmaal: Hvorledes
kunne disse Hindringer hæves eller dog formindskes?
Det er, hvad angaaer:

Lit. A. aabenbart, at lige Udgang for begge Par-
ter, uden Indskrænkning, til at bevirke

denne nyttige Forandring, vilde være et saare virksomt Middel til Hensigtens Befordring.

Jndsenderen er vel de Aarsager ikke bekjendt, der have bestemt Lovgiveren, ved Forordningen af 8de Januar 1810 at udelukke Tiendehaveren fra dette Gode, og kun, i de ved §§. 16, 20 og 21 berørte Tilfælde, at tilstede Undtagelser; eller til Betingelserne i Plakaten af 17 Januari 1817, under hvilke Udgangen til at bevirke Forandringen aabnes for Beneficiarierne; men vist er det, som og her oven efter Ene viist, at heri netop ligger en vigtig Hindring mod Hensigten, der, hvis den var bortryddet, mangedobbelte vilde virke til det Bedre.

Misbrug af Friheden var ikke at befrygte: Den Eier, som endnu maatte hænge ved de gamle Fordomme, benyttede den ikke, og den, som yndede, og havde Lust at handle efter de bedre Agerdyrknings-Principer, vilde ikke bide længere med Forandringens Iværksættelse end behøvedes, for at indrette sig paa Naturaltiendens Afsvaen.

Hvilke Midler staae da vel og Eierens frem for Yderen til Tjeneste, hvis nogen af dem nærede det ubillige Ønske, at fornærme den Anden?

Sagens Natur og Erfarenhed lærer, at det er lettere for Yderen at skjule, end for Eierens at oplyse Tiendens rette Værd; thi denne, paa hvem onus probandi dog altid hviler, har i det høieste kun sine Tiendebøger og egne derpaa opførte Bereg-

ninger, der alt er uden fidem, eller maaſkee foregaaende Afforder, men hvilke, efter hvad forhen er anført, ſjeldent eller aldrig afgave den fulde Værdie; hiin derimod behøver kun at blive ſit Benægtelſes-System troe, beklage ſine Forders ſlette Beſtaffenshed og ringe Produktions-Cone, ſine ſaa og utilſkræffelige Hjelpe midler; hans blotte Ord veie op mod Eierens og dennes beviisloſe Papirer. Paa Grund af Eierens bedre eller ſtørre Anſeelse hos Kommiſſionen, paa uædle eller pligtſtridige Motivers Anvendelse og diſſes Virkning paa Samme, tør intet bygges til Indvending herimod. Det ſidſte Middel ſtod jo, i værſte Fald, begge Parter aabent, hvis nogen af dem forglemte ſig til ſammes Afbejtening, og Yderne, mange i Tallet, kunne letteſt gjøre høieſte Bud.

Der er da, ſaa vidt vides kan, intet at befrygte til Fornærmelse for enten af Parterne, hvis Lovgivere her, ſom i alle Tilfælde ellers, iſølge ſit een gang udtalte Retſærdigheds-Princip, "Loven ſkal være lige og taalelig for Alle", gav dem lige Kaar, det er, lige og ubetinget Ret til at bevirke Tiendes Kommiſſionens Mellemkomſt, til Opnaaelse af den begge Parter vigtige Forandring.

Hvad dernæſt angaaer

Litr. B. Da tørde vel det tjenligſte Middel til at bortſjerne Parternes Frygt for at fornærme i deres Rettigheder ved Amts-Kommiſſionens Fremgangsmaade og dens Kjend-

delse, være dette, saalidet som muligt at lade Udfaldet beroe paa dens individuelle Godtbefindende, og saameget muligt sætte dens Bestemmelser af Størrelse og Bonitet under Kontrol.

Jo næiere Grændserne for Amtstiendekommissionens Virken ere afstufne, jo næiere den overordnede Kommission bliver istand til at prøve de Grunde, hvorpaa hiin har bygget sin Kjendelse, og jo mindre der altsaa er givet Plads for eensidig og vilkaarlig Bedømmelse, jo større Tillid ville disse Korporationer vinde, i det Udfaldet blev sikkrere; men er denne Tillid vundet, er, saa at sige, Alt vundet, og trostigen kunne begge Parter overgive deres Velsærds Sag Kommissionen i Hænde.

Er det nu uden for al Tvivl, at Bedømmelsen eller Begrændsningen af en given Jordlod's Størrelse, og Taxationen af dens intensive Værd som producerende Objekt, efter de forskjellige Dykningsmaader, gode eller slette, enhver Egn er kommen i Bane med, ikke alene er det vigtigste Grundlag for Tiendens Bestemmelse, hvis den skal stee ved Kjendelse, og, hvis ved mindelig Forening, til at lede Kommissionens Mellemhandling; men og netop det Punkt, hvor den overordnede Kommission staaer blottet for ethvert Hjælpemiddel til at kontrollere den Underordnede; thi har den først den tilforladelige Kundskab om Størrelse og Bonitet, der ellers ene kan erhverves paa Aastedet, saa vil

den lettelligen deraf, og af de øvrige Omstændigheder, der ere forhaanden, kunne see, om Produktionen er taget for høit eller lavt, og saaledes være istand til, med egen Overbeviisning, at bestue den Sag, den har at bedømme, og med apodiktisk Visshed bestemme Udfaldet; — saa ville visseligen de Midler, der ledede til den største Sikkerhed i dette vigtige Stykke, være hele Ræfets Krone.

Men, hvilke ere da disse Midler?

Saavidt bekjendt, ere de Opmaalinger og Taxationer, der skulle foregaae den forlængst bebudede ny Matrikul, nu tilendebragte og i vedkommende høie Kollegium nedlagde, stykkeviis Kopier af Kortene, med derpaa dragne Taxationslinier og ved tegnede Taxationer, vel og at erholde fra Arkivet, mod taalelig Betaling.

Blev det nu gjort til Pligt for enhver Requirerent af Liendekommissionen, at erhverve et saadant Kopiefort, indbefattende de Byers eller enkelte Steders Marklodder, der skulle være Gjenstand for Liendets Bestemmelse; da var der ikke længere noget Spørgsmaal om de paagjeldende Jordlodders Størrelse, eller om sammes Bonitet. Begge Dele var efter Kortet snart udfunden, og hvor let og hastigt var nu ikke Næsten afgjort! Man havde kun at holde sig til den eengang betegnede Taxt og dens ved Linier betegnede Grændser, fraregne de Loddens Dele, som endnu ikke vare opdyrkede, saasom Skov, Hede og andet Overdrev, danne sig et Begreb om

de opdyrkede Jorder's Produktionsevne, efter den samme tillagde ufravigelige Taxt og den stedfindende Brugsmaade, reducere Alt til en vis Klasse for enhver enkelt Yder, eller flere, der vare hverandre lige, og derefter paa anordnet Maade udfinde Tiendens Værd.

Hvor let og sikkert — da Matrikulstaxationerne med saamegen Glid og ved saamange indsigtsfulde Mænd ere udførte — vilde ikke Tiendekommissionen kunne danne sig en almindelig Norm for dens Fremgangsmåade, der under enhver dens Forretning udtryffeligen maatte angives og tages til Regel, saa den overordnede Kommission kunde vorde istand til at prøve saavel selve Handlingen som dens Grunde.

For ikke at misforstaaes, som om Meningen var, at Tiendekommissionen skulde følge Matrikulstaxationen igjennem alle de forskjellige Nuancer imellem 24 og 1, der begrænde dens høieste og laveste Punkter, vil den Bemærkning noget nær være paa sit rette Sted, at Jorderne's Inddeling i fire Klasser her vilde være tilstrækkelig, saa at til Ex. Taxterne mellem 24 og 18 som bedste Jord hørte til 1ste, 18 til 12 til 2den, 12 til 6 til 3die, og 6 til 1 til 4de Klasse, og at enhver af disse blev tillagt den for samme antagne Grad af Kornfrembringelse, udtrykt ved flere eller færre Told efter Udsæden, disse igjen lempede efter Egnens Dyrkningsmaade og de flere eller færre Hjælpemidler af Høe/Avl ic.,

der for Liden staae Ugerbruget til Tjeneste, og som saadanne ere benyttede.

Man rekapitulere sig nu Kommissionens Arbejder paa Marken; de ere:

1. Med Kortet i Haand at besee hver Lod og dens paa bemærke hvilke Dele af samme ere opdrevene til Ugerland, eller har været det i de sidste Rotationer.
2. Eftersee de naturlige Enge, hver Mand er i Besiddelse af, for at kunne prøve om Besidderens Angivelse over hans Høeavl er rigtig eller ikke.
3. Om noget andet Hjælpemiddel til Gjødslingens Formerelse, saasom Tang, Tørv eller Tørveaske, ic. blev angivet som bestandig benyttet, da ogsaa at undersøge hvilke Virkninger saadant kunde tillægges til Produktionens Forøgelse.
4. I Forbigaaende bemærke sig det Antal Kreature af alle Slags, der græsses paa hver Mands Mark, for ogsaa i dette Stykke at kunne kontrollere hans Angivelse.

Er dette skeet — og det kan og bør skee for over et halvt Hundrede større og mindre Lodder paa en eneste Sommerdag, — saa kan Kommissionen ganske trøstlig forsoie sig i sit Logis, tilføre Protokollen det Passerede, forelæse Parterne, saa mange som ville være tilstede, det Tilførte, opfordre enhver Bedkommende at fremkomme med de Erindringer, han maatte finde sig besøiet til, paa det sammes

Grund eller Ugrund endnu kunde undersøges og skjønnes, førend Sagen optoges til Kjendelse.

Bekostningerne paa Kopier:Korternes Anskaffelse ville intet veie imod de Bekostninger, Kommissionens hidtil brugte Undersøgelser ville medtage, og end mindre imod den Usikkerhed og Frygt for Fornærmelse, begge Parter ved den sidste vare udsatte for; Udgiøten, hvis relative Størrelse i al Fald jo ved Lov kunde bestemmes, blev at slaae til Udgiøterne paa Kommissionens Diæter, og af Parterne at udrede efter Forhold som disse.

Neppes lader sig noget Middel tænke, som sikrere leder til det forønskede Maal, end netop dette, der tillader saa liden Deel af Udfaldet at komme an paa de underordnede Kommissioners Duelighed og Upartisthed, fordi ethvert sammes Skridt er underkastet den overordnede Kommissions, nu ogsaa sikret lede, Bedømmelse, og den hidtil stedfundne større eller mindre Mistillid, denne vigtige Hindring imod den gode Hensigt, fjernet.

Der kunde indvendes, enten, at Vedkommende kunde tilpligtes at lade nyt Kort optage og ny, efter Hensigten rettet, Taxation af uvillige Mænd bekoste, hvorved det samme opnaaedes, eller at en Mellem-Instants, overordnet Amts — men underordnet den overordnede — Tiende-Kommission kunde etableres, til Exempel Landvæsens-Kommissionen, hvilken da, i Tilfælde af Anke over den underordnede eller Amts-Kommissionen, havde at prøve dens Ar-

beider paa Aastedet, til Betryggelse mod al tænkelig Eensidighed, kassere, stadfæste eller forandre den afsagde Kjendelse. Men maatte end ufeilbarlig, ved enten af disse Midler, være vundet meget med Hensyn til Paagjældendes Sikkerhed og Beroligelse, saa var derimod betydeligt tabt i Beføstninger og derved lagt en ny Hindring i Veien der, hvor en gammel skulde rømmes tilside. Den under

Litr. C. omtalte Hindring: Frygten hos Tiendehaveren for skadelige Virkninger paa hans Jordbrug ved Tiendehalmens Uffavn, kan Tid og bedre Oplystes Exempel ene rydde tilside.

Den Gjordomsfulde have kun Leilighed at speile sig i hine skjønnede Exempler, hvoraf vort Old har saa mange at opvise; han have kun Tid til Eftertanke, til at gjøre den rigtige Beregning, og til at indrette sig paa sit indbildte Uffavn, og han vil ihukomme Skaberens Ord til Menneskeslægtenes Stamfader: "J dit — ikke i din Næstes — Ansigtet Sved skal du æde dit Brød!" samt handle overeensstemmende dermed.

Jndsenderen — hvis han torde laane et Exempel hos sig selv — eiede for over tyve Aar siden et meget stort Sogns Tiende, folgte, og tildeels udstykkede den til de Tiendeydende selv, ei ventende, at han, efter flere Aars Forløb, skulde komme i Besiddelse af et Landbrug i samme Sogn paa omtrent 140 Lønder Land, der næsten er blottet for naturlig

Eng, var forfalden i Dyrkning og manglede Gjødske. Naturlig var i Førstningen det Ønske: havde man nu kun sin Tiende igjen! Men, sex Aar ere knapt henrundne og han trænger nu til intet mindre end til Halmen.

Derfor, fra dette Kapitel og hen til den sidste, mere væsentlige, Hindring imod Naturaltiendens Dy: hævelse; den var:

Litr. D. Beføstningernes Formindskelse ved Amts: Tiende:Kommissionernes Funktioner.

Vel kan det med Visshed antages, at de her oven foreslaaede Kopie:Korters Anskaffelse fra Land: maalings:Arkivet, og sammes Afbenyttelse under For: retningerne, ville nedsætte Omkostningerne (her me: nes de lov: og pligtmæssige) til en Trediedeel og derunder; men den sindrige Pengegjerrighed og Pen: getrang finder endnu Skingrunde nok til at opstrue Omkostningerne over de Grændser, Ret og Billighed have afflukket. Det her oven anførte Exempel kan tjene som Beviis.

Lovgivningen vil at Kommissionens Medlem: mer skulle være befriede for Tab ved de dem anbe: falede Forretninger, og derfor tilstaaer dem anstæn: dige Diæter, foruden fri Befordring; men den til: staaer dem derimod Intet som Løn for Arbeidet, følgelig ei heller vil, de skulle søge Fordeel ved at outrere Forretningerne, spille Tiden og forflere Om: kostningerne for de Paagjeldende, eller attraae anden Løn end den indvortes Overbeviisning, som gode

Statsborgere at have fremmet Regjeringens landsfaderlige Hensigter, og deres Medborgeres Gavn, i Udførelsen af deres vigtige Hverv.

Men hvad hjalp det endnu, at Hans Majestæts allernaadigste Resolution, bekendtgjort ved det Kongelige Danske Cancellies Plakat af 22de August 1826, bød, at Befordringen for Kommissionen bør udredes af Requirenterne in natura, og forbød dens Beregning efter Vognmandstaxt, naar en Kommission endnu i Sommeren 1828 torde handle derimod, og beregne sin Befordring efter Vognmandstaxt, til lægge Drikkepenge, Tilsigelsespenge ic., skjøndt de komme ridende paa egne Hser eller benytte Leiligheds-Befordring, foregivende ved Regningens Udstædelse, at saadant skeete efter Overenskomst med Requirenterne, skjøndt disse vare uadspurgte om den Sag. Hvad hjalp det, at dette med flere Misgreb paaanfeedes for vedkommende Amt; det forblev ved Regningen.

Hvad hjalp det fremdeles, at berørte det Kongelige Danske Cancellies Plakat bød Kommissionen indrette sig paa "at saameget muligt tilendebringes paa ethvert Sted, paa det gjentagne Møder og gjentagne Reiser kunde undgaaes." Man bortsov, bortaad og bortdrak tre Dage, reiste bort uden at affige Kjendelse, for at faae et nyt Møde, ny Vognmands-Befordring og 3½ Dags Diæter for Arbeide, der magelig kunde været forrettet paa en halv Dag af dem, der vare hendrevne og spildte paa Aastedet. Man

undsaae sig ikke, at give sin Arbeidsduelighed et vældigt Drefgen, for at faae Pungen desto bedre spækket.

Det gaaer paa andre — ja paa de fleste — Steder bedre; til Exempel: Man er samlet Kl. 7 à 8, de Tiendepligtige fremkaldes Mand for Mand, opgive og beviisliggjøre deres Hartkorn, deres Brugsmaade eller Sædfolge, Høeavl, Qvæghold, med de flere tjenlige Oplysninger; Tiendehaverens Paastand høres, Ydernes Tilbud ligesaa, alt protokolteres. Nu mægles paa Forening, som, for saavidt opnaaes, protokolteres og underskrives, men for det Øvrige bestemmes Timen og Stedet, hvor Undersøgelserne skulle begynde, og den begynder strax, hvis nogen betydelig Deel af Dagen endnu er tilbage, samt fortsættes derefter uafbrudt fra tidligste Morgen til hen mod Aften, hver Dag, indtil paagjeldende Lodders Størrelse, Bonitet og hvad videre fornødent eragtes, er udfundet og optegnet, samt hver Dags Aften, offentlig, i Overværelse af saamange af de Vedkommende, som dertil have Lyst, Protokollen tilført. Er dette endt, bruger man stundom endnu nogle Timer paa at prøve Forening, i hvis Mangel Forretningen erklæres sluttet og Sagen til Kjendelse optagen. Næstest tager nu Kommissionen strax paa Stedet fat paa Arbeidet med Kjendelsen, og skeer dette ei, saa burde det skeep: man er nu eengang samlet, man er, saa at sige, inde i Sagen, alt Passet er i frist Erindring og staaer klart og

levende for Diet, og det er dog det letteste og roligste Arbejde der er tilbage, hvorforuden et nyt, altid kostbart, Møde kan undgaaes.

Men med al saaledes anvendt redelig Flid vil dog, mere eller mindre efter Omstændighederne, medgaae: for et Sogn paa 80 à 100 Beboere paa 200 Ldr. Hartkorn, 5 Dage, eller i Diæter 45 Rbd. Sølv; for et Sogn paa 100 à 150 Beboere paa 300 Ldr. Hartkorn, 7 Dage, eller i Diæter 63 Rbd. Sølv; for et Sogn paa 180 à 220 Beboere paa 400 Ldr. Hartkorn, 9 Dage, eller i Diæter 81 Rbd. Sølv.

Dette blev da imellem 19 og 22 Skilling Sølv af hver Lønde Hartkorn, foruden hvad Tid, og deraf dependende Diæter, Hen- og Hjem-Reise fordrrede (man beregner sig gjerne en Dag for hver af disse naar man har 3 Mile og derover) og foruden Befordringen efter Plakaten af 22 August 1826; men Omstændighederne skulde være meget ufordeelagtige, hvis der, alt tilsammentaget, skulde medgaae 32 Skilling for hver Lønde af det paagjældende tiendeydende Hartkorn, hvoraf endnu sikkerligen den halve Deel vilde være sparet, naar de foreslagne Kopie-Kortter kunde havees, hvorforuden, som foran viist, Udsaldet vandt i fuldkommere Sikkerhed, som Kommissionen i Tillid.

Hvad altsaa fra Lovgivningens Side blev fornødent, i Medhold af Foransførte, at foranstalte, vilde være:

1. At Kopie af de for den nye Matrikul erhvervede Kortter med tydeligt paategnede Taxationslinier og Tal, efter Ansøgning i det Kongelige Rentekammer, bleve at erholde, inden en vis bestemt Tid og mod en passende bestemt Betaling, for enhver i Ansøgningen nøie betegnet Bye eller enkelt Gaard.
2. At den eller de, som requirerede Amtstiendekommissionen, forpligtedes at erhverve saadanne Kortter, og lade samme medfølge Requisitionen, paa det at Kommissionen, ved at udstæde sine Indvarslinger, kunde bedømme sit Arbeides Omfang og den Tid omtrent behøvedes; hvorved det følger af sig selv, at Undersøgelse paa hidtil brugelig Maade kun da vilde være at substituere, naar Kort, formedelst et eller andet ei forudseet Tilfælde, ikke skulde være at erholde.
3. At Kortet bestandigt maatte følge den Requirerenterne meddelende Udskrift af Kommissionens Akt, og samlet med den opbevares.
4. At med Kortets Beføstning blev at forholde som med de paa Kommissionens Forretning iøvrigt medgaaende Beføstninger, sælgelig at Parterne, i Tilfælde at Tiende-Forening opnaaedes, ogsaa enedes herom.
5. At Kommissionen, ved at udstæde sin Indvarsling til Mødet, paalægger Requirerenterne selv at paategne samme om Forkyndelsen, samt at tilvejebringe lignende Paategning fra alle andre

Bedkommende, og inden bestemt Tid at sende Formanden dette Dokument tilbage.

6. At Requirenterne i selve Indvarslingen udtrykkelig tilkjendegives de Steder, samt den Dag og Time, de have at møde med Bognene til Kommissionslemmernes Afhentelse; hvorimod Requirenterne, ved at paategne deres Tilstaaelse om Forkyndelsen, tillige bør erklære sig, om de ville afgive Befordringen in natura, eller overlade Kommissionen at befordre sig selv; hvorved ethvert Paastud til at formere Regning for Expresser, Skriverie &c. var forekommet.
7. At Kommissionen (hvilket paa sine Steder var høit fornødent) tilholdtes at benytte Tiden til, at fremme dens Arbejder, og det fra Morgen indtil Aften, samt at Bedkommende, i modsat Tilfælde, kunde med Virkning gjøre de fornødne Indsigelser mod dens Regning.
8. At ethvert Kommissionens Skridt under dens Forretning blev udført med den Offentlighed, enhver Retshandling bør have, saa at Parterne ikke bleve uvidende om noget, af Alt hvad der egnede sig til betimelig Indsigelse og nøiere Provelse, følgelig at Protokollen og Udskriverne paa det nøieste angav Omfanget og Klassifikationen for hver Mark, de Grunde, der bestemte Boniteringen, samt hvad der blev indvendt derfor og imod; da med dette og med Matrikuls Opmaalings Kortet ihænde, den overordnede

Kommission først vilde være i Stand til, med den Sikkerhed, som Sagens Bigtighed fordrer, at bedømme Forretningens Værd og at prøve hvorvidt Sagens Udfald derpaa kunde bygges, eller om samme kvalificerede sig til Sagens Hjemvisning til nøiere og bedre Oplysning, paa Kommissionens Beføstning.

Med eet Ord: Liendesagerne maatte behandles mere formelig og efter de Principer, der ligge til Grund for ordentlig Rettergang, paa det Ingen, i Sager af saa afgjørende Bigtighed som en Liendebestemmelse er og stedse bliver, skal dømmes uhørt, eller Uvidenhed, indbildt Klogskab, Skjodesløshed eller endog uværdigere Bevæggrunde, bestemme hans Skjæbne. Var nu derhos Amts-Liendekommissionen sammensat af en god Jurist, en practisk duelig Landmand og en Landinspektør, eller anden i denne Sag kyndig Mand, saa vare de Egenskaber samlede, som udfordres til saadanne Forretninger. Vare disse Egenskaber ogsaa nogenlunde samlede i enhver Enkelt af Personalet, saa den ene kunde kontrollere den anden i hvilkensomhelst af Forretningens Grene; og var, som nødvendig Betingelse, hermed for Enhver forenet Jølelse for sit Kalds Bigtighed, for Ret og Pligt, Skjonsomhed, Arbeidsomhed og Uegennyttighed, bort alle de Dyder, som danne den retskafne Embedsmand; da skulde Lovgiverens faderlige Hensigter med Liendevæsenet i saa Måre være realiserede i det ganske Land, den fordums Liendepligtige, høftende

sin rigere Afgrøde, der ganske blev hans egen Sveds og Arbeides Løn, skulde kun lidet, og jo længere jo mindre, føle Tiendevederlagets Tryk; den fordums Tiendetager, aldeles ikke savnende Naturaltienden, ansee Vederlaget som en funden Skat, stænkter ham til hans eget Jordbrugs ydermere Forbedring, hans Velstands og Lyksaligheds Befordring. Har Indsenderen heraf i nogen Maade kunnet virke til dette Maal, er hans Nøie tifold lønnet, og har han kun alene den Overbeviisning, efter Evne at have villet gjøre sine mangeaarige Erfaringer nyttige, da anseer han den herpaa offrede Tid som vel anvendt.

Forsøg, foretagne i Maren 1816 og 1817,
med adskillige Skov-Træers Plantning,
i Særdeleshed paa Hedejord.

I en Tidspunkt som denne, da Træplantning og især Skoves eller Lundes Opplantning, saa hæderligen har faaet Afgang hos den danske Nation; ja endog synes at love vort Best: Jydske Skovblottede Jordstrøg, om nogle Marti, et blidere Udseende, og vistnok tildeels et mere læfuldt Clima, ville mange af de talrige Plantere sikkerlig med Interesse erfare de her omhandlede Forsøg; ja, selv ved at agte paa Feil:

grebene deri, vogte sig for lignende, og derved skaane Beføstning, Flid og, hvad det vigtigste for enhver Planter bør være, Tiden, som frugtesløst opofres, og Tiden, hvori man forgjæves haaber, inden man beslutter sig til nye Anlæg.

Omtrent 500 Alen sønden for min Gaard (i Holstebro:Egnen) befandt sig, mellem en gammel Teglovn:plads og en offentlig Herredsvei, et Stykke Hedejord, bestaaende af 30,048 □ Alen eller noget over 2 Tdr. 1 Sk. Land geometrisk Maal. Jordsmonnet var afgravet Hedejord. Afgravningen var i umindelige Tider brugt til Veiens Forbedring, og 2 Steder i nord:østre Ende var taget Gruus og Ahl til Veifyldning i 2 til 3 Alens Dybde. Paa de jevneste Steder laae Ahlen i Dagen, og havde 3 til 4 Tommers Lykkelse, dens Farve var gul og sort. Ingen Græsspire lod sig see. Kun almindelig Lyng (*Erica vulgaris*), Neblinger (*Empetrum nigrum*), og i vestre Ende Roepatter (*Erica tetralix*), vare de Planter, der hist og her voxede. De fleste Steder vare, formedelst den aarlige Afgravning, ei engang disse at see, men kun Gruus og Ahl, og derunder i 2—3 Alens Dybde, eller saavidt jeg undersøgte, var Sand og Gruus. Da forskjellige andre Plantninger over Forventning vare lykkedes mig, og da jeg havde opelsket mange 100 unge Træer, som jeg ikke længere havde Plads til i min Have og i de tidligere Smaae:Anlæg, saa besluttede jeg i Aaret 1816 at forsøge hvilke Træsorter vel

bedst vilde lykkes paa et Jordsmon saa slet som det foran beskrevne, og saaledes at omdanne denne uhyggelige Mæt til en Læreskole for mig selv og andre, til en Smule Jær, vel og til Nytte for Gaarden.

Kun vestre Side, som var Skjættet med min Naboe, blev indhegnet ved tilfjorte Hedetørø og Ifyldning af Gruus, Sand og Ahl, som Jordsmonnet frembød. Paa Diget plantedes Frøebirk, 3 Aar gamle. For Sønden langs med Veien opkastedes en Grøvt, 3 Alen viid, 1½ Alen tyk; lige saa mod østre Side, hvor Grændserne vare noget meget skarp Algerjord; og for Norden, hvor den forrige Teglovnsplass var, slet intet Hegn. Intetsteds kunde Diger sættes uden ved Tilførsel af Saadder eller Tørø, og denne Maade faldt mig baade for kostbar og for langsom i det Store.

Pladsen lod jeg i Efteraaret 1816 og Foraaret 1817 kunlgrave, deels for at gjennembryde Ahlen, deels for at skjorne Jordsmonnet.

I Foraaret 1817 beplantedes den første Gang med Elle, Birke, Ahorn eller Løn, Eft eller Aft, Elm eller Alm, Rønne, Ege, Bøge, Granner, Lerke, Granner, Balsom-Poppeler, canadiske Poppeler, Esp eller Asp, samt Pile, Hassel, Hyl, Ulkrøt og Hæg. Af disse havde jeg selv opelsket omtrent 200 Elle, 400 Birke, 600 Ahorn, 500 Aste, 30 Elme, 10 Rønne, 20 Ege, 600 Bøge, 37 Granner, 20 Ler-

fetræer, 400 Balsom-Poppelser, 200 Canadiske, 200 Hasler, endeel Hylde, Ulfrøf og Hæg samt Pilene.

Endeel unge Birke, Elle og Rønne købte jeg og hentede i Eskjær Skov i Galling, 9 Mile borte.

3000 Granner fik jeg tilkjøbs 3 Mile herfra ved Kammerraad Møller paa Hvirris. Nogle Espe, omtrent 50, toges i Hederne, af de Skud, som der aarlig opløbe uden at worde andet end Purrer paa høit een Allens Længde. Nogle flere toges af Rodskud i Haven.

Alt Bøge, Ulfe, Elme, Popler og Hasler ei vilde lykkes paa et saa flet, og for alle Vinde ud; sat Jordsimon, formodede jeg i Følge tidligere Erfaringer, men deels for at faae Jorden tæt beplantet, deels for at erholde afgjørende Resultater, tog jeg hvad jeg havde.

De Træer, jeg selv havde opelsket, optoges og fattedes saavidt muligt med Klump.

Alle Træer, som fattedes, vare mellem 3 og 5 Aar, tilsyneladende sunde og ubeskadigede.

Jeg havde prepareret omtrent 25 Læs god Plantejord, bestaaende af circa 10 Læs Damdynd, 5 Læs Mergel, 5 Læs Tørvejord og 5 Læs Tørveaske, som om Efteraaret tidlig var sammenført, og flere Gange omstuffen. Høllerne gravedes i 2 Allens Afstand, og imellem Raderne 2 Allens. Vel vilde jeg plante paa kun 1 Allens Afstand, men mine store Træer kunde ikke forslaae anderledes, og Mellemrummene vare bestemte deels for Agern og Bog,

som skulde lægges, deels for unge Birke af 2 til 3 Allens Høide, som jeg havde i Opvært, deels for Pile:Stiklinger.

Hullerne kastedes i Rader, i Forhold til Træernes Klumper og Rødder; i hvert Hul lagdes i Bunden en Spadefuld af den med en Hjulbør først tilføjede gode Jord, og af en anden Hjulbør, som fulgte Planterne, blev drysset lige saameget omkring Træerne for Hullet fyldtes med den opgravede Jord.

Sætningen skeete enten af mig selv eller af øvede Folk, med megen Omhue. Omtrent den fjerde Deel af de satte Træer bleve vandede strax; med de andre kunde jeg ikke overkomme det. Det varede omtrent 3 Uger efter at Plantningen var tilendebragt, inden den første Regn faldt. Sommeren 1817 var middelfugtig, men 1818 tør. Beskjæringen skeete kun med det, som var fjendelig beskædiget, samt hvor Rønne, Elle og andre Løvtræer kunde have formange eller upassende Skud. Da Bepplantningen var tilendebragt, gravedes smaae Huller, 1 Alen fra hvert Træ i Raderne, og deri sattes unge Birke, som flyttedes med Klump, og da disse ikke kunde strække til, lagdes 1 Bog:Kierne nogle Steder, og de fleste Steder sattes Pile:Stiklinger. Mellem Raderne, i 1 Allens Afstand, graves Rødder, som fyldtes med god Jord, og deri lagdes for Vesten Uger 3 Skp., og for Østen Bog.

Resultaterne ere følgende:

Af de 3000 Granner fra Høyriis voxede ikke

een; de uddøde alle uden Undtagelse i det første og andet Aar; de 37, jeg selv havde opelsket, lykkedes alle, og ere nu for endeel 5—6 Aen høie. Aarsagen til hiin totale Mislykken har jeg senere erfaret at være denne: Planterne vare opvoxne i en Slyvesande, og Hoiriis Gartner, som skulde optage dem ved en Karls Hjelp, rykkede dem op, og henlagde dem uden Bedækning en tør Foraarsdag til henad Aften, da de samledes paa Bognen og førtes til Gaarden. Der laae de i Haven 3 tørre Dage uden andet Dække, end et Par Straaemaatter. Saa snart jeg var underrettet om, at de laae færdige, lod jeg dem afhente; og hjemførte, bleve de, skjøndt jeg ei var tilstede, omhyggelig nedkastede paa sædvanlig Maade i Rønder med Røden, og vandede. Saa Dage derefter sattes de. Den Bestadigelse, Rødderne havde lidt ved Oprykningen, i det nemlig mange af de fine vare afrykkede, og af de førere paa Enderne Barken afdraget, var, ved Fordeelingen i Hullerne ikke synlig, thi Lusten og Jorden havde farvet alle Rødderne eens; og Bestjærrelse af Naaletræer har jeg, ligesom flere Plantere, ikke yndet. Den totale Mislykken kan saaledes alene tilskrives Optagernes store Uforsigtighed. Senere Forsøg have vilst mig: at endog blot nogle Minuters Udsættelse for Vind og Coel paa en tør Foraarsdag er for Planterne høist skadelig, men især for Naaletræerne.

De fra Galling hentede Elle, Birke og Rønne vare optagne med langt større Omhu, og især da

min egen øvede Karl fulgte med. Imidlertid mislykkedes næsten de $\frac{2}{3}$ Dele i 1ste og 2det Aar. Og: saa hertil veed jeg Aarsagen. De vare nemlig selv: saaede i Skovtykninger og paa læsulde Steder, kun ganske faa stode særskilte eller paa Udkanterne, hvilket alt røbedes af deres grenefrie Vext, ligesom og Karlen, der hentede dem, bevidnede saadant. Hvert 100 havde kostet mig 3 Rbd., foruden den lange Transport.

Balsom Poppeler, canadiske Poppeler, 1ste og 2horn, hvilke jeg selv havde opelsket i min Have, gravedes op med Omhu og sættes strax efter Optagningen, tildeels med Klump. Balsom: Poppelerne stode 3—4—5 Aar, og anbefalede sig lidt efter lidt; nogle gave Rodskud, hvis Levninger endnu ere at see. De canadiske Poppler holdt sig ikke saalænge, og gave ingen Rodskud. Begge be: dævedes meest af en Phalæne, omtrent 1 Tomme lang, $\frac{1}{4}$ Tomme tyk, med bruunt Hoved, der aad sig ind til Marven. Denne samme har ødelagt for mig og flere her i Eggen Canadiske og Balsom Poppler, armtykke og af 7 til 8 Aars Høide. Saa: snart de ere forere, synes Faren at være forbi; Vars: ken er den da vistnok for haard. Den samme Orm angriber ogsaa Baand:Vilene. 1ste stode vantrebne i 2—3—4 Aar. Toppen gik ud lidt efter lidt; enkelte beholdt Liv ved Roden 5—6—7 Aar; endnu have enkelte Liv, men Liv uden Haab. 2hornene, der ligesom de forrige vare nydelige velbørne

Planter, havde samme Skjæbne, kun at saare faa af disse ere aldeles udgaaede, men have Liv 1 Tomme fra Roden, og give aarlig Smaaskud af 1 til 2 Tommers Længde, som atter uddøe naar de ere 4 til 5 Tommer lange.

Da disse dog nu have Læe af det allerede opvorne, saa er den flette Jordbund alene Skyld heri.

At hverken Afte eller Uhorne taale, endog i god Jord, at staae isolerede udsatte for Vindene, uden at kaste sig for samme og forknyttes, derpaa har jeg ogsaa havt Beviser.

De af mig selv opelskede Elle, Birke og Rønne have holdt sig meget godt og kun ganske faa af disse ere uddøde; de øvrige have tildeels en Høide af 4—5—6 Alen, Rønnene noget mindre. At Ellene meest ere plantede paa det fugtigere Jordsmon, Birkene paa det høiere, er en Selvfølge.

Egene, som udplantedes, kunde ikke optages uden at Pæleroden beskadigedes; de voksede alle, men ere, deels som Følge af den affrudsede Rod, deels formeddelt det flette Jordsmon, kun smaae. Algerne, som lagdes om Foraaret, kom godt op samme Aar, men da de manglede Læe og god Jord, ere de fleste kun Purrer. Nogle enkelte, omtrent 200, skyde i Veiret. Hvor Jordbunden er bedst, helst paa Brinker, nær Huulhederne, og hvor Træerne have meest Lye, kunne de være indtil 2 Alen høie.

1 Bind 3 Hefte.

(23)

Elmene ere for det meste i Live, men styde meget sparsomt af Mangel paa god Jord. De fleste af disse har jeg omsat i bedre Jordsmon.

De udplantede Bøge ere næsten alle i Live, men det de hver Sommer voxede var ubetydeligt og gik ud næste Aar. Først i de senere Aar, da de have faaet Læe af andre Træer, have nogle skudt ret godt. Forresten kan man ikke love sig stort af Bøgen med mindre den har Lye og staaer i frugtbar Jord, jo federe jo bedre. De saaede Bog spirede næsten alle, men uddøde hartad samme Foraar, thi Sand og Gruusflugten forpidskede de spæde Skud. De, som overlevede det første Foraar, uddøde i det andet.

Lerketræerne have omtrent holdt Bæxt med Grannerne. Enkelte Vintre ere Toppene affrosne, hvilket har sat dem noget tilbage; især forfrøs saaledes endeel i Vinteren $\frac{1842}{3}$.

Haslerne satte jeg paa Udkanterne og ventede mig ikke stort af dem i denne flette Jordbund; de uddøde næsten alle.

Af Hylde plantede jeg 3 Slags: almindelig Hylde (*sambucus nigra*), Druehylde eller Klaseblomstret Hylde (*racemosa*) og Petersillebladet Hylde. De ere ødelagte, paa enkelte nær af den smukke Druehylde, som er en særdeles villigvoxende Busk og let at formere ved Stiklinger.

Ulkryk, Vandhylde (*viburnum opulus*) ere, efterat have vegeteret i 7 til 8 Aar, nu uddøde.

Hægene (*pinus padus*) tabte næste Aar det

de voxede det foregaaende; de holdt længe Liv, men ere nu forlorne.

Af Pile ne voxede bedst *salix cinerea*, dog forfrøs Spidserne aarlig. De Pile, som ei uddøde af sig selv, ere nu bortryddede for at give Plads for det Dvrige.

Jeg beklagede at jeg hverken selv havde, eller hos andre kunde faae, Fyrre:Planter, med hvilke, baade af de almindelige og Weymuths:Fyrren, jeg havde ønsket ogsaa at anstille Forsøg. De, jeg ved de senere Aars Efterplantninger har sat, af selv opelskede, synes at love meget godt; men de havde ogsaa allerede ved Plantningen nogen Lye af det Dvrige.

Espe ne ere deels Udløbere fra gamle Espe, deels af Heden opgravne, begge Slags lykkes ret godt; dog voxede de første frodigst.

Efterhaanden som jeg kunde opelske Planter af Frøe, som jeg meest erholdt ved det Kongelige Rentekammers Bevaagenhed, foretog jeg Efterplantninger; dog meest af Gran, som syntes at lykkes fortrinligst.

Imidlertid begik jeg her et Feilgreb, idet jeg plantede Granner mellem Løv:Træerne hvor der vare nogle udgaaede; Grenene af disse, især Ellenes og Birkenes, voxte hen til Naale:Træerne, og ved Blæst afgnave de Naalene af Top:Skuddet, hvilket, naar det ei i Tide opdages, har ødelæggende Følger. Naale:Træerne bør saaledes altid plantes

for sig, eller i Grupper, og Løv-Træerne i samme Plantning ligeledes; de haardforefte og villigst voxende, efter Jordens Bestaaffenhed, til Læve-Belter. Omkring ved de Lavninger, hvor Fyldning havde været hentet, voxede alle Træerne bedst, hvilket stadfæster gammel Erfaring, at Skove bør vedligeholdes paa saadanne Steder, hvor Ploven desuden har Vanskelighed ved at gaae.

Jeg mærkede ingen kjendelig Forskjel paa de vandede og de ikke vandede Planter, men jeg troer at dette hidrører derfra, at jeg vandede den tørreste og høieste Deel i Plantagen, som vist nok vilde have lidt mere end det Øvrige, hvis den ei havde faaet denne Hjælp. Af de 3000 Granner vandedes i 1817 omtrent $\frac{1}{3}$ Deel, og 1818, da stærk Tørke indtraf i Mai og Juni, vandedes de, der endda havde Liv; men uden Virkning.

De Birke, som plantedes paa Diget mod Vesten, voxede alle, uagtet min daværende Naboe, som opførte Hegnet med, vilde vædde betydeligt paa det Modsatte. De bøje sig jevnlig for Vestenvinden og drive mod Østen; men de ere ikke bestemte til store Træer, og kappes nu og da til Rosteriis paa østre Side. De sattes i tilført god Jord, ovenpaa i Jordskorpen lagdes Mos, derover en Haandfuld Gruus, for at holde Fugtigheden vedlige. Diget bliver paa Udsiderne lidet forhøiet, hvergang det istandsættes, for at Bædsterne kunne holde sig til Planterne.

Megen Fortræd have Harerne voldet mig, især paa de unge Birke, hvilke de (jeg veed næsten ikke hvorfor) ofte afbede, Dagen efterat de vare satte, 1 Qvarteer over Jorden; endog Birke af Tykkelse som en Lillefinger have de overbidt. Mange Gange tvivlede jeg i Førstningen om ikke Menneskers Raads hed kunde have anrettet denne Skade, men jeg blev snart overbevist, og fredede da noget mindre paa Harerne end forhen. Haslerne afbede de ogsaa, ligesledes Egene og enkelte Ahornstod.

Sneelæg har ogsaa voldet mig megen Skade; thi Plantningen ligger aldeles blottet mod Østen, hvorfra vores stærkeste Sneefog kommer. Ved Elle og Birke, som kunne give andre Skud istedet for de afbrudte og kappede, er Skaden mindre. Værre er det med Naaletræer; thi naar Toppen paa disse er afbrudt, er, i det Store, alt Haab forbi. Imidlertid har jeg dog bemærket saavel ved Granne som Fyrre en betydelig Elasticitet, saa at mange, der vare frumt nedbøiede under Sneen, uden at brydes, have reist sig, og voxet frodigen. Nogle sjeldnere Naaletræer, som brødes, har jeg tidlig om Foraaret omvundet med Spjelker og Klude. Skaden er da sædvanlig voxet sammen i første Sommer. Ved Anbinding til Pæle forebygges denne Skade, men dette er kun udførligt i det Smaa.

Muns have ogsaa anrettet nogen Skade; dog langt fra ikke saamegen, som naar jeg har saaet eller plantet paa bedre Jord, hvor de under Græsvepten

kunde have frit Spil. Der have de ofte afsnabet Barken i Jordstørpen, ligesom og fortæret de om Efteraaret lagte Algern og Bog, ligeledes Frøet af Naaletræer, men især af Adelsgrannen (*pinus picea*).

Espe har jeg til Forsøg opgravet af de paa Hederne staaende, som aarlig afbedes af Gaar og Hornqvæg og aldrig bleve over 1 Alen høie. Saa snart de faae Læe og Fred for Kreaturerne, voxer de i Beiret, som andre Espe, dog ikke slet saa frodigen.

Birke og Elle paa gamle Rødder har jeg ladet optage i Kjør og Moser, de ere blevne godt be, skaarne og lykkedes særdeles vel. Saaledes kan jeg fremvise over 100, optagne i 1813 og 1814, der nu ere over 16 Alen høie. Men kan man faae unge Planter, da vindes derved; thi Opgravningen af de gamle, samt Bestjæringen før de sættes, er meget besværlig.

Egen har sædvanlig i 2det og 3die Aar lige: saalange, og i slet Jord endnu længere Rod end dens Top er lang; den er saaledes vanskelig at om: flytte, og jeg foretrækker derfor altid at lægge Algern paa de Steder, hvor de kunne forblive staaende. Om Efteraaret bør disse ikke lægges; thi da fortæres de af Muus; men de kunne bevares i tørt Sand om Vinteren, og da sættes tidlig om Foraaret, de ville alligevel komme frem det første Aar. Til at flytte gamle Ege: Purrer fristes man saaledes ikke let, men vel til at indhegne og frede saadanne, hvoraf

store Strækninger havees paa nogle jydskke Heder. Jeg har oplevet nogle Exempler herpaa, men Træerne synes ikke at love nogen synderlig eller rank Væxt.

En Hedeskrækning, omtrent 1 Mil herfra, bevoxet med flige Purrer, $2\frac{1}{2}$ à 3 Alen høie eller lange (thi de lægge sig tildeels langs med Jorden) afbrændte for 9 Aar siden. Lyngen var meget høi, Jlden voldsom; Duffene brændte tilligemed, og jeg ventede ikke at see Ege:Purrerne mere; men, i det næste Aar efter Branden stode de fra Roden mange Skud, og nogle i een Sommer over Alen lange. Dersom disse havde havt tilbørlig Fred og Lye, samt vare blevne fortyndede hvor der stode for mange paa een Rod, vil jeg troe de kunde blevet til Noget. Fra samme Sted fortæller Sagnet: at Ege:Bjellerne ere tagne til Sinding og flere Kirker. Nu ligesom for 20 Aar siden, ere Ege:Purrerne 2 à 3 Alen lange, voxte af og til i Omfang, men ei i Høiden.

Tvende mig bekjendte drivtuge Mænd her i Egnen Palle Røllund i Rind Sogn og Nielsen Brixhuus i Limring Sogn have fredet endeel Ege:Purrer, som fandtes paa deres Marker da de tiltraadte Stederne. Paa begge Steder er Leer til Underlag. Hegn har ikke været opført derom, men Purrerne ere blevne fredede for Kreaturer, og saavidt muligt for ubudne Gjæster, som paa saadanne Steder søge Pleile:Slagler, Kreatur:Bindfler eller Klaver, samt Tøirepæle.

Det er vel over 30 Aar siden at den første tiltraadte sin Gaard og strax begyndte Fredningen. Egene ere nu af Tykkelse som et Laar og af Høide 8 til 9 Alen; 2 af de bedste ere i disse Dage stjaalne, og vare tjenlige til Plov:Vase; disse vare lige, men Fleerheden er kroget paa Stammerne; jeg troer, fordi der ikke har været andre Træer imellem til at drive dem op, eller fordi Standen fra Ungdommen af ei har været sluttet nok.

Den anden Mand har kun beboet sit Sted over 12 Aar, men Vexten er betydelig tiltaget, saavidt jeg kan skjønne endnu frodigere end paa Rolsunds Mark. Krattet er her paa en Bakke: Side mod Syden og Østen.

Kønne have hidtil kun været mig bekjendte som eenlig staaende Træer, eller til Zirr i vore Lyst: haver, ikke i sluttede Plantninger, men 1814 tog jeg hvad jeg kunde faae, da her var Mangel. De første Kønne, jeg da plantede, vare paa fugtig Bund, men af slet Beskaffenhed (Sandgruus med lidt iblandet Skudtorv: Smul). De plantedes mellem Elle, Birke og Balsom: Poppler. De første og sidste især overvokede vel hine; men have drevet mægtig paa Rønnene, hvoraf jeg har havt Fiske: eller Medestænger 7 til 8 Al. lange saa rette som Iys, og de allerfortræffeligste Kar:Gjorde, langt bedre end af Alf.

Al Hæg har jeg ogsaa havt Gjorde til Stav:

far og Ballier, men ei saa lange som af Nønnene, ei heller saa hurtig voksende.

Alt Foranførte beviser: at det ikke er saa vanskeligt som Mange mene, at opelske Skov paa Hederne. Mig er ingensinde forekommet en slettere Jordbund, end det afgravede Hede-Stykke, jeg beplantede 1817, og der manglede mig heller ikke dengang, som oftere, paa Spaaemænd, der bebudede mig et Udfald, lige med Nul, eller mindre end Intet, da jeg maatte have anvendt Arbeide og Beføstning forgjæves. Nu har jeg dog allerede megen Fornøielse deraf. Grannene have i de sidste 2 Aar, siden vi fik fugtige Sommer, skudt fra 10 til 18 Tom. aarlig; den Tid vil ogsaa komme, da jeg eller mine Efterkommere kunne faae Nytte deraf. Trænger jeg til Vognstjerte, Læsse, Stænger o. s. v., saa udviser jeg i den lille Plantning; jeg anlagde i 1813 og 1814. Ja jeg har der endog: saa taget Overtømmeret til et Bondehuus, jeg lod bygge i 1828. De meget tørre Sommer, der indtraf forrige Aarti, satte Anlægget fra 1817 endeel tilbage.

Alle erfarne Plantere vide: at det kun er i meget god Jord, i Lye og under den omhyggeligste Reenholdelse og sluttet Stand, at Træerne i Ungdommen vore gradeviis mærkeligt og godt. Sædvanligen hersker der en Stille-Stand. Paa den slettere Jordbund, udsatte for alle Vinde, have vi kun disse Fordele, at Ufrudtet, og de derunder huserende Muus, ikke saa hyppigen ødelægge vore Planter.

Men her er en Stille-Stand eller rettere en ikke synderlig mærkelig Væxt uundgaelig, indtil noget voxer op og giver Læe for det Øvrige, og indtil Træerne naae saa tæt sammen for oven, at de udelukke Lyng-Arterne eller Sivene, og Trærnes tabte Løv eller Bar kunne dække Jorden, holde Fugtig-heden vedlige og begynde at danne et bedre Jords-mon.

Af det Anførte vil man see, at for mig, paa det før beskrevne Jordsmon, som beplantedes 1817 ere totalt mislykkede: Aft, Alhorn, Hæsel, Hæg, Balsom: og Canadiske Poppler. Ligeledes ere neppe tjenlige: Pile, Alme, Bøge og Hylb. Men bedst synes Granne, Birke og Espe at lykkes paa det tørre, Ellene paa det mere fugtige Jordsmon. Ege, lagte af Algern, samt Rønne, kunne vel og være at anbefale, skjøndt Egene aldrig paa saa flet Jord ville afgive andet end Slagler og Plov-Mase og høit Spænd-Træer. Hvor der er leeragtigt Underlag, eller paa Øst- og Sydsiden af Bakker, hvor Jorden ikke er alt for ufrugtbar, og hvor sædvanligen ingen Ahl er, der vil jeg troe at Ege-Træerne igjen kunne hævde den Plads og det gode Omdømme, Sagnet endnu har vidst at vedligeholde fra fordums Dage.

Ved al Foraars-Plantning vogte man sig paa det omhyggeligste for ei at udsætte de blottede Plante-Rodder noget Minut for Soel og tørrende Vinde. Jo spædere Planterne ere, jo mere Omhue bør i saa Henseende anvendes.

Da jeg begyndte at plante i det Større, eller tænkte paa at overlade Andre Planter, maatte jeg naturligviis anlægge Frøe og Plante-Skoler. Først indrømmedes disse Plads i Haven; senere i de fra Marken tagne og afhegnede fletteste Pladse, hvor der ved almindelig Pløining kunde befrygtes Sandflugt; tilsidst har jeg benyttet Hedejorden selv hertil. Hvor jeg (udenfor Haven) vilde faae mit Frøe, lod jeg Jorden kuulgrave, og da den flette Jord kom op, lod jeg (dog kun een gang) paaføre nogen god Muld-Jord af hvilende Agre; men dette var et Misgreb. Det var nemlig ikke muligt at holde Jorden luget eller fri for ukrudt. Paa den lavere Jord, hvor Ellene vare saaede, groede Hærskarer af Urve (*anagallis arvensis*), Pile-Urt (*polygonum persicaria*) og, efter 1 Aars Forløb, Siv. Jeg maatte omflytte de spæde Planter i 2det Aar, og mange, som da først kom op, qualtes. Paa det høiere Jordsmon voxede Gjer (*spargula arvensis*), Rødknæe eller den lille vilde Eyre (*rumex acetosella*) samt Kryb-Hvene (*agrostis stolonifera*) og pumila saa frodigt, at ingen Lugning kunde forslaae. Siden har jeg opgivet denne Forbedring. Vigtigt maa det derfor være, naar Agermark indtages til Skov, ikke der at anvende Besaaening, som, formedelsf ukrudtet af de nævnte Arter, vanskeligen lykkes paa flette Jorder; paa de gode er ukrudts-Arterne endnu hyppigere, men der betænker man sig vel og paa SkovOpelsning i det Store. Naar Agermark saaledes

indtages til Skov, bør man vistnok altid foretrække Beplantning.

Ligeledes anlagde jeg nogle Plantebede nærmest ved Digerne, fordi Planterne der havde meest Lye, men hvorved opstod en anden Ulempe. Sneen hobede sig her til Dyrnger; den knusede mange af mine unge Planter, og den laae saa langt ud paa Foraaret, ja Frosten (Tølen) gik der saa sildig af, at jeg nogle Aar forsinkedes i Udplantningen.

Ved at kjøbe Planter kommer man paa en Maade hurtigere til Maalet, naar man giver Agt paa hvorfra de tages, f. Ex. ikke fra et kjælent lyesfuldt Jordsmon, samt hvorledes de optages, indpakkes, nedslaaes m. v. Men langt bedre er det at plante 3—4 Aar sildigere og selv opelske sine Planter, i ikke alt for god og lyesfuld Jord, hvis de ere bestemte til Udplantning paa udyrket, flet Jordsmon, udsat for Vindene.

Ved Diger tænke Nogle at give Læe for Vindene og afstvinge Træerne en hurtig Vext; ogsaa der skuffes Forventningen. Jeg har i Nærheden af Vesterhavet seet Diger 5—6 Alen høie, og de have bevirket et høist ødelæggende Sneelæg paa de unge Træer. Have disse endelig, begunstigede af nogle paa hinanden følgende sneefrie Vintre, listet sig frem over Digerne, da har Toppen havt at kæmpe med andre Ulemper. Træerne vare opvoxne i Lye og kunne ikke taale denne Overgang, Toppene forfryse, Binden svider Bladene o. m. Exempler herpaa har

jeg seet hos kyndige, virksomme Plantere. Jeg vil blot nævne To: den nu afdøde Stiftamtmand Rosensørn, medens han boede paa Rindomgaard, og ligeledes afdøde Overkrigscommisair Lassen paa Abjerg. Men hvorledes skaffer man sig da Lye? Jeg svarer: ved Træer og tæt Plantning. Man vælge de haardføre, hurtigstvoxende, og som bedst passe for Jordsmønnet, til Læbelter; man plante ifkun i 1 Alens Afstand fra alle Sider, og man udtynde da flere Gange, altsom Træerne voxe til; hvor Pilestiklinger kunne lykkes, der kan man plante hver anden af disse, de ere lette at erholde og lette at udtynde; naar den øvrige Plantning voxe til og man da kapper Pilene, voxe de ikke mere, men uddøe naar de saaledes berøves Soel og Luft. Langt fra at jeg misbilliger Diger, jeg anbefaler endog meget baade disse og Plantning herpaa, saavel til Lye som til Hegn mod Folk og Kreaturer, men man vente sig blot ikke for meget af dem; passende Træsorter og tæt Plantning er Hovedsagen.

Endnu et Misgreb bør jeg ikke fortie, som jeg i Førstningen begik ved at saae Birke og Elle. Jeg troede nemlig at Frøet umulig kunde være aldeles uden Bedækning af Jord. Noget nedhakkede jeg, deraf kom vist nok kun det op, som var undgaaet Redhakningen, thi det var kun ganske enkelte. Over noget sædede jeg Jord, deraf kom slet intet op. Paa noget lagde jeg Mos, men heller, ikke der kom noget. Med en let Birkekost overseiedes

noget, ogsaa der kom kun lidt op. I Forst:Skriver, især i de tydske, anbefales meget at saae det paa Sneen, eller og strax før en Regn; ogsaa dette prøvede jeg, men Frost og pludselig tørt Veir med Blæst bortvistede størstedelen af det lette Frøe, inden det hæftede sig til Jorden, og Fuglene toge meget. Tilmed, kom de unge Planter op, vare de kjælne mod Kulden i et nøgent Plantebeed, og endnu kjælnere ved stærk Tørke og Soelfkin; de bortdøde i Tusindevis. Jeg samlede nu stor Lyng og bedækkede dermed Bedene strax efter Saaeningen, som foretoges i stille Veir. Det Frøe, jeg saaede tidligt i Foraaret, kom almindeligen bedre op, end det, der saaedes om Efteraaret, thi det første kunde være samlet Aaret før, det sidste, især Elle:Frøet, maatte være overgjemt. Frøet blandede jeg med fugtigt Sand. Lyngen var grovstenglet, den udbredtes jævnt, men ikke tykt, saaledes at man godt kunde see Frøe og Jorden derigjennem naar man stod opreist. For at Lyngen ikke skulde bortblæse, trak jeg 3 Rader Halm:Simen over hvert Beed paa langs, og hæftede dem til Jorden med Trækroge. Siden jeg begyndte dermed, har jeg avlet Birke: og Elle:Planter i Mængde, og paa ligestort Jordsimon bedre og tættere, end jeg har seet dem noget andetsteds. Denne Maade har jeg anbefalet de Bønder her i Amtet, som af Landhuusholdnings:Selstabet erholde Understøttelse til Træplantning, og det lykkes ret godt. Lyngen holder Fuglene fra Frøet, den udelukker Soel:

fraaalerne og dækker for de skarpe Vinde, saa at de opkomne spæde Planter ei kunne fortorres. I andet Aar, sidst i Juli eller først i August, naar ingen Tørre mere er at befrygte, og inden Nattefrosten kan skade de lyeante Planter, borttages Lynghedækingen, og det Ukrudt, som findes, bortluges. Hvor man ikke har Lyngh, kan man betjene sig af Pors eller af tynde Vidie:Grene, Elle: samt Bøge:Qviste, for de springe med Løv.

J frist gravet Jord hænder det de fleste Vintre, at de af Frøe saaede Naaletræer trækkes op af Frosten, og bedærves. Vor bekjendte hæderlige Planter, Consistorialraad Bjerregaard i Hjerminde undgaaer dette ved tæt Bredsaaning i Bedene. Jeg, som altid har saæet Naaletræ:Frøe i Rader, da jeg kun i de senere Aar har havt meget heraf at raade over, blev ofte slemt skuffet, derved at Jorden satte sig og Planterne laae ovenpaa om Foraaret. Siden har jeg forebygget dette, ved med Haanden om Efteraaret at drage Jord op til Raderne som en Hynning.

Jeg kan ikke slutte denne Anmeldelse uden at tale et godt Ord for nogle, mig meget kjære Træer, nemlig: Abeelen og dens Varietet Solb:Popplen. Det, som jeg og Bønderne i Almindelighed kalde Abeelen, er vist et indenlandsk Træ. Jeg har fundet det i gamle Herregaards:Haver, og hos Bønder, jeg har seet Rodskud i Mængde deraf, hvor de gamle Træers Spøer alt længe have været for:

svundne. Nogle Botanikere ville ikke indrømme andre Navnet Abeel end Sølv-Popplen, men kalde den anden Hvid-Poppel, Poppel-Pil, Hvid-Esp. Jeg har derimod af de Fleste hørt Navnet saaledes, som jeg her benytter det. Ved Abeelen forstaaer jeg saaledes det Træ, som Hornemann kalder *populus canescens*, Viborg *populus alba*, Troyel *populus alba minor*, Burgsdorff *populus alba*. Ved Sølv-Popplen det, som Hornemann kalder *populus alba*, Viborg *populus nivea*, Troyel *populus alba major* og Burgsdorff *populus alba falus lobatis albissimis*. Vor afdøde fortjente Viborg siger, at den første urigtigen kaldes Abeelen, og at *populus nivea* har en lavere Stamme end *alba*, hvilket synes at staae i Modsigelse deels med Andres Erfaringer, deels med hvad han selv anfører, at den voxer langt hurtigere end *nivea*. Jeg mener: at Abeelen danner Overgangen mellem Bæver-Espen og Sølv-Popplen. Midt om Sommeren ere de ikke lette at skjelne fra hinanden, endog naar de, som hos mig, ere plantede jevnstids; men Foraar og Efteraar er Forskjellen kjendelig, dog kan et frodigere Vorested bevirke at *alba* let forverles med *nivea*.

Grenene af *alba* ere mere oprette end af *nivea* (Sølv-Popplens). De Blade næst ved Stammen ere mere fredsrunde og ligne mere Bæver-Espens. *Alba* er mere smaagrenet og har, især i Ungdom; men, ligesom smaae tornagtige Grene nær ved Stam-

men. Dens Bart falder ogsaa i den Alder mere gulgraa end Solv:Popplens.

Under lige Omstændigheder voxer alba omtrent $\frac{1}{4}$ Deel mindre hurtigt end nivea. Ere Træerne saa store at de blomstre, som skeer sidst i Marts og først i April, da kjendes Forskjellen især paa Naklerne, der hos nivea ere kortere, budtere og mere ægformige, end hos alba, der har dem længere. Saa vel Abbeelen som Solv:Popplen har jeg i mange Aar anseet for de haardføreste og meest hurtig voxende Træer, jeg kjender, og derfor har jeg stræbt at udbrede deres Dyrkning, baade hos mig selv og andre, men har maattet gaae langsommere tilværks end jeg havde ønsket, og tildeels haabet.

I min Planteskole i Haven, hvor ellers Stiklinger herligen ere lykkedes af alle sædvanlige Træer, som paa den Maade formeres, har jeg taalmodigen i 18 Aar sat aarligen et Beed af Solv:Poppel og Abbeel Stiklinger, uden at faae synderligt Held deraf; neppe 3 af 100 ere lykkedes. Jeg har valgt 1 Aars, 2 Aars, 3 Aars Skud og Staver, men med lige Uheld. Jeg har tilskaaet dem paa forskjellige Maader; har sat nogle strax og ladet andre ligge en saie Tid i Skygge; har stuet nogle om Efteraaret, andre om Foraaret; har aldrig ladet dem mangle Vand og kun udsat dem lidet for Soel, har dækket om dem med Mos, kort sagt behandlet dem som Kjæledægger, men uden Held!

I Foraaret 1829 anstillede jeg det sidste For:
1 Vinds 3 Hæfte. (24)

søg, og satte over 600 alene Sølv-Poppel-Stiklinger i et veltillavet Beed. Eftersommeren var fugtig nok, som man veed, og i Forsommeren vandede jeg; men af alle disse lykkedes kun 2 og disse ere endnu vantrevne.

En af min Egns kyndige Botanikere, tillige praktisk Planter, Hr. Provst Hübner, forhen Sognepræst i Ørre, nu i Ikast, har i mange Aar ligeledes sat mangfoldige af disse Stiklinger, men med lige Erfaringer; og baade for ham og mig ere vist $\frac{2}{10}$ af andre Poppel-Stiklinger lykkedes. De fleste, jeg da har opelsket, have været af Udløbere eller Rodstub, hvilke jeg det første Aar har opgravet, sat i Plantebeed, og siden udslyttet. Men for at faae Mængde af disse, maae Træerne enten staae isolerede, eller i det mindste meget vidt fra hinanden; eller paa Udsider. Alle de, som befinde sig heromkring, nedstamme fra en liden Plante af $\frac{1}{4}$ Tommes Tykkelse, omtrent 1 Alen høj, som jeg medbragte og plantede her i Haven 1810. Af denne begyndte jeg de følgende Aar at tage Stiklinger. Den kappedes 1821, da den var bleven for stor, saasom den stod midt i Haven. Roden gav siden endeel Udløbere. 3 af de første Stiklinger, som lykkedes, bleve udplantede 1814 som Træer af $\frac{1}{4}$ Alens Høide og en liden Fingers Tykkelse, mellem Elle, Birke, Balsom-Poppler, Granner, Rønne, Hæg, o. fl. Jeg har i disse Dage maalt samme tre. De holde omtrent 21 Alen i Høiden. Den ene, som staaer for Norden, er enkeltstammet og

holder i Omfreds, $\frac{1}{2}$ Allen over Jorden, 7 Qvarteer. En anden staaer mod Nordvest, er, 1 Allen ovenfor Jorden, tvestammet og holder $\frac{1}{2}$ Allen fra Jorden $8\frac{1}{2}$ Qvarteer. Den 3die staaer for Syd, er ligeledes 1 Allen over Jorden tvestammet og holder i Omfreds, $\frac{1}{2}$ Allen ovenfor Jordstørpen, lidt over 10 Qvarteer. Elle, Birke og Balsom-Poppler i samme Plantning ere 3 til 4 Allen lavere. Nogle Balsom-Poppler og Elle holde, $\frac{1}{2}$ Allen fra Jorden, i Omfreds 5 Qvarteer, men de fleste kun 3 à 4 Qvarteer; Birkene noget mindre. Balsom-Popplerne paa dette flette Jordsmøn (der kun bestaaer af grovt, men fugtigt Sand, med noget lidet paaført og igravet Torvesmul) ere meget tilbøielige til at blæse om; saaledes omkastede i Novbr. 1829 en Stormvind 17 af disse mellem andre Træer staaende, brækkede Toppen af 2 Graner, men beskadigede ingen andre.

Hos Hr. Mazanti paa Stougaard, 2 Mile fra Veile, har jeg seet et mærkeligt Exempel paa Abbeens herlige Væxt, men vistnok i Ene og i god Jord. I Haven der stode og staae endnu mange. Han har for 3 og 4 Aar siden fældet adskillige, og ladet dem sauge i Planker, 2 Tommer tykke, 5 Allen lange, og erholdt 9 Tylter af Stykket. Alderen kunde jeg ikke nøie bestemme efter Ringene, da jeg først saae Stubbene Sommeren efter at de vare fældede, men jeg har Grund til at troe de ei vare over 60 Aar gamle. Hr Mazanti har lovet nøiere at agtpaagibe saadant naar flere fældes. Vel veed jeg, at nogle Nyere

Iægge ikke synderlig Vægt paa dette Alder-Mærke, men for mig har det herligt holdt Stik. Da Træerne vare meget høie, og ingen Grene havde nær ved Jorden, Barken ogsaa var som sædvanligt meget skrumpen, saa var det mig ikke muligt at sige aldeles med Visshed paa den Tid, (nemlig i Juli Maaned) om det var *populus alba* eller *nivea*. Jeg troer det første; thi det sidste er neppe kjendt her før 1772.

Min gamle Lærer Hr. Hans Holck, Sogne-Degn for Hesselager i Sjen, en i flere Henseender af det Offentlige fortjent Mand, skriver under 12 Septbr. f. A. til mig saaledes: "Nogle unge Solv-Poppler følge; da Bjerregaard siger i sin Afhandling: "Man er endnu ikke enig om hvilke Træer der holde bedst ud imod Vinden," saa vover jeg her at aflægge et uforkasteligt Vidnesbyrd for disse. Ved Odense kalder man dem Abeeler. I deres Skrift om Plantagerne synes de at gjøre Forskjel mellem den og Solv-Popplen; men paa Langelands nordre Ende, som kaldes Hov, kalder man dem Hov-Statte. Her staaer ved Enden af min Bens, Rastrups, Mark paa Charlottenlund nogle Stykker i Strandbredden lige mod den Vestenvind, der klipper ethvert andet Træ, som staaer paa Bakkerne, og med den anden Side lige imod Norden fra det aabne Belt, men de have Kroner som det smukkeste Æble-Træ i den hyefuldeste Have. Under Krigen, da man manglede Fyrre-Lømmer til de

”store Lader paa Nedergaard, som da byggedes, skø-
 ”nede man eet af disse stolte Træer, og deraf blev
 ”saaget 12 Tylter Lægter af betydelig Længde. Jeg
 ”er derfor overbevist om, at dersom noget Træ skal
 ”tjene som Lyetræ for Plantninger paa Jyllands
 ”Heder, da maae det være dette, og i det jeg gjør
 ”dem opmærksom herpaa, beder jeg dem foredrage
 ”saadant for det Kgl. Landhuusholdnings-Selskab,
 ”for om muligt enten hos bemeldte Lieutenant Ka-
 ”strup til Charlottenlund, eller andre paa Langeland
 ”(thi saavidt jeg veed har man anlagt Plantager
 ”af dem flere Steder) at forskaffe sig et Par 100
 ”eller flere til Forsøg. Jeg troer neppe der er no-
 ”gen Forskjel imellem disse og dem, jeg sender, som
 ”ere af de Odense Albeeler; men i min Skovhauge
 ”høie de sig heller ikke for noget Veir.”

Saavidt Hr. Holck, og Manden har fra sin
 Ungdom selv været Planter con amore. De Plan-
 ter, han var saa god at sende mig, forkom desværre
 undervejs. Men at Træet fortjener enhver Skov-
 Planter's fuldeste Opmærksomhed, er uden for al
 Tvivl; og at det Kongelige Landhuusholdnings-Sel-
 skab, der saa ivrigt understøtter ethvert nyttigt
 oekonomiskt Anlæg, og isærdeleshed Skov-Plant-
 ninger, ogsaa vil opoffre Noget for saa vigtig en
 Sags Fremme, derom tvivler Ingen, som kjender
 dets udbredte Virksomhed og Gavnelyst.

Sindinggaard, i Februar 1831.

S. A. Sjølstrup.

Beretning om Opdyrkning af en Hedeled paa henved 150 Tdr. Land under Frysenborg Hovedgaardstæt.

(Meddeelt det Kongl. Landhuusholdningselskab af
Hr. Gartner G. S. Koch paa Frysenborg.)

Nar 1815 kom jeg til Frysenborg for at anlægge den derværende Have; ved længere Ophold i Provindsen, saae jeg paa flere Steder store Strækninger af Hede, som tjente ikkun til ussel Fode for nogle Faar og unge Kvægs-Hæveder; hist og her saaes enkelte Agre opdyrkede; men disse bare en ikke lønnende Afgrøde. Skulde vel Udsagnet være grundet, at disse Heders Opdyrkning hverken lønnede Arbeide eller Beføstning? En Paastand, der for mig syntes høist urimelig. Ved længere Overveielse opvasktes hos mig Lyften til engang at komme i Besiddelse af en Hedeled, den være end nok saa flet, naar den kun ikke var bar Sand. Efter min Foreskilling maatte den kunne opdyrkes og gøres frugtbar, og, ved en rigtig Plan, i Tiden lønne Arbeidet. Mod, Indsigt, Lyft og Penge ansaae jeg vel for nødne, naar et saadant Niemed skulde opnaaes. De to første Egenskaber tiltroede jeg mig, den 3die var jeg mig

*) I Anledning af denne betydelige Hede-Opdyrkning tilkendtes Hr. Koch, i Aaret 1829, Landhuusholdningselskabets 1ste Sølvbæger.

fuldeligen bevidst, det sidste, nemlig Penge, gav mig meget at tænke paa, om min ved megen Sparsonshed erhvervede Formue skulde være tilstrækkelig. Dog, jeg vilde vove det, og dertil fandt jeg Leilighed, da i Aaret 1821 H. H. Herr Greve Frys tilbød mig 150 Edr. Land af en omtrent $\frac{1}{4}$ Mil fra Frysensborg liggende Hedelod, Hovedgaarden tilhørende. Dens Bonitet var magert skjort Leer, blandet med Sand, gjennemskaaet af skadelige Vandløb; paa mange Steder sure Lavninger, begroede med Siv, under hvis 3 à 4 Tommer tykke Sure ligger Jern-Ahl, hvilken findes hele Marken over i forskjellig Dybde og Grad. Omtrent 8 Edr. Land var Mose, indeholdende Lørvejord fra $\frac{1}{4}$ til 2 Alens Dybde, hvoriblandt Sandrevler, dens Underlag Ahl. Hele Marken over vare buskgroede Enebær og Lyng. Rundt omkring fandtes fastliggende store Steen.

Skulde jeg, som fornødent var, have Kreaturer for at opdyrke Jorden, maatte der reises en Bygning; i denne Hensigt opførtes strax ved Loddens Modtagelse en af Leer stampet Bygning, hvis Længde var 39 Alen, Bredde 10 Alen og Høide i stampet Muur $3\frac{1}{2}$ Alen. Murens Tykkelse var 1 Alen. Med Haandværksfolkernes Løn, Dagleiernes, Lømmere og andre Materialiers Befostning, alt paa Arbeidernes egen Koft, beløb Udgiften sig til 550 Rbd. 1 Mk., hvis Specification findes paa Bygnings Conto for Aaret 1821. Dette Huses Indretning var bestemt saaledes: 4 Fag til Beboelse

for de fastlønnede Folk, 6 Fag til Stald, 5 Fag til Haffelsehuus, og Kjelder under sidste 5 Fag til Kartoflerne. Af Arbeids-Kreaturer blev anskaffet 2 Heste, og 8 Tyre, som bleve skaarne og siden vænte til at trække. Ligeledes anskaffedes 30 Saar af den haardsøre Race, opfødt i Lynghederne. 1ste Juni begyndtes med at pløie paa det meest høitliggende Sted, saa grundt som muligt, 3 Edr. Land, og samme blev saaledes behandlet: 4 Uger efter Pløining fastledes fra Ryggen af Ugeren 2 Furer til hver Side, ogsaa pløiedes Ugeren sammen 4 Sommer dybere; da Ploven var gaaet 2 Gange om, fastedes bemeldte Fure tilbage igjen paa det nylig Pløiede, og saa fremdeles bleve Furerne tagne bort forinden Ploven kom; til en Plov udfordredes 6 Mand ved hver Side til at holde Furerne fra Ploven. Bemeldte 3 Edr. Land bleve pløiede med en Plov i 5 Dage. Strax derefter blev 60 Læs Tørvejord paaført, og da omtrent 4 Uger vare forløbne, og Furerne og Tørvejorden vare tørre, sammendyngedes Alt af hine og denne og blev derpaa brændt. I stille Veir blev Asken spredt og nedpløiedes 2 Sommer dybt, samt harvedes lidet, hvorpaa det laae indtil Sædetiden, og blev da pløiet noget dybere og besaaet med 2 Ed. 3 Skp. St. Hans-Rug. Denne Dyrkningsmaade, paa Folkens egen Koft, tilligemed Tørvejordskjørsel og Askens Spredning, kostede 34 Rdb. 2 Mk. Jorden blev saa løs, at den bedste Dyrkningsmaade i flere Aar umueligt kunde have gjort

den løsere. Af denne Rug blev 1822 Afgrøden af 6 Skp. Land brugt til Grønfoder, og dog avledes 13½ Trave, som, forsaavidt samme blev tørstet, gav 1 Tønde af Traven, endstjøndt i dette Aar Sommeren var tør og hindrede Grøden fra kraftfuld Væxt. Strax ved Modtagelsen af Lødden anskaffedes alle Redskaberne, som til Uølingen vare fornødne; disse saavel som øvrigt Inventarium findes specificeret paa sammes Conto for Aaret 1821. Foder maatte kjøbes for Kreaturerne til Vinteren. Endnu maatte en nødvendig Udgiwt gøres; denne nemlig, at Lødden blev indhegnet; Begyndelsen blev gjort med 500 Favne Dige, 2 Alen høit og 3 Al. bredt i Føden, dobbelt sat, kostede paa Folkenes egen Kost 10 Sk. pr. Favn. Foruden ommeldte 3 Tdr. Land til Rugfød, blev 8 Tdr. 4 Skp. Land 2 Gange pløiet og sidste Gang stærkt harvet med Brakharven.

Fra 1 November bleve Creaturene indbundne. Under Faarene fjørtes ugentligt Strøelse af Mos og Lyng, samt Lørvejord, ligeledes bag Kreaturerne; efter at den tilstrækkelig var gennemtrukken af Urin, blev den kastet ind i Faarestien under Faarene, og naar ikke mere kunde rummes der, blev denne Gjødning sat ud i Møddingen; saaledes var jeg istand til i Foraaret 1822 at føre 80 Læs ud til Kartoflerne, 400 Læs til Vintersæden.

1822. I dette Foraar saledes:

- a) Havre. 4 Tdr. 4 Skpr. i 3 Tdr. 4 Skpr.
Land af den i forrige Aar opdrevene og 2 Gange

behandlede Jord, samt efter en Pløining om Foraaret uden Gjøde eller Brænding; gav i denne tørre Sommer ifkun $3\frac{1}{2}$ Trave Havre.

- b) Kartofler. 20 Edr. bleve lagte i 2 Edr. 4 Skpr. Land, pløiet forrige Efteraar og i dette Foraar ialt 4 Gange. Til sidste Pløining blev udført 80 Læs Gjødning. Gav foruden Op- tagelsens Udgift (hver 9de Skp.) 100 Edr.
- c) Boghvede. 1 Ed. blev saaet i 1 Ed. 4 Skpr. Land, pløiet sidste Efteraar og dette Foraar ialt 4 Gange; men gav — Intet. Denne Sæd skulde kun være et Bidrag til Kreaturenes Føde. Besætningen var forøget til 80 Faar, 2 unge Stude paa $1\frac{1}{2}$ Aar; Udgiften dertil findes paa Drifts- Conto for Aaret 1822. 9 Edr. Land blev i dette Aar bestemt til Rugfæd, deraf blev 5 Edr. Land brændt paa samme Maade som i forrige Aar og kostede med Lørvejordskjørsel og alle øvrige Udgifter paa Folkens egen Koft 52 Rbd. 4 Mk. Formedest Mangel paa Arbeidere, maatte jeg foretage Brænding paa en anden Maade med de øvrige 4 Edr. Land. Efter at Jorden var pløiet 2 Gange, harvedes den stærkt og derpaa pløiedes den nok en Gang og ligeledes harvedes, saa paafjortes 1100 Læs Lørvejord, som blev halvspredt, og derpaa tillige med Resten af Suren sammenreven i Dynger da samme var tør og brændt. Denne Dyrkningsmaade er vel i Penges Udgiot mindre; thi det hele kostede

ifkun 27 Rbd. 1 Mk.; men udfordrede igjen flere og besværligere Pløininger og Harvninger; heller ikke synes Afgrøden saa god efter den sidste som efter den første Brænding. Ujjerne opgav jeg den første Maade at brænde paa, men jeg nødtes dertil. — Da Jorden var brændt og Afsten nedpløiet, paafjort 400 Læs Gjødnings. I Aaret 1823 afledes 54 Traver, som, af det, der blev torfken, gav næsten 9 Skpr. af Traven. I dette Aar opbrødes ialt 14 Edr. Land. Resten af Hegnet omkring Lodden blev i Aar særdiv, 705 Favne nyt Dige af samme Høide og Brede, samt 700 Favne gammelt nedfaldet bleve opreiste, hvis Beføstning paa Arbeidernes egen Koft var 4 Sk. pr. Favn. Utter maatte dette Aar bygges 9 Fag Huus Bindingsværk, hvilket skulde være til Gaarestie og Qvægstald. Denne Bygning (foruden noget gammelt Lømmen, som Herr Greven forærede mig) kostede ialt 130 Rbd. 4 Mk. Med Arbeids-Kraften, 2 Heste, 8 Bøller, pløiedes i Foraaret med enkelt og gjentagen Pløining 10 Edr. 4 Skpr. Land, til Vintersæd 9 Edr., 4 Gange pløiet er 36 Edr., opbrudt 14 Edr. og af disse pløiedes 12 Edr. 6 Skpr. nok en Gang, samt stærk harvet, altsaa i det hele pløiet 73 Edr. 2 Skpr. Land, udfjort 1100 Læs Tørvejord samt 480 Læs Møg, foruden hvad Kjørsel, der behøvedes til Bygningen.

1823. I dette Aar blev saaet:

- a) Havre. 4 Tdr. 4 Skpr. i 3 Tdr. Land; i de 2 Tdr. 4 Skpr. Land var Kartofler i 1822, 4 Skpr. Land blev brændt; der avledes 16 Traver.
- b) Kartofler. I 4 Tdr. Land blev nedlagt 39 Tdr. efter 2 Ploininge i Rugstøb, og hvortil 1821 var brændt, samt i noget af forrige Aars Havrestøb, gjødet med 200 Læs Møg, og avledes 200 Tdr. foruden Optagelses-Lønnen.
- c) Boghvede. 6 Skpr. Land efter 4 Ploininge og 2 Gange stærk Harvning af den i forrige opbrudte Jord, gav — Intet.
- d) Erter. 1 Td. Land efter 2 Efteraars- og 1 Foraars-Ploining, hvortil blev udført 40 Læs Møg; der avledes 5 Læs.
- e) Rug. 12 Tdr. 6 Skpr. Land besaaet med 12 Tdr. 1 Skp. af egen Vøl. Af dette Areal blev brændt 12 Tdr. Land efter Paakjørselen af 3100 Læs Torvejord, hvis Brænding, paa Folfenes egen Koft, kostede 81 Rbd. 5 Mk., samt paaført 200 Læs Møg. Brændingen foretoges paa samme Maade, som med de 4 Tdr. Land 1822. Jorden fik ialt 5 Ploininge og 3 Gange Harvning førend Sæden blev lagt. De øvrige 6 Skpr. Land fik samme Ploininge og 40 Læs Møg; men ingen Brænding. I næste Aar 1824 avledes 79 Traver, som gav lidet over 1 Tønde af Traven. I dette Foraar blev 1000 Savne Dige beplantet, de $\frac{2}{3}$ med Hestler og Birk, $\frac{1}{3}$ Deel med Pilestiklinger, og kostede paa

Arbeidernes egen Koft 10 Rbd. 4 Mk. Den største Deel heraf er i Grøde. Der blev gravet i denne og foregaaende Sommer 1502 Favnne Brakgrøfter fra 1 til 3 Alens Brede og $\frac{3}{4}$ til 2 Alens Dybde efter Nødvendigheden; paa Arbeidernes egen Koft, kostede samme 69 Rbd. 3 Mk. 4 Sk. Ligeledes blev der gravet en Høved.Grøvt paa $4\frac{1}{2}$ Alens Bredde og $2\frac{3}{4}$ Alens Dybde, ialt 120 Favne à 12 Sk. pr. Favn paa Arbeidernes egen Koft. I dette Aar opbrødes 23 Edr. Land. Besætningen var voxet til 4 Heste, 8 Bøller, 88 Faar, 2 Køer og 2 Sviin. Til Vinterfoder kjøbtes $1\frac{1}{2}$ Trave Havre, 50 Læs Høe og 16 Edr. Havre. Med denne Arbeidskraft blev pløiet til Vaarsæd med gjentagen Pløining 13 Edr. Land, fældet af Stubben 6 Edr. 6 Skpr., 38 Edr. 6 Skpr. blev pløiet til Rugsæden, altsaa pløiet med den opbrudte Jord iberegnet 81 Edr. Land, udkjørt 3100 Læs Lørvejord og 480 Læs Møg.

1824.

- a) Bikker. 1 Ed. 4 Skpr. Land efter een Pløining i denne vinterfældede Jord, blev afflaaet til Grønfoder.
- b) Spærgel. 6 Skpr. Land efter 2 Pløininger i vinterfældet Jord, blev ikkun maadelig Afgrøde til Staldfodring; begge anførte Slags var i Rugstub.
- c) Kartofler. 4 Edr. 4 Skpr. Land efter 2

Ploining; denne vintersældede Rugstøb modtog 40 Tdr., blev gjødet med 150 Læs Møg, gav, efter at Optagelseslønnen var fraregnet, 285 Tdr.

- d) Rug. 12 Tdr. Land af den i forrige Aar 2 Gange pløiede og velharvede Jord blev brændt med 4700 Læs Lørvejord efter 1 Ploining i Foraar og 2 Ploininger efter Brænding; gav ved Høsten 1825 90 Traver; 6 Skpr. Land blev besaaet med Rug til Grønslæt efterat Surerne vare brændte saaledes som i Aaret 1821. 6 Tdr. 4 Skpr. Land, ligeledes besaaet med Rug, efter Vikker og Kartofler, gav 28½ Trave. 5 Tdr. Land med reen Brak, saaet i 6te Ploining, paaført 205 Læs Møg, gav 27½ Trave. Følgelig var saaet af Rug til Høst 23 Tdr. 4 Skpr., som gav 146 Traver, samt 2 Tdr. Land, besaaet med Winterhvede efter 6 Ploininger og reen Brak, modtog 80 Læs Gjødske, og gav 9½ Trave, og efter Lærstningen 7 Tdr. 3 Skpr.

I dette Aar plantedes Besten for Bygningen omtrent 1000 Træer af forskjellig Slags, nemlig: Birk, Elm, Canadiske og Sølv-Poppler, Rødgran &c. som ere i Grøde, men hindres i deres frodige Væxt, formedelst det fri Strøg af de skarpe Vinde, som herske paa denne nøgne Olette. Jeg nødsagedes til at bygge en Lade, 30 Alen lang, 15 Alen bred, 3½ Alen høi, af Bindingsværk, indrettet til at føre igjennem dens Længde. Dens Beføstning, som sees specifi-

ceret anført paa Bygnings Conto 1824, var 595 Rbd. 3 Mk. 4 Sk.

Med Arbeidskraften, som var 4 Heste og 8 Stude, var altsaa pløiet i Foraaret til Sæd 11 Tdr. 2 Skpr., opbrudt 25 Tdr., af disse bleve 15 Tdr. 7 Skpr. endnu pløiet 2 Gange, i Efteraar var altsaa 31 Tdr. 6 Skpr. Land færdet, 20 Tdr 1 Skp. til Rugføden, alle Pløininger iberegnet i Sommer 38 Tdr. 2 Skpr.; følgelig i det Hele pløiet 101 Tdr. 3 Skpr. Land, udfjort 4700 Læs Lørvejord, 455 Læs Møg, foruden hvad Rjorsel der behøvedes til Bygningen og til at føre Steen fra Marken.

1825.

- a) Havre. 4 Tdr. 4 Skpr. saaet i 3 Tdr. Land i Rugstubbene, paaført 30 Læs Møg; der avledes 10 Traver.
- b) Vicker. 3 Skpr., ligeledes i Rugstubbene med 10 Læs Møg, til Grønsoder, fremdeles besaaedes 7 Skpr. Land med samme Sæd efter at Furerne vare brændte; Grøden paa den brændte Jord var dobbelt saa frodig som paa den ikke brændte.
- c) Kartofler. 4 Tdr. Land, belagt med 34 Tdr. efter paaførte 160 Læs Møg, gav 250 Tdr.
- d) Byg. 3 Tdr. 4 Skp., efter Kartofler, gav 17 Traver, dette Stykke Bygland var pløiet 3 Gange, et andet Stykke paa samme Størrelse blev brændt med Lørvejord, fik 5 Pløininge; der avledes 18 Traver Byg.
- e) Turnips. 4 Skpr. Land besaaet med 4 Pd.

Frøe efter 2 Pløininger i Rugstøb; avledes 16 Edr.

- f) Rap s. 8 Edr Land reen Brak besaaet med 4 Skpr. efter 6te Pløining uden Gjødste eller Brænding; paa 4 Edr. Land var kjørt 800 Læs Mergel; mislykkedes for den største Deel, og avledes ifkun 4 Edr. 6 Skpr.
- g) Rug. 6 Edr. Land reen Brak, efter 6 Pløininger uden Gjødste eller Brænding, gav 19 $\frac{2}{3}$ Trave. 7 Skpr. Land efter 5 Pløininger gav 4 $\frac{1}{2}$ Trave, dog maa her bemærkes at ogsaa 180 Læs Mergel var ført paa dette Stykke Jord. 4 Edr. 2 Skpr. besaaedes efter Kartofler og Bikker, gav 22 $\frac{1}{3}$ Trave. 1 E. Land reen Brak efter 6 Pløininger, besaaet med Winterhvede, gav 3 Traver og tørket 2 Edr. 6 Skpr. Denne Winterfødsmarks flere Pløininger udgjorde 52 Edr. 6 Skpr. Land. Foraarspløining 30 Edr. 2 Skpr. Opbrudt 38 Edr. Land, af disse atter pløiet 16 Edr Land, fældet 42 Edr. 4 Skpr. Land til følgende Aars Vaarsæd. Ifkun 780 Læs Løvejord blev i Aar kjørt, som var Resten af Mosen. Mit Ønske at mergle, som jeg ikke saa mig istand til før at see udført, gif i Aar i Opfyldelse. Jeg vovede ikke at anvende dette frugtbringende Middel førend Jorden var ved Dyrkning gjort jevn; thi ellers vilde jeg i disse bulkede Agre have faaet den gravet ned igjen i Jorden, uden at høste Gavn af den. Mergel:

graven blev anlagt i et Omfang af 200 □ Favne; 3 à 4 Allen laae Mergelen dybt. Jor- dens Bortkjørsel samt Afgravning kostede paa Folfenes egen Kost 75 Rbd. Desuden fik jeg kjørt 1200 Læs Mergel; jeg maatte give 1 Rbd. 4 Mk. for hvert Læs at læsse og fjøre, paa Folfenes egen Kost. Med Arbeidskraften af 4 Heste og 8 Stude blev pløiet ialt 178 Tdr. 4 Skpr. Land; kjørt Rønningsjorden af 200 □ Favne i 3 à 4 Allens Dybde, 1200 Læs Mergel, 780 Læs Lørvejord og 200 Læs Møg.

1826.

- a) Bikker og Erter. 2 Tdr. 1 Skpr. Land gjø- det med 100 Læs Møg i Rugstub, en Deel der- af brugt til Grønslæt, og avlet 3 Læs. Af samme Sæd i brændt Jure 1 Td. 3 Skpr. Land, ligeledes til Grønfoder og avlet 3 Læs. Af- grøden var bedre paa det brændte, end paa det gjødede.
- b) Havre. 11 Tdr. 4 Skpr. Land besaaet med 19 Tdr. 7 Skpr. i Rugstub, avlet 30 Traver.
- c) Kartofler. 4 Tdr. 4 Skpr. Land i Rugstub, paa kjørt 100 Læs Møg, lagt 44 Tdr., avlet 300 Tdr.
- d) Spærgel. 1 Tdr. 2 Skpr. Land besaaet i Rug- stub med 3 Skpr. Frøe, anvendt til Grønslæt.
- e) Boghvede. 11 Tdr. 4 Skpr. Land besaaet med 6 Tdr. Sæd i Rugstub, og avlet 38 Læs; af 28 Læs, som tørskedes, opmaaltes 52 Tdr.

1 Vinds 3 Heste.

(25)

- f) K a p 8. Den 1ste og 2den August besaaedes 9 Tdr. Land med 4 Skpr. efter 6 Pløininger; Jorden var merglet med 1620 Læs og paaført 360 Læs Møg; Afgrøden stod størstedelen kraftfuld; men ved den ugunstige Vinter raadnede den og der avledes — Intet.
- g) Aug. 14 Tdr. 3 Skpr. Land brændt, fik ialt 5 Pløininger, gav i Afgrøde $90\frac{1}{2}$ Trave. 2 Tdr. Land efter Biffer og Erter merglet med 430 Læs, gav $18\frac{1}{2}$ Trave. 4 Tdr. 2 Skpr. Land, hvortil lægges 4 Skpr. Land, hvori der blev faaet 4 Skpr. Vinterhvede efter 5 Pløininger og Paaafjørsel af 903 Læs Mergel, gav $27\frac{1}{2}$ Trave og Hvede 3 Traver. Disse 4 Tdr. og 6 Skpr. Land havde høilet i 2 Aar. Her sees Merglingens store Nytte, og at den i Sandhed fortjener Navnet af radicalt Middel til Jordens Forbedring.

Til Rugfæd: Jorden udfordredes 68 Tønder 3 Skpr. Lands Pløining. Rapsjorden pløiet i denne Sommer 3 Gange, er 27 Tdr Land. Endvidere blev opbrudt 30 Tdr. 5 Skpr. Land, deraf gjentaget Pløining 39 Tdr. Land. I Foraaret havde jeg en Beføstning af 12 Rbd. 3 Mk. ved at bortføre den Fyld, som var nedfalden i Mergelgravnen. Dog lykkedes det mig at udføre 5287 Læs Mergel, for hvilken jeg gav 5 Mk. 8 Sk. pr. 100 Læs, paa min Koft, at læsse og fjøre.

Med Arbeidskraften 6 Heste, 8 Stude pløiedes,

med 43 Edr. sælket Jord iberegnet, 207 Edr. Land; dertil fornøden Hævning; foruden Bortførelsen af den nedfaldne Fyld fra Mergelgraven, udfjørtes bemeldte 5287 Læs Mergel, 560 Læs Gjødske og 289 Læs Steen. Da nu saalidet af Areallet fra 1821 laae uopdyrket, maatte jeg indtil videre afskaffe den største Deel Jaar, og holdes nu kun 24. 1827.

- a) Vikker og Havre. 1 Ed. 1 Skp. Land i Rugstøb til Grønslæt.
- b) Havre. 13 Edr. 7 Skpr. Land, besaaet med 19 Edr. 2 Skpr. efter Byg og Spærgel, gav 57 Traver.
- c) Byg. 7 Skpr. Land i Rugstøb, fik 30 Læs Gjødske, avledes $8\frac{1}{2}$ Trave; her bemærkes at dette Stykke var brændt og merglet til Rug, og nu udlagt med Klover.
Dito. 2 Edr. 1 Skp. Land efter Kartofler, saaet 400 Læs Mergel, avledes 13 Traver; i disse 2 smaae Udfelinger er saaet 3 Epd. Klover; frø, som ved sit kraftfulde Udseende giver godt Haab.
Dito. 2 Edr. 6 Skpr. Land, Kartoffelstøb, gjødet med 80 Læs Møg, gav $12\frac{1}{2}$ Trave.
- d) Vikker og Havre. 4 Edr. 4 Skpr. efter Paakjørsel af 100 Læs Møg; foruden hvad der blev anvendt til Grønfoder, hjemfjørtes, tørret, 5 gode Læs.
- e) Baarhvede. 1 Ed. 1 Skp. Land besaaet (25*)

med 1 Td. i den mislykkede Rapsstøb, afledes 7 Traver.

- n) Kartofler. 7 Tdr. 7 Skpr. Land, ligeledes i den mislykkede Rapsstøb, gav 915 Tdr.
- g) Boghvede. 21 Tdr. Land efter Udsæd af 10 Tdr. 7 Skpr. gav 47 Læs.
- h) Raps. 6 Tdr. Land, reen Brak, paafjort 1080 Læs Mergel og 375 Læs Møg.
Dito. 3 Tdr. 2 Skpr. Land Rosejord, brændt.
- i) Rug. 20 Tdr. 7 Skpr. Land, besaaet med 19 Tdr. 3 Skp., brændt uden Lørvejord; blev forresten behandlet som de 4 Tdr. Land i 1822.
Dito. 7 Tdr. 4 Skpr. Land, reen Brak, paaført 1320 Læs Mergel.
Dito. 1 Td. 2 Skpr. Land efter Grønsfoder, bestemt til Grønslæt.
- k) Vinterhvede. 6 Skpr. Land efter Dito, bestemt til Grønslæt. — Disse 2 Tdr. Land vare merglede og gjødede til Biffer, Havre og Erter. Dette Aars Vintersædmarks gjentagne Pløining udgjør ialt 112 Tdr. 7 Skpr. Vaarsæden 77 Tdr. Land. Opbrudt Resten af Heden 8 Tdr. Td. Med Arbeidskraften 7 Heste, 8 Stude er altsaa pløiet 197 Tdr. Land, udfjort 4173 Læs Mergel, foruden Fyld, som i dette Foraar maatte bortkjøres, samt 510 Læs Møg. Ligeledes blev fjort over en svær Basse 100 Læs Kalk-Mergel og 420 Læs Steen fra Marken. — Utter maatte jeg i Aar bygge 7 Fag Huns, 16 Allen langt,

10 Alen bredt, $3\frac{1}{2}$ Alen høit Bindingsværk; som kostede 197 Rbd. 2 Mk. 8 Sk. Dette Huses Beskaffenhed er til Materialier, Vogne, og Stald for smaae Kreaturer. Ved Gaarden er brolagt 78 □ Favne, gravet en Brønd, indhegnet den med Træer beplantede Loft, sat 20 Favne Steendige om en Svinegaard, anlagt en Bei til Stedet, 350 Alen lang, med 2 Steenkister, gravet 760 Favne 1 til 3 Alens Brakgrøft. Endnu har jeg maattet kjøbe Høe ligesaavel som i de foregaaende Aar. Om et par Aar haaber jeg at denne Foder-Mangel bliver afhjulpen, da jeg i den mæglende Jord haaber at faae Kløverslæt, hvis Qvalitet jeg ikke bør omtvise, naar Aarstiden ikke vil forhindre den i sin Fremvæxt. Brændingen sidste Sommer saavel som 1826 kunde alene foretages med de, paa Agrene sammenrevne Furer, som bleve tilbage efter 3 Pløininger og 2 Harvninger, hvilken Brænding jeg ikke agter saa stort som 1ste og 2den Brændingsmaade; men den bør dog gaae foran Merglingen paa slige Jorde, fordi Jorden herved jævnes; og da denne Brænding ei er saa kostbar, saa kan dette Arbeide foretages uden Tab, om Furen ei heller indeholder saa meget Brandstof. Pløiningens Dybde til Sæd er ialmindelighed 5 til 6 Tommer.

Hidindtil har jeg ikke kunnet drive Jorden i lige og passende store Indtægter med forudbestemt Rotation; men nu til dette Aar 1828 indtages den

første Jndtægt til Vintersæd ifølge den Plan, hvorefter Jorden fremtidig skal drives. Den inddeles i 2 Hovedafdelinger: A. En Toft paa 12 Edr. Land, som deles i 6 Jndtægter til Staldfodring. B. Inddeles i 9 Jndtægter, hver paa 14 Edr. Land. Driften bliver saaledes:

A.

1. Viffer, Erter ic. Blandingsæd hvortil gjødes.
2. Rug.
3. Kartofler, lidet gjødede.
4. Byg eller Havre, udlagt med Klover.
5. Klover.
6. Klover.

B.

1. Omtrent det halve besaaet med Blandingsæd til Grønslæt, hvortil er gjødet, Resten reen Brak og gjødet; derpaa i hele Jndtægten Raps.
2. Rug.
3. Kartofler, Erter, Viffer, hvortil lidet gjødes.
4. Byg.
5. Havre, udlagt med Klover.
6. 7. 8. 9. Klover.

Jeg vovede, da jeg modtog Lodden; jeg har udført min Plan, den jeg troede enest rigtig for desto tidligere at indhøste den derpaa anvendte Beføstning. Min hele Formue er dertil medgaaet, dog, vil Gud spare mig Liv og Helbred, haaber jeg, at de 11 Aar, jeg endnu har Heden i Brug uden Af-

gift, ville tilbagegive mig den derpaa anvendte Formue; naar Tiderne ville være gunstige og jeg kan naae dette, har jeg opnaaet en ønsket Glæde, idet jeg har omdannet en vild Orken til en smilende Uger.

For at stille i klart Lys hvad Arbejde der i disse 7 Aar er foretaget, tillades mig at anføre en Recapitulation.

- a) Opdreven 142 Tdr. Land, røddet Enebærbuskene, (hvormed den største Deel af Jorden var tæt bevokset), deels med svære Plove, som underpløiede deres Rod, deels med Menneskekraft; rensset Jorden fra dybt og fastliggende Stene.
- b) Opkjørt, spredt og brændt 9745 Læs Løvvejrd samt Furerne paa 89 Tdr. Land brændte og Asken spredt.
- c) Fra 3 til 4 Alens Dybde under Furen opkjørt 10760 Læs Mergel, foruden 100 Læs Kalk-Mergel.
- d) Opkastet 1905 Favne 2 Alen høit dobbelt Dige og beplantet deraf 1000 Favne.
- e) Gravet 2262 Favne Brakgrøfter fra 1 til 3 Alen brede, $\frac{3}{4}$ til 2 Alen dybe, og bortført den Fyld, som var opkastet.
- f) Gravet 120 Favne Hovedbrakgrøft af $4\frac{1}{2}$ Alens Bredde og $2\frac{3}{4}$ Alens Dybde; den opkastede Jord hentkjørt i Huller.
- g) Beplantet en Toft med 1000 Træer og indhegnet den.
- h) Bygget 16 Sag Huus paa 10 Alens Bredde og

15 Fag paa 12 Alens Bredde, samt 12 Fag paa 15 Alens Bredde.

1) Kjørt over 1000 Læs Steen fra Marken.

De specielle Udgiftposter sees paa nedenanførte Drifts-, Inventari-, Besætnings- og Bygnings-Conto.

Paa Grund af den Erfaring, jeg ved denne Herdelods Opdyrkning har opnaaet, tillader jeg mig slutteligen at fremsætte en, for mig ligesaa indlysende, som ved første Biekt paradox Mening, denne nemlig: at Jyllands vidtløftige Heder kunde uden Beføstning vorde opdyrkede.

Enhver Lønde Land, jeg paa den meest befofrelige Maade har opdyrket, har ved sit Product stedse betalt sig det første Aar; og det er kun hine absolute Nødvendigheder, jeg, som begyndende paa bar Bund, blev nødt til med betydelig Beføstning at anskaffe mig, der have taget uden at give tilbage. Enhver nok saa stor Hadelod, der er tillagt en Bondeggaard, maa uden Drifts-Capital kunne opdyrkes og gøres frugtbringende; thi her kan Maalet naaes ved rigtig Anvendelse af den forhaandenværende Kraft; her er Bygning, Besætning, Foder og — Tid; og naar hermed forenes Duelighed og Flid hos den, til Arbeide vante og kraftfulde Bønde, vil vi see Jyllands mørke Heder lidt efter lidt omskabte til frugtbare Bange.

Bygnings: Conto.		Udgiøvt.		
		Rbd.	Mk.	Sk.
1821	Opført en Leerbygning 39 Alen lang 12 Al. bred med Muur iberegnet. Grunden at lægge, Steen og Leer= Hjørnel, Murens Opstampning . .	112	4	„
	Egetammer til Dørkarmer 10 Rbd. 3 Mk. 8 Sk. Materialier til ind= vendig Indretning 31 Rbd. 4 Mk.	42	1	8
	1200 Stkr. halvbrandte Steen til Hjørnet af Huset	12	„	„
	Bjælker, Sparrer, Lægter, Fjel, Som og Jern	228	3	12
	Tømmer= Snekker= Smede= Muur= og Glarmester=Arbeide	72	2	„
	Kalk og Steen til Skorsteen og Skillerum 18 Rbd. 5 Mk. 5 Tylter Fjel til Loft 20 Rbd.	38	5	„
	For Byng at ruste, og Tækning 31 Rbd. 3 Mk. 4 Traver Langhalm 5 Rbd. 2 Mk.	36	5	„
	For Brolægning i Stalden	6	3	12
		550	1	„
1822	Opført 9 Fag Bindingsværk 10 Al. bredt			
	Materialier af Tømmer, Steen og Kalk samt Som	55	3	„
	Tømmer= Muur= og Smede=Arbeide samt Jern	51	4	„
	Grunden at lægge, og de indvendige Indretninger	7	„	„
	Byng=Austkning og Tækning	16	3	„
		130	4	„

Bygnings: Konto.		Udgiøt.		
		Rbd.	Mk.	Sk.
	Transport	680	5	„
1824	Bygget 12 Fag Lade, 30 Al. lang, 15 Al. bred og 3½ Al. høi. Egetommer 86 Rd. 4 Mk. Fyrre-tømmer, Lægter og Fjel 240 Rd. 2 Mk.	327	„	„
	Spiger og Som 20 Rd. 3 Mk. 12 Sk. 6300 Stkr. hee- og halvbrændte Steen 37 Rd. 4 Mk. 12 Sk. . .	58	2	8
	70 Traver Langhalm. Tækning 24 Rd.	94	„	„
	Ralk 8 Rd. Jern 19 Rd. 12 Sk. Laase 2 Rd.	29	„	12
	Tømmer- Snekker- Muur- og Sme- de-Arbeide	58	1	„
	Grundsteen og Ladegulv at lægge .	16	„	„
	Fyltning og andet Handlangerarbeide	13	5	„
		596	3	4
1827	Dpført 7 Fag, 16 Al. lang, 10 Al. bred og 3½ Al. høi Egetommer 50 Rd. 1 Mk. Fyrre-tømmer, Lægter og 16 Dylter Fjel til Loft 90 Rd. 5 Mk. 8 Sk. . .	141	„	8
	Ralk 2 Rd. Jern 6 Rd. 1 Mk. Grunden at lægge 3 Rd.	11	1	„
	Tømmer- Muur- Snekker- og Sme- de-Arbeide	28	4	„
	Materialier til Skillerum 11 Rd. 3 Mk. Tækning 5 Rd.	16	3	„
		197	2	8
	ialt	1474	4	12
	Sidste Sommer bleve de 15 Fag Leer- huus tækket om igjen og hertil kjøb- tes 30 Traver Langhalm à 1 Rd. 2 Mk. pr. Trave 40 Rd. Tækning 20 Rd. 3 Mk.	60	3	„
		1535	1	12

Drifts: Conto.

		Udgiwt.		Indtægt.	
		Rbd.	Sk.	Rbd.	Sk.
1821	Løn til de faste Folk	36	"	"	"
	Accord-Arbeide ved Oprødning af				
	Steen og Enebarbuske	22	64	"	"
	Heftebeslag 3 Rd. Sædekorn 2 Tdr.				
	3 Skpr. Rug 6 Rd. 1 Mk. .	9	16	"	"
	Huusholdning, Flesk, Eys 12 Rd.				
	2 Mk. 6 Sk. 6 Tdr. Rug 18 Rd.	30	38	"	"
	Til Kreaturerne's Føde 10 Læs Høe	36	"	"	"
	22½ Td. Havre 26 Rd. 3 Mk. 8				
	Traver Skafte-Havre 16 Rd. . .	42	48	"	"
	2 Traver Rug 7 Rd. 16 Traver				
	Rughalm 5 Rd. 5 Mk.	12	80	"	"
	500 Fjerne Dige à 10 Sk. pr. F.	50	20	"	"
	Brændt 3 Tdr. Land, med Tør-				
	vejordskjørsel og Afstespredning .	34	32	"	"
		274	10		
1822	Faste Lønninger 54 Rd. 2 Mk.				
	Dagleiere 8 Rd. 2 Mk. 13 Sk.	62	77	"	"
	Accord-Arbeide ved Oprødning 20				
	Rd. 5 Mk. Heftebeslag 6 Rd. .	26	80	"	"
	Sædekorn 34 Rd. 4 Mk. 8 Sk.				
	Til Huusholdningsbrug 8½ Td.				
	Rug 25 Rd. 3 Mk.	60	24	"	"
	Huusholdning, Flesk, Eys 13 Rd.				
	5 Mk. 6 Sk. 21 Læs Høe 86				
	Rd.	99	86	"	"
	Til Creaturene 344 Lpd. Rugfoder				
	18 Rd. 3 Mk. 36 Tdr. Kar-				
	tosfter 24 Rd.	42	48	"	"
	15 Læs Boghvede med umoden				
	Sæd 18 Rd. 2 Traver Rug 5				
	Rd.	23	"	"	"
	11 Traver 12 Rd. 5 Mk. 4 Skpr.				
	Byg 1 Rd. 1 Mk.	14	"	"	"
	Brænding paa 9 Tdr. Land, med				
	paakjørt Tørvejord ic.	79	80	"	"
	705 Fjerne nye og 700 Fjerne				
	gamle Dige at opreise	100	18	"	"
		509	29	"	"

Drifts: Conto.

		Udgivst.		Indtægt.	
		Rbd.	Sk.	Rbd.	Sk.
		783	39	„	„
Transport					
1823	Solgt 10 Epd. 10 Pd. Uld . . .	„	„	70	„
	Faste Lønninger 80 Rd. 1 Mk.				
	Dagleiere 10 Rd. 2 Mk. 8 Sk.	90	56	„	„
	Accord=Arbeide ved Rødning af				
	Enebærbuske og Steen	40	48	„	„
	Beplantet 1000 Fjerne Dige 10				
	Rd. 4 Mk. Brændt 12 Tdr. Land				
	81 Rd. 5 Mk.	92	48	„	„
	Udskillige Steentkister i Diget 6				
	Rd. 5 Mk. Hestebeilag 10 Rd.	16	80	„	„
	Husholdning	39	56	„	„
	Til Kreaturerne Føde 1½ Trave				
	Havre	3	48	„	„
	50 Læs Høe 88 Rd. 2 Mk. 16				
	Tdr. Havre 32 Rd.	120	32	„	„
	1502 Fjerne Brakgræs fra 1 til				
	3 Alen bred	69	55	„	„
	120 Fjerne Hovedgræs med Fyl-				
	dingsbortkjørsel	21	69	„	„
		495	12		
Indkommen ved Salg					
	af Korn	„	„	77	18
	af Uld 16 Epd. 9 Pd. . . .	„	„	102	„
	5 Beder, 8 Faar, 11 Lam.	„	„	33	„
				282	18
1824	Fast Løn 70 Rd. 5 Mk. 8 Sk				
	Dagleiere til Udskilligt 17 Rd.				
	2 Mk. 8 Sk.	88	32	„	„
	Accord=Arbeide ved Oprødning .	51	„	„	„
	Hestebeilag 10 Rd. 2 Mk. 8 Sk.				
	Sædekorn 17 Rd. 3 Mk.	27	88	„	„
	Husholdning	36	28	„	„
	Til Kreaturerne 50 Læs Høe 100				
	Rd. 4 Mk. 40 Tdr. Havre 42				
	Rd. 1 Mk. 8 Sk.	142	88	„	„
	Brænding, 12 Tdr. Land med				
	Lærvejds Kjørsel og Spredning	82	„	„	„
		428	44		
		1706	95	282	18

Drifts: Conto.		Udgivst.		Indtægt.	
		Rbd.	Sk.	Rbd.	Sk.
	Transport	1706	95	282	18
	Indkommen ved Salg af				
	Uølen	"	"	270	"
	16 Lpd. 8 Pd. Uld	"	"	90	32
	Beder, Faar og Lam	"	"	38	88
				399	24
1825	Faast Løn 74 Rd. 5 Mk. Dagleiere ved adskilligt Arbeide 31 Rd. 11 Sk.	105	91	"	"
	Accord-Arbeide ved Steen- og Enebærbuskes Oprødning	31	32	"	"
	Brænding 11 Rd. Hestebeſlag 12 Rd. 1 Mk. 8 Sk. Sædeforn 33 Rd. 2 Mk.	56	56	"	"
	Huusholdning	66	48	"	"
	Til Kreaturene 19½ Trave Havre 30 Rd. 36 Læs Høe 108 Rd.	138	"	"	"
	At afføre Jorden fra Mergelgraven 1200 Læs Mergels Gravning og Kjørsel	75	"	"	"
		32	48	"	"
		505	83		
	Indkommen af Uølen	"	"	24	72
	For 15 Lpd. Uld 95 Rd. Lam, Faar 22 Rd. 3 Mk. Kreaturer	"	"	117	48
		"	"	134	56
				276	80
1826	Faast Løn 106 Rd. Dagleiere 23 Rd. 5 Mk. 5 Sk.	129	85	"	"
	Accord-Arbeide ved Steen- og Enebærbuskes Oprødning	30	"	"	"
	Hestebeſlag 12 Rd. Sædeforn 28 Rd. 4 Mk. Brænding 14 Tdr. Land 48 Rd. 2 Mk.	89	"	"	"
	Udkjørsel af 5287 Læs Mergel 47 Rd. 2 Mk. 14 Sk. En Pompe 10 Rd.	57	46	"	"
	Mergelgraven at rense	15	48	"	"
	Huusholdning	61	88	"	"
	Til Kreaturene 36 Læs Høe	112	"	"	"
		495	75		
		2708	61	958	26

Drifts: Conto.		Udgivst.		Indtægt.	
	Transport	Rbd.	Sk.	Rbd.	Sk.
		2708	61	958	26
	Indkommen af Kvlen	”	”	160	88
	For Kreaturer	”	”	63	”
	Jaar, Lam, Beder 222 Rb. 1 Mk. 11 Sk. 4 Lpd. Uld 18 Rb. 3 Mk. . . .	”	”	240	75
				464	67
1827	Lønninger til faste Folk	91	”	”	”
	Dagleiere ved adskilligt Arbeide .	40	7	”	”
	Accord = Arbeide ved Rødning og Steenopbrydning	15	”	”	”
	Huusholdning	60	48	”	”
	Brændt 24 Tdr. 1 Skp. Land .	80	80	”	”
	760 Favne Bratgrøfter af 1 til 3 Alens Bredde	33	23	”	”
	4173 Læs Mergels Udførsel . .	38	25	”	”
	Mergelgraven blev gjort 50 □ Favne større, Fyld bortført . .	16	32	”	”
	20 Tdr. Sæde-Havre à 3 Rb. p. L.	60	”	”	”
	3 Lpd. Klover = Frøe	10	”	”	”
	6 Skpr. Sæde-Bikker	5	”	”	”
	Til Creaturene 36 Læs Høe . .	72	”	”	”
		522	23		
	Indkommen af Kvlen	”	”	65	24
	For Uld 12½ Lpd.	”	”	31	16
	Kreaturer	”	”	27	48
				123	88
	Adskillige Udgifter fra Mai 1821 til Mbr. 1827, saasom: Djære	15	”	”	”
	Udebrændsel	35	”	”	”
	Gavningstræe	25	48	”	”
	Salt til Creaturene	6	”	”	”
	Brand = Stat	14	44	”	”
	Bygningernes Vedligeholdelse . .	28	64	”	”
		124	60		
	Talt	3355	48	1546	85

Befætnings-		udgiwt.		Inventarii-		udgiwt.	
Conto.		Rd.	Sk.	Conto.		Rd.	Sk.
1821	2 Heste . . .	90	„	1821	Seletwi, Plo-		
	8 Tyre . . .	150	„		ve, Bogne,		
	1 Roe . . .	18	48		Harver;		
	30 Faar . . .	76	24		andre Red-		
		334	72		skaber, saa-		
1822	50 Faar . . .	85	„		som Haffer,		
	2 Stude 1½		„		Spader ic.		
	Kar gamle .	9	„		Bryggers =		
		94	„		Redskaber,		
1823	8 Faar og 1				Indbøe . .	230	85
	Bøder . . .	18	„				
	1 Roe . . .	10	„	1822	Under sam-		
	4 gamle Heste	25	„		me Navn .	214	54
	2 Sviin . . .	5					
		58	„				
1824	2 Heste . . .	44	„	1823	Dito	125	6
	1 Roe . . .	14	„	1824	Dito	59	88
		58	„	1825	Dito	90	37
1825	1 Hest	32	„	1826	Dito	98	„
	2 Stude . . .	40	„	1827	Dito	91	83
	1 Roe	12	„		Talt	910	65
		84	„				
1826	2 Stude . . .	40	„				
	1 Roe	20	„				
		60	„				
1827	5 Heste . . .	102	32				
	2 Stude . . .	50	24				
	1 Sviin . . .	1	32				
		153	88				
	Talt	842	64				

Hoved: Conto.	Indtægt.		Udgift.	
	Rd.	Sf.	Rd.	Sf.
Alt beregnet til 1ste November 1827 undtagen sidste Aars Axl.				
Indkommen	1546	85	,,	,,
Bygnings- Conto	,,	,,	1535	28
Drifts- Conto	,,	,,	3355	48
Besætnings- Conto	,,	,,	842	64
Inventarii- Conto	,,	,,	910	65
			6644	13
Fradrages Indtægten, bliver igjen .			5097	24
Tillægges Rentes Renter for 6½ Aar 4 pr. C.	,,	,,	919	70
			6016	94
Besætningens og Inventariets Værdie nu for Tiden fradrages med	1000	,,	5016	94
Bygningens Værdie uden Tab . . .	1474	76		
Hedens Opdyrkning har da kostet ialt	,,	,,	3542	18

Frysenborg, Januar 1828.

G. S. Koch.

A t t e s t e r.

1.

Det har været mig en sand Fornøielse at være Vidne til den Flid, hvormed Gartner Koch i faa Aar har reddet, bebygget og opdyrket forommeldte, ham af mig til Brug overladte, Hedelod under Frysenborg Hovedgaardstædt. Hans Fremgangs-

maade har han i denne hans Indberetning sandfærdig beskrevet, og det skal være mig kjært, om det Kongelige Landhuusholdningselskab maatte erkjende hans gavnlige Virksomhed, og finde ham fortjent til nogen Opmuntring.

Frysenborg den 8 Februar 1828.

Chr. Juell Wind Frys.

2.

Jeg har fra det første Dieblif Hr. Gartner Koch modtog den omhandlede Hedelod med Opmærksomhed fulgt hans Operationer, og det har skjænket mig en særdeles Glæde at see, hvorledes et saa betydeligt Stykke Jord, der gjennem umindelige Lider henlaae i raae og særdeles forvildet Tilstand, og hvis Opdyrkning og Cultivering maatte synes langt at overstige Hr. Kochs Kræfter, ved en Mandes Klogskab og ufortrødne Flid, i en Tid af 7 Aar forvandlede til velopdyrket og frugtbart Land.

Hr. Koch har viist, hvad en Mand med Indsigt og fast Villie formaaer. Han har givet Egenen et Exempel, der allerede hos Bonden har virket gavnligen, i det flere, følgende hvad de have seet af ham, aarligen opdyrke mere eller mindre af deres Hedelodder. Han har her, Sandheden troe, fremsat hvad og hvorledes han har virket; og lige saa overbevist jeg tør være om, at det Kongelige Landhuusholdningselskab uden Mishag vil modtage denne hans Indberetning, ligesaa inderligt vilde det

glæde mig, om han af samme maatte værdiges noget Beviis paa dets Opmærksomhed.

Hammel Præstegaard den 10 Februar 1828.

Basfe,
Sognepræst og Provst i
Siern Herred.

Af Hr. Gartner Kochs forestaaende Beretning
har han meddeelt Udgifveren den efterfølgende

Fortættelse.

- 1) a. Den for Aaret 1826 anførte Vintersæd:
mark 14 Tdr. 6 Skpr. Land, som var brændt
og besaaet med Rug og hvorpaa avledes $90\frac{1}{2}$
Trave gav 103 Tdr $\frac{3}{4}$ Skpr.
b. De paa 2 Tdr. Land efter
Mergling avlede $18\frac{1}{2}$ Trave 19 — 3 —
c. 4 Tdr. 2 Skpr. Land,
merglet, gav $27\frac{1}{3}$ Trave, som
blev udtørsket til . . . 29 — ; —
d. De 3 Traver Vinterhvede
gave 3 — 7 —
ialt 155 Tdr. $2\frac{3}{4}$ Skpr.

1827.

- 2) $33\frac{2}{3}$ Traver Byg gave ved
Udtærskning 38 Tdr. ; Skpr.
7 Traver Baarhvede gave . 8 — 5 —

47 Læs Boghvede, deraf op:
fodret 10 Læs, Resten gav 78 Edr. : Skpr.

- 3) De 6 Edr. Land med Raps,
som vare merglet og gjødet, gave 54 — : —
3 Edr. Land brændt Mosejord
gave Raps 10 — 4 —

Sidste havde Frostens især be-
skadiget, formodentligt fordi
de mosagtige Dele laae for
dybt og Jorden derved blev
mere kold.

- 4) Paa de 20 Edr. 7 Skpr. Land,
som vare brændte, afledes 158
Traver Rug, som gave ved Ud-
tærskning 177 — $7\frac{3}{4}$ —

De 7 Edr. 4 Skpr. Land reen
Brak, merglet, kun det Halve
gjødet, gave 45 Traver Rug; 37
Traver gave ved Udtærskning 38 — $5\frac{1}{2}$ —
Resten, nemlig 8 Traver, blev
opfodret.

- 5) Staldfodrings-Indtægt No. 2
ialt 2 Edr. Land, halv med Rug,
halv med Vinterhvede, blev staa-
ende til at indhøste, da Afgrøden
var for tynd til Staldfodring;
der afledes 6 Traver Rug, som
gave 7 — $3\frac{1}{2}$ —
Vinterhveden 5 Traver gav . 6 — 7 —
Vintersæd i det Hele . . 230 Edr. $7\frac{3}{4}$ Skpr.

1828.

Baarsæd.

Indtægt No. 1. 1 Tdr. 1 Skp. Land, det Halve med Erter, det Øvrige med Biffer, efter Baarhvede; Jorden var sældet og blev pløiet 1 Gang til Sæd, som gav en god Grøde; Vildtet gjorde megen Skade; dog afledes der 4 Læs Erter, som gabe 2 Tdr. $6\frac{1}{2}$ Skp., og 1 Læs Biffer, som gabe 6 Skpr.

No. 3. Deraf besaaedes 4 Tdr. 1 Skp. Land med Blandingsæd, Erter, Biffer, Havre, Boghvede og Spærgel. Jorden var Aaret tilforn merglet, havde faaet 150 Læs Gjødske; sældet og 2 Pløininger til Sæd. Jorden havde hvilet 1 Aar. Grøden var god.

Staldfodrings-Indtægt. No. 4. Blev besaaet med 6 Skpr. tidlige Erter; her blev intet, skjøndt der var paakjørt Kalkmergel og 2 Gange pløiet. Ukrudet tog Overhaand, formodentlig fordi Mergelen ikke tilstrækkeligt var udluftet og blev nedpløiet for vaad, og Jorden ikke var beqvem nok. Ved Siden af Erterne blev, 3 Uger efter, faaet Grønsoder, hvor til var merglet paa samme Tid og med samme Slags Kalkmergel. Denne var nu mere udluftet, og Jorden beqvemmere, afgav derfor en god Grøde. Indtægten, som er 2 Tdr. Land, fik ialt 94 svære Læs Mergel (hvert Læs forspændt med 4 Stude); Kjørselen var opad en høi Bakke.

Havre. $5\frac{1}{2}$ Tdr. brændt Rugstøb, som var

fældet, blev efter 1 Pløining besaaet med 11 Edr. 3 Skpr. Jorden var meget baad, der avledes heller ikke mere end 20 Traver, som blev opfodret.

Boghvede. 8½ Edr. Land, ligeledes Rugstub, besaaedes efter Fældning og 2 Foraarspløininger med 6 Edr.; der avledes 24 Læs, som opfodredes.

Jndtægt No. 1. 2 Edr. 5 Skpr. Kartoffeljord besaaedes med 2 Edr. 4 Skpr. Baarhvede, efter 2 Pløininger; der avledes 18½ Trave, som gav ved Udtærkning 21 Edr. 4 Skpr. 5 Edr. 2 Skpr. Land besaaedes efter selsamme Behandling som Baarhveden med Byg, og avledes 36 Traver, som gave 52 Edr.

I samme Jndtægt lagdes i 5 Edr. Land Rugstub 46 Edr. Kartofler, efterat Jorden var fældet og havde faaet 2 Pløininger til Sæd; dertil gjødet med 172 Læs Møg; der avledes 595 Edr.

Staldfodrings: Jndtægt. No. 3. I Rugstub 2 Edr. Land, gjødet med 56 Læs Møg, lagdes 18 Edr. Kartofler efter 2 Pløininger til Sæd. Jorden var fældet; der avledes 248 Edr.

Wintersæd.

Kaps. Store Jndtægt No. 3. 15 Edr. Land blev den 1ste og 2den August besaaet med 7 Skpr. Jorden var merglet Aaret tilforn med 3080 Læs, nedpløiet om Efteraaret, gjødet med 529 Læs Møg (de forhen anførte 150 Læs Møg til Grønslæt ere hermed iberegnete). Foruden Efteraarspløining, blev der pløiet 4 Gange, een Gang paa

tvers og 3 Gange paa langs. De 10 Edr. 7 Skpr. vare reen Brak, og de 4 Edr. 1 Skp. Land vare besaaede med Grønfoder. Jorden havde hvilet 1 Aar. Grøden var god, men Vildtet gjorde megen Skade; det opaad næsten aldeles 6 Edr. Lands Grøde (!!)

De 4 Edr. Land heraf bleve omploiede og besaaede med Grønfoder, Vistebyg og Sværdehavre, som gav en ypperlig Grøde, men blev ei moden. Rapsen leed isvrigt meget om Vinteren og Foraaret, og endstjøndt den var meget fuld af Orm, høstedes dog 86 Edr. 6 Skpr. som strax blev solgt og udbragtes til 8 Rbd. 1 Mk. 8 Sk. pr. Ed.

Rug. Den sidste Deel af Hedejorden blev nu besaaet, ialt 25 Edr. Land; Veiret vilde ikke tillade at brænde mere end 17 Edr. Land, der blev brændt paa samme Maade, som forhen er anført. Hver Ed. Land kostede at brænde 2 Rbd. 3 Mk. paa Folkenes egen Koft, noget blev brændt af fastlønnede Folk. Jorden fik ialt 5 Pløininger, deraf de 2 Gange i foregaaende Efteraar og de 3 i denne Sommer, første Gang paa tvers og to Gange paa langs. Aftens Spredning og Kjørsel ved samme kostede 8 Rbd. paa Arbeidernes egen Koft. Her saades 25 Edr. 2 Skpr. Rug og 1 Ed. Vinterhvede, hvilken sidste blev saaet i Aften paa brændt Løvejord. Denne brændte Jord, saavelsom den ubrændte, fik eens Behandling. Sæpen tegnede godt paa den brændte Jord; men paa de 8 Edr. Land, som ei vare brændte, maadeligt, og gif

aldeles bort; der avledes (uagtet der gaves mange bare Pletter, hvor Sneen havde ligget længe) 85½ Træ. Hveden, som var saaet paa den brændte Mosejord, gik bort.

Indtægt No. 2. 6 Edr. Land Rapsstubb, pløiet 1 Gang paa tværs og 2 Gange paa langs, blev besaaet med 6 Edr. 2 Skpr. Rug. Grøden var saare god, men Vinteren skadede den meget; dog avledes 40 Træer.

Staldfodrings: Indtægt No. 4. 2 Edr. Land, som havde været besaaet med Erter og Vikker, fik 5 Pløininger, blev gjødet med 60 Læs Møg, besaaet med 1 Ed. 1 Skp. Rug og 1 Ed. 1 Skp. Winterhvede. Da Sæden stod meget tyndt og altsaa ikke kunde tjene til Grønfoder, saa blev den staaende, og der avledes 7½ Træe Rug og 6½ Træe Winterhvede. Årene vare i det Hele fornrige. Ved denne vaade og høist vanskelige Høst blev der spildt meget paa Marken. Sæden stod over 3 Uger høstet i Marken; ved den idelige Flytning af Regene, deres Oplosning og Spredning tabtes over $\frac{1}{3}$ Deel, med det, som groede i Regene. Der avledes i det Hele af Vintersæd: Rug 135 Edr. 5 Skpr., af 6½ Træe Winterhvede 7 Edr. 2 Skpr.

I Foraaret 1828 røddedes Jorden til en ny Mergelgrav, stor 100 □ Favne, 4 à 4½ Alen dyb, paa et lavtliggende Sted i Mosen. Arbeidet udførtes med 3 Vogne og 6 Stude i 6 Uger. Det

Ufrøddede udgjordde 1670 Læs. I denne hele Sommer udfjortes kun 1934 Læs Mergel, hvis Paalæsning, paa min Koft, kostede 15 Rbd. 1 Mk. 1 Sk.; 2 fastlønnede Folk fjørte samme bort med 3 Vogne og 6 Stude.

At der ikke blev fjørt mere, var Gravens flette Beliggenhed Aarsag i. Mergelen laae fast og var seig; med stor Besværlighed kunde 2 Gravere kun læsse 40 Læs daglig og ofte kun 30 Læs. Den jevnlige Regn gjorde Opfjørselen meget besværlig. Da 1 Men Mergel var borttagen, fandtes en Grub; bakke midt i Graven, som gjorde Læsning og Kjørsel høist vanskelig. De 94 Læs Kalkmergel, som bleve fjørte paa Staldsfodrings-Indtægt No. 4, var en Beføstning af 1 Rbd. 1 Mk. 13 Sk. for Opfæstning og Læsning paa min Koft. Kjørselen stete af faste Tjenestefolk.

For at sprede 2105 Læs Mergel, paa Folfenes egen Koft, maatte jeg give 5 Rbd. 4 Mk. 4 Sk. For at bore efter Mergel betaltes 3 Rbd. En Vandmaskine kostede 12 Rbd. 1 Mk., Grofterne til at aflede Vandet fra Mergelgraven 6 Rbd. 3 Mk. 4 Sk. og Koften. Fra Marken blev fjørt 339 Læs Steen.

Arbeidskraften var i dette Aar: 8 Heste og 6 Stude. Pløiet ialt 267 Tdr. Land samt fældet og harvet 62 Tdr., udfjört 817 Læs Merg, 2040 Læs Gjylding, 1934 Læs Mergel foruden 94 Læs Kalkmergel, ført 339 Læs Steen fra Marken, udfjört

til Kjøbstaden, 3 à $3\frac{1}{2}$ Mül borte, 206 Edr. Korn,
 Jildebrændsel og Høe, m. m.

1829.

Baarsæd.

Jndtægt No. 1. Havre. Efter en Efteraars- og en Foraarspløining blev besaaet 9 Edr. Land med 16 Edr., og 7 Epd. Kloverfrøe; Havren gav 97 Traver; Kloveren kom for tyndt op paa $\frac{2}{3}$ Dele; Frøet var af forskjelligt Værd; $\frac{1}{3}$ Deel af Jndtægten gav 1830 16 Læs extra godt Kloverhøe, det øvrige var kun til Græsgang. Denne Jndtægt var Aaret tilforn besaaet med Erter, Vikker, Baars, hvede og Byg. Denne Jord maatte jeg udlægge 2 Aar før Tiden formedelst Mangel paa Græs; den havde kun baaret 2 Halm; og 1 Kartoffel; Afgrøde. Jndtægterne kunne derfor ikke drives saavidt efter Bestemmelsen i de første 3 Aar.

Der, hvor den daarlige Rug og Winterhvede stod, blev ompløiet og besaaet med 2 Edr. Havre; afledes 8 Traver, som blev opfodret. 6 Edr. Land brændt Rugstøb besaaedes med 10 Edr. Havre efter 1 Efter- og 1 Foraarspløining; her afledes kun 30 Traver; men meget kornriig. Hele Havre; Afgrøden, 135 Traver, blev opfodret.

Til Grønslæt paa No. 2. 2 Edr. Land Rugstøb blev besaaet efter 1 Efter- og 1 Foraarspløining med Vikker og Erter, gav god Grøde, noget deraf blev brugt til Grønfoeder, Resten modnet, 5 Læs, som blev opfodret. Paa samme Jndtægt

blev besaaet 3 Edr. Land med 3 Edr. Byg efter 2 Pløininger; her afledes 38 Traver (smaae Bind). Disse 5 Edr. Land fik 100 Læs Gjødske.

Baarhvede. No. 1. Deraf saae des i 5 Edr. Land Kartoffeljord 5 Edr. 1 Skp., efter 2 Pløininger; der afledes 39½ Trave, som gave ved Tærskning 31 Edr. 4 Skpr. Uarsagen at den ei gav mere i Skjeppen var Brand.

Staldfodring; Jndtægt No. 5. 2 Edr. Land hvilet 1 Aar, var merglet, blev besaaet, efter Paakjørsel af 100 Læs Møg, samt 1 Efter; og 2 Foraarspløininger, med Vikker og Havre, der gav en ypperlig Grøde, som blev grønt opfodert paa 2 Læs nær, der modent hjemfjortes.

No. 3. Paa disse 2 Edr. Land fældet Rugstub blev lagt efter 2 Pløininger 18 Edr. Kartoffler. Endskjøndt Jorden ei var gjødet dertil, stode de dog i god Væxt. Jorden havde megen Kraft, fordi den var vel gjødet til forejaaende Aar. Der opgraves kun 60 Edr., da Veiret var saa slet, og Frosten indfandt sig tidligt, tillige er her altid Mangel paa Arbeidere, ikke fordi der af Folk ere for saa; men fordi de intet gide bestille.

Store Jndtægt No. 2. 3 Edr. Land Rugstub, fældet og paakjört 116 Læs Gjødske, belagdes, efter 2 Pløininger, med 30 Edr. Kartoffler; men alt tabtes. Jeg tør sige at paa disse to Kartoffelmarker forbleve over 500 Edr. i Jorden og frøs bort, et Tab, som ei vel kan taales paa flige

Jorder, hvor endnu ikke avles noget Kloverhøe, og for Eng er Lodden ganske blottet.

Staldfodring: Indtægt. No. 2. 2 Edr. Land Kartoffeljord blev besaaet med 2 Edr. 1 Skpr. 2radet Byg og 2 Epd. Kloverfrøe; der avledes 20½ Trave; Kloveren gav god Grøde, som brugtes til Grønslæt. Jorden var pløiet 2 Gange. Jalt blev maalt i Mar 57 Edr. 5 Skpr. Byg.

Boghvede. 14 Edr. Land fældet og brændt Rugstøb besaaedes efter 2 Pløininger med 11 Edr.; der avledes 48 smaae Læs, deraf tørstedes 12 Læs, som gave 33 Edr. 6 Skpr. Resten opfodredes; thi mine Kartoffer laae jo i Jorden.

Wintersæd.

Raps. No. 4. 14 Edr. Land, hvilet 1 Mar, paakjørt 3030 Læs Mergel; noget af denne Mergel blev paakjørt Maret tilforn og nedpløiet, Resten blev merglet i dette Mar; men Jorden blev lagt om Efteraaret. Efterat Jorden var pløiet 1 Gang paa tværs og 2 Gange paa langs, blev der saaet den 1ste, 2den, 3die August 7½ Skp. Raps, som stod i god Grøde; men det vaade Efteraar havde skadelig Indflydelse paa Sæden, især paa de lave mosagtige Steder, endstjøndt Gravning ei var forsømt; ikke des; mindre vilde der været avlet meer end det Dobbelte, dersom Ormene ei havde været saa flomme; der avledes kun 40 Edr. 5 Skpr., som strax blev solgt til 11 Rbd. Sølv pr. Ed.

Rug. No. 3. 15 Edr. Land Rapsstøb, pløiet

1 Gang paa tværs og 2 Gange paa langs, harvet stærkt hver Gang, paaført 81 Læs Møg paa om trent 2 Edr. Land, som Aaret i Forveien var bleven gjødet til Kaps. Indtægten besaaedes med 10 Edr. Winterhvede og 6 Edr. Rug, efter at Jorden først var nedharvet. Efter Saaeningen fik Jorden endnu en Harvning. Tiden tilfod ikke mere Arbeide den Dag (den 13 Septbr.), og da Jorden ikke var som jeg ønskede, bestemtes at harve næste Dag 1 Gang paa tværs og 1 Gang paa langs, samt pløie Vandfurerne; men Natten derpaa og den følgende Dag hindrede Regn, Sne og Frost alt Arbeide. Med megen Besværighed begyndtes den 8de Dag efter med at pløie Vandfurerne. Folkene som Hestene maatte ligesom ælte sig igjennem Jorden. At harve mere var umuligt; 8 Arbeidere i 6 Dage fik nok at gjøre for at rense Vandfurerne og aflede Vandet, for at danne Jorden saa godt som muligt. Af Hveden afledes 57½ Trave, og med nedenanførte i Staldfodrings-Indtægten 2 Edr. Land afledes ialt 48 Traver Rug. Endskjøndt Sæden stod tyndt, saa tegnede den dog godt midt paa Sommeren, havde lange Straae og lange Ax; men desværre, en Dug faldt strax efterat Kjernen var sat; Axene vare saa klæbrige, som om de vare dyppede i Honning; 3 Dage efter blev Sæden affkyllet ved en stærk Regn, kort efter kom Rust paa hele Vintersæden, Straaet raadnede ganske, Kjernerne bleve smaae og

mange Aar ganske tomme. Det høieste, jeg tør haabe at faae i Traven, er neppe 4 Skpr.

Staldfodrings: Indtægt. No. 5. 2 Edr. Land, som havde baaret Grønfoder, besaaedes med 2 Edr. 2 Skpr. Rug, paa samme Tid som No. 3, blev derfor heller ikke afharvet, havde altsaa samme Skjæbne som foransførte. Jorden var pløiet 2 Gange.

Kun 16 Edr. Land Grønjord og 14 Edr. Land Stubjord blev pløiet i dette Efteraar, da Frostent kom saa tidligt.

I denne Sommer blev gjort en Udgiwt af 11 Rbd. 4 Mk. 4 Sk. tillige med min Koft, for at grave nye Grøfter, og rens gamle. Fra Mergelgravene maatte borttages en Deel Fyldning, dette, paa min Koft, kostede 12 Rbd. 1 Mk. 12 Sk. Mergel Regn, i Forening med den daarlige Grav, besværede Mergelgravningen; jeg fik kun opkjørt 1981 Læs. Paalæsning, paa min Koft, kostede 20 Rbd. 3 Mk. 11 Sk., og til 2 Mergelkudste paa deres Koft 20 Rbd. 3 Mk. 11 Sk. Mergel: Spredningen paa Folkenes Koft 7 Rbd. 3 Mk. 11 Sk.

Formedelsk Mangel paa Leilighed til Folkene saavel som til Kreatturene og Kornet, nødtes jeg atter til at bygge, og opførte 18 Sag Huus, opstampet Leerbygning, 15 Allen bred, som kostede, med Tilførsel af Leer og Steen, paa Folkenes egen Koft 78 Rbd. De øvrige Materialier samt Sommer:

Snedker- og Muur- Arbeide ic. vil findes paa ved-
føjede Conto.

Ved Bygningernes Udvidelse er, blandt andet,
vundet Staldrum til ialt 52 Fæcreaturer.

Med 6 Hestes og 10 Studes Kraft blev i
dette Aar udført følgende: Gjentagne Pløininger,
tilsammen 190 Edr. Land, med fornøden Harvning;
udført 895 Læs Gjødske, 1981 Læs Mergel, 650
Læs Gjyldning, fjørt 139 Læs Steen fra Marken;
al Grundsteen til Faghuus, Leerkjørsel til 18 Sag,
samt Vand til Lerets Veltning, fjørt Steen til 54
Favne Broelægning, Gruus til samme og til Muring,
ialt 81 Læs, hentet 4050 brændte Stene, fjørt 207
Edr. Korn $3\frac{1}{2}$ Mål bort og i samme Afstand hentet
alt Sommer, Lægter og Fjel til Bygningen, for-
uden flere smaae Reiser.

1830.

Waarsæden.

Staldfodrings-Indtægt. No. 6. Var
vinterlagt, og merglet med 98 Læs Kalkmergel, blev
gjødet med 78 Læs Møg, som nedpløiede. Efter
anden Pløining besaaedes den 1ste Mai med Grøn-
flæt, som gav en ypperlig Grøde. Til dette Grøn-
foder brugtes altsaa 3 Pløininger.

Store Indtægt. No. 1. 5 Edr. Land
Waarsædesub, fældet om Efteraaret, blev om For-
aaret harvet og derefter besaaet (da det tilforn havde
saaet 1 Pløining til Sæd) med 9 Edr. 6 Skpr.

Havre; der afledes 38 Traver. Der gaves 2 Pløininger og saae des den 2den Mai.

No. 8. Brændt Rugstub, som ei var fældet fordi Vinteren kom for tidligt, blev besaaet efter 1 Pløining med 9 Edr. 4 Skpr. Havre, paa 5 Edr. Land; der afledes 23 fornrige Traver, men smaae Bind.

No. 2. 5 Edr. Land; heraf var Rugstub $1\frac{1}{2}$ Ed. Land, Resten Kartoffeljord, i hvilken Kartoflerne vare frosne i Jorden; blev gjødet med 47 Læs Møg paa Rugstubben, som var fældet om Esteraaret, forresten fik Jorden eens Behandling, nemlig 2 Pløininger, blev besaaet den 5te Mai med 4 Edr. 7 Skpr. Baarhvede; Afgrøden saae daarligt ud fordi Jorden ei var beqvem; alligevel blev der en god Grøde, og afledes 35 svære Traver. Afgrøden var ikke uden Brand, dog vilde den vist have givet godt i Skjeppen, dersom Vildtet ikke havde gjort saa megen Skade derpaa.

Staldfodrings; Jndtægt. No. 4. Rugstub, som, efterat der var paaført 88 Læs Gjødske og efter 2 Foraarspløininger, belagdes med 14 Edr. 2 Skpr. Kartofler. Jorden var fældet om Esteraaret; der afledes kun 120 Edr.; i de lave Steder vare Kartoflerne raadnede, de stode ellers i god Grøde.

No. 3. Kartoffelstub (af Kartoflerne bleve kun saa opgravne) fik 90 Læs Gjødske og 2 Pløininger; besaaedes dernæst med 2 Edr. 5 Skpr. Byg og $1\frac{1}{2}$ Epd. Kloverfrø; Bygget kom saa tyndt op, at der

kun saaes Spire at komme op hver 5 à 8 Tommer fra hinanden. Da Kloveren var saaet, blev Bygget fkaanet for at ompløies, det groede da til, flere Steder fandtes 10 à 12 Straae efter en Kjerne; der afledes 17½ Trave; Kloveren blev borte; den vil jeg savne næste Aar; thi af Græsning er endnu lidet, og desuden maa Staldsfodring bringe den endnu manglende Gjødske til Veie.

Store Indtægt. No. 2. 7 Edr. Land Rug; og Grønfolderstub, besaaedes efter 3 Pløininger med 9 Edr. 1 Skp. Byg. Jorden var meget ubesqvem, Sæden kom daarligt op; der afledes ei heller mere end 28 Traver; Afgrøden stod dobbelt saa godt efter Grønfold. Resten af denne Indtægt blev besaaet med Grønfold og Erter i Bygstub, men Erterne gif bort, hvori Dyrene aldeles vare Skyld. 5 Skpr. Vinterhvede blev ompløiet og besaaet med 7 Skpr. Byg, hvorefter afledes 3 Traver.

Noget over 3 Edr. Land Raps maatte ompløies, heraf var 2 Edr. Land opfyldt Mosejord, som blev efter 1 Pløining besaaet med Baarhvede, Byg, Boghvede og Grønfold; men heraf blev intet undtagen 1 Ed. Land Grønfold; men som dog var under det middelmådige. Vandet stod hele Sommeren over Jorden, endstjøndt der var grøftet vel; men Aflen er saa nærliggende at Vandet ikke kan synke. Dette Stykke Jord har kostet meget, og ikke givet nogen Frugt; i mindre vaade Aar vilde det vist give en god Afgrøde.

12 Edr. Land brændt Rugstøb, som ei var sæl-
det om Efteraaret, fik 2 Foraarspløininger og blev
besaaet med 7 Edr. Boghvede; men heraf blev Intet.

Winterfæden.

Kap8. No. 5. Disse 14 Edr. Land havde
hvilet i 2 Aar, blev sældet for Winter, i dette For-
aar pløiet paa tværs, givet 4 Harvedræt paa langs
og tværs, paaført 574 Læs Kalkmergel, pløiet paa
langs, givet 3 Dræt med Rundharven, gjødet med
620 Læs Møg, pløiet atter paa langs og derefter
besaaet den 16 Juli $3\frac{1}{2}$ Ed. Land; Resten blev færdig
den 28de. Veirsliget var ugunstigt, Jorden næsten
bundløs; Kreaturerne sank i indtil Maben; dog
kom Sæden godt op; men Fugtigheden og Suur-
heden vil fordærve meget og neppe afgive halv Grøde,
endstjøndt Jndtægten er særdeles vel forsynet med
Grøfter og Vandfurer. Mergelens Paalæsning paa
min Koft har kostet . . . 16 Rbd. ; Mk. 6 Sk.
Veiens Istandsættelse paa min

Koft 2 — 2 — 4 —

Den halve Deel af Mergelens

Spredning paa min Koft 3 — 2 — 8 —

Leiede Rudste paa egen Koft 2 — 3 — 9 —

Desforuden blev der brugt faste Tjenestefolk til
Rudste, ialt beregnet 152 Mand. Staldfodringss-
Jndtægten No. 6 er beregnet med under disse Udgifter.
Det bemærkes at 14 Skpr. Land af denne Jndtægt
No. 5 er merglet for nogle Aar siden.

Rug. No. 4. Denne Jndtægt Kap8støb blev

1 Bind 3 Hefte.

(27)

pløiet og harvet vel, men uagtet al anvendt Flid blev denne Sæd maadeligt lagt, saa ringe har jeg aldrig besaaet nogen Mark; thi det var næsten ikke muligt at behandle samme, og da den nu ikke var pløiet paa tværs, bleve de fleste Jurer hele omvendte. Overpløiningen kunde ikke finde Sted, fordi derved alle Vandsurene bleve stoppede. Der saædes efter 2 Pløininger paa langs og stærk Harvning, den 27 Septbr., 3 Edr. og 5 Skpr. Vinterhvede og 12 Edr. 3 Skpr. Rug godt Sædekorn. Saa megen Sæd har jeg aldrig kostet paa lige Areal.

Staldfodring; Jndtægt. No. 6. I Grønflætstub blev efter 2 Pløininger saaet 1 Ed. 7 Skpr. Vinterhvede, der stod maadeligt i de lave mosagtige Steder ligesom ogsaa paa No. 4, paa de høie Steder temmelig godt.

Til næstkommende Aars Brak; Jndtægt No. 6 er der kjørt 250 Læs Kalkmergel, Udgiøterne derved findes paa Drifts; Conto.

Med Kraft af 6 Heste og 10 Stude blev der i dette Aar udført følgende Arbeide: pløiet 198 Edr. Land, kjørt 928 Læs Gjødske, 922 Læs Kalkmergel, 645 Læs Fylding, 185 Læs Steen, 40 Læs Gruus, kjørt 139 Edr. Korn til Kjøbstaden, Jildebrændsel, Høe ic.

Der blev staldfodret 6 Heste, 10 Stude og 4 Røer. Der holdes en Besætning for nærværende Tid af 6 Heste, 10 Stude, 16 Fækreature og 50 Saar, samt 7 Sviin.

Drifts: Conto.		Udgivst.	
		Rbd.	Sk.
1828	1. Faste Folks Lønninger	155	70
	2. Mergling samt Gravens Rødning, Vandafledning og en Vandfugls Anskaffelse 2c. (foruden Kosten)	56	93
	3. Ny Grøftgravning og gamle Grøfters Rensning	19	60
	4. Jordbrænding og Afsens Spredning	42	48
	5. Dagleiere ved adskilligt Arbeide, samt en Steenkiste	35	61
	6. 280 Tdr. Korn at tærste og gjøre 81 Traver Tag, paa min Koft	29	9
	7. Høsten paa min Koft	20	16
	8. Kapsens Skjærning, Tærkning og Rensning	21	48
	9. Skedevand, Tran, Krudt og Papiir	2	88
	10. Ildbrandfel 8 Rbd. 3 Mk. Hestebeslag 15 Rbd.	23	48
	11. Høe, Græs	98	"
	12. Sæde-Korn	54	"
	13. Ved Keiser, Broepenge 2c. 6 Rbd. 5 Mk. 14 Sk. Assurance 5 Rbd. 1 Mk. 8 Sk.	12	22
	14. Huusholdning	59	81
		631	68
1829	1. Faste Lønninger	135	80
	2. For Mergling i det Hele, samt Vandets Udpumpning	63	81
	3. Nye Grøftgravning og gamle Grøfters Rensning	11	71
	4. Adskilligt Arbeide, som Tørvejords Kjørsel, Møgblanding, læsse og sprede Møg, Steensamling 2c.	21	92
	5. Kapsens Skjærning paa egen Koft	17	92
	6. Kapsens Tærkning og Rensning (1/2 Deel af Folkene fik Koft)	23	68
	7. Høsten, som varede i 7 Uger, paa min Koft	53	2
	8. 225 Tdr. Korn at tærste og rense, paa min Koft	27	18
	9. At opbinde 110 Traver Langhalm, paa min Koft	3	42
		358	66
	Lateris (27*)		

Drifts: Conto.

Udgiøt.

		Rbd.	Sk.
	Transport	358	66
10.	En Tønde Bjære	7	32
11.	Ildbrandfel	10	32
12.	Huusholdning	73	79
13.	Salt til Kreaturerne 3 Rbd. 4 Mk. Heftebeslag 15 Rbd.	18	64
14.	Høe, Græs	60	"
15.	Sæde-Korn 7 Rbd. Kloverfrøe 27 Rbd. Det øvrige Sæde-Korn er tilbyttet for andet Korn.	34	"
16.	Bed Reiser, Broe penge 5 Rbd. 1 Mk. Brandskat 2 Rbd. 8 Sk. . . .	7	24
		570	9
1830	1. Faste Lønninger	145	56
	2. Heftebeslag 15 Rbd. 1 Tønde Bjære 6 Rbd. 4 Mk.	21	64
	3. Ny Grøftgravning og gamle Grøf- ters Rensning	17	47
	4. 58 Fjerne Dige til Gaardens Ind- hegning, paa Folkenes Kost	12	66
	5. Udskilligt, saasom Fyldning, Kjørsel, Møgblanding og Læsning, Steen- samling &c. paa min Kost	32	74
	6. Raps skaaret, tørstet og maskinet .	45	40
	7. Kornhøsten paa min Kost	23	60
	8. Tærskning (265 Tdr. 5 Skpr. Korn) foruden mine faste Folks Hjelp . .	21	31
	9. Vandfurenes Rensning paa Vinter- fæds-Marken, paa min Kost	7	80
	10. Ildbrandfel	13	32
	11. Sæde-Korn	88	"
	12. Høe, Græs	73	"
	13. Huusholdning	44	75
	14. Bed Reiser, Broe penge &c.	5	26
	15. Assurance 4 Rbd. 8 Sk. 1 Tønde Salt til Kreaturene 4 Rbd.	8	8
		560	83
	Salt	1762	64

Inventarii-Conto.

		Udgiøst.	
		Rbd.	St.
1828	1. Auls-Redskabernes Bedligeholdelse, som Bogne, Plove, Harver &c. . .	71	37
	2. Hestetviets Bedligeholdelse, Reeb &c.	19	31
	3. Indboe og Sengklæders Bedligeholdelse	16	6
	4. Kjøkken- og Bryggers-Redskabers Bedligeholdelse	8	"
	5. Gavnings-Træ, &c.	12	16
		126	90
1829	1. Selestviets Bedligeholdelse, Reeb, &c.	9	25
	2. Aulsredskaber, som Bogne, Plove, Harver, &c.	81	16
	3. Hjulmanden; Gavnings-Træ . . .	27	62
	4. En ny jernbeslagen Vogn	47	32
	5. Et Raps-Seil	41	21
	6. Indboe, Sengklæder, Kjøkken- og Bryggers-Redskaber	44	56
		251	20
1830	1. Aulsredskaber, Vogn, &c.	46	79
	2. Bedligeholdelse af Hestevi, Reeb, &c.	27	33
	3. Indboe, Sengklæder, Kjøkken- og Bryggersredskabers Bedligeholdelse	20	50
	4. Hjulmanden, samt Gavningstræ . .	13	48
		108	18
Talt		486	32

Besætnings-Conto.

1828	1. En Hest 18 Rbd. 4 Mk. 8 St.		
	Et Par Stude 59 Rbd.	77	72
	2. En Roe 15 Rbd. 2 Mk. 4 St. 2 Eviin 4 Rbd.	19	36
		97	12
1829	1. 3 Røer 42 Rbd. 4 Stude 125 Rbd. 2 Mk.	167	32
	2. En engelsk Væder og 3 Faar . .	10	56
		177	88

Besætnings-Conto.

Udgiøvt.

1830		Udgiøvt.	
		Rbd.	Sk.
	1. 3 Hefte	147	72
	2. 5 Rver 70 Rbd. 3 Mk. 8 Sk. 2		
	3. Sviin 7 Rbd.	77	56
		225	32
	Salt	500	36

Bygnings-Conto.

1828	1. Reparation ved Muur og Tag . . .	6	48
	2. Ralk, Fjel og Som	9	72
	3. Haandværksfolk 4 Rbd. 1 Mk. 8 Sk.		
	Broelægning 1 Rbd. 2 Mk. . . .	5	56
		21	80

1829	a) 1. 18 Fag Leerbygning opstampet Leer og Grundsteens Tilførsel 2c. paa Folkens egen Koft	78	„
	2. 187 Alen Egetømmer til Dvergavl, Ledet til Skillerum	32	16
	3. Fyr = Dvertømmer og Skille- rumstræe	150	20
	4. Planker til Vindues-Rammer og Kammer	7	16
	5. 24 Dylter Fjel til Loft og Døre 2c.	85	68
	6. 28 Dylter Lægter 60 Rbd. 2 Mk.		
	8 Sk. Som og Spiger 27 Rbd. 2 Mk.	87	72
	7. Muur-Arbeide ved Dvergavl, Skor- steen og Skillerum	16	„
	8. Beslag til Dørre 24 Rbd. 5 Sk.		
	Laase 2 Rbd.	26	5
	9. Glarmester-Arbeide	11	80
	10. Tømmer- og Smeder-Arbeide, alt paa min Koft	51	28
	11. Muursteen til Dvergavl, Skor- steen og Skillerum	21	„
	12. Gulvlægning og Steenpikning i Kamrene, Kjøkken 2c.	5	„
	13. Tækning	36	56
		608	73

Bygnings-Conto.

		Udgift.	
		Rbd.	St.
	b) Ved Tilbygning til Ladens søndre og nordre Ende, hertil brugtes		
	1. 150 Alen Egetømmer	25	16
	2. Fyrretømmer, Søm og Spiger .	43	71
	3. 6 Tylter Lægter 12 Rbd., 1750 Stkr. Muursteen 17 Rbd. 3 Mk. .	29	48
	4. Tømmer- Snekker- og Muur- Arbeide, paa min Koft	26	37
	5. Tæfning, paa min Koft	16	32
		141	12
	c) 1. For at indrette Folkekamrene til Fæghuus paa min Koft	4	16
	2. Materialier 4 Rbd. 3 Mk. 3. Kalk i det Hele 8 Rbd. 4 Mk. 8 St. . .	12	72
	4. 59 Traver Langhalm til Tæfning	39	16
	5. Dagleiere til Bygning, paa min Koft, 3 Rbd. 12 St. 6. Broelægning 14 Rbd.	17	12
		73	20
		99	59
1830	1. Snekker- og Muurarbeide, paa min Koft	26	38
	2. 11 Tylter Fiel 36 Rbd. Søm 5 Rbd. 12 St.	41	12
	3. Broelægning 4 Rbd. 5 Mk. En Brønd repareret 3 Rbd. 2 Mk., paa Folkenes egen Koft	8	16
	4. Jern- Arbeide, 10 Rbd. 2 Mk. 5. Maling 13 Rbd. 3 Mk. 9 St. . . .	23	89
		99	59
	Salt	944	52

Indtægt.

		Rbd.	St.
Indkommen ved Salg af:			
1828	1. Kaps	592	80
	2. Korn	327	84
	3. Kreaturer	113	16
	4. Faar	49	88
		1083	76

I Behold 42 Edr. Rug og 10 Edr. 4 Ekpr. Baarhuede af forrige Mars Afgrøde, efter nærværende Priis, Rug pr. Ed. 5 Rbd., Baarhuede pr. Ed. 8 Rbd., var et Beløb af 294 Rbd., dersom det nu blev solgt.

Foruden de sidste 2 Mars Uheld med Avlingen, har jeg haft ikke ubetydeligt Tab paa Besætningen. En Hest af Værdie 50 til 60 Rbd. styrtede; af Saar og Lam døde over 30 Ekpr. ic.

Hvad der vil indkomme for Afgrøden fra sidste Høst kan ei endnu beregnes; dog vil den kun give lidet i Skjeppen.

Grysenborg, 1ste November 1830.

G. S. Koch.

Noget om Lucerne.

(I Nye Landøkonomiske Tidender, 6te Bind 2det Hefte, findes en af Hr. Pastor Rühow i Biby ved Kjerteminde indsendt Beretning til Landhuusholdningselskabet, blandt andet angaaende hans Erfaringer om Lucerne=Avlen. Som Fortsættelse deraf meddeles Nedenstaaende, der er uddraget af en Skrivelse, dat. 15 December 1829, fra ham til Selskabet).

Gaa vel med Hensyn til den Opmærksomhed, hvormed det Kongelige Landhuusholdningselskab forhen har bæret mine Forsøg med Lucernens Dyrkning

som ogsaa med Hensyn til den store Nytte, det vilde være for Fædrenelandet, om denne Plantes Dyrkning var almindeligere, anseer jeg det for Pligt at indberette mine senere Forsøg og Resultaterne af samme især betreffende Aaret 1829, i hvilket jeg egentlig først nærmere er bleven overbevist om denne Plantes sande Værd, efterdi jeg nu har bortforpagtet min Jord saanærsom den Tofte, hvori jeg har Lucernen, og noget Eng, hvorfor Lucernen har afgivet det meste Foder til mine Creature i afvigte Sommer.

I Sommeren 1829 har jeg holdt 3 Heste, 5 Maffekøer og en treaars Stud paa Stald, og dertil anvendt 22000 □ Al. Lucerne, 7500 □ Al. med grøn Havre, og 5000 □ Al. Eng, alt omtrentlig. Jeg begyndte at slaae Lucerne til at blande i Haffelse til Hestene den 15de Mai, og til Kvæget ublandet den 1ste Juni: — de 7500 □ Al. Havre varede i Alt 15 Dage, og Engen, som blev slaaet 2 Gange, omtrent 16 Dage; — begge gave et særdeles stort Product. Alt øvrigt Foder afgav Lucernen indtil 1ste Sept. — Ved at sammenligne Tid og Areal, seer man at Lucernen kun afgav lidt over 40 pC. mere end Havren og Engen, hvilket i sig selv ikke var meget, skjøndt dog altid Noget; men her maa bemærkes:

- a. Productet af de 12500 □ Al. med Havre og Græs var, som jeg nylig anmærkede, særdeles stort, og især Havren usædvanlig.

- b. Lucernen voxede formedelst den kolde Sommer meget maadeligt.
- c. Af Lucernen, som blev lagt 1823, var der meget, som aldrig kom op, hvorfor der ere saare mange store Abninger i Raderne.
- d. Lucernen fra 1822, omtrent 11000 □ Al., er lagt $\frac{1}{4}$ Al. imellem Raderne, endstjøndt 1 Al. Mellemrum er fuldkommen nok.

Da altsaa Lucernen fra 1822 kan reduceres til 8800 □ Al. og den fra 1823 i det mindste til 5500 □ Al., saa har mine 22000 □ Al. ikke mere Lucerne i Groelse, end der kunde havees paa omtrent 14000 □ Al. med jevn god Lucerne; — naar hertil regnes den Omstændighed, at den i Sommeren 1829 formedelst Kulden kunde ifkun slaaes 2 Gange, og den Halvpart, som først blev afflaet, 3 Gange, og derimod 1826 i den hede Sommer 5 Gange, paa saa Rader nær, — saa sees heraf nogenledes hvad man kan haabe af god Lucerne i et mindre uheldigt Aar.

Allerede sidst i August 1829 begyndte dens Vext at standse saameget formedelst Kulden, at jeg maatte holde op med at slaae den, og den 1ste Sept. begyndte jeg at tvære mine 5 Malkeskæer paa den, som nagtet dens standsede Vext kunde overtværes hver 6te Dag til medio Oct., da den næsten havde op hørt at groe. Da Kærne kom i Tvær, tiltog Melken fra 12 til 20 Rander daglig; d. 16de Novbr. malkede de alle kun 5 Rander, efterat have været

omtrent 3 Uger paa tørt Foder. — Hvorfor de malkede saa meget stærkere i Løir, end paa Stald, hvor de ogsaa fik Lucerne, veed jeg ikke, men mine Køer have bestandig malket meget slet paa Stald, enten de fik grønt eller tørt Foder, undtagen een eneste for nogle Aar siden. — Til næste Sommer agter jeg at anvende omtrent 11000 □ Al. af den flættet groede til Løiring, og jeg haaber at den vil kunne holde mine 5 Køer fra medio Apr. til med. Oct. Gaaer dette mit Haab i Opfyldelse, saa vil 1 Td. Land med nogenledes jevn Lucerne være tilstrækkelig til derpaa at kunne holde 8 a 10 Køer særdeles godt i 6 Maaneder, naar den anvendes til Løiring, og har i saa Fald det Fortrin, at den ikke allene kan, men endog nødvendig maa tøires en heel Maaned tidligere, end almindeligt Græs, da den ellers bliver for stor. Naar jeg herhos betragter at mine Køer, da de kom i Løir, malkede ikke allene mere, end de før havde gjort, men endog meget mere, end min Forpagters, som dog havde meget godt Græs, nemlig han slog kun Kleeven een Gang; saa har jeg Grund til at formode, at en Koe paa Lucerne giver langt mere Mælk, end en Koe paa almindeligt Græs. At derhos Smørret er bedre efter Lucerne, end efter Græs, kan jeg med Sikkerhed paastaae, endstjondt jeg endnu ikke har haft Leilighed til at anstille nøiagtige Forsøg dermed.

Min Lucerne ligger nu siden 1822 og 1823,

og jeg har kun enkelte Steder bemærket, at enkelte Planter ere udgaaede, og dette er endda kun paa visse smaae Jordstrøg, hvor Jordbunden er noget sild eller tørveagtig. De Planter, som ikke ere udgaaede, have Intet tabt af deres Frodighed, og at jeg i det Foregaaende har talt om, at Noget er slettere, det vil ikke sige at Planterne der vore mindre frodigt, men at de fleste Planter der ere udgaaede eller rettere aldrig kom op. Da dette næsten allene er Tilfældet med den Plet, som blev lagt 1823, antager jeg, at det Frøe, jeg fik det Aar, har været mindre godt; thi Sommeren 1823 var aabenbar mindre ugunstig, end Sommeren 1822, og at den fra 1823 blev lagt i sidste Halvdeel af Mai, istedet for at den fra 1822 blev lagt i April, troer jeg ikke er Aarsagen til den førstes mindre gode Væxt, da Alt i det Aar var meget sildigere. — I mine tidligere Indberetninger antog jeg det for nødvendigt, at Jorden imellem Raderne bestandigen holdtes i Muldstand, men jeg har nu i 3 eller 4 Aar aldeles Intet gjort for at holde min reen, ja ikke engang hyppet den imod Vinterens Komme, hvissarsag alle Mellemrummene mellem Raderne nu ere ganske overgroede med Græs, uden at jeg derfor har kunnet mærke nogen Aftagelse af Productet; men om det vil skade den i Fremtiden veed jeg ikke, skjøndt dens overordentlig svære Rodder ikke give Anledning til at frygte derfor. Jeg agter dog at sætte nogle Rader i Muldstand igjen for at er-

fare Forfkiellen. Men uagtet jeg nu har erfaret at Lucernen, naar den er nogle Aar gammel, ikke behøver at holdes reen, saa er jeg dog aldeles overbeviist om, at den vil mislykkes, naar den ikke holdes fuldkommen reen det første Aar, og der ikke ploies mellem Raderne for hver Slet i det andet Aar. Jeg troer at den ikke bør faaes sildigere end midt i Bygsædtiden, og anseer den for at være i Sikkerhed, naar den har overstaaet godt den første Vinter. Jeg lod afvigte Sommer omtrent 1000 □ Al. af den fletteste staae til Frøe, og uagtet den folde Sommer, avlede jeg dog omtrent 1 Pd. Frøe, som synes ret godt modent, men det er fuldt af Ukrudtsfrøe, fordi den ikke var holdt reen; til næste Aar skal jeg bestræbe mig for at avle bedre Frøe.

Hvad jeg i øvrigt for Fremtiden videre maatte erfare om denne Plante, som jeg, saalænge jeg har Jord, aldrig skal undlade at dyrke efter Egne, skal jeg ansee mig skyldig i sin Tid at meddele Selskabet, saavel til egen behagelig Underretning, som ogsaa for at lade Alt komme til offentlig Kundskab, da jeg nærer den Overbeviisning, at der ikke lettelig findes nogen Plante eller Kornart, hvis Dyrkning betaler sig bedre, ikke engang paa denne Egn meget frugtbare Jorder. Thi vil man bruge Lucernen til Staldfodring, da giver den baade det meste og det bedste Foder af alle mig bekjendte Vexter, og kan alletider faaes nogle Dage tidligere end Rug; og jeg tør troe, at 1 Ld. Land med jevn god Lucer-

ne kan producere aarlig tilstrækkelig Gjødning til 1 Td. Land, naar den bruges til Staldfodring. Og vil man bruge den til Loiring, troer jeg at man kan holde i det mindste 8 Malkekøer pr. Td. Land, hvilke dertil malke meget stærkere, end paa andet Græs. Alt Smørrets Qualitet synes bedre efter Lucerne, har jeg alt berørt, men i Henseende til Qvantiteten, da kan jeg kun sige, at jeg ikke har gjort nogen Erfaring, som berettiger mig at troe andet, end at der af ligemeget Lucernemælk og Græsmælk erholdes ligemeget Smør.

Vel veed jeg, at Lucernens Dyrkning adskillige Steder er forsøgt uden Held, men da den flere Aar har groet, i det mindste ret godt hos mig, tør jeg formode, at der vil være flere Steder i Landet, hvor det samme tør forventes. Samtlige her anførte Resultater kunne deels tages i Diesyn, og deels, for saavidt som de qualificeres dertil, bevises ved Vidner, hvilket tjener til Efterretning for Enhver, som i denne vistnok ikke ganske sædvanlige Indberetning maatte troe at finde Overdrivelse.

Exempel paa en Huuslods fordeelagtige Anvendelse.

(Meddeelt i en med Attester ledsaget Beretning til Land-
huusholdnings-Selskabet fra Skolelærer J. Sjød paa
Holmsland.)

J December 1826 indgav jeg en ærbødig Bestrivelse til det høi: kongelige Landhuusholdnings-Selskab over Fremgangsmaaden med Dyrkningen af min Jordlod, som jeg modtog ved min Befordring til Embedet 1823, og for denne min Jordlods Dyrkning nød jeg den Ære at see mig hædret med Selskabets 5te Solvbøger; men min Dyrkning i disse 3 Aar (1824, 1825, 1826) var kun en Overgang fra den forhen brugelige gamle Dyrkningsmaade med 3 Halmfjærve i Rød, til den med Brakfrugter afvekslende Dyrkning, jeg fast havde foresat mig at følge. Jeg har nu i 3 Aar ufravigelig fulgt denne min nye og her i Eggen useete Dyrkningsmaade, og tager mig nu herved den ærbødige Frihed at indstille Resultatet heraf til det høie Selskabs Bedømmelse.

Min Jordlod til Skolen er $5\frac{1}{2}$ Td. Agerland uden Eng, af Hartforn 7 Skpr. 2 Fdkr. : $\frac{2}{3}$ Alb. Jeg har denne Lod inddeelt i 11 lige Dele, $\frac{1}{2}$ Td. Land i hver, og Sædesfattet er saaledes: 1ste Aar Hvidkaal og Kaaalraber, gjødet; 2det Aar Byg; 3die Aar Rug; 4de Aar Kartofler, gjødet; 5te Aar

Gulerødder; 6te Aar Kartofler, gjødet; 7de Aar Rug med paasaaet Klover; 8de Aar Klover til Høe; 9de, 10de, 11te Aar Græsning. — Til Hvidkaalen ploies 3 Gange og gjødes stærkt, 30 à 40 Læs til $\frac{1}{2}$ Ed. Land; derefter Byg med 1 Ploining; Rug med 1 Ploining; derefter Kartofler med 3 Ploininger og gjødes med 20 à 25 Læs til $\frac{1}{2}$ Ed. Land. Til Gulerødder ploies 2 Gange, anden Gang saa dybt som muligt; Gulerødderne saaer jeg meest saa tykt at jeg kan skuffe dem i Rader naar de komme op, thi derved blive de lette at luge. Til Kartofler ploies denne Gang kun 2 Gange og gjødes med 20 til 25 Læs Gjødsel. Til Rug ploies 1 Gang og Kloveren paasaaes tidlig om Foraaret. Ved denne Dyrkning har jeg avlet, i de 3 Aar jeg har brugt den, saaledes:

1827 avlede jeg paa $\frac{1}{2}$ Ed. Land 2900 Hvidkaalkshoveder, hvoraf mange havde en Vægt af 12, 14 ja 16 Pd. Stykket, og desuden 20 Edr. Kaalrabier foruden en stor Mængde Blade af Hvidkaallene. Af Gulerødder paa $\frac{1}{2}$ Ed. Land avlede jeg dette Aar 120 Edr.; og af Kartofler paa 1 Ed. Land avlede jeg 170 Edr. Mine Byg og Rugfjærve vare saa gode at de kunne maale sig med de bedste Afgrøder.

1828 avlede jeg 3000 Hvidkaal, som vare saa fortræffelige, at de opvakte almindelig Beundring; jeg veiede een, som forekom mig at være af de største Hoveder, og veiede foruden Bladene 19

Ød.; desuden paa samme $\frac{1}{2}$ Ød. Land afledes 40 Ødr. Kaastrabier. Af Gulerødder aflede jeg dette Aar 180 Ødr. paa $\frac{1}{2}$ Ød. Land og Kartofler, paa 1 Ød. Ød., 230 Ødr.; mine Halmkjærve og Klover vare fortræffelige, ja i saadan Mængde, at Jorden, som man udtrykker sig, ikke kunde bære Afgrøden, men samme laae i Leie.

1829 aflede jeg 3400 Hvidkaal, som vare ligesaa gode som forrige Aar, desuden 30 Ødr. Kaastrabier foruden Hvidkaalsbladene, som stedse have afgivet en betydelig Mængde Foder. Af Gulerødder aflede jeg paa $\frac{1}{2}$ Ød. Land 140 Ødr.; og af Kartofler, paa 1 Ød. Land, 160 Ødr.; i Aar skadede den store Fugtighed mine Kartofler noget. Mine Halmkjærve vare ligeledes i Aar meget gode.

Førend jeg skrider til Beskrivelse over Anvendelsen af disse Producter, maa jeg erindre: at 1827 om Vinteren kjøbte jeg mig et lidet Sted af 3 Ekpr. Hartkorn, hvortil var en Jordlod af 5 Ødr. Land ogsaa uden Eng. Denne Jordlod kunde jeg, formedelsf dens lange Afstand, ikke dyrke som Skolelodden; heller ikke er Jorden formedelsf dens kolde og fugtige Natur skikket dertil. Jeg inddeelte da denne med det samme saaledes: den ene Halvdeel, som er temmelig god sort Muldjord, inddeelttes i 5 lige Dele, $\frac{1}{2}$ Ød. Land i hver; 1ste Aar tages her Byg uden Gjødste; thi med Gjødste vilde Kornet næsten altid gaae i Leie; 2det Aar Kartofler, gjoed det; 3die Aar Havre med paasaaet Klover; 4de og

5te Aar Klover til Høe og Eftergræsning. Af Kartofler avlede jeg her 1827, 50 Tdr.; 1828, 70 Tdr.; 1829 kun 20 Tdr.; thi her var det især at den kolde Sommer gjorde dem Skade. Den anden Halvdeel af denne Jordlod er ganske uskiftet til Kartofler eller andre Rodfrugter, formedelsst det kolde, fugtige og sure Underlag af graa Sand, som findes her; jeg inddeelte denne Deel i 5 lige Dele, og tager her 1ste Aar Havre efter 2 Pløining; 2det Aar Byg, gjødet, efter 2 Pløining; 3die Aar Havre efter een Pløining, med paasaet Klover; 4de, 5te, 6te Aar Klover til Høe og Græsning.

Alle disse, paa Skolens og min egen Jordlod avlede Producter har jeg afbenyttet saaledes:

1827 avledes paa begge Jordlodder til Opfodring 170 Tdr. Kartofler, 10 Læs Kloverhøe og 28 Traver Havre, 20 Tdr. Raalrabier, samt Bladene af Hvidkaalene; mit Rug og Bygfoder er ganske og aldeles i disse 3 Aar bleven forbrugt til Strøelse til Køerne og Svinene; med de nævnte Producter fedede jeg dette Aar 8 Køer, som solgtes til Slagteren i Ringkjøbing, og oversødte 4, samt fedede 4 Sviin og oversødte eet.

1828 avledes ialt til Opfodring 300 Tdr. Kartofler, 40 Tdr. Raalrabier, 30 Traver Havre, 14 Læs Kloverhøe samt Bladene af Hvidkaalene; hermed fedede jeg 10 Køer til Slagtning og oversødte 6, samt fedede 4 Sviin og oversødte 3.

1829 avlede jeg til Opfodring 180 Tdr. Kart

roster, 30 Edr. Raalrabier, 24 Traver Havre, 10
 Læs Kloverhøe, samt Hvidkaalsbladene. Hermed
 har jeg alt fedet og slagtet 3 Køer, 2 er solgt til
 Slagt til Juul, 2 fedes efter Juul og 4re ventes
 overfødet, desuden er fedet 1 Sviin, 5 Sviin tillagt
 ved Paaske og 11 Grise tillagt ved Michelsdag ha-
 ves til Overføding. De 5 gamle Sviin skulde
 have været fedet til Juul, men formedelt Mangel
 paa Brændsel at koge Kartoflerne ved, maae jeg
 nøies med at føde dem. Hvidkaalshovederne have
 hidtil været meget affættelige og derfor har jeg paa
 faa nær solgt dem; men Bladene give en fortræf-
 felig Røgt; Gulerødderne har jeg og solgt, undtagen
 i Fjor, da oprogtede jeg 60 Edr., og gjorde da den
 Erfaring, at 3 Edr. Gulerødder virke ikke synder-
 lig mere end $1\frac{1}{2}$ Ed. Kartofler, hverken paa Køernes
 Gjødske eller Fodning; men ved afvejlende Røgt
 med Kartofler og Gulerødder fedes en Koe i for-
 tere Tid, end med en af Delene alene; derimod av-
 les og næsten det dobbelte, paa lige stort Jordstykke,
 af Gulerødder end af Kartofler, og troer jeg at
 have bemærket, at Gulerødderne udtære Jorden i
 faa ringe en Grad, at det for mig er umærkeligt;
 thi at føle paa, er den Jord federe det Aar den
 har baaret Gulerødder end den var Aaret iforveien
 efter Kartofler, og Kartoffel; Afgrøden efter Gule-
 rødder har og altid været større end foran. Til
 sinnaa Grises Opføding ere Gulerødderne efter
 mine Jagttagelser en fortræffelig Væxt. Raalrabierne

har jeg hidtil kun brugt til Malkekøerne; de virke, for mig at domme, lige med Gulerødder; det første Aar var jeg i Forlegenhed med at faae dem skaarne itu, saa Køerne kunne æde dem; jeg sad da om Aftenerne og skjar dem itu med en Kniv; men nu har jeg funden paa Raad, nu lader jeg dem skjære i en Hakkelsekniv, og en Karl kan magelig paa 1 Dag skjære fra 20 til 30 Eder. Denne min her anførte Dyrkningsmaaade, samt Producternes Anvendelse har i disse 3 Aar været særdeles lykkelig og indbragt mig saa store Fordele, at jeg ikke finder Grund til sammes Forandring, især da jeg godt kan faae Gjødningen til at være tilstrækkelig, og mine Jorders Kræfter synes endog at tiltage, som de rige Klover- og Afgrøder og den fortræffelige Græsning synes at udvise.

Med Forsikring om den høieste Sandfærdighed, fremsender jeg herved ærbødigt denne min Indberetning til det Høie Selskabs gunstige Begaagenhed, smigrende mig ved Haabet: ikke at blive anseet ganske uværdig for dets Opmærksomhed.

Gammelsohn paa Holmsland ved Ringkøbing, den 2den December 1829.

Jesper Gjord,
Skolelærer.

A t t e s t e r.

1.

Denne hermed følgende Indberetning af Skolelærer Jesper Gjord til det Kongelige Landhuushold:

nings-Selskab, over Dyrkningsmaaden af begge hans Jordlodder, samt de afledte Producters Anvendelse til Nøgt og Fødning, kan jeg, som hans Naboe og daglige Dienvidne, paa det sandfærdigste bekræfte; og tager mig herved desuden den Frihed at bemærke for det Høie Selskab, at han, som privat Mand, har i denne korte Tid særdeles meget gavnet Holmsland, ja endog Ringkjøbing og Omegn, ved ei alene at lyse ved sit Exempel over Fordelen af en bedre Dyrkningsmaade end hidtil brugelig var, men ogsaa ved, rigelig at forsyne disse Egnes Beboere med de fortræffelige Urter, Gulerødder og Hvidkaal, hvoraf man førend han begyndte at dyrke dem havde lidet, ja af Hvidkaalen slet intet, undtagen der af og til blev fra Hamborg indført Kaal, som da var saa dyr, at den simple Mand ei kunde nyde denne herlige Spise; nu derimod er Brugen af Hvidkaal bleven saa almindelig, at jeg nok tør forsikre, at der gives saa eller ingen Familier her paa Den og i Ringkjøbing, som jo spiser Hvidkaal af Jesper Fjords, eller af de efter hans Exempel afledte Producter. Ligeledes er Brugen af Gulerødder særdeles tiltaget her i Egnen siden han begyndte at dyrke dem i det Store, saa at de, som før brugte 1 Fdk., bruger nu 1 Td. Flere Mænd have ogsaa efter hans Exempel begyndt at dyrke Gulerødder og Hvidkaal i deres Marker, da man før hans Tid i de fleste af Landmandens Hauger ikke saae en Rod, og af Hvidkaalene slet ingen. Ja

der er i Aar hentet flere Læs af Gulerodder og Hvidkaal hos ham og kjørt baade til Holskebrog og Lemvig; thi i disse Egne har der i Aar været stor Mangel paa disse Producter. For sex Aar siden var der ikke solgt een eneste Gulerod eller Hvidkaal her fra Den, men næsten alt kjøbt hvad der forbrugtes; men i Aar har man seet det Særsyn, at der ikke har været det Ringeste til Forhandling paa Markedsdagene og Torvedagene i Ringkjøbing af disse Varer, uden alene her fra Holmsland; hvilken Forandring i sex Aar!

Jeg kan derfor ikke andet end af mit inderste Hjerte anbefale denne virksomme og for Omegnen særdeles gavnende Mand til det Høie Kongelige Landhuusholdnings-Selskabs Opmærksomhed.

Holmslands Mølle, d. 2 Decbr. 1829.

Ole Christensen Møller.

2.

Denne hermed følgende Beretning af Skolelærer Jesper Fjord over Dyrtningen af hans Jordlodder kan jeg, som Diensvidne og jevnlig Bestuer, sandfærdigen bekræfte, og i Et og Alt sande hvad ovennævnte D. E. Møller har bekræftet, hvorfor ogsaa mit Onske ledsager ham til det Høie Selskabs gunstige Bevaagenhed.

Gammel Sogn d. 2 Decbr. 1829.

Jens Christian Nyegaard,
Sognefoged.

3.

Saa vel ovenstaaende tvende troværdige Mænds Vidnesbyrd, som min egen Erfaring af Ansøgerens Iandlige Virksomhed lader mig ingen Tvivl tilbage, at jeg jo tør i eet og alt bekræfte de i hans Indstilling opgivne Data, der stedse har saameget mere vaakt min Fornøielse, som denne Erhvervsgreen ikke drives paa hans egentlige Embedes Bekostning.

Holmslands Præstegaard, d. 7 Decbr. 1829.

L. Abel,
Sognepræst.

Erindringsord for Landhuusholdnings-Selskabets Lærlinge.

(For at de unge Bønderkarle, som ved Selskabets Foranstaltning oplæres og voves til at vorde duelige Avlskarle og Agerdyrkere, kunne desbedre have i friskt Minde de fornemste Pligter, der paaligge dem i deres Stilling baade som Lærlinge og som Tyende, har Selskabets Med-Præsident, Hr. Conferentsraad og Kammer-Deputeret Collin, efter Overlæg med nogle af Selskabets Medlemmer, forfattet nærværende "Erindringsord," som i særskilte Aftryk ere uddeelte saavel blandt Lærlingene som tillige blandt de Mænd, hos hvem de i deres Læreaar ere i Tjeneste, for at disse Mænd kunne i Folkenes Kammer eller paa et andet ligesaa passende Sted lade disse Forskrifter opslaae.)

1.

J skulle være ærlige og troe, og være Eders Foresatte lydige. Lydighed er en Pligt, som ikke

nofsom kan indprentes enhver, der skal tjene for sit Brød.

2.

J skulle være opmærksomme paa hvad Eders Husbonde og Madmoder, eller de, der staae i deres Sted, befale Eder; J skulle være lærvillige i at modtage og følge den Underviisning, som gives Eder; og flittige i Eders Herrers Tjeneste.

3.

J skulle besitte Eder paa et anstændigt Væsen. Dertil hører Høflighed i Udsærd, og Reenlighed. Spørge J, skal det være beskedent og uden Modsigelse. Den væmmelige Banden og Sværgeren afholde J Eder aldeles fra.

J det mindste een Gang dagligen, bør Ansigt og Hænder vaskes, og, hvor Leilighed gives til Badning, denne ikke forsømmes. Klæder og Linned maae ligeledes holdes reent. Eders Soveskammer skulle J holde reent og luftigt.

4.

Forsigtige skulle J være saavel ved at bruge Eders Lemmer, som ved de Ting J omgaaes.

J. Ex. ikke, for derved utidig at ville vise Styrke, bære Byrder over Eders Kræfter; ikke drikke koldt Vand eller Ol, naar J have arbeidet Eder hede; undgaae stærk Dønhede; omgaaes vaersomt med Jld og Lys.

5.

Orden og Røiagtighed bør J iagttage ved alle Arbeider.

Alle Redskaber, fra Ploven til Røggreben, bør holdes i god Stand; altid være paa deres rette Sted, og ikke skjedesløst henkastes. Porte, Dørre, Ledde og Luger maae ikke til urette Tid staae aabne. Ere J i Marken med Plov, bør J altid have Øxe og Kniv, vel ogsaa et Stykke Neeb med. En Lommekniv trænger Bøndekarlen til ved de fleste Arbeider.

6.

Morgenstund har Guld i Mund. Tidlig bør Karlen være paa Færde, og med Lyst begynde sit Arbeide, enten det er i Marken, eller det gjælder om at røgte Creaturene.

7.

Heste og Kvæg bør behandles med den største Omhyggelighed og Skaansel.

Hestene holdes forsvarligt rene, ikke presses over deres Kræfter, ikke jages, prygles, sparkes; de vogtes for Forkjølelse. Gamle Heste, Solhopper og Plage skaanes; Ingen Hest maa vendes i Spiltouget, men rykkes tilbage; en forspændt Vogn maa Kudsten ikke forlade, uden at have fraspændt alle Skagler og bundet Tommen. J fremmede Stalde bør Krybben renses førend Hestene sættes i Spiltouget.

Med Kvæget iagttages al mulig Reenlighed.

Krybberne og Baasene bør daglig renses og under Creaturene tilbørlig strøes; med Foderet omgaaes ordentligt; derfor maa ikke trædes op i en Høe; eller Halmdynge, men deraf tages fra Siden. Drægtige Køer og Faar vogtes for at komme i Klemme. Ved Qvæget i Marken holdes Løiret i Orden.

8.

En dygtig Karl maa kunne pløie godt, det er: trække en fuldkommen lige Fure, holde Furen reen, lægge lige store Pløiestrimler. Steen, som Ploven støder paa, bør, om muligt, strax optages og kastes paa den pløiede Jord, for siden at bortføres af Ugeren. En dygtig Karl maa ogsaa kunne saae godt.

9.

Den første Karl paa Gaarden skal i alle Ting foregaae de Andre med et godt Exempel; vogte sig for Hovmod og overdreven Stræng-
hed, dernæst vaage over at de øvrige Folk udrette hvad der er dem paalagt, at Arbeidet gaaer fra Haanden og forrettes forsvarligt; paasee Uffodrings-
gen; eftersee om alle Redskaber ere i Orden, om Røglerne hænge paa rette Sted; han skal om Aftenen sige Folkene Besked om hvad Huusbonden vil, at de skulle tage fat paa næste Morgen.

10.

Det er enhver Tjenestekarls Pligt, saasnart

han mærker noget, der kan være Hushonden til Skade, da strax at advarer ham derom.

11.

Aftenerne bør anvendes til Læsning og Skrivning eller Regning, eller ogsaa til nyttige Haandsarbejder. Drøsløshed er Aarsag til meget Ondt.

12.

I Bønderkarle, der ere antagne til Lærlinge af Landhusholdningssekskabet, skulde især nøie gjøre Eder bekendte med Fordelene ved det forbedrede Agerbrug og de forbedrede Redskaber, lægge Mærke til de rigtige Sædfølger, til Staldfodringens Nytte, til Lohesteplovenes Fortrin, og øve Eder i, selv at forfærdige Volsredskaber.

L i t e r a t u r.

Veiledning til at dyrke Hør og bearbejde den indtil Heglingen, af C. G. Rasm. Anden, om: arbejdede Udgave. Efter det Kongelige Landhusholdnings-Selskabs Foranstaltning besørget ved H. A. Wulff, Dannebrogsmænd. Kbh. 1830. 101 Sider. 8vo. Pris 48 Sk.

Uagtet Hørrens Uundværlighed og de Erfaringer, man har om at denne Plante kan saare vel lykkes her i Landet, er

dens Dyrkning dog hos os saa indskrænket, i Forhold til Forbruget, at megen Hør, baade i Frø og Straa, indføres fra Udlandet. Formedelst de høie Priser, hvortil denne, med flere Fabrik- og Handelsplanter stige under Krigen, udbredtes vel Høraflen paa den Tid ikke lidet, især i vore bedre Egne, men kom efter Krigen's Ophør atter i Tilbagegang. At Høraflen ikke hos os er saa udbredt som den fortjener at være, og at den Hør, som frembringes, ofte er mindre god, end den her kan produceres, dertil kunne flere Aarsager angives. En af disse er vistnok den, at Rundskab om den hensigtsmæssigste Fremgangsmaade ved Hørens Dyrkning og Hørtavens Beredning til at blive et godt Material for Lærredstilvirkning ikke er saa almindelig blandt Landets Agerdyrkere som nødvendigt er, naar et lønnende Resultat skal opnaaes.

Den første Udgave af Rafns ovennævnte Skrift udkom i Aaret 1806, og da den Veiledning, som deri gives, grunder sig paa Meddelelser fra den kyndige Hørdyrker, Hr. Schroll paa Brahetrolleborg i Fyen, kan vel denne Bog, som ved Regjeringens Omsorg blev udbredt blandt den danske Almue, antages at have bidraget ikke lidet til at afhjælpe den nævnte Hindring for Høraflen. Dette første Dplag har længe været udsolgt, og da der i de sidste 25 Aar er samlet nye og vigtige Erfaringer med Hensyn til Hørdyrkning og især Hørbereidning, maatte det ansees saa meget ønskeligere at en ny, med disse beriget Udgave besorgedes. Førend Landhuusholdnings-Selskabet foranstaltede denne, henvendte det sig altsaa til adskillige Hørdyrkere saavel i de danske Provindser som i Hertugdømmet Slesvig, for at meddeles de Bemærkninger, Rettelser og Tillæg, som

burde afbenyttet ved en ny Udgave. Blandt de Mænd, som Selskabet saaledes tilskrev, var ogsaa Hr. Wulff, Eier af Nebel Mølle ved Kolding. Den Aeriaglighed og Iver, han viste i denne Sag, ligesom i flere andre Tilfælde, i hvilke Selskabet har staaet i Forbindelse med ham, bestemte det til at overdrage ham Redactionen af den anden Udgave, hvortil han har benyttet de til Selskabet i saa Henseende indkomne Hjælpebidler.

Ved at sammenholde denne Udgave med den første, vil sees, at adskillige af de Materier, Skriftet afhandler, ere i hiin ganske omarbejdede, og at det derhos har modtaget vigtige Tillæg, hvortil nyere Erfaringer, hentede baade fra Ind- og Udlandet, ere benyttede. Saaledes er Skriftet blandt andet forøget med et nyt Capitel: "om Stængning, som hindrer Hørren fra at tage Skade ved at gaae i Leie." For at forebygge saadan Skade bruges i Sachsen, det Würtembergste og Nederlandene en Fremgangsmaade, som i Bogen udførligere beskrives, men i det Bæsentlige bestaaer deri, at der paa Hørageren, naar Hørren har naaet en Høide af 6 til 8 Tommer, nedsættes i Jorden gaffeldannede Stokke i parallelløbende Linier og i 2 til 3 Alens Afstand mellem hverandre; paa disse Stokke lægges Stænger og tværs over de sidste lægges Riis; herved dannes et taalformigt Gitter, hvorigjennem de fine Hørplanter groe og hvorved de i en Høide af 12 til 16 Tommer over Jorden faae et Støttepunkt, som, under Regn og Blæst, hindrer dem fra at kastes til Jorden, og saaledes at udsættes for at raadne, ligesom derved tilveiebringes et frit Lufttræk for neden. Schweiz har allerede i sin "Anvisning til Kundskab om den nederlandske Ager-

dyrkning" (Halle 1807) anpaaet saadan Hørfængning, men hos os er den endnu ikke kommen i Brug, hvad dog var at ønske. — Almindeligviis skeer Hørstraets Beredning ved det Tid- og Penge-spildende Haandarbeide. Fordelen af Hørablen formindskes betydeligt, naar ikke Hørberedningen drives nogenlunde i det Større og Hørrens Brydning — om muligt ogsaa dens Skjætning — foretages ved Hjælp af hensigtsmæssigen indrettede Maskiner, som, hvor Leilighed gives, kunne meest besparende drives ved Vand, i andet Fald ved Heste. Paa de fortrinligste af saadanne Maskiner henleder Bogen vore Hørdyrkeres Opmærksomhed; som den bedste Brydemaskine, man kender hertilands, nævnes den saakaldte Kjøngske; af Skjætemaskiner den, som er opfundet af Jac. Boyesen i Leck i Hertugdømmet Slesvig (beskrevet i foregaaende Hefte af dette Tidsskrift).

At Møller Wulff selv er en i Hørdyrkning og Hørberedning erfaren Mand og at han med umiskjendelig Omhu har besørget den her ommeldte ny Udgave af det Rasneste Skrift, borger for dens Værd. Enhver Fædrelandsven vil vist med Selskabet istemme det Ønske: "at Bogen maa være et virksomt Middel til at fremme den her alt for meget forsømte Dyrkning af en vigtig Plante."

5.

Bondens Brevbog. Udgiven af det Kongelige Landhuusholdnings-Selskab. Kbhavn. 1830. 88 S. 12de. Præis 40 Sk.

Uf disse Breve, som skulde et paa Følster oprettet catechetisk Selskab deres Tilværelse, blev for en halv Snees Aar siden en Afskrift indsendt til Landhuusholdnings-Sels-

skabet af deres Forfatter, Hr. Pastor Koch til Forbelysning paa Følster. Den første Brug, Selskabet gjorde deraf, var, at udlåne dem til Skolelærer-Seminariet paa Lonsstrup, hvor der Tid efter anden ere tagne mange Afskrifter deraf. Men for at de gavnlige Lærdomme, deri indeholdes, kunne komme endnu flere Bønder til Nytte, har Selskabet, med Forfatterens Tilladelse, nu ladet dem trykke. Han skrev disse Breve i den tredobbelte Hensigt, først, for at de i hans Pastorats Skoler kunde bruges til Dvælselse i Skrift-Læsning; dernæst, for derved at give Børnene et Mønster paa en for Almuen passende Brevstil, og for det tredje, for at viderbringe dem Sands for reent Korn, at arbejde mod adskillige i denne Henseende skadelige Fordomme, og gjøre dem bekendte med Midlerne til at avle det.

Dette lidet Skrift fremstiller en Brevveksling mellem en ældre og en yngre Bonde over landøkonomiske Gjenstande, hvorover denne forlanger og hiin meddeler Raad og Veiledning. Indholdet gaaer dog, ifølge dets Hovedhensigt, isærdeleshed ud paa at vise Vigtigheden af og Veien til at tilvejebringe saadant Korn, som kan kaldes god Handelsvare, en Gjenstand, som desværre endnu ikke er tilbørligen ændset af manges Bønder, skjøndt den har en ikke ringe Indflydelse paa Statens Velfærd ligesom den har det paa Bondens egen, i det mindste der, hvor Kornhandelen drives saaledes som den bør. Brevene ere affattede i en fortrolig Tone og et ligefremt Sprog; de kjernefulde For skrifter, de indeholde, ere i de fleste af dem indklædte paa saadan Maade, at Interessen derfor kan deslettere vedligeholde sig hos den Klasse af Læsere, for hvilken de nærmest ere bestemte. Foruden Brevene, 41 i Tallet, leveres

en "Fortegnelse paa de almindeligste Ufrudtsplanter, som den danske Bønde bør stræbe at udybde."

Derfor vor Literatur endnu savner et passende Forraad af Læsebøger, tjenlige for Land-Ulmue-Skolerne, da vil nærværende Skrift, ved hvis Læsning Bøndedrengen tidligen vannes til at tænke rigtigt over de Gysler, hans fremtidige Haandtering medfører, og hvorved mangen Fordom itide modarbejdes, kunne bidrage til at afhjælpe Savnet; og at denne Brevsamling, ved at udgives, er benyttet udenfor dens oprindelige Bestemmelse, kan, allerede med Hensyn dertil, ei andet end billiges.

Pf Brevene meddeles her eet til en Prove:

"Naar du tilbørlig har behandlet din Jord, kun faaet eet Slags Sæd i hver Mark, eller dog med tilbørligt Mellemrum, ved Eugning borttaget Ufrudtet af det Stykke, der er valgt til Sædekorn næste Aar, saa har du ved Indhøstningen endnu at iagttage: at du aldrig optager til Sædekorn det hele Stykke, som du har ladet luge, men altid lader et Par Rader af det derpaa meiede Korn blive indhøstet med det øvrige ulugede; thi ved Meiningen kan ellers noget af det ulugede let være fastet hen paa Kanten af det lugede Stykke, og saa var Luge-Arbeidet saa godt som spildt. Du gjorde ogsaa vel i, om du, medens Kornet ligger paa Skaar, endnu kunde faae Tid til at anvende en Times Arbeide paa at gaae Stykket over Rad op og Rad ned, for at see om ikke en enkelt ubuden Gjest skulde have skjult sig, som du nu kan opdage og jage bort. En anden Sag er det, om du bruger at binde op lige strax efter Meiningen; thi da har du ei Fæilighed dertil. Og nu hjem i Læden

1 Bind 3 Hefte.

(29)

med det, naar Veiret er ret tørt, hvilket er dobbelt vigtigt at agte paa ved Sædekornet, at det ikke, ved at blive pakket fugtigt sammen i Huset, skal tage Varme til sig og derved tabe sin Spire-Kraft. Men vil du have reent og ublandet Korn, saa pas nu vel paa, hvor du lægger det. Egentligt burde hvert Slags Korn ligge for sig selv i en særskilt Lade, at ikke det ene Slags skulde blandes i det andet; men har man ikke dertil Leilighed, saa lægger man i det mindste Sædekornet særskilt. Sæde-Rug og Sæde-Hvede, som man tørsker og saaer kort efter Høsten, gjør man bedst i at lægge hver for sig i vel reengjorte og tørre Stalde, indtil Tørstningen, da man efterhaanden kan flytte det hen paa Løen. Af Byg, Havre, Ærter og Bikker bør man derimod sætte, hvad man har bestemt til Sædekorn, hen paa et Stenge, hvorved man desuden vinder, at det ei bliver saa meget haddet af Rotter og Muus, som naar det ligger ved Gulvet. Men for alting vogte man sig for at lægge enten Ærterne og Bikkerne, eller Bygget og Havren op til hinanden; thi da vil man upaatvivlelig have spildt al den Umage, man kan have gjort sig for at faae reent Korn, i det der altid vil falde noget af det ene Slags hen i det andet.

En herlig Anstalt har Cognefogdens Broder, Ole Christensen i Roerup, der dog dyrker mange Slags Korn; da han har indrettet 2 Løer og ved hver Løe 2 Lader saa store, at disse 4 Lader kunne rumme al hans Rug, Hvede, Byg og Ærter, hvert Slags for sig. Bag i Ærte- og Byg-Laden har han indrettet et Stenge, hvor han lægger sit Sæde-Byg og sine Sæde-Ærter. Rug

og Hvede til Sæd har han, som sagt, i sine Stalde; paa andre Steder i Gaarden har han særskilte Stenger til sine Biffer, sin Sædehavre, sin Hestehavre og sit Høe. Sædehavren og Bifferne flytter han først hen i Vinteren paa Løen at tørskes.

Uf alt dette seer du, jeg holder det for en væsentlig Betingelse til reent Sæde-Korn, at samme holdes fra alt andet Korn i Laderne; dette er derfor ogsaa eet af de Midler, som efter min Mening du og enhver, der ønsker at opnaae Hensigten, nødvendig maae iagttage, og følgerigen enten ikke faae flere Slags Korn, end I have særskilt Plads til, eller indrette eders Huse til saaledes at stille Sæden ad i Laderne; thi selv Fode-, Ide- og Sælge-Kornet bør hos en ordentlig Bonde holdes saa reent, og ublandet, som muligt." S.

Dagbog over Landmandens Forretninger for hver Maaned især, med et Tillæg om Agerdyrknings-systemer; Mergling, om Landvæsen ialmindelighed, samt med et Udkast til Landmands Bogholderie, af Jørgen Hansen, practisk Landmand, med en Fortale af Professor Begtrup. Kbhavn. 1830. 167 Sider. 8vo. Priis 1 Rbd.

I Fortalen siger Hr. Prof. B.: "Her gives et Udkast til en oeconomisk Calendar. Tiden med Gjærningen bliver sat i jevnfides Gang." Bogen er altsaa kun et Udkast til en Calendar, og Hr. Hansen sætter Tiden i Gang. Fremdeles: "Tiden bør vides og paa det noieste agtes, at man forud kan være beredt til at begynde Gjærningen til rette Tid. Det kan ei skee uden

"at man agter paa den Aarets Tid, paa hvilken Gjerningen bør skee. De Fleste ville sige: det vidste jeg — men hvorfor blev det da ikke udført? De agtede ikke paa Tiden førend det var for sildigt. — — Det er en Sandhed at Gjerningen ofte glemmes, fordi man ei erindrede den." Ja vist er det en Sandhed at naar noget glemmes, erindres det ikke. "Det er derfor godt at have en Paaminder, og denne er Bogen, som viser Tiden med Gjerningen. — — En sliq Veiledning bør ingenlunde ansees som et fuldstændigt Skrift. — Andre kunne udvide Planen." o. s. v.

Fortalen indeholder isøvrigt intet videre mærkeligt, end den sjældne Gjentagelse af Ordene Tid og Gjerning, hvorved man erindres om, at da den bekjendte Barrere, dengang Marquis af Vinusac, skrev et Brev, som han vilde have indrykket i *Merchire de France*, undslog Udgiveren sig derfor, fordi paa 2 Sider fandtes Ordet *humanité* 14 Gange. Hr. Prof. B. har Tid og Gjerning 28 Gange paa lidt over een Side.

Efter Hr. Profs. Fortale følger en anden af Forfatteren selv. Af den sees at han har ikke nær saa ringe Forhaabninger om sin Bog, som de, Prof. B. bibringer Læseren, nemlig: at den kunde være "en Paaminder for Begyndere." Nei, Hr. F. angiver at hans Hensigt med Bogen var, "at forfatte i kortest muligt Udtog en billig Haandbog for nylig til Embed kaldte, og i Landværtsskabet (sic) ubevandrede Præster, for mange Landmænd uden for Bondestanden, som ikke ere opfødte ved eller til denne Stand, for Avlingsbestyrere, for Godsseiere og Landmænd (!!!) og fornemmelig for de af

”disse som i Embedsforretninger maae opholde sig i Stæ-
 ”verne, samt for oplyste Holskarle. Forf. har hermed og havt
 ”for Die, at hans Skrift med Nytte kunde bruges i Se-
 ”minarierne og for de ældre Drengene i Lands-
 ”bye-skolerne.” — Han vil altsaa have skrevet en Bog,
 der skal være nyttig for omtrent hele den agerdyrkende
 Klasse, for Godseieren, Præsten og Skoledrengen; thi
 naar han ikke her udtrykkelig nævner Bonden, saa er det
 dog til denne, han næsten uafslædig henvender Taler i
 sin Bog.

Anmelderen maa her iforveien anmærke, at det er
 denne Forfatterens Selvfjærlighed, — der ved Siden af saa-
 megen Tomhed, er ganske utilgivelig —; den Anmaselse, at
 ville, med dette Skrift, lede Præster, Landmænd, Gods-
 eiere og Hulingsbestyrere paa rette Wei; det, at han vil
 virke paa Landsbye-Lærerne og deres Lærlinge; minde
 Agerdyrkerne om Ting, som hver Skoledreng veed, og at
 han kaster Foragt paa en heel Stand, ved den Tone, hvori
 han skriver om den; — Alt dette har givet nærværende
 Ann. Pennen i Haanden.

Uf Fortalen erfares fremdeles, at Forf., ved Inspec-
 teur Trøiels Landmands-Calender, er bragt til at skrive
 sin Dagbog. Siden kom han efter, at hiin Calender var
 endt, at Landmændene altsaa havde en Haandbog ”der ret
 egnede sig for Alle,” men da havde han sin Dagbog færdig
 og vilde nu ikke sætte sit Bys under Skjeppen. Saa-
 ledes fik vi da een Haandbog til, eller, som Hr. Prof. B.
 siger, et Udkast til en Calender. Forfjellen mellem disse
 to, ligger, som Forf. siger, deri, at Trøiel mere søger at
 give Underretning om hvorledes Arbeidet burde udføres,

da derimod Hr. Hansens Dagbog skal lære "hvilkken Tid saadant burde skee."

At skrive en landoeconomist Calendar eller Dagbog er i sig selv et urimeligt Foretagende. I enhver nogenlunde fuldstændig Lærebog findes saavel Tid, som Maade angiven for saavidt den første kan angives; men Calendarformen gjør en heel Deel Gjentagelser nødvendige, thi i hele Vinteren ere Arbeiderne de samme, og selv om Sommeren kunne de aldrig bindes til bestemt Tid, thi enhver erfaren Landmand veed, at det er bedre at være out of time, than out of temper. Ogsaa er det kun gamle tydske Forfattere, der have brugt denne Form. Men naar en Haandbog for Landmænd dog skrives i denne Form, maa naturligviis den, der viser hvordan Arbeidet skal forrettes, have Fortrin for den, der blot paaminder om naar det skal gøres, og det saameget mere, som man kan være vis paa, at den Landmand, der ikke veed eller erindrer naar Arbeidet skal gøres, endnu langt mindre veed eller erindrer hvordan det skal skee. Af en saadan Calendar at være, er altsaa Troiels, der ikke blot lærer hvorledes, men ifølge sin Calendarform naturligtviis ogsaa naar, mere værd end Hansens, og heraf følger at Hs. Dagbog er overflødig, samt at Forf. altsaa, tvertimod sin Forsikkring, har været "utidig skrivelysten."

Men uagtet vi give Ls. Calendar Fortrinet for Hs. Dagbog, kunne vi paa ingen Maade indrømme at hiin "kan staae ved Siden af Høeghs Priissskrift."

Med Indledningen til Januarimaaned troer Læseren at Forf. vil opvarte ham med et gammel-nordisk Eventyr. "Endnu glædende sig i Tanken over de neppe forsvundne

"Fornøielse og den venstabelige Gjæstfrihed ved Nordens
 "ældgamle Folke- og Julefest, og de rigeligt besatte Ege-
 "borde for Bekjendte og Ubekjendte, Fattige og Rige paa
 "Landet, der saa skjönt minder om Fortidens Broder-
 "find," o. s. v.; men Læseren erfarer i det Følgende,
 at Idyllen ei mindre er F. S. Tag. Allerede i Marts
 gennemstrømmes Forf. som "Alt, ja Alt, af nyt Liv og
 "Gjælen i Naturen. — Den alt oplivende Soel nærmer
 "sig vore Egne og lader os allerede paa en behagelig
 "Maade ane Foraarets Nærmelse. Graaspurven, Land-
 "boens og hans Gaardkreaturers daglige Gjæst, der hid-
 "til for Sne og Slud kun stjal sig ud fra Tagstjægget
 "fra den af ham fordrevne Svales Sommerbolig, sees nu
 "til alle Tider om Dagen munter og snaksom at hoppe om-
 "kring. Den frygtfomme Værke pipper ikke mere bange om
 "i Haven; Bien vover sig ligeledes ud af sin Celle," o. s. v.

I Maimaaned har Jorden faaet et grønt med Blom-
 ster strøet Teppe; Værken synger; Biben forfølger Rov-
 fuglen; Bien er flittig i Blomsten. "Dog glad for Alle
 "er Skaden, denne Landmandens værste Snyltegjæst, der
 "om Vinteren stjæler den gode Mad fra Bænke-
 "hunden, og ikke gjorde anden Nytte, end fra Haven at
 "anmelde naar der kom Fremmede og besøgte Familien,"
 — hvis Familie? Skadens? — Denne samme Skade "har
 "nu opsogt sig en Rede i Toppen af et af de meest uigjen-
 "nemtrængelige Træer, hvorfra den uformærket kan fort-
 "sætte sit M u s e r i e, endog blandt Gaardens Kyllingeflok."

Læseren maa undskyldte at Anm. endnu maa meddele ham
 Indledningen til Junimaaned, da han, uden denne, ikke
 ret vil kjende Forfs. falsomme og skjemtende Muse: "Intet

"drager stærkere," siger Forf., "end det Land hvori Forældre og Børn først have seet Dagens Lys. Denne Længsel har ogsaa opfyldt den venlige Svane, af hvis Slægt adskillige ere hidkomne og have hilset paa deres egne "og Fædres Boeliger, og paa Landmanden. Ogsaa er Storken kommen og gaaer med sine lange røde Been spankende i Mosen, tagende til Takke med de i Fjor levnede Frøer, om de ville vise sig, og uden at være bleven fornemmere end han var førend sin Udenlandsreise."

Læseren kjender nu noget, vi sige med velberaadt Hu noget til Hr. Hs. Phantasier, som han efter Fortalen giver til Bedste, for at de unge Mennesker, "der ville finde Læsning af den Slags" — som hans Bog — "tør, skulle ved disse styrke Hukommelsen."

Efter denne poetiske Mundsmag vender Aum. sig nu til Skriftets practiske Deel, og hans er ikke Skylden om Læseren finder denne Læsning, som Forf. selv befrægter, "noget tør."

"En af Agerdyrkerens til alle Tider vigtigste Forretninger, Kreaturerne's Røgt og Pleie, tildrager sig "nu (i Januar) hans største Opmærksomhed." I Februar-maaned siger Forf. "Forretningerne i denne Maaned ere "tildeels de samme som i forrige, Kreaturerne pleies," og i Marts, "til de daglige Arbejder i denne, som i de øvrige Maneder hører først og fremmest Kreaturerne's Pleie." I November og December er det ligesaa nødvendigt at pleie og rygte Kreaturerne, og paa samme Maade som i Januar, Februar og Marts, og her er allerede Beviset for det Uhenfigtmæssige ved at skrive en landoekonomisk

Dagbog, der ikke er, eller kan være andet, end et Sammen drag af idelige Gjentagelser.

Fors. lægger med Rette Landmanden paa Hjertet: at uden god Røgt og Pleie kan Hesten ikke arbejde, Koen ikke malke, Faaret ei bære Uld, Svinet ei blive fedt. Lad os engang see hvad Fors., til Ex. for Koen, kalder god Røgt og Pleie. — "Nvæget bør (S. 10) strigles og reenholdes. Hos den virkelige Landmand, længere fra Stæbberne, hvor det hedder: hvad der avles paa Gaarden skal ernære det der er paa Gaarden, fodres Nvæget almindeligens saaledes: 1ste Foder Rug= eller Hvedehalm; 2det Byg= eller Havrehalm; 3die Hakkelse af Byg= eller Havrehalm; 4de Byg= eller Havrehalm; 5te Rug= eller Hvedehalm." Altsaa Halm, Halm, Halm! Dette er Fors. Røgt og Pleie; efter den skal Koen malke! Da hans Bog er en Paaminder, burde han dog i det mindste have tilføjet: og har Landmanden ikke mere hverken af Rug-, Byg-, Hvede- eller Havrehalm, saa tager han Straae= taget af sit Huus og skjærer det i Hakkelse. Det har man før seet, og det er en god Anvisning i en Skolebog. — Af samme Slags, dog mere comist, er Læren om Svinenes Røgt og Pleie beskrevet af Fors. Gaavel Leve= som Fedesvinene skulle vaskes og strigles, og de skulle have et godt Leie af Strøelse. Heri kan man være halvt om halvt enig med Fors., naagtet det bliver et slemt Arbejde at vaske og strigle Svinene; men naar han saa tilføier at "Gaardsvinene arbejde sig tildeels til Foden om i Gaarden om Vinteren," saa veed man ikke rigtig hvad det er for Arbejde han tildeler dem. Ikke heller kan man have megen Tro til det Foder, der Morgen,

Middag og Aften skal gives Levesvinene, og som ei bestemmes, især efter at man har lært at kjende Kvernes Tractement og da man seer at det skal blandes "med det varme Vand fra Kjøkkenet, hvori Følkene's Spisekar "ere afvaskede," formodentlig fordi Vandet fra Herflabets Spisekar er for fedt.

Fors. synes at troe, at Badst, Strigling og et godt Leie kan erstatte Uden. — Man ledes derved til at erindre sig M a s s e n a, der, som bekjendt, da han forsvarede Genna mod Østerrigerne og havde Overflodighed paa alt, undtagen paa Mad, gav Indvaanerne Baller og Concerter, hvorved alt fandtes i Overflodighed uden netop Mad, og derfra commanderede dem hjem og i deres Senge, for at de skulde spise det mindst mulige. Byen holdt sig længe, men man vil sige at dens Indvaanere bleve noget magre, og saaledes vil ogsaa Hr. H. Svin blive, selv begavede med stærste Arbeidsomhed. Forresten mene vi, at Hr. H. ved at erindre Svinenes Arbeidslyst burde, da Hr. Prof. Begtrup har paatrykket ham Stempleet af "Paa-minder," mindet Landmændene om det sikreste Middel mod denne ofte besværlige Svine-Vindskibelighed — en Ring i Næsen. — Hr. H. synes derimod at være af Bondens Mening, der roste Kartoflerne som det allernytterligste Foder; thi, sagde han: først fodrer jeg mine Køer dermed og siden aede Svinene disses Gjødning!

Et Exempel paa Fors. Tydeligheds-Gave bør ei forbigaaes, da han ønsker sin Bog indført i Landsbyffolerne. S. 17, hvor han foreslaaer at i disse skal gives Underviisning i Haandarbeide, lyder det saaledes: "Ejendtl. i "Landsbyffolerne, ved Siden af Religionsunderviisningen

"i Mellemtimer at forbinde nyttige Haandarbejder, hid-
 sættes efter Forf. egen Overbeviisning og Kundskab til
 "Sagen, saa dog tillige om dette Skrift lykkeligviis maatte
 "blive læst af En eller Anden af høie Bedkommende, hvis
 "Stilling giver dem Kraft til at virke til det Almenes
 "Vel, for at vise at det ikke er et Foster af en umoden
 "Tanke, vil jeg her meddele noget." o. s. v. — Det, der
 her er gaaet Forf. igjennem Hovedet, vil blive drøit for
 en Bondedreng at begribe.

I Aprilmaaned lægger Forf. Selerne paa den gamle
 Plooshest, "som udstoder et dybt Suk," fordi dens gode
 Dage ere forbi.

Bed at omhandle Saaeningen, afgjør Hr. S. med be-
 undringsværdig Lethed Fordelene ved thy eller tynd Saae-
 ning. "Vel er det ei sjældent," siger han, "af gamle
 "Landmænd at høre det Raisonnement, at hvis der i en
 "mager Jord ikke faaes thyt, saa vil der være lidet eller
 "intet, eftersom Kjernerne ikke i denne vil have Næring
 "til at give mange Spirer. Men dette er en bedragelig
 "og vildledende Syllogismus, der dobbelt flader, fordi
 "den synes sand, skjøndt den indeholder ikke andet end — at
 "paa en god Jord lykkes alt, saavel thynd som thy Udsæd, fordi
 "den har Magt til at bære den thyke frem, og til at give
 "den tynde mange Spirer." Kan nogen heraf see hvor-
 ledes man skal besaae den magre Jord? Forresten er det
 Forfs. Syllogismus der er den falske; thi just fordi den
 kraftige Jord lader Kjernerne flyde mange Straae, maae
 disse have Plads. Thy Saaening paa kraftig Jord skaffer
 tynde Straae, korte Ar og Leiesæd. Det er altsaa langt
 fra at være det samme om man saaer thyndt eller thyt,

ikke at tale om, at hver Kjerne, der faaes mere end nødvendigt, er spildt.

Anmelderen opgiver at følge Forf. gennem de øvrige Maaneder.

Paa sex Ark havde Forf. da faaet sit Calenderværk færdigt og kunde sendt det ud i Verden, hvis ikke Bogen, efter Overenskomst med Forlæggeren, var tilladt en vis Størrelse, som den endnu ei havde naaet. Hr. H. kan ikke lade denne Velilighed gaae fra sig, til endnu at passiare lidt, og begynder paa det Tillæg, Titelen bebuder: "Om Agerdyrkningsystemer." Disse saakaldte Agerdyrknings-systemer ere hverken meer eller mindre end Sædsølger, nogle og trefindstyre i Tallet, gode og flette, gammeldags og nymodens. Naturligviis er Sædsølgen ved Roeskildes Kroe ikke glemt, og endstjondt Forf. siger, at han har valgt de bedste Sædsølger og kun anført nogle flette engelske (S. 22) for Sammenligningens Skyld, saa maa Anm. være af anden Mening, og han undres over at Forf. fra England har hentet en slet Model, da han har den lige ved Haanden.

Bed at anføre nogle Sædsølger, passende for Bærelbruget, kommer Hr. H. naturligviis til at tale om Thaer, som han gjør til en Slags Alchymist og om hvem han siger: at han i det landoeconomiske Skriftrige er liig en Holberg i den øvrige Deel af Literaturen;" o sancta simplicitas! Et skjønt Resultat af Forfs. Studium."

Efter hine saakaldte Agerdyrkningsystemer begynder Hr. H. S. 123 at fortælle om Mergel og Mergling, og gjør os strax nærmere bekendte med sine Studier. "Næsten

"Alt i Planteriget og en stor Deel af Mineralriget afgiver Material til Gjødning — Mergel, Gips, Kalk, Leer, Torvemudder, Aske, Strandtang o. s. v. er tilsammentaget Gjødningsstof."

Hr. H. mener at den egentlige danske Landmand kun deri staaer tilbage for Holstenerne, at han ikke mergler, og han henleder derfor sine Landsmænds Opmærksomhed paa Merglingen, men skriver dog derom ei blot "igjennem Hovedet" men betjener sig klogeligen af Hr. Iversens Skrift om denne Sag, og anfører: "at da bemeldte Skrift er kronet af Videnskabsmænd ved et saa berømt Academie (Göttingen) og forfattet af en Landmand, der i mange Aar har beskæftiget sig med Tingen, saa er denne Mands Resultater for meentlig af den Art, til hvilke man især bør fæste Troe." Vi formene at turde forandre Forfs. "formeentlig" til ganske vist, dog, tilstaae vi oprigtig mindre fordi det er kronet af hine Lærde, end netop fordi, Hr. Iversen har forfattet det.

Hr. Iversen vilde dog vist neppe blive meget opbygget ved at see sit Arbeide benyttet saaledes, som Hr. H. bruger det, thi man kan ei altid see, hvad der tilhører H. og hvad der er Hs. For ikke at gjøre Sidstnævnte, for hvem Anm. har megen Agtelse, uret, bør vi antage, og berettiges ved hele Hr. Hs. Bog dertil, at det, hvori liden eller ingen fund Sands er, tilhører Hr. H. Dertil regne vi f. Ex. (S. 126) Følgende: "Ligesaa mange Jordarter der findes, ligesaa mange Mergelarter findes der og. Og saa sjældent nogen Jordart findes kemisk reen, ligesaa sjældent findes nogen Mergelart reen." Hr. H. har ved sine Studier opdaget, at En eller Anden har sagt,

at Jordarterne findes sjældent eller aldrig kemisk rene, f. Ex. at Leret er altid blandet med Sand eller omvendt. Nu siger Forf. i lærd Selvfølelse: at Mergelen aldrig er ren. Man seer tydeligt at han ei veed, at Mergelen er Kalkens, i forskjelligt Forhold, kemiske Forening med Leret, og at ren Mergel er — Konsens. "En væsentlig" god Substant i Mergelen er Kalken," siger Hr. H. (S. 129). Har man da slet Mergel uden Kalk, eller blot Mergel uden denne? Han er formodentlig kommen til saa taaget en Anskuelse af Mergelen, fordi han antager at "i al Jord findes omspredte Kalkdele," men han veed altsaa ikke at der er Forskiel paa mengt og gemischt.

Vi maae antage at Efterstaaende, som findes S. 129, er Frugten af Hr. Hs. egen Grandforskning, nemlig: "At Mergelen, der, som meldt, kommer den dyriske Gjødning" i productiv Kraft meest nær, og virker saa mægtigt, "hidrører fra: at den paa Jageren virker baade mekanisk og kemisk. Dens Tilfætning erstatter Jordernes almindelige Mangler paa Frugtfrembringelser. Den opløser og sammensmelter alle ellers uforenelige Dele." Mergelen opløser og sammensmelter alle ellers uforenelige Dele. Hvad der skal opløses maa være sammensat, men hvorledes kan altsaa Mergelen opløse uforenelige Dele, der ei kunne være forenede. — og sammensmeltes kan uforenelige Dele jo aldrig, da Smeltning er en Forening af Dele, der altsaa ikke er uforenelige. Smeltning finder og kun Sted ved Ildens Hjælp, og man har aldrig seet Mergelen brænde. Der maatte endnu tilføies meget, om man skulde lade Hr. Hs. Afhandling om Mergelen vederfares Ret, og man kunde billig spørge ham, hvo der har lært

ham, S. 135, at Mergelen "raadner;" men vi ville her forlade ham, hvad Mergelen angaaer.

Vi komme nu til et saakaldet: "Critisk Tilbageblik" over det her i Bogen Anførte, som over Landvæsen i Almindelighed." I dette critiske Tilbageblik, der er aldeles ikke critiskt, men et Slags Doodlibet, findes hult til bulter: Bondetryttringer, Landvæsenets Conservation af Moraliteten, Blandesledning, Mergelens Virkning paa Leerjorden, Tang og Tanggjøbning, ved hvilken Leilighed Hr. S. paatager sig at gjendrive en vrang Mening af Hr. Gen. Krigscommissair Neergaard, endskjøndt det er som sædvanligt Hr. S., der har den vrang Mening, hvilken han kalder en Analyse om Tang, som han dog ikke vilde have meddeelt om han "ikke med practisk og fra gamle Bønder arvet Bekjendtskab var overbevist om Sagens Vigtighed;" han taler om *Medicago lupulina*, som han kalder gul Kløver, skjøndt den ikke henhører til denne Slægt; lader Landmanden lukke Vinene Foraar og Efteraar, og gjør ham saaledes blind det halve Aar; har endelig det forunderlige Held, ogsaa engang at træffe midt i Skiven, da han siger: Agerkaalen ligner meget Senepen, hvilket er rigtigt, fordi den saakaldte Agerkaal som oftest er Agerfennep.

Til Slutning giver han os som Desfert Noget om et Bogholderie, saaledes som det skal være ført af Hr. Prof. Begtrup paa Lovgaard. Tage vi ikke fejl, er det den tredie om ikke fjerde Gang vi læse om dette Bogholderie, men en god Vise, siger man, kan ei synges for tidt.

(Meddeelt af K.)

Wollproben: Karte, oder Sammlung von 150 Proben Wolle. Herausgegeben von L. F. Jeppe. Kjøbenhavn, 1830. (Texten dertil 80 S. i 4to foruden endeel Tabeller).

Dette Værk, hvilket Udgiveren, Kjøbmand Jeppe, Inspecteur ved Uldmagazinet i Kjøbenhavn, har udført under Medvirksomhed af to Schaferie-Giere, som det mecklenborgske patriotiske Samfund dertil udvalgte af sin Midte, deler sig i tvende Parter: den oekonomiske Deel, eller om Uldens Frembringelse, og den merkantiliske Deel, eller om Ulden som Handelsvare.

Til den oekonomiske Deel høre 96 Uldprøver, tagne af et mecklenborgsk Schaferie, i hvilket Faarene siges at nærme sig Electoral-Racen. Proverne vise den høieste og den ringeste Fiinhed, som Ulden kan have i en saadan Flok; og de ere hos enkelte Faar tagne fra ni forskellige Steder paa hvert, derimod hos andre fra Dyrets Side, som Forsk. kalder Normalstedet. De have været underkastet Bedømmelse af Bestyrerne af to betydelige Uldsorteringsanstalter, nemlig i Berlin og i Hamborg, og disse Mænds Betænkning om Uldens Egenskaber meddeles i denne første Part af Skriftet, i hvilken derhos endeel med Hensyn til forædlede Schaferier opkastede Spørgsmaal besvares efter derover anstillede Forsøg.

Om Uldprøvefortets merkantiliske Deel, hvortil høre 48 Prøver, leverede fra tre betydelige Uldhandlere, en i Berlin, en i Leipzig og en i Hamborg, meddeler Skriftet en tabellariisk Oversigt, som indholder en paa Taxation grundet Angivelse af de i Marts 1829 gjældende Priser paa de forskellige Uld-Sortimenter, hvoraf disse Prøver ere tagne.

I et Anhang, ligeledes med Prøver, meddeles noget om Kamme-Uld.

Fiinhedsgraden af enhver Uldprøve angives, saaledes som Forsk. har udfundet den ved Anvendelse af Uldmaalings-Instrumenter.

Paa dette Bærk havde Udgiveren indsendt til Hs. Maj. Kongen et Pragteremplar, hvorover Landhuusholdnings-Selskabets allerunderdanigste Betænkning blev affordret. I denne Betænkning yttredes Følgende: "Ingen Schæferie-Gier, som stræber at opnaae den størst mulige Forædling af den Uld, han producerer, kan mis kjende Nyttten af at samle paa Uldprøver, hvilke aarligen bør tages af ethvert Faar i hans egen Flok, og paa forskjellige Steder af hvert enkelt Dyr. En saadan Samling af Uldprøver er ham endog uundværlig, og bliver ham et end vigtigere Hjælpe-middel til at naae hiint Maal, naar han tillige holder et nøiagtigt Stammeregister over sine Faar, til Veiledning ved Bedømmelsen af disses Fortrin og Mangler. Men i hvor nyttige deslige Hjælpe-midler ere med Hensyn til Uldforædlingen i den enkelte Flok, kan der ikke tillægges dem stort Værd naar Tælen er om andre Faareskocke; de skulde og kunne ikkun vise hvorvidt den enkelte Faare-Uvler er paa den rette Wei med sin Floks Forædling; men paa de Slutninger, som derfra drages, at bygge almeengyldige Regler, lader sig ikke gjøre.

At levere Normalprøver, har været Forsk. Hensigt; men det er heraf indlysende, at denne er forseilet. Af Uldprøverne til Bærkets oekonomiske Deel faaer man nogenlunde at see, til hvad Grad af Forædling et vist Schæferie i Mecklenborg er bragt. Det er ogsaa alt. Forsaa-

vidt han paa nogle Aaar har valgt disse Prøver fra ni forskellige Steder af Kroppen, og for des større Nøiagtigheds Skyld foretaget sig det saare møjsommelige Arbejde at maale ogsaa disse Prøvers Fjinhedsgrad, da har han tillige derved villet give et anstueligt Begreb om det indbyrdes Forhold, som hersker i Fjinheden af Ulden paa Peltens forskellige Dele. Men det maa herved betænkes, at der neppe engang findes 2 Aaar, som paa de ni betegnede Steder af Kroppen frembyde netop de samme Forhold i Uldfjinheden, saa at ei heller disse Prøver kunne have det instructive Værd, han har tilfattet at give dem. Desuden kommer herved i Betragtning, at da han maatte have endel Exemplarer af hver saadan Prøve, er deraf bleven en Følge, hvad han selv bemærker, at Prøverne maatte tages fra et saa stort Omfang paa Aaret, at de, deelte i 100 Exemplarer, ikke i alle disse Kunde nøiagtigen svare til den angivne Fjinhedsgrad. Havde han indskrænket sig til at tage deslige Uldprøver ikkun fra tre Steder paa hvert Aaar, nemlig fra Manken, Siden og i Nærheden af Hale-roden, vilde han have sparet sig selv megen, som det synes, forgjæves anvendt Umage og for sin Hensigt udrettet omtrent det samme. Halvdelen af de Prøver, han har taget alene paa Siden af Aarenes Krop, saavel som hine øvrige fra dennes forskellige Steder, ere væssede; men dertil er anvendt Sæbeluud, hvorved Prøverne ere blevene endnu mindre veiledende, i det Ulden ved denne Baskemaade taber endeel af sine gode Egenskaber.

Den merkantilste Deel af Uldprøvefortet har det Fortrin, at Prøverne til den ere tagne af Uld-Sortimenter saaledes som disse falholdes ved Englands største Uld-

markeder. Men selv disse Prøver ere ingenlunde tilstrækkelige for Niemedet, som bør være at give et Begreb om de Egenstaber, som fordres hos de forskjellige Uld-Sortimenter, der søges i Handelen. Saadan Uldkundskab erhverves ikke ved at betragte en liden Uldtot. Prøver, der ikke ere større end de, denne Samling leverer, kunne i det højeste ansees som et Bidrag til at vise det Forhold, som hersker i Fiinheden af forskjellige Uld-Sortimenter. Men det er ikke Fiinheden alene, som bestemmer Værdien af et Partie Uld i Handelen; kun naar de øvrige Egenstaber ved to Partier Uld af eet Hoved-Sortiment ere lige, kan Forskjellen i Fiinheden gjøre Udslaget. Blandt det, der ved Uld-Sorteringen kommer i fortrinlig Betragtning, er f. Ex. Stabelforbindelsen, eller den Maade, hvorpaa Uldstablerne ved Peltsens Udbredning holde sig fast til hinanden ved Hjælp af de enkelte Bindehaar eller saakaldte Overløbere. Saadant kan ikke skjæles uden i hele Peltsstykker. Smaa Uldprøvers Utilstrækkelighed naar man vil lære Grundsætningerne for Uldens Sortering og dens Fremstilling i det Hele som godt Handelsgods, erkjender ogsaa den Berliner Sorterings-Anstalts Bestyrer, i den af ham afgivne Betænkning, der er indrykket i Skriftet. I Henseende til den Maade, hvorpaa Uldprøverne ere opbevarede, nemlig i smaa Glas cylindere, kan bemærkes, at denne Maade ikke er ny, men allerede anvendt ved Landbrugs-Akademiet paa Møglin i Preussen, medens dets berømte Forstander, Geheimeraad Thaer endnu levede.

Denne Uldprøve-Samling kan, ifølge det ovenfor al-
lrunderdanigst Oplyste, ikke directe stifte den tilsigtede Nytte, og i hvor interessant de Opgaver end ere, som

Fors. har i Skriftet stræbt at lase, have dog Svarene derpaa ei heller meget practist Bærd, da Resultaterne af hans Forsøg ofte kun gjælde for Tid og Sted. Derimod kan ikke nægtes, at Værket indeholder et og andet gavnligt Bink, og at en ufortrøden Flid og Møie er ved dette Arbeide, især ved den smaalige Udmaaling, umiskjendelig. Denne Omstændighed, ja selv den Elegance, hvormed Værket er udstyret, afgiver et nyt og talende Beviis paa den Opmærksomhed, som i Udlandet staaes den finulbede Faareavl og paa den utrættelige Stræben af enkelt Mand for at udfinde nye Resultater til Ledetraad for en stedse fremadskridende Uldforædling.

Fr. Zeppes Foretagende kan saaledes, netop formedelst den særdeles Omhu, han derpaa har anvendt, stifte Gavn, om end kun middelbart, ved at vække en mere udbredt og levende Interesse for denne vigtige Sag samt lede til nye og muligt heldigere Bestræbelser til Hiemedets Opnaaelse. Dog er det neppe at vente, at den Nytte, hans Arbeide paa denne Maade kunde medføre, vilde for det første blive ret frugtbringende for vort Fædreland, hvor der, efter nogle Aars mislige Conjunctioner i Uldhandelen, desværre har indtrængt sig megen Lunkenhed for den forædlede Faareavl, som derfor, medens man dermed i flere Naboestater skrider fremad, her gaaer mere og mere tilbage, en Folge, som man paaftaaer, af Mangelen paa solide Klædefabriker, og af Udsørselstolden, 4 Sk. pr. Pd., som Danmarks endnu lidet forædlede Uld ei formaaer at bære, medens den udenlandske Producent kun bærer $1\frac{1}{2}$ Sk. pr. Pd. i Indsørselstold."

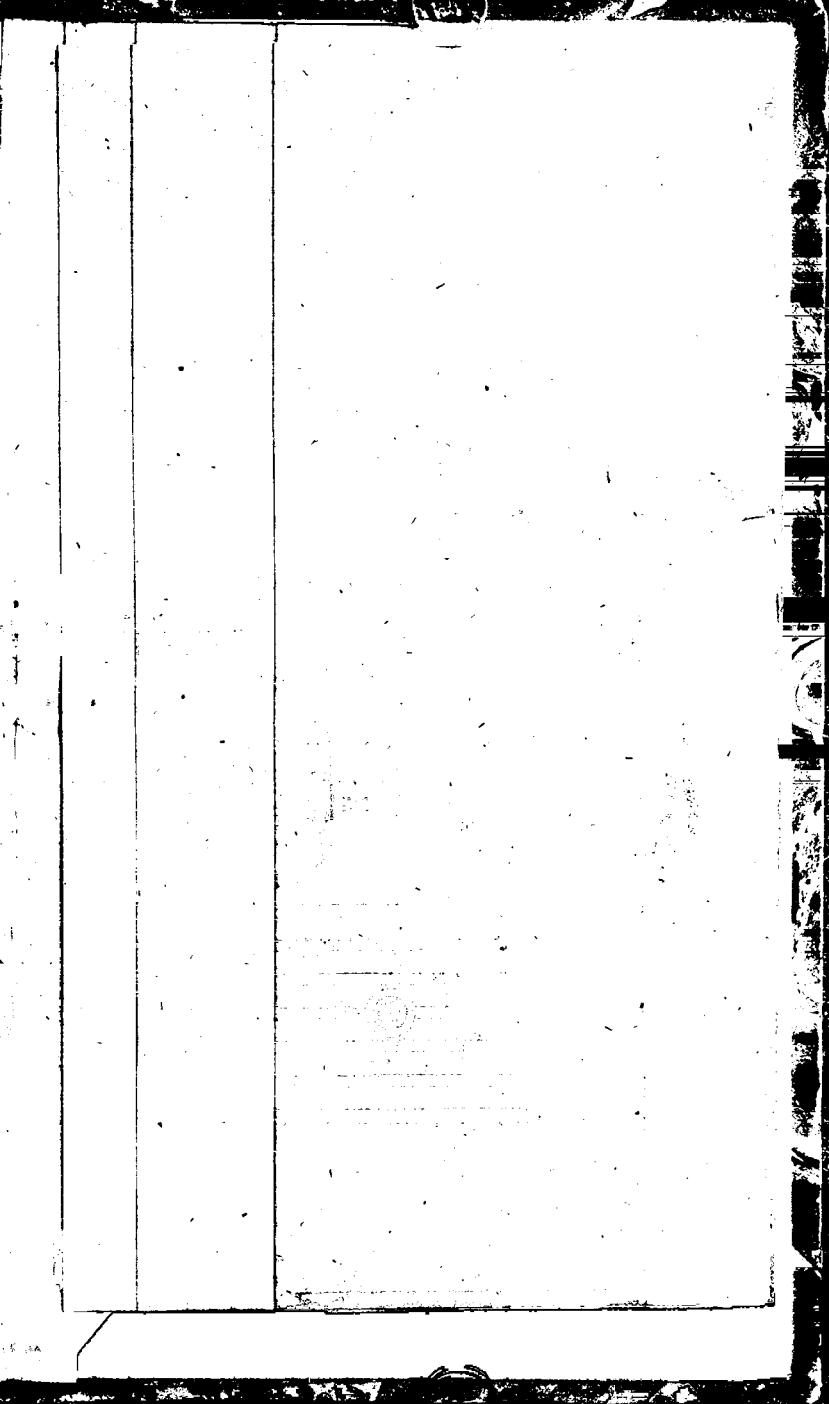

Fig. 5.

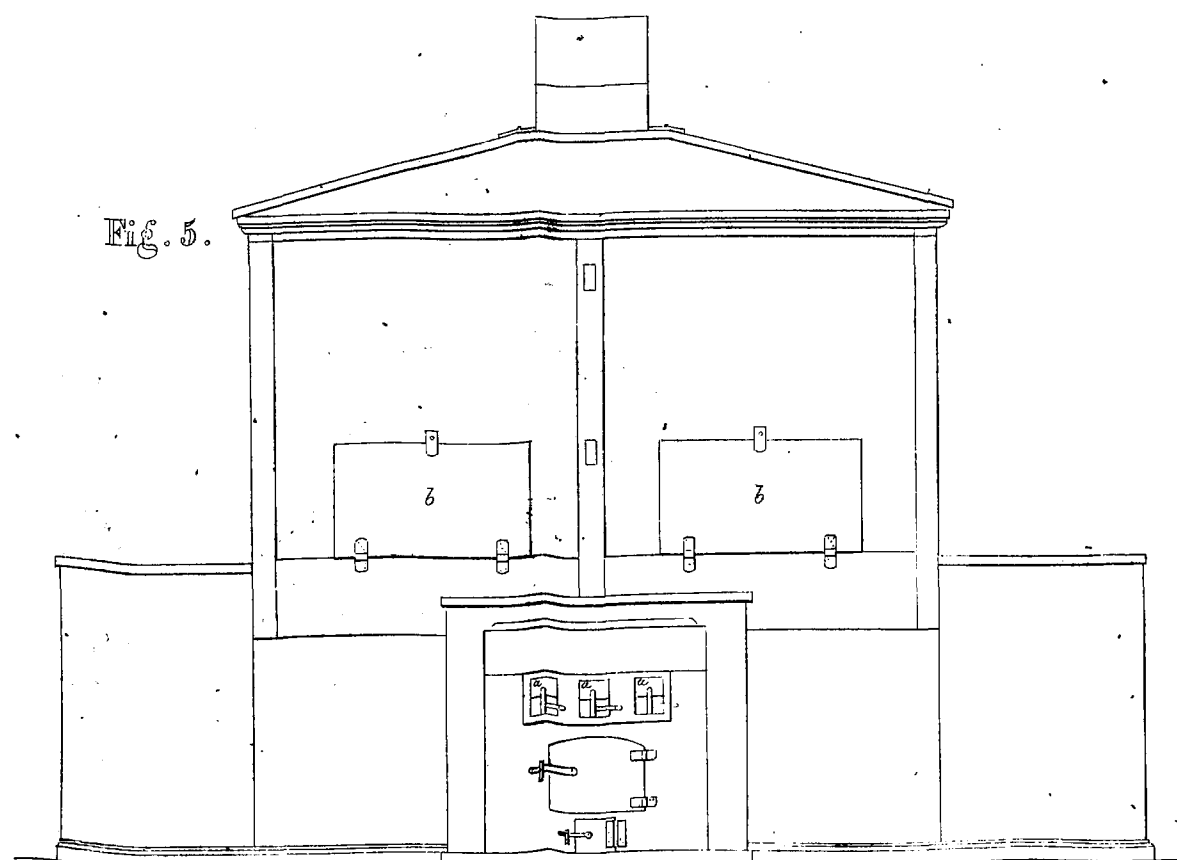

Fig. 10.

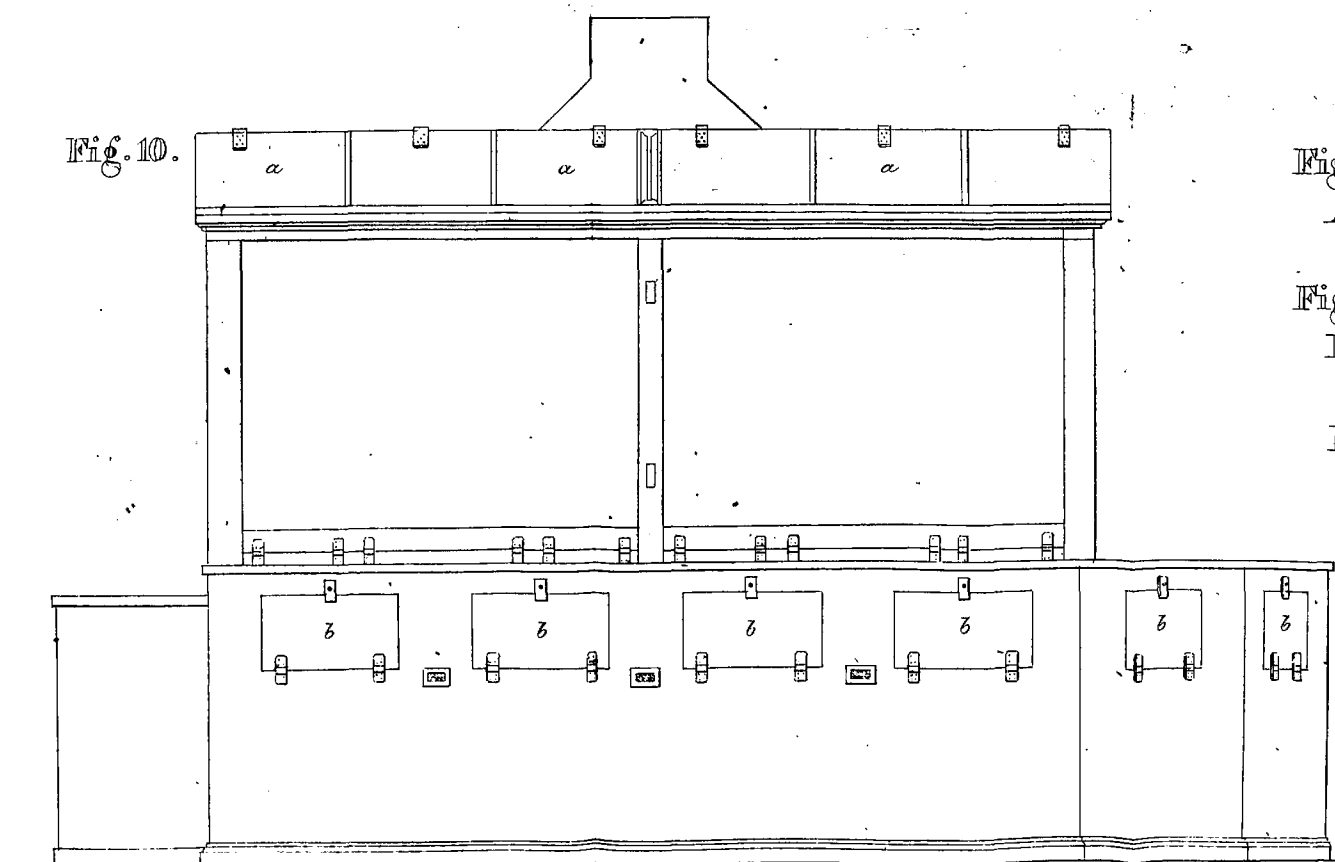

Fig. 6.
A.

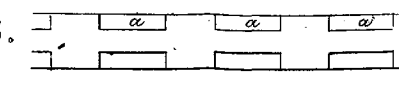

Fig. 9. a

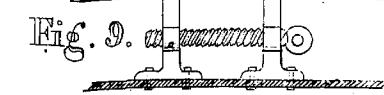

Fig. 6.
B.

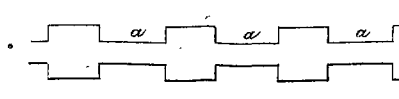

Fig. 6. C.

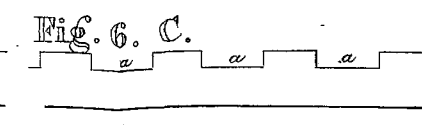

Fig. 7.

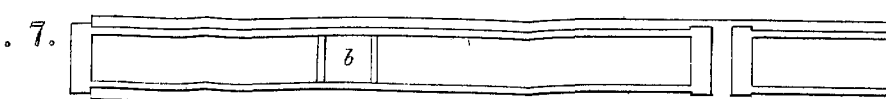

Fig. 7.

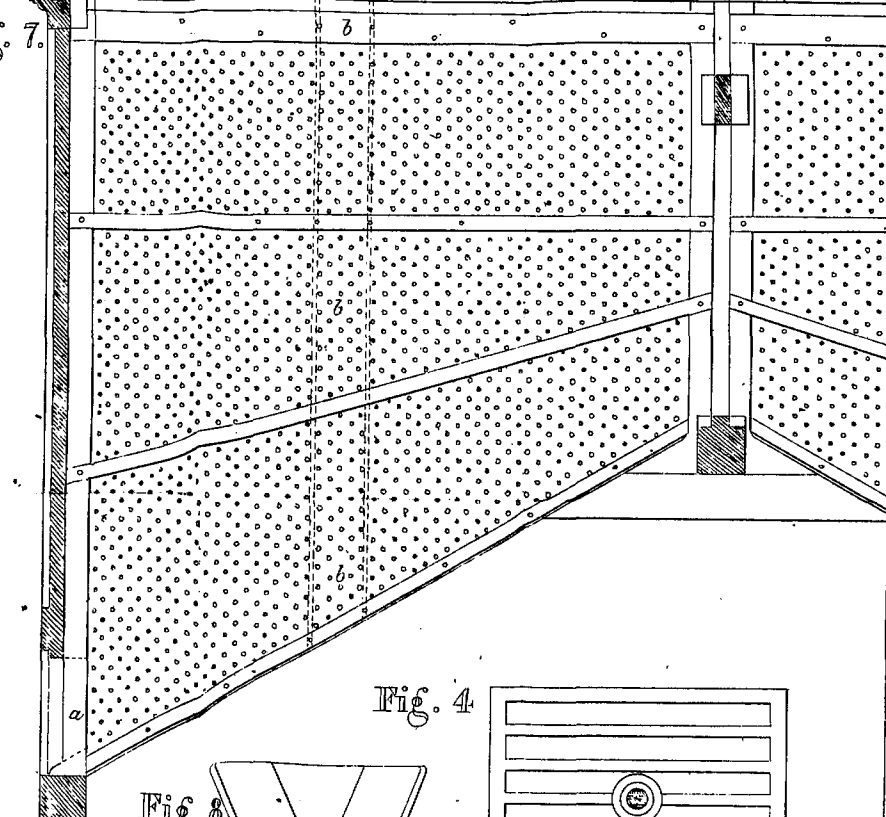

Fig. 3.

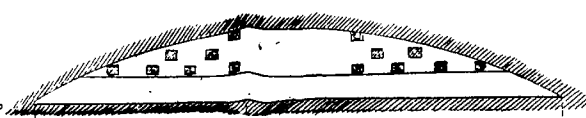

Fig. 11.

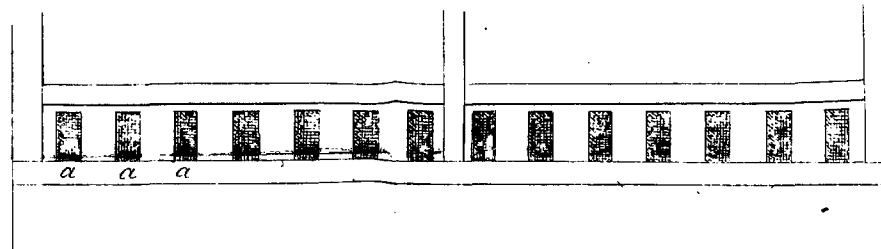

Fig. 2.

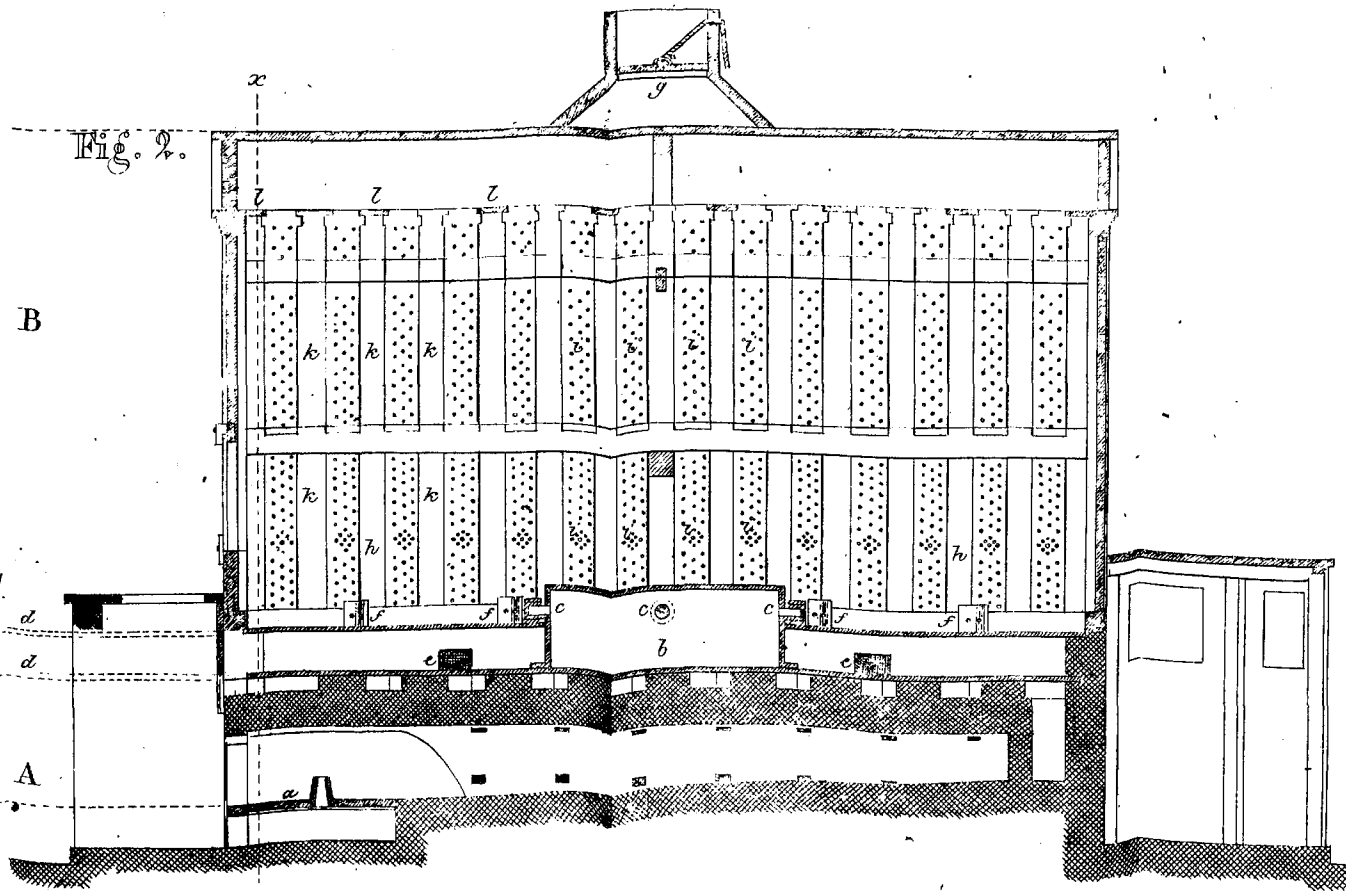

Fig. 1.

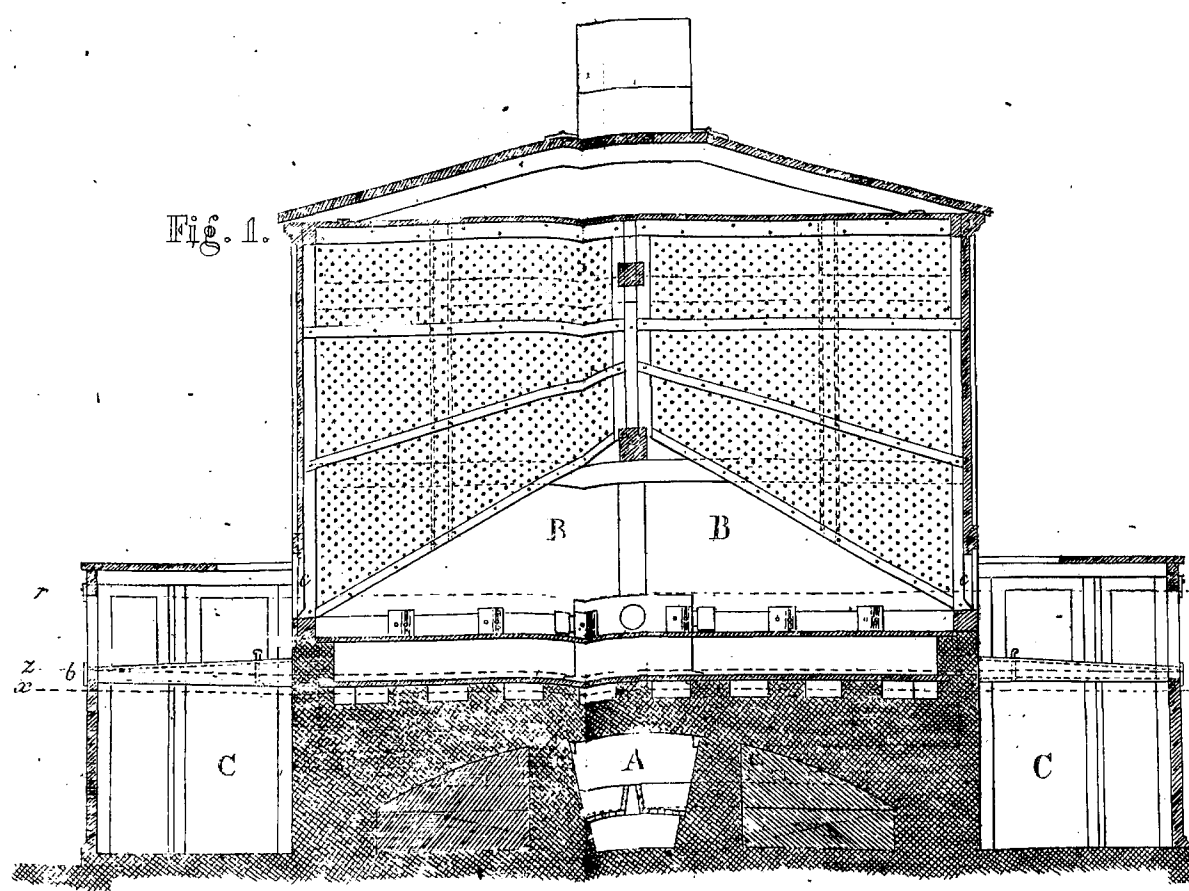

Fig. 4.

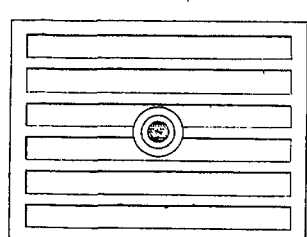

Fig. 8.
A.

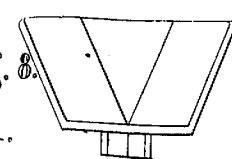

Fig. 8.
B.

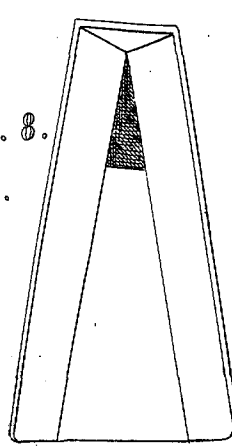
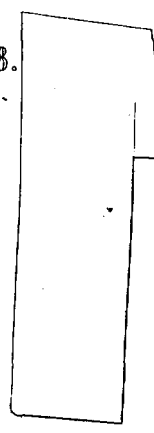
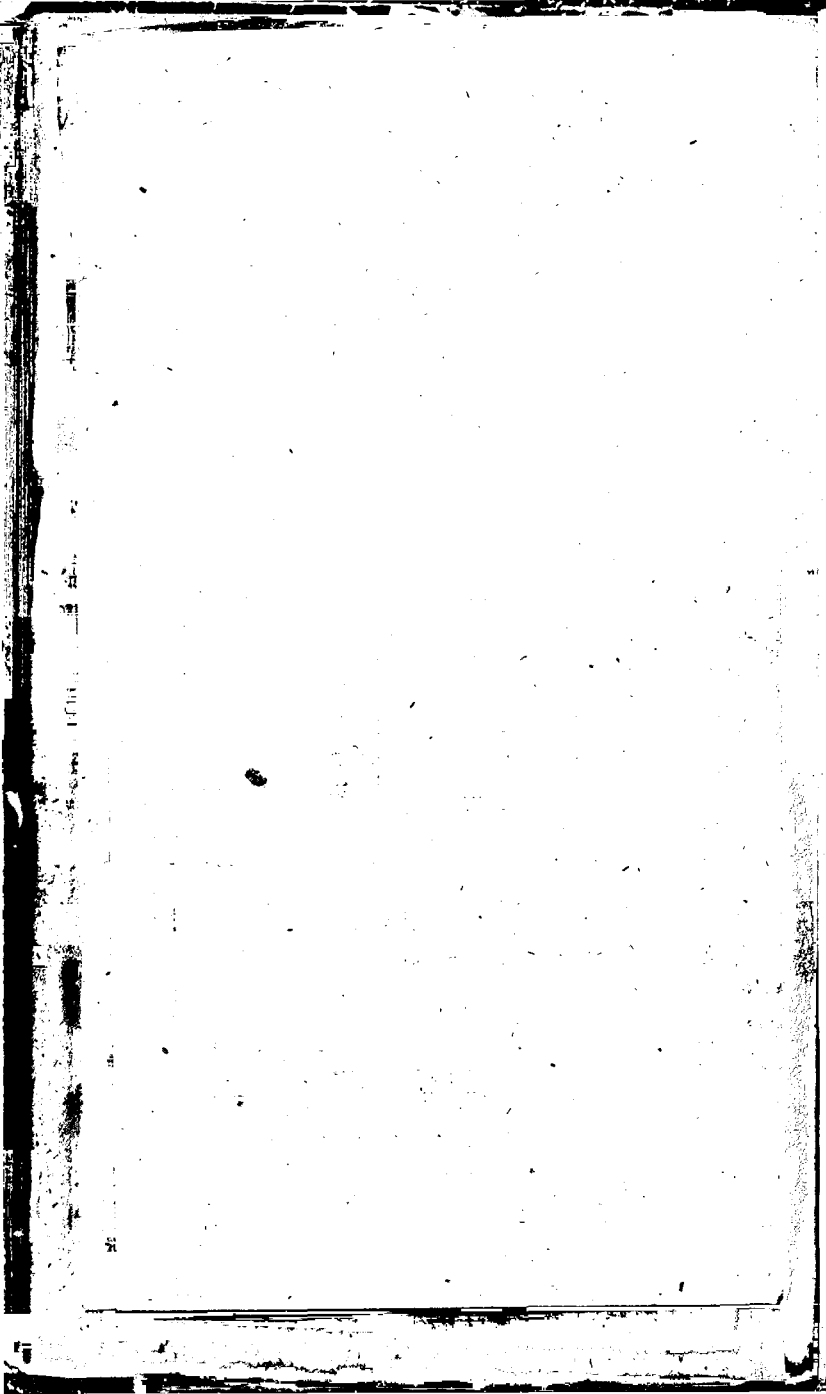

Fig. 8.
C.

From 10 to 50 feet

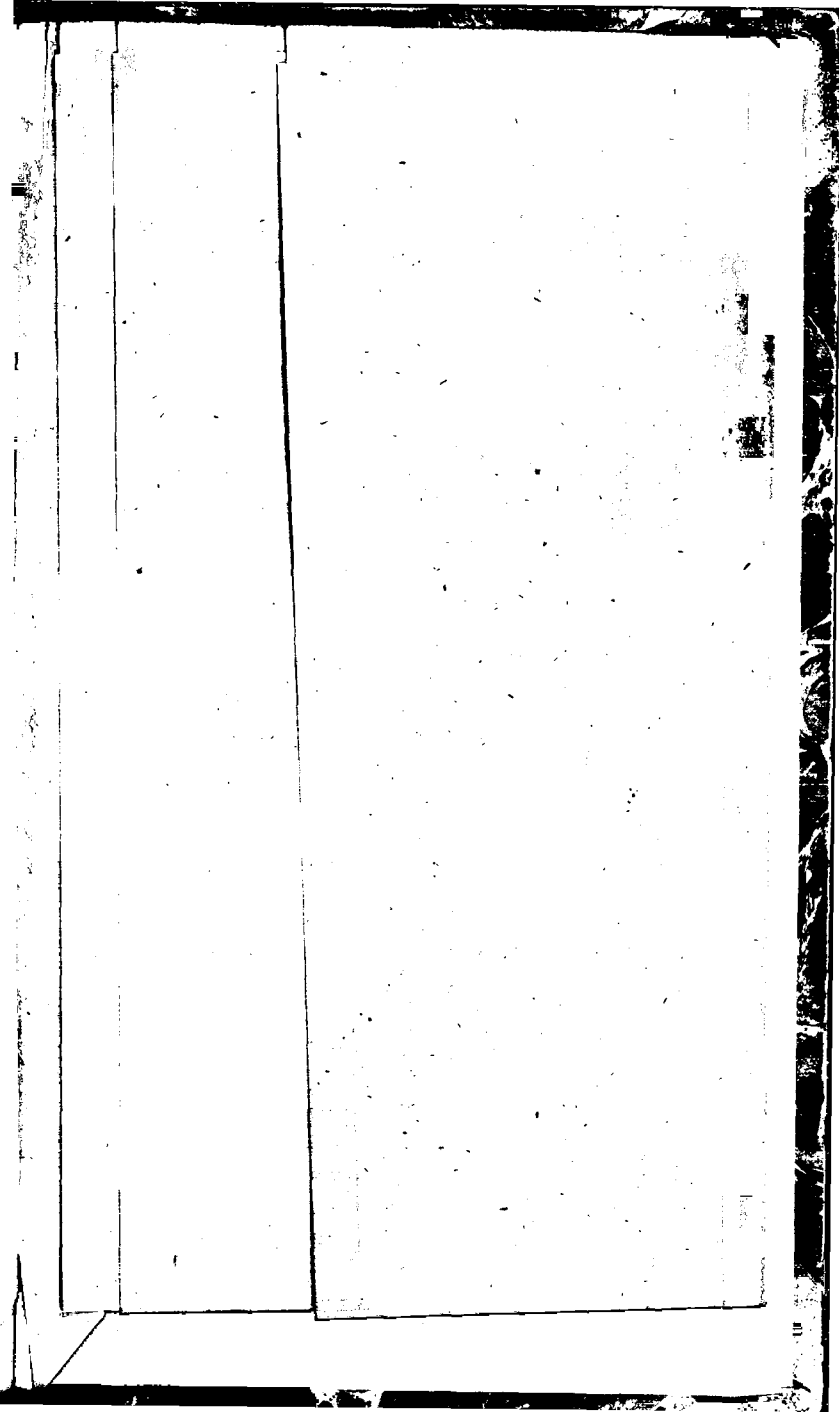

Fig. 1.

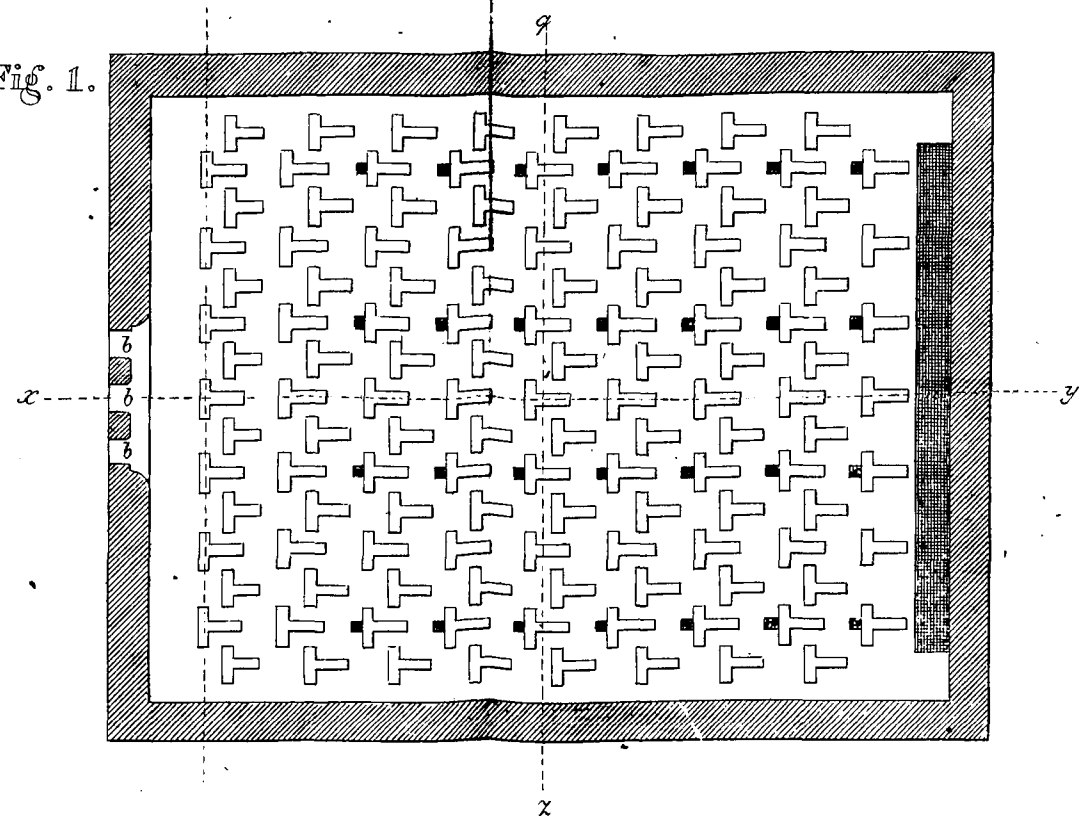

Fig. 2.

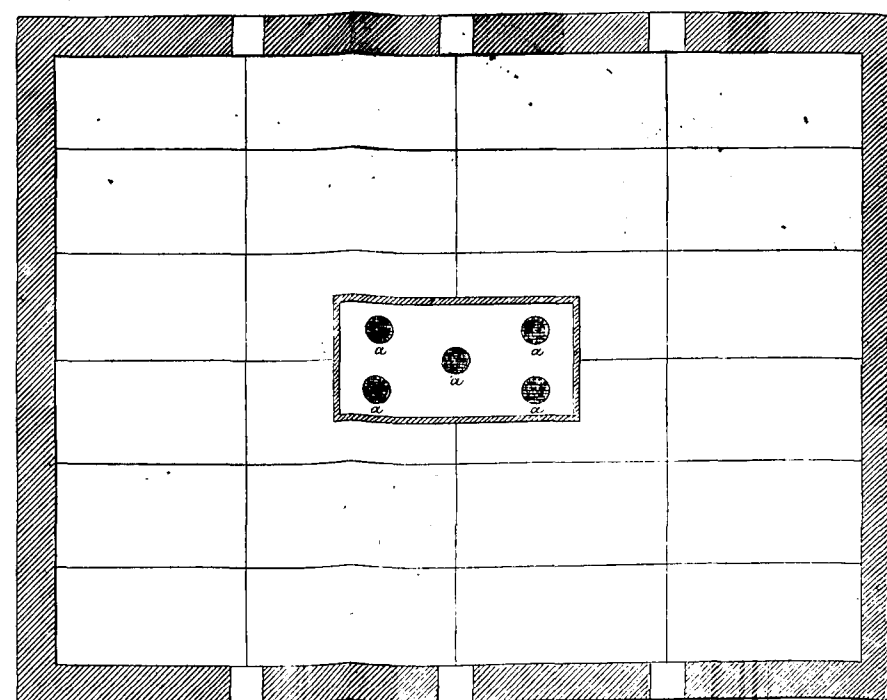

Fig. 3.

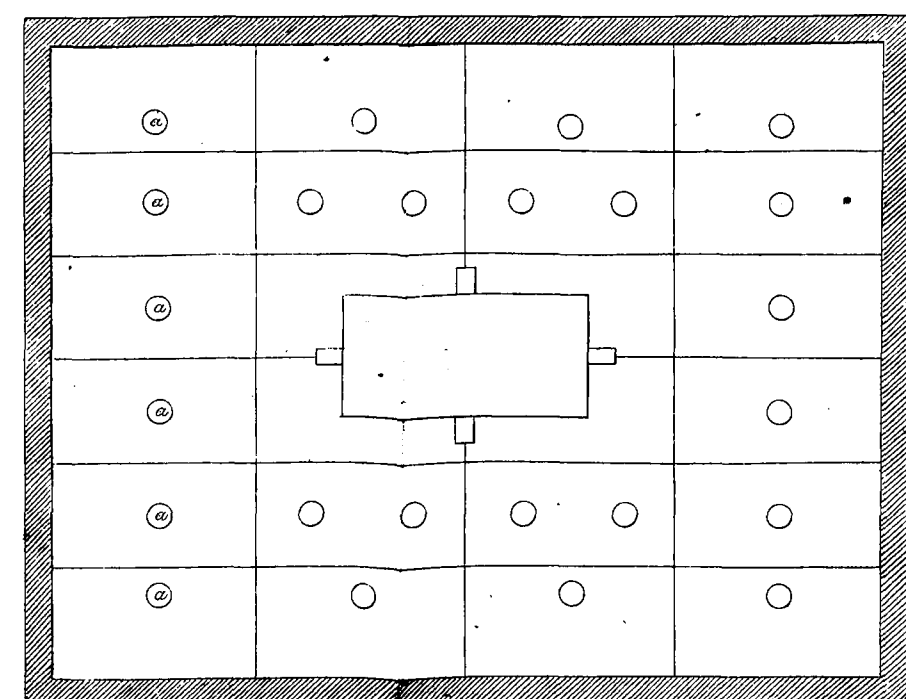

Fig. 4.

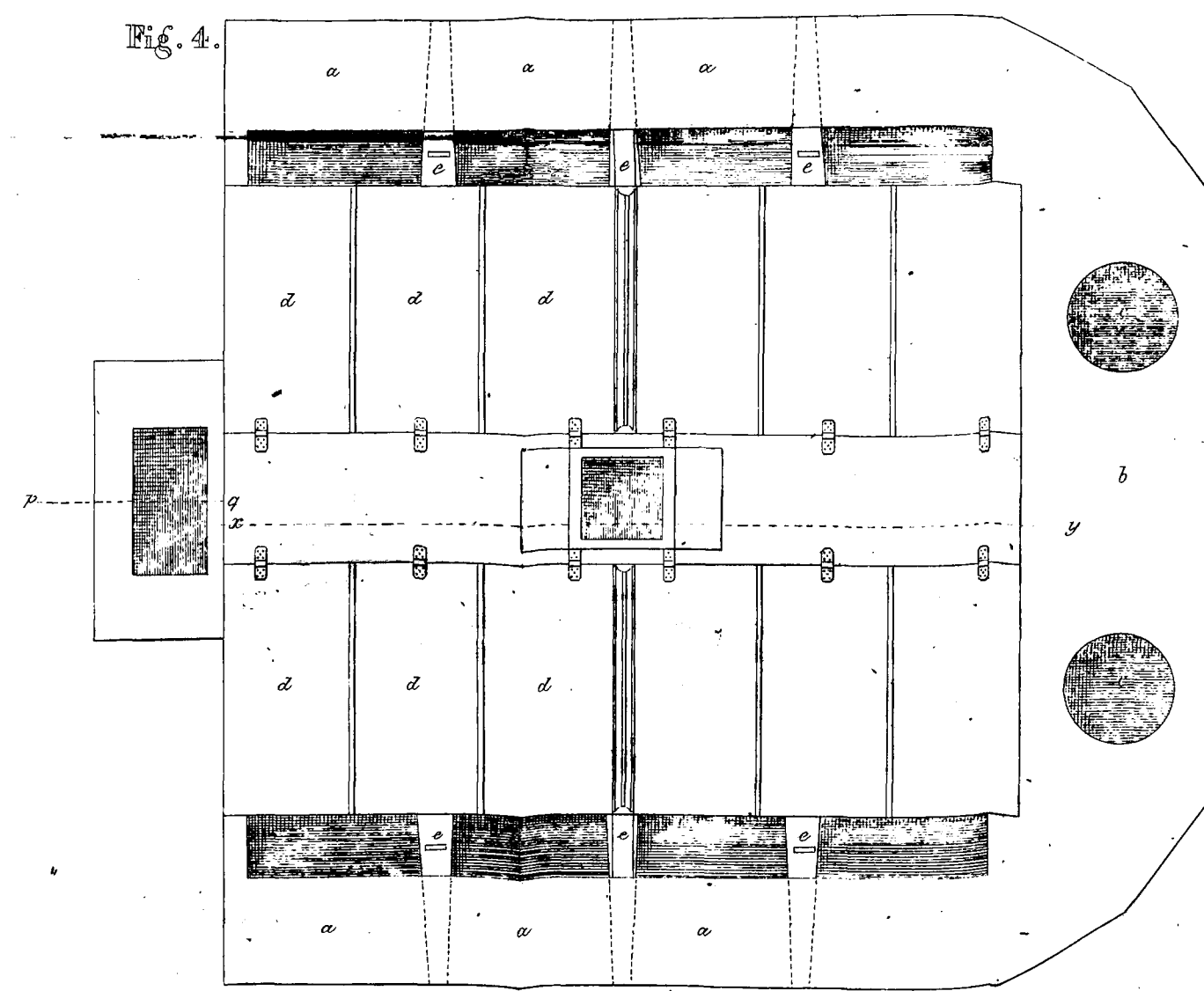

Fig. 5.

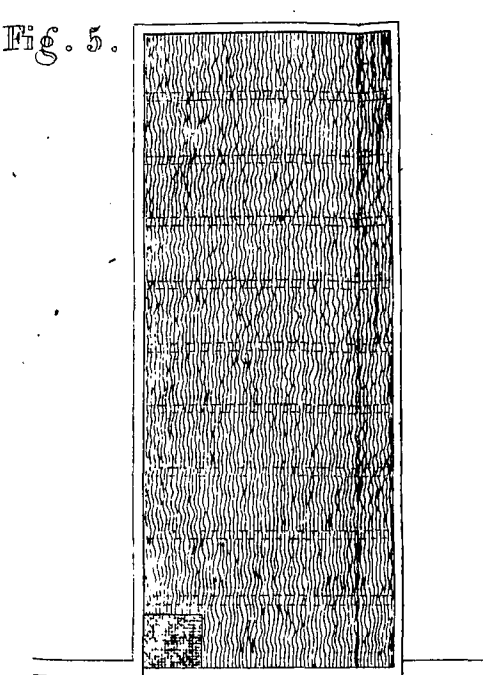

Fig. 5.

